

แนวทางการปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะแก่นักศิลปิน
ในย่านสร้างสรรค์: กรณีศึกษา ถนนทรงวาด กรุงเทพมหานคร

โดย

จิตาภา กาญจนศุภวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

GUIDELINES FOR THE RENOVATION OF SHOPHOUSE AS ARTIST
RESIDENCY AND GALLERY IN A CREATIVE DISTRICT:
THE CASE OF SONG WAT ROAD, BANGKOK

BY

JIDAPA KANCHANASUPPAWONG

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARCHITECTURE
ARCHITECTURE
FACULTY OF ARCHITECTURE AND PLANNING
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2021
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

วิทยานิพนธ์

ของ

จิตาภา กาญจนสุขวงศ์

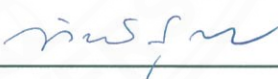
เรื่อง

แนวทางการปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักรักศิลป์
ในย่านสร้างสรรค์: กรณีศึกษา ถนนทรงวาด กรุงเทพมหานคร

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2565

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์สุดา จันทรแจ่มหล้า)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร. วิญญู อารักขา)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชมชน พุสินไพบูลย์)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาสาฬห์ สุวรรณฤทธิ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักรักศิลป์ในย่านสร้างสรรค์:
ชื่อผู้เขียน	กรณีศึกษา ถนนทรงวาด กรุงเทพมหานคร
ชื่อปริญญา	จิตาภา กาญจนสุขวงศ์
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร. วิญญู อารักษ์
ปีการศึกษา	2564

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ชุมชนเมืองต่างๆ เช่น ปทุมวัน อารีย์ และเจริญกรุง ล้วนมีแนวคิดพัฒนาสู่ย่านสร้างสรรค์ (creative district) โดยนอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับพื้นที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย อาทิ หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ หรือ ศูนย์การออกแบบ ยังเกิดโครงการ “พื้นที่ศิลปินพำนัก” (artist residence) โดยเป็นการดำเนินการที่จัดหาทรัพยากรต่างๆ รวมถึงสถานที่ให้แก่ศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและการจัดแสดง โดยให้ศิลปินมีส่วนร่วมกับชุมชนและหน่วยงานในย่านที่เข้าพักอาศัยอยู่ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวางแนวทางการพัฒนาโครงการและการออกแบบพื้นที่ศิลปินพำนักที่ส่งผลต่อการฟื้นฟูย่าน โดยเน้นศึกษาศักยภาพของอาคารซึ่งมีลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม (Architectural Typology) ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชนเมืองเก่า สอดคล้องกับการพัฒนาอัตลักษณ์ย่านสร้างสรรค์ และสามารถรองรับการสร้างพื้นที่ทางศิลปินพำนัก โดยพบว่าถนนทรงวาดเป็นส่วนหนึ่งของย่านสร้างสรรค์เจริญกรุงในกรุงเทพมหานคร อีกทั้งมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำเจ้าพระยาและย่านการค้าชาวจีนมาแต่อดีต โดยมีสถานประกอบธุรกิจด้านศิลปะสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวถึง 25 แห่ง และมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง

งานศึกษานี้มีวิธีการดำเนินการพัฒนารายละเอียดโครงการผ่านขั้นตอนสำคัญคือ การเก็บข้อมูลผ่านการสำรวจพื้นที่ เพื่อทำแผนผังกายภาพของพื้นที่ถนนทรงวาดในด้านต่างๆ โดยสามารถระบุตำแหน่งที่ตั้งของอาคารพาณิชย์ ซึ่งเชื่อมต่อกับอาคารคลังสินค้าและลานใต้หลังคาที่มีอัตลักษณ์ดั้งเดิม รวมไปถึงการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ภัณฑารักษ์และผู้ประกอบการหอศิลป์ที่มีโครงการพื้นที่ศิลปินพำนัก และนักออกแบบโครงการในลักษณะดังกล่าว ในประเด็นด้าน

พื้นที่ศิลปะในกรุงเทพมหานคร ด้านการดำเนินการของโปรแกรมศิลปินพำนัก ด้านการจัดการพื้นที่ และด้านความสัมพันธ์กับตัวย่าน อีกทั้งได้สำรวจกรณีศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนักที่มีลักษณะอาคาร คล้ายคลึงกันทั้งในไทยและต่างประเทศ ซึ่งวิเคราะห์ถึงแนวความคิดการออกแบบและองค์ประกอบพื้นที่ใช้สอย การจัดทำรายละเอียดโครงการนี้เป็นข้อมูลสำหรับออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์เรือนแถวกิ่ง คลังสินค้า

โดยกระบวนการทดลองออกแบบได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานในการปรับปรุงอาคาร 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 เป็นแนวทางการออกแบบเพื่ออนุรักษ์อาคารเดิมไว้ จึงมีการปรับปรุง ตัวอาคารน้อย และแนวทางที่ 2 เป็นการอนุรักษ์อาคารเดิมน้อยกว่าและมีการปรับปรุงอาคารมากขึ้น ซึ่งทั้ง 2 แนวทางมุ่งเน้นการออกแบบใน 4 ประเด็นหลัก คือ การรักษาลักษณะวิถีทาง สถาปัตยกรรมที่โดดเด่น การแบ่งพื้นที่ใช้งานที่ยืดหยุ่น การสร้างความต่อเนื่องของโครงการผ่านพื้นที่ ลาน และการส่งเสริมความสัมพันธ์กับบริบทภายนอก กล่าวโดยสรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ได้แสดงความ เป็นไปได้ รวมถึงหลักการต่าง ๆ ในการปรับเปลี่ยนการใช้สอยของอาคารที่มีคุณค่าในย่านเมืองเก่า เพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ศิลปะกึ่งพำนักศิลปิน ซึ่งแนวทางที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ จะสามารถนำไปใช้ ในการพิจารณาเพื่อพัฒนาอาคารประวัติศาสตร์ในพื้นที่ย่านสร้างสรรค์อื่น ๆ ได้ต่อไป

คำสำคัญ: พื้นที่พำนักศิลปิน, ย่านสร้างสรรค์, ลักษณะวิถีทางสถาปัตยกรรม, อาคารแถว, อาคารคลังสินค้า

Thesis Title	GUIDELINES FOR THE RENOVATION OF SHOPHOUSE AS ARTIST RESIDENCY AND GALLERY IN A CREATIVE DISTRICT: THE CASE OF SONG WAT ROAD, BANGKOK
Author	Jidapa Kanchanasuppawong
Degree	Master of Architecture
Major Field/Faculty/University	Architecture Architecture and Planning Thammasat University
Thesis Advisor	Instructor Winyu Ardruga, Ph.D.
Academic Year	2021

ABSTRACT

The economic value of Thailand's creative industries is increasing and continuing to grow. The areas of Pathumwan, Ari, and Charoenkrung in Bangkok all have an urban regeneration plan to become a creative district. Aside from focusing on the various facilities supporting creative businesses such as gallery, museum, and design center, the establishment of a creative district is also tied to special events and partnerships. The increasingly organized “artist residency” is such initiative which gives artists the resources, including space, to create artworks and exhibitions related to the district and the city by interacting with local communities and agencies. This research problematizes artist residency as a regeneration project requiring development guidelines of architectural program and design. It looks at the potentials of existing buildings with an architectural typology that is unique yet being part of the urban fabric of a creative district. This type of architecture must correlate with an identity of a creative district and capable of supporting an artist residence’s various spatial requirements. The Songwat Road, a part of Charoenkrung Creative District, is selected as an area for exploration due to its historical connection to the Chao Phraya River and Yaowarat China Town. Currently, there are 25 creative arts and tourism businesses, and the number is expected to expand.

This research has been developed through several key stages. Firstly, the area survey was carried out to map physical conditions of Songwat. It is now able to identify potential sites of conventional rowhouse cluster built in connection with warehouse structures and a covered courtyard. Secondly, interviews with members of representative groups, such as curators and owners of art galleries that run artist residency programs, were conducted. Important concerns on operation, space management and interaction with the neighborhood are found. Lastly, local and international case studies of creative space with artist residence were analyzed focusing on functional features and spatial organizations. Findings from these stages are concluded as a specialized architectural program and requirements which can be used for the renovation of a potential rowhouse-warehouse cluster.

The design process is established on two fundamental approaches. The first design emphasizes conservation with modest adaptation. The second design maintains architecture's valuable elements while allowing greater transformation. For each approach, experiments were conducted on four analyzed topics. These are the preservation and strengthening of distinctive architectural typology, the flexibility of spatial organization and division, the vital connectivity through the internal courtyard, and the increase of relationship with the surrounding areas. In conclusion, this research presents possibilities and criteria in repurposing a heritage building of an old district as an artist residence and gallery. It can also be used as guidelines for the redevelopment consideration of historical buildings in other creative districts.

Keywords: Artist Residency, Creative District, Architectural Typology, Rowhouse, Warehouse

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้ความสามารถของอาจารย์ทุกท่าน ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร. วิญญู อัจฉริยา ที่ช่วยเหลือ คอยให้คำแนะนำ คำปรึกษา และตั้งเตือนมาโดยตลอด ให้ผู้เขียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนา รู้จักการวิเคราะห์ข้อมูล จนนำไปสู่วิธีคิด และกระบวนการออกแบบทดลอง และขอขอบพระคุณกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์สุดา จันทร์แจ่มหล้า และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชมชน พุสินไพบูลย์ ที่ช่วยแนะนำและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาส่วนต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์และเสนอแนวทางในการทำวิจัย ตลอดจนการทำวิทยานิพนธ์ ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสมบูรณ์

ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณสืบแสง แสงวชิระภิบาล ภัณฑารักษ์ ฝ่ายนิทรรศการของหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร คุณธวัชชัย สมคง ภัณฑารักษ์ และเจ้าของโครงการ Matdot Art Center และคุณนัฐพงษ์ พัฒนโกศัย นักออกแบบ สถาปนิก และผู้ก่อตั้งบริษัท Cloud-Floor จำกัด ที่สละเวลาในการให้สัมภาษณ์ แสดงความคิดเห็น และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อเนื้อหาการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณครอบครัว รวมไปถึงเพื่อนๆ ทุกกลุ่ม ที่คอยแลกเปลี่ยนคำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นแรงสนับสนุนและเป็นกำลังใจที่สำคัญ และช่วยผลักดันให้สามารถทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

จิตาภา กาญจนศุภวงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามงานวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.4 ขอบเขตการวิจัย	2
1.4.1 ขอบเขตของพื้นที่	2
1.4.2 ขอบเขตของเนื้อหา	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 แนวคิด งานศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 ย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และพื้นที่สำหรับศิลปะ ในประเทศไทย	5
2.1.1 พัฒนาการพื้นที่ศิลปะในไทย	6
2.1.2 บทบาทย่านและพื้นที่ศิลปะ	12

	(7)
2.1.3 ศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ทางศิลปะในย่านสร้างสรรค์ของเมือง	25
2.2 ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ถนนทรงวาดในปัจจุบัน	30
2.2.1 ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของบริเวณถนนทรงวาด	30
2.2.2 ลักษณะทางกายภาพของถนนทรงวาด	33
2.2.3 ประเภทและรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในถนนทรงวาด	35
2.3 ทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้อง	40
2.3.1 การศึกษาอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม	40
2.3.2 การปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอย (Adaptive Reuse)	46
2.4 กรณีศึกษาของการออกแบบ	53
2.4.1 หมู่บ้านศิลปินหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	54
2.4.2 บ้านข้างวัด จังหวัดเชียงใหม่	56
2.4.3 JWD Art Space จังหวัดกรุงเทพมหานคร	59
2.4.4 A.E.Y. Space จังหวัดสงขลา	62
2.4.5 ศูนย์การค้า River City จังหวัดกรุงเทพมหานคร	64
2.5 สรุปแนวคิด งานศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้อง	67
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	72
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย	72
3.1.1 รูปแบบการวิจัย	72
3.2 วิธีการวิจัย	72
3.2.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	72
3.2.2 กำหนดขอบเขตการศึกษา	72
3.2.3 รวบรวมข้อมูล	73
3.2.4 วิเคราะห์ข้อมูล	73
3.2.5 เสนอแนวทางการออกแบบ	73
3.2.6 สรุปผลการวิจัย	73
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย	73

3.4	แหล่งที่มาข้อมูล	74
3.4.1	ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)	74
3.4.2	ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)	74
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล	75
3.5.1	วิเคราะห์แนวคิดสำคัญของพื้นที่ศิลปินพำนัก	75
3.5.2	วิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่และสำรวจ	75
3.5.3	วิเคราะห์กรณีศึกษาของพื้นที่ศิลปินพำนักทั้งในไทยและต่างประเทศ	75
3.5.4	วิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศิลปินพำนัก	75
3.6	ขั้นตอนการออกแบบ	75
3.7	สรุปผลการวิจัย	75
บทที่ 4	การวิเคราะห์ข้อมูล	77
4.1	การวิเคราะห์แนวคิดสำคัญของพื้นที่ศิลปินพำนักเพื่อการออกแบบ	77
4.1.1	แนวคิดสำคัญของ Artist Residency Thailand	78
4.1.2	แนวคิดสำคัญของ Res Artist	79
4.2	การวิเคราะห์กรณีศึกษา	82
4.2.1	องค์ประกอบพื้นที่ของอาคารศิลปินพำนัก	82
4.2.2	การวิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอย	86
4.2.3	การวิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการวางผัง	93
4.2.4	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอาคารเดิมและอาคารใหม่	95
4.3	การวิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	99
4.3.1	ความสัมพันธ์พื้นที่ศิลปะในไทยและพื้นที่ศิลปินพำนักด้านการจัดการ	100
4.3.2	ความสัมพันธ์พื้นที่ศิลปินพำนักกับย่านหรือชุมชน	101
4.3.3	ความสัมพันธ์พื้นที่ศิลปินพำนักกับการใช้สอย	102
4.3.4	รูปแบบและแนวทางการออกแบบพื้นที่ทางศิลปะ	103
4.4	การสำรวจและวิเคราะห์กายภาพของย่านถนนทรงวาด	104
4.4.1	ลักษณะทางกายภาพและบริบทโดยรอบ	105
4.4.2	อาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก	115

4.5	สรุปรายละเอียดโครงการสำหรับแนวทางการออกแบบ	119
4.5.1	วัตถุประสงค์และเป้าหมายของพื้นที่ศิลปนิพนธ์	119
4.5.2	รูปแบบพื้นที่และการใช้งาน	120
4.5.3	ถนนทรงวาดและอาคารที่คัดเลือก	121
4.5.4	แนวทางการปรับปรุงอาคาร	122
4.5.5	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โปรแกรมพื้นที่ศิลปนิพนธ์ ลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม และบริบทของความเป็นย่าน	123
บทที่ 5	การออกแบบทดลอง	127
5.1	แนวคิดการออกแบบทดลอง	127
5.1.1	การสำรวจอาคารตัวอย่างสำหรับการออกแบบ	127
5.1.2	สรุปแนวคิดการออกแบบทดลอง	137
5.2	การออกแบบทางเลือก	139
5.2.1	ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม	139
5.2.2	การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์	144
5.2.3	ความต่อเนื่องของโครงการผ่านลาน	148
5.2.4	บริบทภายนอก และอาคาร	152
5.3	สรุปแนวทางการพัฒนาอาคารพาณิชย์ตึกแถวกิ่งคลังสินค้าเป็นพื้นที่ศิลปนิพนธ์	156
5.3.1	รูปแบบที่ 1 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย	156
5.3.2	รูปแบบที่ 2 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก	164
5.3.3	การเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนา 2 รูปแบบ	172
บทที่ 6	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	175
6.1	หลักการออกแบบพื้นที่ศิลปนิพนธ์และสรุปผลการออกแบบ	175
6.1.1	ประเภทของโปรแกรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศิลปนิพนธ์	176
6.1.2	ลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม	177
6.1.3	บริบทของความเป็นย่าน	177

6.1.4 สรุปผลการออกแบบ	178
6.2 การประยุกต์ใช้พื้นที่ศิลปินพำนักในอาคารรูปแบบตึกแถวกิ่งโกดังสินค้าในย่านสร้างสรรค์	179
6.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม	179
6.2.2 การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์	179
6.2.3 ความต่อเนื่องของลานและโครงการ	180
6.2.4 บริบทภายนอกและอาคาร	180
6.3 ข้อกำหนดในงานวิจัยและข้อเสนอแนะ	181
6.3.1 ข้อกำหนดในงานวิจัย	181
6.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป	181
รายการอ้างอิง	183
ภาคผนวก	189
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ - ภัณฑารักษ์	190
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ - ผู้ประกอบการหอศิลป์ที่มีพื้นที่ศิลปินพำนัก	193
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ - นักออกแบบ	196
ภาคผนวก ง ข้อมูลกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์	199
ประวัติผู้เขียน	200

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ขั้นตอนในการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	49
2.2 ข้อได้เปรียบ-เสียเปรียบของการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคาร	51
4.1 โปรแกรมที่เกิดขึ้นภายในศิลปินพำนักของกรณีศึกษาประเทศไทย	84
4.2 โปรแกรมที่เกิดขึ้นภายในศิลปินพำนักของกรณีศึกษาต่างประเทศ	85
4.3 กรณีศึกษา Matdot Art Center (กทม.)	87
4.4 กรณีศึกษา A.E.Y. Space (สงขลา)	88
4.5 กรณีศึกษา Creator Square Johnstown (USA)	89
4.6 กรณีศึกษา Est-Nord-Est Artist' Residence (Canada)	90
4.7 กรณีศึกษา Nida Art Colony (Lithuania)	91
4.8 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการวางผัง	94
4.9 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอาคารเดิมและอาคารใหม่	96
4.10 สรุปรูปแบบพื้นที่โปรแกรมและตารางเมตรของพื้นที่ศิลปินพำนัก	120

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงขอบเขตของพื้นที่ที่ศึกษา	3
2.1 พัฒนาการของพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ในกรุงเทพมหานคร	7
2.2 มิวเซียม ณ หอคอนคอดี หรือศาลาสหทัยสมาคม	8
2.3 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร	9
2.4 การจัดเทศกาลศิลปะที่เกิดขึ้นในประเทศไทย	11
2.5 ขอบเขตแผนที่ของย่านเมืองเก่ารัตนโกสินทร์	14
2.6 แผนที่ของตึกแถวย่านเมืองเก่ารัตนโกสินทร์	16
2.7 BKKDW Routes	18
2.8 งาน Bangkok Design Week ที่ TCDC บางรัก	18
2.9 แผนที่ย่านเจริญกรุง-ทรงวาด ส่วนที่ 1 ตั้งแต่ช่วง BTS สะพานตากสิน-TCDC บางรัก	19
2.10 แผนที่ย่านเจริญกรุง-ทรงวาด ช่วงที่ 2 ตั้งแต่ช่วง TCDC บางรัก-ตลาดน้อย-ทรงวาด	19
2.11 แผนที่ย่านสามย่าน	20
2.12 แผนที่ย่านอารีย์-ประดิพัทธ์	20
2.13 แผนที่ย่านทองหล่อ-เอกมัย	21
2.14 ศักยภาพของพื้นที่ปทุมวัน-สามย่าน	22
2.15 ศักยภาพของย่านอารีย์-ประดิพัทธ์	23
2.16 ศักยภาพของย่านทรงวาด	24
2.17 วิทยากรจากงานเสวนา หวัง/สิ้นหวัง ของพื้นที่ศิลปะในประเทศไทย	25
2.18 โปรแกรมของ Artist Residency Thailand	28
2.19 รูปแบบโปรแกรมของ Artist Residency Thailand	29
2.20 ArteSumapaz Artist Residency	29
2.21 Artist Residency ภายใน River City Bangkok	29
2.22 แผนที่ถนนทรงวาดในอดีต	31
2.23 ทำราชวงศ์ เมื่อ พ.ศ. 2489	32
2.24 แสดงบรรยากาศ ถนนทรงวาด	33
2.25 ผลงาน Street Art ของ Roa ชื่อ บุกรุก อยู่ภายในถนนทรงวาด	34

2.26 อาคารตึกแถวแบบอาณานิคมยุคแรก ถนนทรงวาด	36
2.27 อาคารตึกแถวแบบอาณานิคมยุคแรก ถนนทรงวาด	36
2.28 ตึกแถวสไตล์นีโอคลาสสิก ถนนทรงวาด	37
2.29 อาคารที่มีหน้าต่างมีลายฉลุลายดอกไม้	37
2.30 ตึกแขก สไตล์เปอร์เซีย	38
2.31 โรงเรียนเผยอิง สถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิก	38
2.32 ตึกแถวถนนทรงวาด แบบอาณานิคมยุคแรก	39
2.33 ตึกแถวสมัยใหม่ยุคต้น	39
2.34 มัสยิดหลวงโกษา อิศหาก สถาปัตยกรรมแบบนีโอ คลาสสิก	40
2.35 เทอาโตร เดล มอนโด ที่เวนิส, โรงเรียนในโบรนี และงานออกแบบเหยือกกาแฟ ลา โคนิ กา	41
2.36 Neue Staatsgalerie และ Altes Museum	42
2.37 ประเภทของลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม	44
2.38 แสดงวิธีการปรับเปลี่ยนอาคารในหลายระดับ ตั้งแต่รักษาไว้จนถึงการรื้อถอน	46
2.39 Play Art House แกลเลอรีบนถนนทรงวาด	52
2.40 F.V. Café' ร้านชาและแกลเลอรีบนถนนทรงวาด	52
2.41 หมู่บ้านศิลปินหัวหิน	54
2.42 ภายในหอศิลป์ของหมู่บ้านศิลปินหัวหิน	55
2.43 สตูดิโอที่แบ่งกันของศิลปินแต่ละท่าน	55
2.44 บ้านข้างวัด เชียงใหม่	56
2.45 บ้านข้างวัด เชียงใหม่	57
2.46 บริเวณร้านค้าบ้านข้างวัด เชียงใหม่	58
2.47 JWD Art Space	59
2.48 Fine Art Storage ของ JWD Art Space	61
2.49 ห้องสำหรับทำงานอนุรักษ์ ภายใน JWD Art Space	61
2.50 A.E.Y. Space	62
2.51 ภายใน A.E.Y. Space	63
2.52 ศูนย์การค้า River City	64
2.53 ภายใน River City	66
2.54 RCB Galleria จัดแสดงนิทรรศการศิลปะมัลติมีเดีย	66
3.1 แสดงโครงสร้างวิธีการวิจัย	76

4.1	วัตถุประสงค์ของ Artist Residency Thailand	79
4.2	หน่วยงานอาร์ตติส เรสซิเดนซ์ที่ซี ไทยแลนด์	79
4.3	หน่วยงานเรส อาร์ตติส	80
4.4	ประเด็นคำถามในส่วนของความเพียงพอของพื้นที่ศิลปะ และพื้นที่ศิลปินพำนักกับการจัดการ	100
4.5	ประเด็นคำถามในส่วนพื้นที่ศิลปินพำนักกับตัวย่าน	101
4.6	ประเด็นคำถามในส่วนพื้นที่ศิลปินพำนักกับพื้นที่ภายใน	102
4.7	ประเด็นคำถามในส่วนรูปแบบและแนวทางการออกแบบพื้นที่ทางศิลปะ	103
4.8	แผนที่แสดงเส้นทางถนนและตรอกซอยในบริเวณพื้นที่ศึกษา	106
4.9	แผนที่แสดงตำแหน่งระบบขนส่งสาธารณะและที่จอดรถในบริเวณพื้นที่ศึกษา	107
4.10	แผนที่แสดงตำแหน่งกลุ่มธุรกิจด้านศิลปะสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ศึกษา	108
4.11	แผนที่แสดงตำแหน่งของศาสนสถานและโรงเรียนในบริเวณพื้นที่ศึกษา	109
4.12	แผนที่รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารพาณิชย์ในบริเวณพื้นที่ศึกษา	111
4.13	แผนที่แสดงแสดงการใช้ประโยชน์อาคาร	112
4.14	แผนที่การแบ่งอาคารตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม	113
4.15	อาคาร A	115
4.16	อาคาร B	116
4.17	อาคาร C	116
4.18	แผนที่อาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก	117
4.19	เปรียบเทียบอาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก	118
4.20	อาคาร C	121
4.21	อาคาร C ฝั่งถนนและฝั่งแม่น้ำ	121
4.22	แผนภาพการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โปรแกรมพื้นที่ศิลปินพำนัก ลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม และบริบทของความเป็นย่าน	125
5.1	ภาพถ่ายทางอากาศอาคาร C	128
5.2	ด้านหน้าอาคารพาณิชย์ บริษัท เจริญพาณิชย์ไทย จำกัด	128
5.3	ผังรูปแบบการใช้งานอาคารบริษัท เจริญพาณิชย์ไทย จำกัด	129
5.4	ผังรูปแบบลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมของอาคาร	130
5.5	ส่วนของตึกแถวหน้าโครงการ	130
5.6	ส่วนของโกดังสินค้าภายในโครงการ	131

5.7 ส่วนของเรือนไม้ภายในโครงการ	131
5.8 ผังรูปแบบการสัญจรและการเชื่อมต่อภายในโครงการ	132
5.9 แสดงองค์ประกอบแต่ละส่วนที่มีคุณค่าของสถาปัตยกรรม	133
5.10 แสดงองค์ประกอบแต่ละส่วนที่มีคุณค่าของสถาปัตยกรรม	134
5.11 แสดงองค์ประกอบแต่ละส่วนที่มีคุณค่าของสถาปัตยกรรม	135
5.12 สรุปแนวคิดการออกแบบทดลอง	138
5.13 แนวทางการออกแบบประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งาน และลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม	142
5.14 แนวทางการออกแบบประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งาน และลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม	143
5.15 แนวทางการออกแบบประเด็นการแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์	146
5.16 แนวทางการออกแบบประเด็นการแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์	147
5.17 แนวทางการออกแบบประเด็นความต่อเนื่องของโครงการผ่านลาน	150
5.18 แนวทางการออกแบบประเด็นความต่อเนื่องของโครงการผ่านลาน	151
5.19 แนวทางการออกแบบประเด็นบริบทภายนอกและอาคาร	154
5.20 แนวทางการออกแบบประเด็นบริบทภายนอกและอาคาร	155
5.21 ผังอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 1 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย	158
5.22 รูปตัดอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 1	159
5.23 แสดงทัศนียภาพของแนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 1	160
5.24 แสดงทัศนียภาพของแนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 1	161
5.25 แสดงทัศนียภาพของแนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 1	162
5.26 แสดงทัศนียภาพของแนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 1	163
5.27 ผังอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 2 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก	166
5.28 รูปตัดอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 2	167
5.29 แสดงทัศนียภาพของแนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 2	168
5.30 แสดงทัศนียภาพของแนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 2	169
5.31 แสดงทัศนียภาพของแนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 2	170

5.32 แสดงทัศนียภาพของแนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 2	171
6.1 แนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 1	178
6.2 แนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 2	178

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทย มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอุตสาหกรรมทัศนศิลป์เติบโตจาก 1.8 หมื่นล้านบาทในปี 2557 ขึ้นไปแตะระดับ 2.3 หมื่นล้านบาทในปี 2561 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพอุตสาหกรรมแขนงนี้ และประเทศไทยได้มีแผนการในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแผนงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 4 แผนพัฒนา และการเติบโตของตลาด Art Fair ทั้งในด้านของการจัดกิจกรรม Bangkok Design Week ในทุกๆ ปี จัดตั้งขึ้นโดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หรือ CEA ซึ่งเป็นหน่วยงานกลางที่คอยประสานงานระหว่างภาครัฐ และเอกชน เพื่อนำไปสู่การผลักดันให้เกิดนโยบายต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อาทิ การพัฒนาย่านสร้างสรรค์ ซึ่งส่งผลต่อบทบาทศิลปะอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ย่านปทุมวัน ย่านอารีย์ ย่านเจริญกรุง และย่านทรงวาด ที่เป็นพื้นที่ในการจัด BKKDW และเริ่มให้ความสำคัญกับพื้นที่จัดแสดงผลงานศิลปะต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ แกลเลอรี่ทั้งของภาครัฐและเอกชน ศูนย์การเรียนรู้ สตาร์ทอัพ วัด และชุมชนเดิมที่มีเอกลักษณ์ ถัดมาเมื่อศึกษาแหล่งที่จัดแสดงผลงานศิลปะแล้ว ทำให้พบว่าไม่มีพื้นที่สนับสนุนสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปิน ร่วมกับพื้นที่พำนักสำหรับศิลปินกลางเมือง มีเพียงแค่พื้นที่ศิลปินพำนักในต่างจังหวัดเท่านั้น

เมื่อได้ศึกษาศักยภาพพื้นที่แต่ละย่าน และได้เปรียบเทียบแต่ละย่านแล้วนั้น ทำให้พบว่าถนนทรงวาดเป็นเส้นตรงจากท่าน้ำราชวงศ์เลียบแม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงวัดปทุมคงคาฯ เพื่อลดความแออัดของพื้นที่ย่านสำเพ็ง ในสมัยอดีต การเดินทางและการขนส่งทางน้ำเป็นการคมนาคมที่สำคัญ ลักษณะพื้นที่แบบนี้เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญทำให้กิจการหลายชนิดเข้ามาตั้งที่ทำการ หรือโกดังเก็บเนื่องจากในอดีตเคยเป็นถนนที่การค้าขายรุ่งเรือง แต่ในปี 2535 เกิดการล่มสลายของเขตการค้า ซึ่งเป็นช่วงที่มีกฎหมายห้ามรถบรรทุกขนาดใหญ่ (สิบล้อ) เข้ามายังบริเวณกรุงเทพฯ เมื่อรถสิบล้อไม่สามารถใช้งานบนถนนทรงวาด ส่งผลให้ความสามารถในการเป็นแหล่งการค้าจึงลดลง เพราะเงื่อนไขทางการคมนาคม พ่อค้าแม่ค้าจึงต้องย้ายไปทำการค้าขายบริเวณอื่น รวมถึงการย้ายโกดังสินค้าไปอยู่บริเวณชานเมือง และการย้ายไปขายของส่งที่สำคัญที่สุดในที่สุด บทบาทการค้าส่งของทรงวาดจึงค่อย ๆ ลดลงไปตามข้อจำกัดและกาลเวลา คงเหลือร้านค้าส่งที่ยังคงรูปแบบการค้าแบบดั้งเดิมไม่มากเท่าที่เคย บางอาคารจึงถูกทิ้งร้าง

จากการสำรวจพบว่า อาคารพาณิชย์แบบเรือนแถว หรือโกดังที่ถูกทิ้งร้าง ภายในตรอกซอยหรือริมถนนย่านทรงวาดมีถึง 16 แห่ง สำหรับแนวโน้มในด้านศิลปะ เริ่มมีการเติบโตของพื้นที่ศิลปะ จากการสำรวจพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะถึง 16 แห่ง และมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง อีกทั้งความนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่ถนนทรงวาดเป็นพื้นที่ในระยะเดินเท้า ใกล้สถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน MRT วัดมังกรเพียง 700 เมตร และใกล้เคียวย่านเจริญกรุงที่เป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งใหม่ 1.3 กิโลเมตร ผู้วิจัยได้วางรูปแบบพัฒนาด้วยการปรับปรุงอาคารพาณิชย์เรือนแถว เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับสร้างสรรค์ศิลปะกึ่งพำนักศิลปินใจกลางเมือง พบว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาพื้นที่ถนนทรงวาดให้กลับมามีชีวิตอีกครั้งและดำเนินต่อไปได้

1.2 คำถามงานวิจัย

แนวทางการปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักศิลปินในย่านสร้างสรรค์ บริเวณ ถนนทรงวาด กรุงเทพฯ ควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.ศึกษาพัฒนาการของพื้นที่ศิลปะในย่านทรงวาด
- 2.จัดทำรายละเอียดของโครงการ ผ่านการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์แนวคิดพื้นที่ศิลปินพำนัก กรณีศึกษา เชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่ตรงตามเกณฑ์การคัดเลือก และบริบทความเป็นย่าน
- 3.เสนอแนวทางการปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักศิลปินในย่านสร้างสรรค์ บริเวณถนนทรงวาด กรุงเทพฯ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตของพื้นที่

ถนนทรงวาด เขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ที่จะศึกษารูปแบบของอาคารพาณิชย์ บริเวณถนนทรงวาดและอาคารติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 1.1 แสดงขอบเขตของพื้นที่ที่ศึกษา. จาก Google Earth, ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2564

1.4.2 ขอบเขตของเนื้อหา

ศึกษาพัฒนาการและพื้นที่ถนนทรงวาด รายละเอียดภายในโครงการ และการออกแบบสถาปัตยกรรมของการปรับปรุงอาคาร

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะทางกายภาพ การใช้งานพื้นที่ของ Artist Residency ในรูปแบบย่านสร้างสรรค์
2. ทำให้เกิดการปรับปรุงอาคารพาณิชย์เรือนแถว เพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ศิลปะกึ่งพำนักศิลปินในย่านสร้างสรรค์ และการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พัฒนาพื้นที่ให้เต็มศักยภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1.6 นิยามศัพท์

1. พื้นที่พำนักศิลปิน หมายถึง พื้นที่ของแต่ละแกลเลอรีผนวกสตูดิโอต้องมีศิลปินอยู่ประจำ เพื่อนำเสนอผลงานของพวกศิลปิน ไปพร้อมๆ กับการสร้างงานจริงเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ผลงานของศิลปินให้ผู้ชมและผู้สนับสนุนศิลปะสามารถมาชม มาซื้องาน และมาเรียนรู้ศิลปะกับศิลปินตัวจริง ศิลปินบางรายก็ยินดีที่จะให้ผู้ชมมาสร้างบทสนทนาเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับศิลปะด้วยกัน

2. ย่านสร้างสรรค์ คือพื้นที่ที่มีขึ้นเพื่อส่งเสริมธุรกิจและบริการในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเชื่อมโยงเรื่องราวของย่าน ผู้คน ธุรกิจดั้งเดิม เข้ากับนโยบายส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์ และการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมธุรกิจสร้างสรรค์ พร้อมทั้งเกื้อกูลให้ธุรกิจดั้งเดิมในพื้นที่ได้ประโยชน์จากการพัฒนา กระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ สร้างความเคลื่อนไหวของกลุ่มธุรกิจและบุคลากรสร้างสรรค์ และการเกิดศูนย์รวมของบุคลากรในอุตสาหกรรม เพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้

3. ลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม คือ ทฤษฎีลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมในเรื่องของประเภทสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นการจำแนกประเภทของอาคารในรูปแบบต่างๆ เพื่อศึกษารูปแบบอาคารต่างๆและนำเสนอออกมาในรูปแบบแผนที่ ทำให้พบว่าในถนนทรงมีอาคารรูปแบบอาคารแถวเป็นจำนวนมากตั้งอยู่เป็นกลุ่ม

4. อาคารแถว คือ อาคารที่ใช้ประกอบประโยชน์ทางการบริการด้านธุรกิจ หรืออุตสาหกรรม เป็นอาคารที่หน้าตาเหมือนกัน และถูกวางเรียงแถวต่อกัน แถวเดียวกัน มักหันหน้าเข้าถนน หรือทางออกที่สัญจรชัดเจน ลักษณะการใช้งานอาคารจะมีความหลากหลาย หรือผสมผสานกัน โดยส่วนมากจะเป็นร้านค้ากับที่อยู่อาศัยผสมผสานกัน และภายในถนนทรงวาดมีอาคารแถวอยู่ตลอดเส้นทาง

5. อาคารคลังสินค้า คือ สถานที่สำหรับจัดเก็บสินค้าซึ่งเป็นที่ต้องการทั้งสำหรับผู้ผลิตนำเข้า ส่งออก ธุรกิจค้าปลีก และธุรกิจบริการด้านขนส่ง โดยในถนนทรงวาดซึ่งเป็นแหล่งค้าขาย และส่งออกสินค้า ทำให้เกิดการใช้งานอาคารประเภทโกดังมากมายตลอดถนน

บทที่ 2

แนวคิด งานศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ถนนทรงวาด ตั้งแต่บริเวณทางเข้าซอยถนนทรงเสริมผ่านเส้นถนนทรงวาด และตลอดจนถึงสิ้นสุดที่ถนนราชวงศ์ โดยได้ทำการจากการเปรียบเทียบพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องทางศิลปะของแต่ละย่านเป็นอันดับแรก เพื่อศึกษาศักยภาพของแต่ละพื้นที่นั้น แล้วจึงตัดสินใจศึกษาพื้นที่ถนนทรงวาด เพื่อทำความเข้าใจและเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงแนวโน้มการเกิดรูปแบบของการใช้สอยอาคารใหม่ ๆ ในอนาคต โดยเฉพาะเรื่องพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ และกิจกรรมเพื่อการจัดงานศิลปะต่าง ๆ ภายในพื้นที่ อีกทั้งยังมีเรื่องของการปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยของอาคารจากเดิม เพื่อปรับเปลี่ยนไปตามการใช้งานที่ส่งเสริมแนวโน้มความต้องการที่เปลี่ยนไปในอนาคต แต่ยังคงไว้ซึ่งอาคารและสถาปัตยกรรมที่มีอัตลักษณ์เดิมและเคารพระหว่างบริบทของชุมชนและตัวอาคาร นอกจากนี้ยังมีเรื่องของกรณีศึกษาประเภทพื้นที่การทำงานของศิลปิน และอาคารพาณิชย์ เพื่อนำตัวอย่างมาเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยของตัวอาคาร โดยเนื้อหาในการศึกษาจะแบ่งเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1 ย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และพื้นที่สำหรับศิลปะ ในประเทศไทย
- 2.2 ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และสภาพกายภาพของพื้นที่ถนนทรงวาดในปัจจุบัน
- 2.3 ทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้อง
- 2.4. กรณีศึกษาของการออกแบบ
- 2.5 สรุปแนวคิด งานศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และพื้นที่สำหรับศิลปะ ในประเทศไทย

ความคิดเรื่องพื้นที่ศิลปะ หอศิลป์ และพิพิธภัณฑ์สำหรับประชาชน เป็นแนวคิดที่เริ่มเป็นที่นิยมในช่วง 30 ปีมานี้ โดยผู้วิจัยได้เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ศิลปะในประเทศไทย เอาไว้ โดยได้มีการแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อหลัก คือ พัฒนาการการเกิดขึ้นของพื้นที่ศิลปะในประเทศไทย ต่อมาเป็นเรื่องของบทบาทแต่ละย่านเกี่ยวกับพื้นที่ศิลปะ และสุดท้ายคือ ศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ศิลปะในเมือง เพื่อให้เข้าใจถึงภาพรวมของพื้นที่ศิลปะที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ไม่ใช่แค่ในรูปแบบกายภาพสถานที่ต่างๆ แต่รวมถึงรูปแบบความคิดเห็นของผู้คนที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะ ที่

ผู้วิจัยได้รวบรวมมาจากการเสวนาต่างๆ ที่มีการจัดขึ้น จนนำไปสู่การวิเคราะห์การสร้างสรรค์พื้นที่ทางศิลปะรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปออกมา ดังนี้

2.1.1 พัฒนาการพื้นที่ศิลปะในไทย

พัฒนาการพื้นที่ศิลปะในไทย มีที่มาและพัฒนาการมาจากในอดีตนโยบายภาครัฐยังไม่มี ความชัดเจนในการสนับสนุนงานด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างจริงจัง และเห็นถึง ความสำคัญของการพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็น ส่วนสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาประเทศ สิ่งนี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดพื้นที่ศิลปะในประเทศ โดยผู้วิจัยได้สรุปพัฒนาการจากการเกิดขึ้นของพื้นที่ศิลปะออกเป็น 2 ประเภท ไว้ดังนี้

2.1.1.1 พิพิธภัณฑ์และหอศิลป์

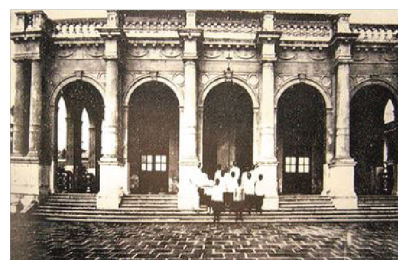
พิพิธภัณฑ์และหอศิลป์เป็นสถานที่ทำกิจกรรมด้านศิลปะ เป็นสถานที่รองรับศิลปิน นักออกแบบ ผู้รักในงานศิลปะ ฯลฯ สร้างผลงานความคิดสร้างสรรค์เสนอต่อประชาชน โดยผู้สร้างและผู้เสพมีจุดนัดพบที่พิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ เป็นกระบวนการและกลไกทางสังคม ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรม ในฐานะผู้เสพและเป็นผู้รับรู้ในผลงานศิลปะทำให้ได้มาซึ่งสติปัญญา และเกิดความคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมประวัติการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ที่ก่อตั้งโดยทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยนำเสนอ ดังนี้

TIMELINE พิพิธภัณฑ์ศิลปะในกรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2469
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

มิวเซียม ณ หอทองคองเตี้ย

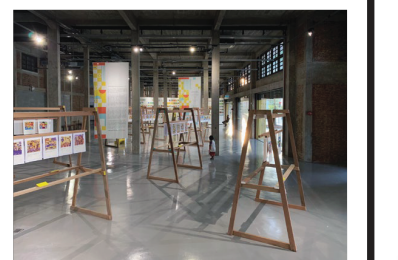

พ.ศ.2417

พ.ศ.2517
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์เจ้าฟ้า

หอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน

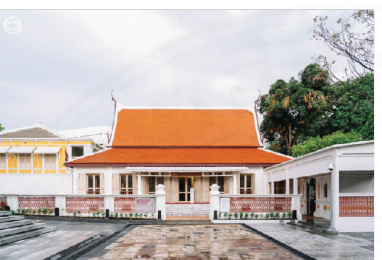

พ.ศ.2480

1st พ.ศ.2517-2531
2nd พ.ศ.2545-2546
หอศิลป์ พีระศรี

หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ.2522

พ.ศ.2538
หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

หอศิลป์ปทุมธานี

พ.ศ.2544

พ.ศ.2547
หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (Museum of Contemporary Art หรือ MOCA)

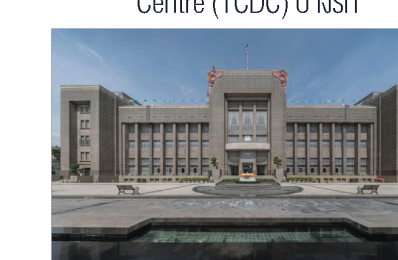

พ.ศ.2555

พ.ศ.2548- 2559
Thailand Creative and Design Centre (TCDC) Emporium

Thailand Creative and Design Centre (TCDC) บางรัก

พ.ศ.2559

- พิพิธภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้การดูแลภาครัฐ
- พิพิธภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้การดูแลภาคเอกชน
- ศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่ในการดูแลของภาครัฐ
- พิพิธภัณฑ์หรือหอศิลป์ที่ปิดตัวลงแล้ว
- หอศิลป์และแกลเลอรี

พ.ศ.2540
Numthong Gallery at Aree

พ.ศ.2527
River City Bangkok

พ.ศ.2529
หอศิลป์ ณ บ้านเจ้าพระยา

พ.ศ.2558
BANGKOK CITYCITY GALLERY
Cho Why Gallery

พ.ศ.2549
ARDEL Gallery of Modern Art

พ.ศ.2552
100 Tonson Gallery

พ.ศ.2553
ATTA Gallery

พ.ศ.2555
Speedy Grandma Gallery

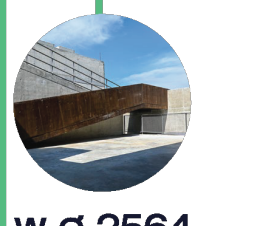
พ.ศ.2557
The Jam Factory

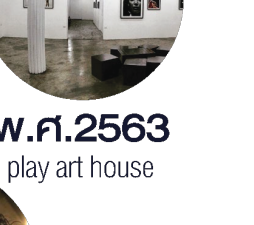
พ.ศ.2559
nova contemporary

พ.ศ.2562
ล้ง 1919

พ.ศ.2564
Jim Thomson Art Center

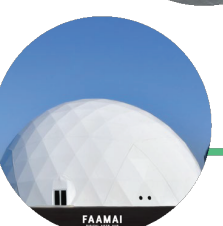
พ.ศ.2563
play art house

BAB BOX

CU Art 4 C

faamai digital arts hub

FV cafe

jwd art space

serindia gallery

shophouse 1527

warehouse 30

window gallery and cafe

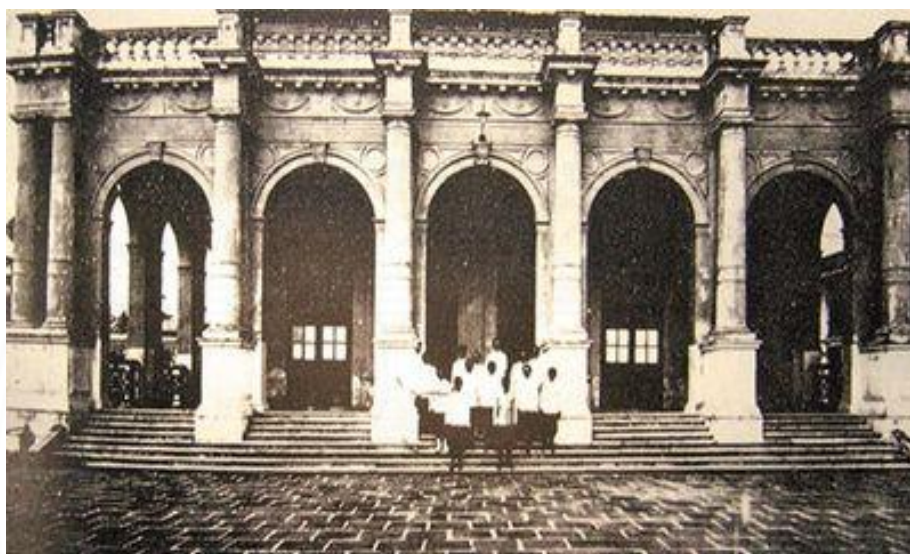
YELO house

6060 arts space

ภาพที่ 2.1 พัฒนาการของพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ในกรุงเทพมหานคร . โดย ผู้วิจัย, 2565.

จากภาพที่ 2.1 จะเห็นได้ว่าการเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑสถานและหอศิลป์ มีการก่อตั้งครั้งแรก คือ เกิดจากพิพิธภัณฑสถานส่วนพระองค์ของรัชกาลที่ 5 ได้ทำการย้ายออกมาที่หอทองคองเดีย หรือ ศาลาสหทัยสมาคม และตั้งอยู่ที่ส่วนหน้าของพระบรมราชวัง โดยมีชื่อว่า “มิวเซียม” เปิดให้ประชาชน เข้าชม ทำให้ประชาชนได้เกิดโอกาสเรียนรู้ มิวเซียมจึงถือเป็นพิพิธภัณฑสถานสำหรับสาธารณชนแห่งแรกของประเทศไทย

ภาพที่ 2.2 มิวเซียม ณ หอทองคองเดีย หรือศาลาสหทัยสมาคม ที่มา:

<https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=40&chap=1&page=t40-1-infodetail14.html>

ถัดมาในปี พ.ศ.2430 ได้ย้ายพิพิธภัณฑสถานจากหอทองคองเดีย ไปอยู่บริเวณพระราชวังบวรสถานมงคล หรือวังหน้า เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชนมากขึ้น และได้ดำเนินการสำเร็จเรียบร้อย และก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2469 โดยมีชื่อว่า พิพิธภัณฑสถานสำหรับพระนคร ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร และอยู่ในการดูแลของกรมศิลปากร จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2.3 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร. ที่มา:

<https://mgronline.com/travel/detail/9620000039733>

ดังภาพที่ 2.1 จะเห็นได้ว่าในส่วนของพิพิธภัณฑที่อยู่ในการดูแลของ ภาครัฐเกิดขึ้นแบบสาธารณะจริงๆคือ พ.ศ.2480 คือหอศิลป์ร่วมสมัยราชดำเนิน ซึ่งในตอนแรกได้ เกิดขึ้นและปิดตัวลงไป ก่อนปรับปรุงและนำมาเปิดให้เยี่ยมชมได้ในปัจจุบัน ที่รูปแบบเป็นศิลปะร่วม สมัย ในอดีตมีรูปแบบของนิทรรศกาลถาวร และมีการปรับปรุงรูปแบบนิทรรศกาลให้เหมาะสมกับ ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑของรัฐที่เกิดขึ้นในช่วงแรกจะเป็นพื้นที่อาคารอนุรักษ์ที่ปรับเปลี่ยน ประโยชน์ใช้สอยมาเป็นพิพิธภัณฑ อาทิเช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร หรือพิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติหอศิลป์ ในพ.ศ. 2522 เริ่มมีการก่อตั้งของพิพิธภัณฑในสถาบันศิลปะต่างๆ ภายใน มหาวิทยาลัย ทั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร ก่อตั้งหอศิลป์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อตั้งหอศิลป์ จามจุรี เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ผลงานศิลปะต่างๆ ถัดมาในพ.ศ.2538 ได้เกิดบริบทของศิลปะในวง กว้าง โดยประชาชนมีความต้องการพื้นที่ศิลปะมากขึ้น จนได้เกิดการประท้วงและร้องขอหอ ศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครขึ้นมา จึงเป็นพื้นที่หอศิลป์ร่วมสมัยแห่งแรกของไทย และได้เกิด พิพิธภัณฑศิลปะไทยร่วมสมัย ควบคู่ไปกับการเกิด TCDC ซึ่งเป็นพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับนักร้องแบบ ที่เอื้อเฟื้อริเริ่ม ก่อนจะปิดตัวลง และได้ก่อตั้ง creative district โดย TCDC สาขาใหม่ที่เจริญกรุง ใน พ.ศ.2559 ในส่วนของแกลเลอรีและหอศิลป์ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของภาคเอกชนที่ดูแลทั้งหมด

จากการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการ เกิดขึ้นของหอศิลป์และแกลเลอรี ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการจัดแสดงงานศิลปะนั้น เพิ่มมากขึ้นในช่วง พ.ศ.2562 เป็นต้นไป และพื้นที่ภายในของหอศิลป์ก็เริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น เช่นมีรูปแบบการ ใช้งานของร้านค้าแฟ (คาเฟ่) ห้องสมุด ตลาด และพื้นที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินอย่าง

JWD ART SPACE ที่เป็ศูนย์รวมครบวงจรสำหรับศิลปิน ทั้งในการเก็บงานศิลปะ และจัดแสดงผลงาน ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยได้เห็นแนวโน้มการใช้งานของศิลปินในบางพื้นที่ที่ยังไม่ตอบโจทย์สำหรับความต้องการของศิลปิน พื้นที่ยังคงมีการเข้าถึงยาก อีกทั้งบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่ส่งเสริมต่อการสร้างสรรค์ผลงานภายในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินให้ตอบสนองต่อการใช้งานให้มากที่สุด

2.1.1.2 เทศกาลทางศิลปะ

การเติบโตของตลาด Art Fair เป็นส่วนสำคัญสำหรับการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) การจัดเทศกาลศิลปะก็เป็นหนึ่งกิจกรรมที่กระตุ้นตัวย่านให้มีความตื่นตัวตลอดเวลา และเป็นการแสดงศักยภาพของตัวย่าน ว่ามีความเหมาะสมที่จะเป็นย่านสร้างสรรค์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอศิลปะ และเป็นการสร้างพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนมุมมองประสบการณ์ระหว่างผู้เข้าชม กับศิลปิน ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมข้อมูลของการจัดแสดงงานศิลปะ ทั้งรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เพื่อดูแนวทางการพัฒนาและเติบโตของศิลปะในรูปแบบเทศกาล โดยมีผลวิจัย ดังนี้

การเติบโตของ ART FAIR ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

กรุงเทพมหานคร

งานศิลปกรรมเยาวชนแห่งประเทศไทย
ครั้งที่ 1

พ.ศ.2527

ต่างจังหวัด

ภาพที่ 2.4 การจัดเทศกาลศิลปะที่เกิดขึ้นในประเทศไทย. โดย ผู้วิจัย, 2565.

โดยเทศกาลศิลปะที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นครั้งแรกในพ.ศ. 2527 คืองานศิลปกรรมเยาวชนแห่งประเทศไทยครั้งที่ 1 โดยศิลปะเริ่มมีแนวคิดที่แพร่หลายมากขึ้น ในแนวคิดที่ว่าศิลปะคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทำให้เกิดการส่งงานร่วมประกวดของเยาวชนที่หลากหลาย กว่า 1,000 ชิ้น ซึ่งในช่วงแรกตั้งแต่ พ.ศ.2527-2541 จะเกิดงานศิลปะที่จัดขึ้นโดยองค์กรภาครัฐ และเริ่มมีการจัดงานศิลปะในรูปแบบที่ผลงานศิลปินต่างประเทศที่มีชื่อเสียงจะมาจัดแสดงผลงานศิลปะที่ประเทศไทย อย่างเช่น Cities on the move ซึ่งไทยได้เป็นเจ้าภาพในปี 2542 และ Bangkok Art Biennale 2018 ซึ่งไม่ได้จัดเพียงแค่ที่กรุงเทพมหานครเท่านั้น แต่เริ่มมีการขยายตัวไปจัดที่จังหวัดกระบี่และภูเก็ต เกิดการพัฒนาย่านสร้างสรรค์ทำให้เกิดการจัดงานศิลปะสัปดาห์งานออกแบบ Bangkok Design Week (BKGDW) ขึ้นใน พ.ศ.2561 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการจัดงานศิลปะในหลาย ๆ ย่านของกรุงเทพมหานคร รวมไปถึงต่างจังหวัด อาทิเช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น สงขลา อีกทั้งการจัดงานสัปดาห์งานออกแบบได้กระจายตามย่านต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร โดยบริเวณย่านที่ได้มีการจัดงานนั้น ได้แก่ ย่านเจริญกรุง-ทรงวาด ย่านอารีย์-ประดิพัทธ์ ย่านทองหล่อ-เอกมัย และย่านสามย่าน อีกทั้งยังมีการจัดงานศิลปะขึ้นภายในย่านเมืองเก่าในปัจจุบันนี้ ได้แก่ Cultural District 2021 รวมไปถึงยังมีการจัดงานศิลปะที่ต่างจังหวัดในรูปแบบของภาคเอกชน ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ CEA อย่าง HUAHIN HOP FEST 2021 ซึ่งในปีหน้าหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) รูปแบบของงานศิลปะจะมีความหลากหลายมากขึ้น และมีความเปิดกว้างมากขึ้นอย่างแน่นอน

อีกทั้งเทศกาลงานออกแบบของกรุงเทพฯ ไม่เพียงแค่ส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมสร้างสรรค์ไทย ทั้งในแง่ของการเป็นเวทีแสดงผลงานของนักออกแบบและธุรกิจสร้างสรรค์ กระตุ้นให้เกิดการแข่งขัน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ แต่ยังส่งผลกระทบเชิงบวกที่ขยายผลสู่ธุรกิจแวดล้อมต่าง ๆ เช่น การตลาด การพิมพ์ สื่อออนไลน์ แกลเลอรี ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ธุรกิจของฝาก-ของที่ระลึก โลจิสติกส์ การท่องเที่ยว ที่พักโรงแรม และบริการขนส่งมวลชน ฯลฯ อีกด้วย (BKGDW, 2561)

2.1.2 บทบาทย่านและพื้นที่ศิลปะ

เมื่อศึกษาพื้นที่ศิลปะที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับตัวย่าน ว่ามีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศิลปะมากน้อยเพียงใด และมีศักยภาพมากพอที่จะเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปินทั้งพำนักศิลปินในย่านกลางเมืองได้หรือไม่ ผู้วิจัยจึงแบบหัวข้อของย่านออกเป็น 2 ย่าน ดังนี้

2.1.2.1 ย่านอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม

ย่านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร เป็นย่านแห่งการท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศไทย มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งพื้นที่ที่มีศักยภาพและมีชื่อเสียงนั้น คือ พื้นที่บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์

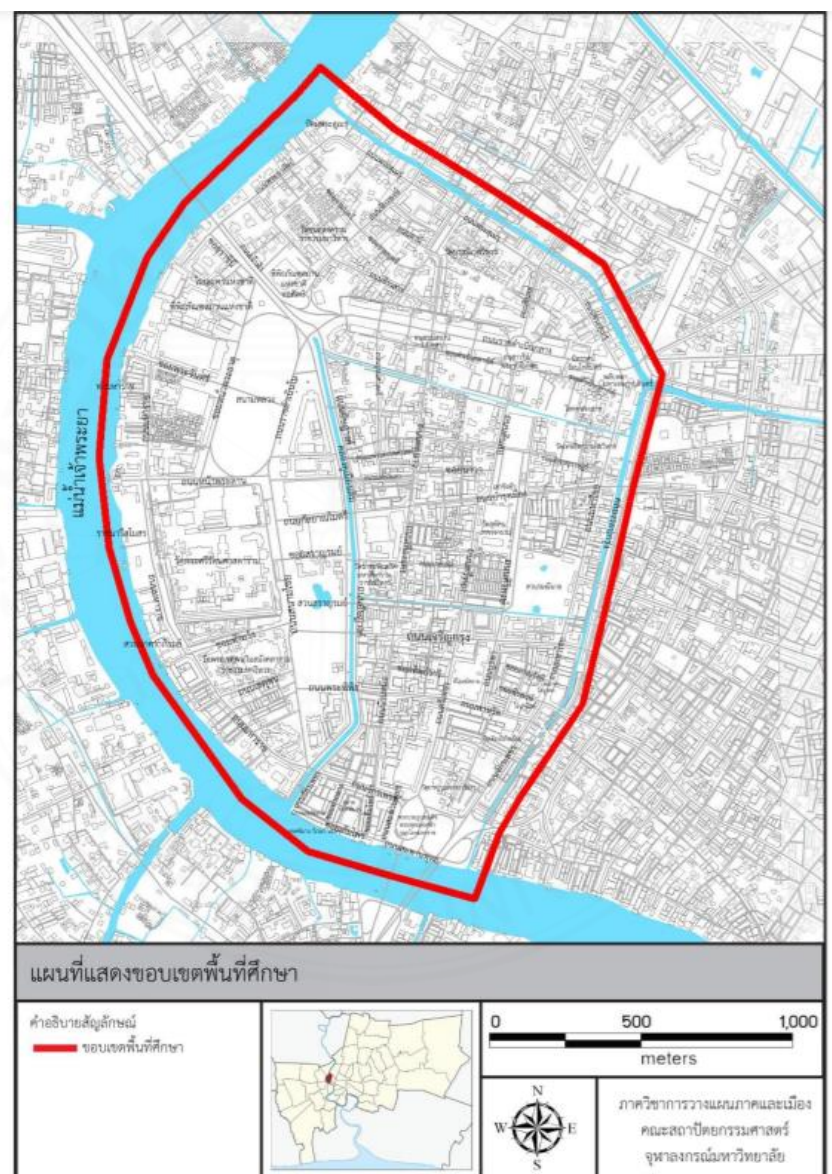
ในย่านรัตนโกสินทร์มีแผนการพัฒนาโดยผศ.ดร.ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์ อาจารย์ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นหนึ่งในผู้ขับเคลื่อนแผนพัฒนาย่านนวัตกรรมรัตนโกสินทร์ ถือเป็นหนึ่งในการพัฒนา "ย่านนวัตกรรม" (Innovation Districts) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ที่ได้ริเริ่มทำโครงการพัฒนาย่านนวัตกรรม 11 ย่าน แบ่งเป็นย่านนวัตกรรมในกรุงเทพฯ 7 ย่าน และ ย่านนวัตกรรมในแนวระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก 4 ด้าน ซึ่งมีย่านรัตนโกสินทร์เป็นหนึ่งในย่านนวัตกรรมในกรุงเทพมหานคร และมีมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นศูนย์กลางนั้น ผศ.ดร.ณัฐวุฒิ ชี้ถึงจุดแข็ง คือ กลุ่มงานศิลปะ งานออกแบบ งานดนตรี และดิจิทัลอาร์ต ซึ่งย่านนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยอื่นๆ ก็จะมีจุดแข็ง มีลักษณะเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันออกไป และได้ยืนยันว่า พื้นที่เมืองเก่า โดยเฉพาะ ย่านนวัตกรรมรัตนโกสินทร์ มีสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว ทั้งดนตรีไทย หัตถอุตสาหกรรม แต่ละย่านก็มีความเชี่ยวชาญ ย่านปั้นพระพุทธรูปก็มี ย่านทำบาตร ทำดอกไม้ ดินสอพอง มีหมด นี่คือรากฐานของพื้นที่ที่สามารถสร้างนวัตกรรมได้

การดึงกลุ่มคนที่มีความคิดสร้างสรรค์เข้ามาอยู่ในย่านเดียวกัน หวังให้เกิดการรวมกลุ่มกัน การรวมกลุ่มกันจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนไอเดีย พบปะพูดคุย ตัวเริ่มต้นความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์, 2560)

โดยนักวิชาการของมหาวิทยาลัยศิลปากร ต้องการผลักดันพื้นที่ย่านเมืองเก่า ให้มีการผสมผสานของพื้นที่ชุมชนเก่าเข้าไปกับนักดีไซน์เนอร์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ต้องการให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนและนักศึกษานักออกแบบ ซึ่งในย่านเมืองเก่านี้มีชุมชนถึง 19 แห่ง และต้องการให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลนี้ ให้นำทักษะไปต่อยอดและพัฒนาในย่านนั้นๆ ให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นต่อไป แต่ยังติดปัญหาในเรื่องที่ว่าจะดึงผู้คนเข้ามาในพื้นที่อย่างไร ในปัจจุบันนี้ยังเป็นแผนพัฒนาในด้านการเก็บข้อมูลทางกายภาพ และแผนพัฒนานี้ได้สิ้นสุดไปในปี 2560 และยังไม่มีการพัฒนาต่อแต่นักวิชาการก็ได้มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาต่อไป

อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์ของ นายพศิน สุวรรณเดช เรื่อง พฤติกรรมการเดินของนักท่องเที่ยวต่างชาติในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ ได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเป็นบริเวณที่มีอาณาเขต ล้อมรอบด้วยคลองคูเมืองเดิม (คลองหลอด) ด้านทิศเหนือติดกับแม่น้ำ

เจ้าพระยา คลองรอบกรุง หรือคลองบางลำพูจนถึงคลองโอ่งอ่าง ด้านทิศใต้ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีพื้นที่ประมาณ 2.3 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,438 ไร่ ซึ่งประกอบด้วย แขวงตลาดยอด แขวงเสาชิงช้า แขวงบวรนิเวศ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ แขวงบูรพาภิรมย์ แขวงวัดราชบพิธ แขวงสำราญราษฎร์ และแขวงชนะสงคราม

ภาพที่ 2.5 ขอบเขตแผนที่ของย่านเมืองเก่ากรุงรัตนโกสินทร์. ที่มา: พศิน สุวรรณเดช.

ภายในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ประกอบไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและเป็นที่รู้จัก กระจายตัวอยู่มากมายในพื้นที่ โดยในงานวิจัยนี้ได้แบ่งกลุ่มสถานที่ท่องเที่ยวภายในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ดังนี้

1. สถานที่ประเภทพระบรมมหาราชวังและวัง

1.1 พระบรมมหาราชวัง กำแพงล้อมรอบ 4 ด้าน ภายในประกอบด้วย 3 เขตการปกครอง ประกอบด้วยเขตพระราชฐานชั้นนอก ชั้นกลาง และชั้นใน

1.2 วังจักรพงษ์ อาคารแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก

1.3 วังบ้านหม้อ อาคารสถาปัตยกรรมไทยที่ถือว่าเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่ง ท้องพระโรงเป็นอาคารไทยชั้นเดียว

2. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทป้อมและกำแพงเมือง

2.1 ป้อมมหากาฬและกำแพงเมือง ป้อมรูปทรงแปดเหลี่ยม สูงสามชั้น ฐานช่องป้อมอยู่ต่ำกว่าระดับผิวดิน ตัวป้อมด้านบนสุดมีหอรูปแปดเหลี่ยม มีปืนใหญ่ประจำช่องเสมออยู่ 6 กระบอก

2.2 ชุมประตูลำราญราษฎร์ มีสะพานข้ามไปยังวัดสระเกศ

2.3 กำแพงและประตูเมืองหน้าวัดบวรนิเวศวิหาร เหลือเพียงประตูเดียว จากเดิมที่เคยมี 16 ประตู

2.4 ป้อมพระสุเมรุ ป้อมสูงสามชั้น มีรูปทรงแปดเหลี่ยม มีบันไดแบ่งเป็นสามชั้น

2.5 ประตูสามยอด มีช่องทางเข้าประตูสามช่องทาง

3. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทยานานาชาติ

3.1 ตลาดบ้านหม้อ ชุมชนดั้งเดิม ปลูกบ้านเรือนตามฝั่งคลองคูเมืองเดิม

3.2 ตลาดสังฆภัณฑ์ อาคารดีแฉวสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นอาคารสูง 2 ชั้น ประตูบานเพิ่ยมทำจากไม้

3.3 ตลาดบางลำพู อาคารพาณิชย์สูง 2-4 ชั้น

3.4 ตลาดท่าพระจันทร์ การค้าขายเป็นลักษณะหาบเร่แผงลอย

4. สถานที่ท่องเที่ยวประเภทอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

4.1 ตึกแถวข้างวัดบวรนิเวศวิหาร

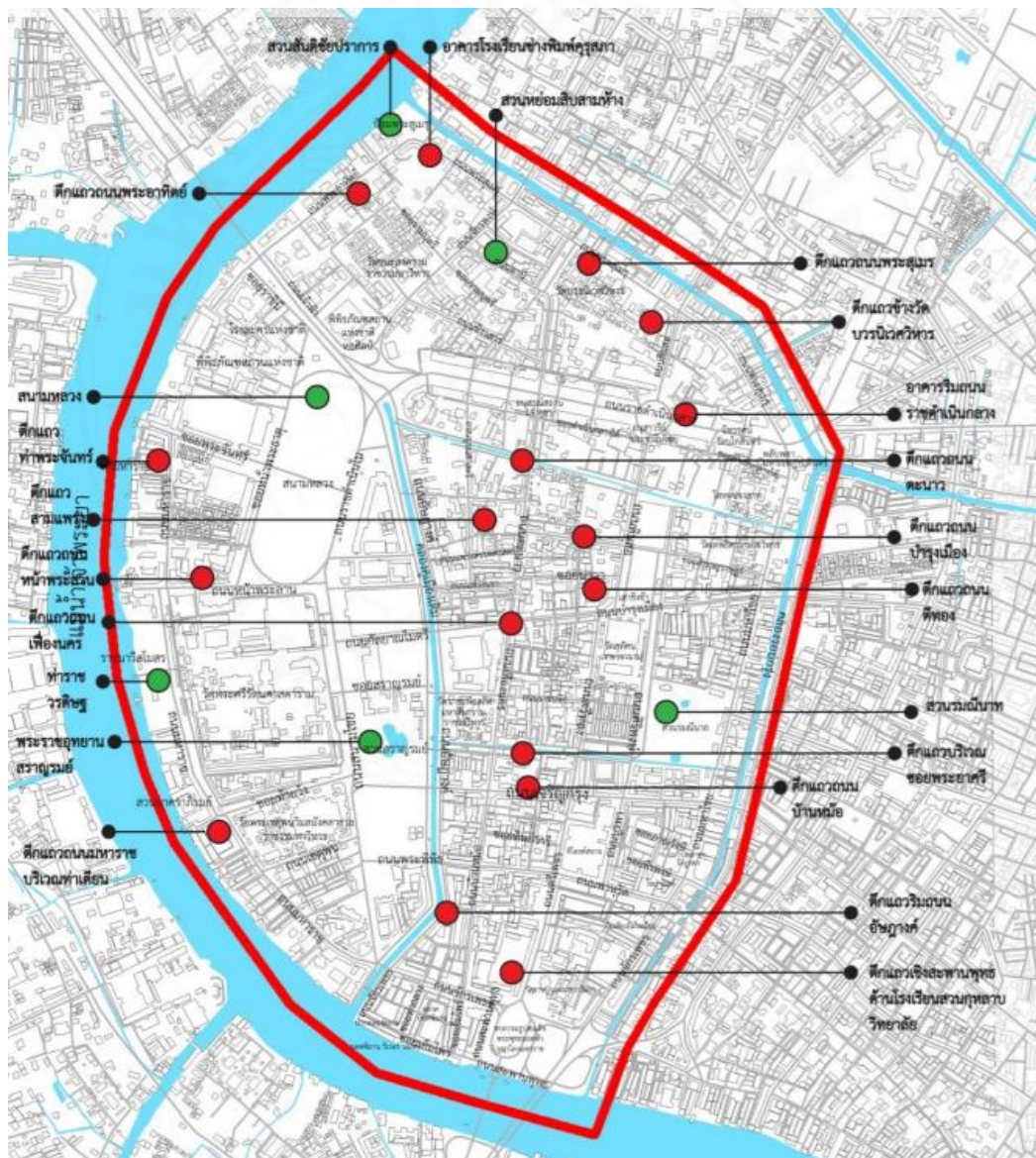
4.2 ตึกแถวเชิงสะพานพุทธด้านโรงเรียนสวนกุหลาบ

4.3 ตึกแถวถนนตะนาว

4.4 ตึกแถวถนนตีทอง

4.5 ตึกแถวบริเวณท่าช้างวังหลวง

- 4.6 ตึกแถวถนนทรงวาด
- 4.7 ตึกแถวบริเวณท่าเตียน
- 4.8 ตึกแถวบริเวณท่าพระจันทร์
- 4.9 ตึกแถวบริเวณถนนบ้านหม้อ
- 4.10 ตึกแถวบริเวณถนนบำรุงเมือง
- 4.11 ตึกแถวบริเวณถนนพระสุเมรุ
- 4.12 ตึกแถวถนนพระอาทิตย์

ภาพที่ 2.6 แผนที่ของตึกแถวย่านเมืองเก่ากรุงรัตนโกสินทร์. ที่มา: พศิน สุวรรณเดช

จากสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมดในพื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาภายในพื้นที่ ซึ่งพื้นที่แต่ละชุมชนจะมีเอกลักษณ์ รวมถึงประวัติความเป็นมาที่มีเรื่องราวที่น่าสนใจ ทำให้พื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ยังมีพื้นที่ของโฮสเทล (Hostel) เกิดขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมความเป็นไทย ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเกิดพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างคนในชุมชน กับนักท่องเที่ยว ทำให้เป็นย่านเริ่มต้นของการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนหลากหลายชุมชน จึงมีศักยภาพที่จะเป็นย่านนวัตกรรมได้ หากเกิดการพัฒนายอย่างต่อเนื่อง

2.1.2.2 ย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

จากวารสารออนไลน์ชื่อ “TCDC Outlook” เขียนโดย กองบรรณาธิการของ CEA ได้อธิบายถึงเรื่องเมืองสู่ย่านสร้างสรรค์ไว้ว่า การพัฒนาเมืองโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวขับเคลื่อน ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาในชื่อของ เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์ให้เชื่อมต่อกับลักษณะกายภาพของเมือง ซึ่งในระดับของเมืองนั้นยังไม่มีความสำเร็จเท่าที่ควร จึงได้เกิดการพัฒนาทางเลือกคือการพัฒนาย่านสร้างสรรค์ (Creative District) ซึ่งเป็นการเจาะจงเฉพาะพื้นที่มากขึ้น เป็นข้อได้เปรียบในการพัฒนาที่พื้นที่เล็กลงมา มีโอกาสในการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางพัฒนากับย่านนั้น ว่าควรเป็นไปในทางไหน และสามารถเป็นตัวชี้วัดในการศักยภาพและขีดจำกัดของพื้นที่เพื่อนำไปสู่การสร้างเมืองสร้างสรรค์ต่อไป

ซึ่งทาง CEA ได้จัดพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ออกมาเป็นรูปแบบของเทศกาล Bangkok Design Week และเป็นการจัดเทศกาลออกเป็น 4 ย่านสร้างสรรค์ ดังนี้

1. เจริญกรุง ถึง ทรงวาด
2. ปทุมวัน ถึง สามย่าน
3. อารีย์ ถึง ประดิพัทธ์
4. ทองหล่อ ถึง เอกมัย

และจะมีการแนะนำในรูปแบบของ BKKDW Routes ซึ่งเป็นการแนะนำเส้นทางศิลปะในช่วงจัดงานเทศกาล ให้ผู้เข้าชมได้เกิดการเข้าชมงานศิลปะ โดยเป็นการเดินผ่านพื้นที่ย่านนั้น ก่อนเข้าไปส่วนจัดแสดงผลงาน เพื่อให้เข้าใจถึงความเป็นย่านสร้างสรรค์

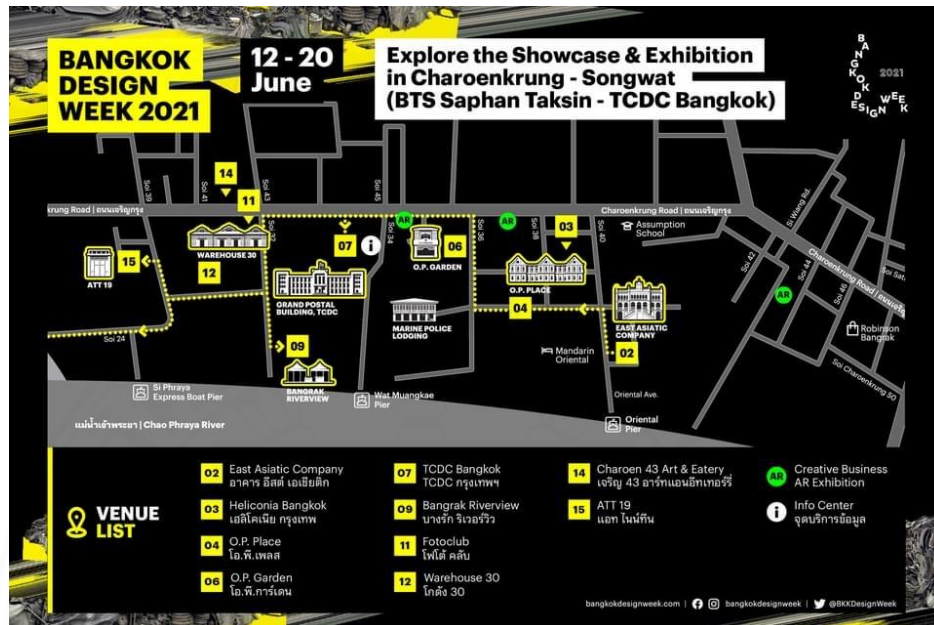

ภาพที่ 2.7 BKKDW Routes ที่มา: <https://www.bangkokdesignweek.com/guide/selected-routes>

ภาพที่ 2.8 งาน Bangkok Design Week ที่มา: TCDC บางรัก <https://www.prachachat.net/d-life/news-107960>

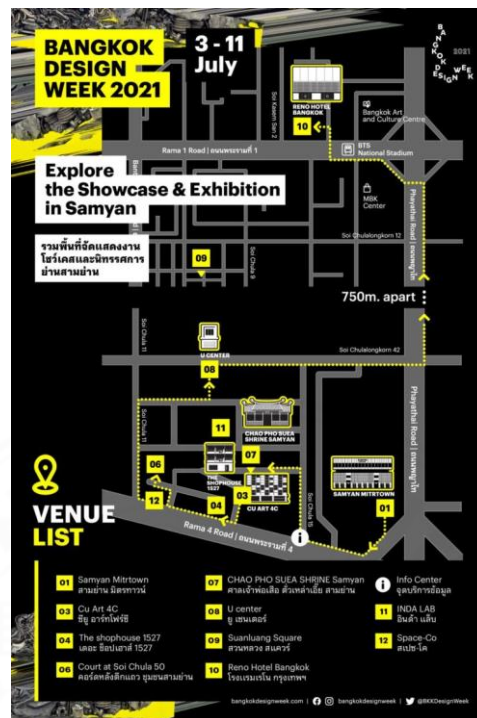
และทาง CEA ได้ทำรูปแบบออกมาเป็นแผนที่พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับงาน
สร้างสรรค์ ดังนี้

ภาพที่ 2.9 แผนที่ย่านเจริญกรุง-ทรงวาด ส่วนที่ 1 ตั้งแต่ช่วง BTS สะพานตากสิน-TCDC บางรัก
ที่มา: <https://www.mcot.net/view/oyCFBwhj>

ภาพที่ 2.10 แผนที่ย่านเจริญกรุง-ทรงวาด ช่วงที่ 2 ตั้งแต่ช่วง TCDC บางรัก-ตลาดน้อย-ทรงวาด
ที่มา: <https://today.line.me/th/v2/article>

ภาพที่ 2.11 แผนที่ย่านสามย่าน ที่มา:

<https://www.facebook.com/BangkokDesignWeek/photos>

ภาพที่ 2.12 แผนที่ย่านอารีย์-ประดิพัทธ์. ที่มา:

<https://www.facebook.com/BangkokDesignWeek/photos>

ภาพที่ 2.13 แผนที่ย่านทองหล่อ-เอกมัย

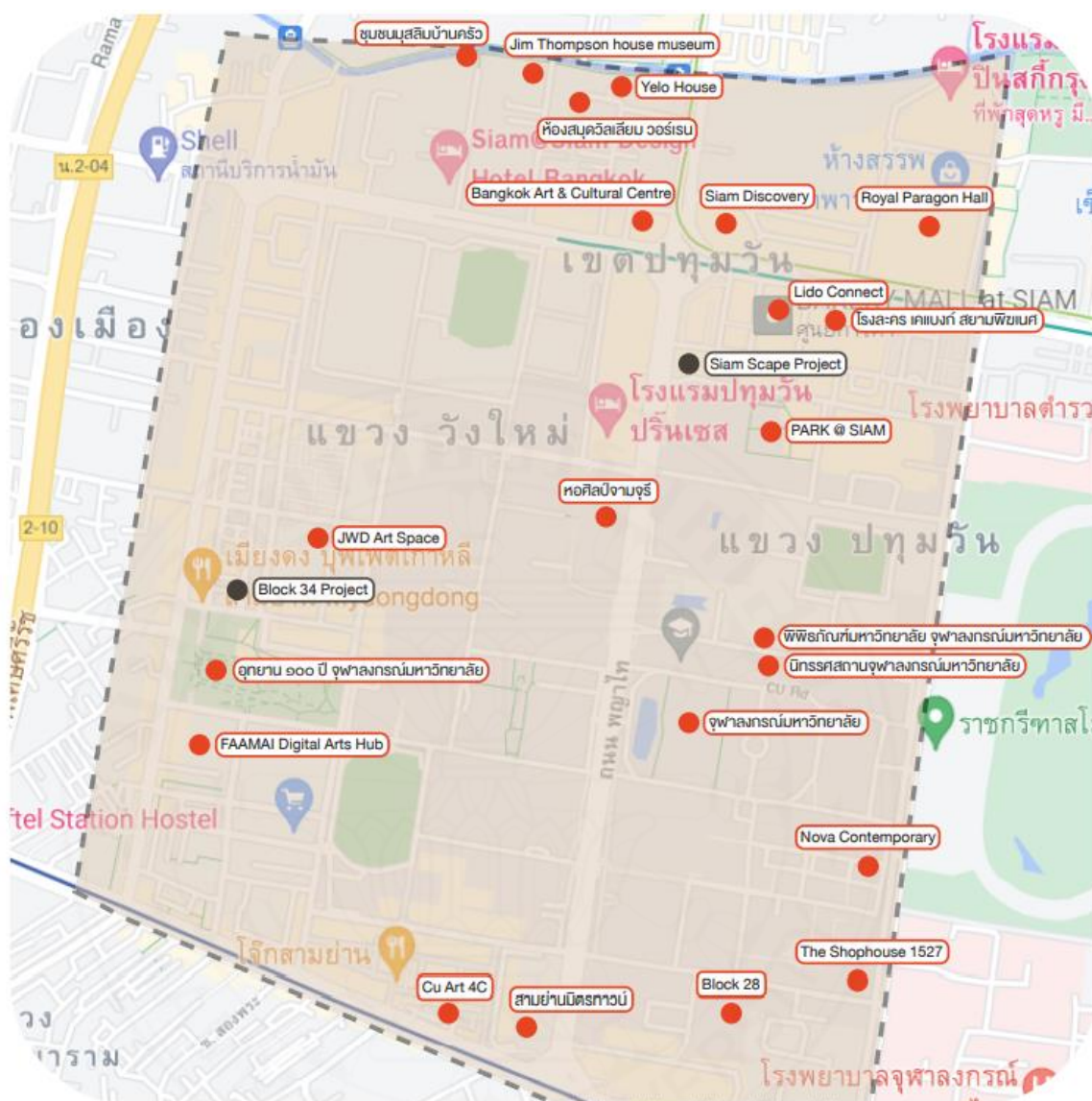
ที่มา: <https://www.facebook.com/BangkokDesignWeek/photos>

2.1.2.3 การเปรียบเทียบพื้นที่ทางศิลปะในแต่ละย่าน

โดยก่อนจะคัดเลือกกรณีศึกษาเป็นพื้นที่ทรงวาดนั้น ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบพื้นที่แต่ละย่านก่อน โดยการคัดเลือกจากพื้นที่ที่มีการเกิดขึ้นของศิลปะและมีศักยภาพมากพอที่จะเป็นพื้นที่สำหรับสร้างสรรค์การทำงานของศิลปินในอนาคต อีกทั้งยังมีรูปแบบพื้นที่สร้างสรรค์ที่หลากหลายมากพอ อีกทั้งยังมีอัตลักษณ์ภายในย่านนั้น เพื่อให้เหมาะสมกับการเป็นพื้นที่ตั้งมากที่สุด โดยผู้วิจัยได้ทำการหาข้อมูลทั้งหมด 3 ย่าน ในรูปแบบของแผนที่ทางกายภาพ ดังนี้

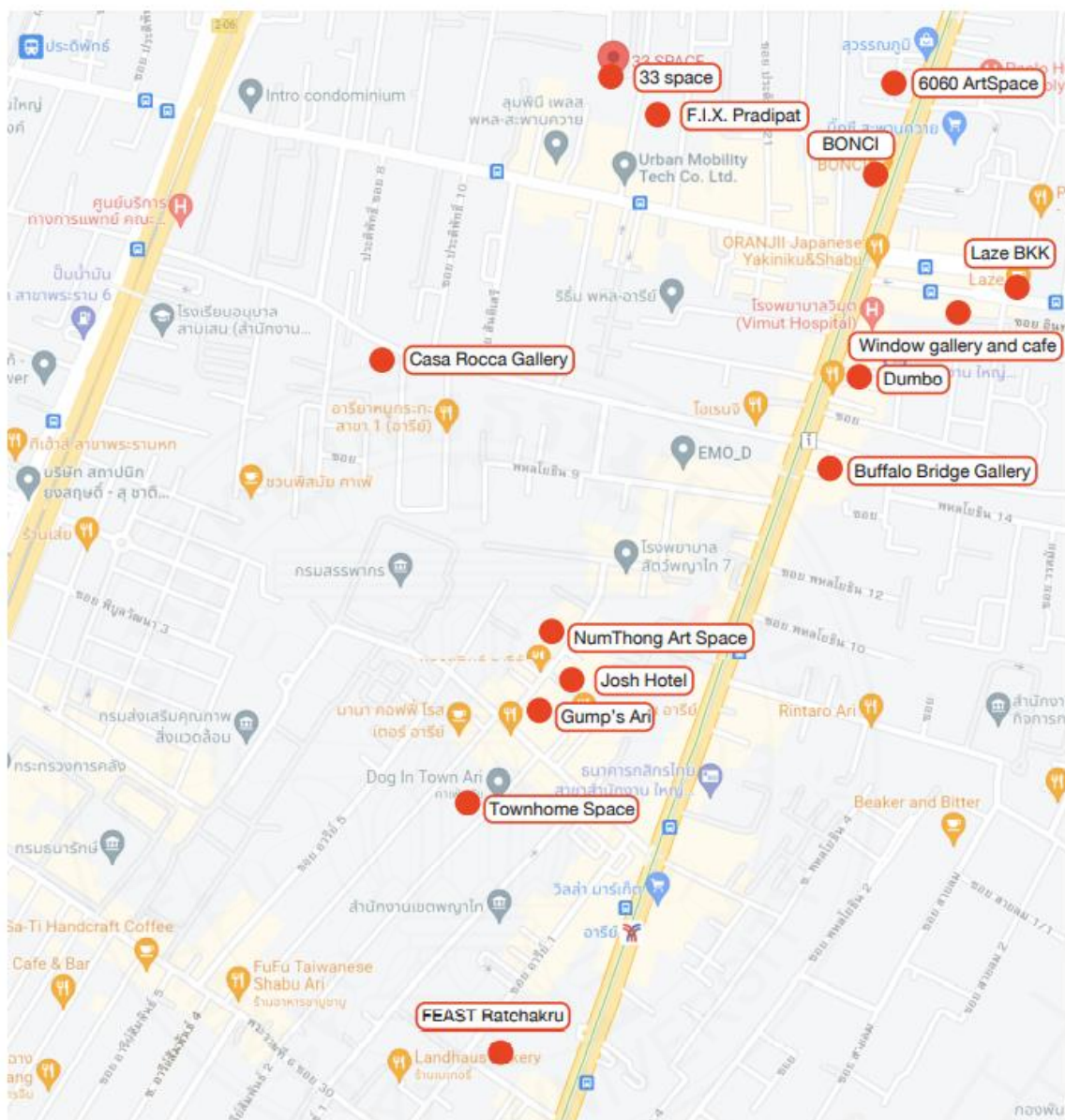
1. ย่านปทุมวัน-สามย่าน (ย่านนวัตกรรม)
2. ย่านอารีย์-ประดิพัทธ์ (ย่านสร้างสรรค์สำหรับ Startup)
3. ย่านเจริญกรุง-ทรงวาด (ย่านเมืองเก่าและย่านสร้างสรรค์สำหรับ

ศิลปะ)

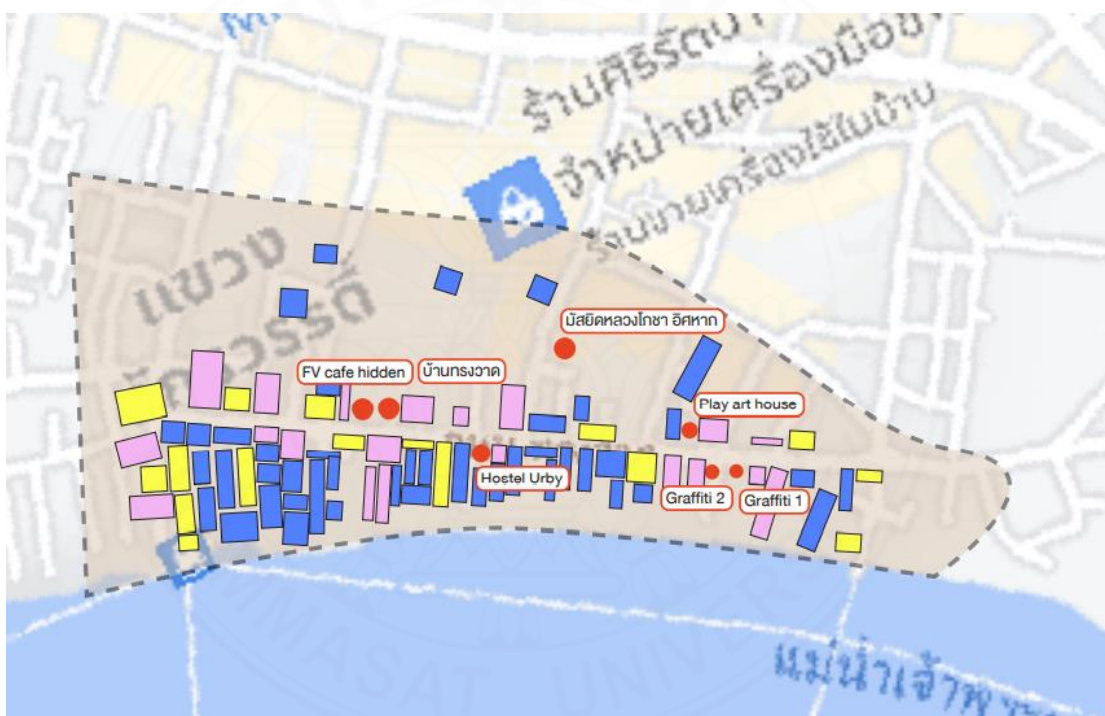
ภาพที่ 2.14 ศักยภาพของพื้นที่ปทุมวัน-สามย่าน. โดยผู้วิจัย, 2564.

มีพื้นที่ที่เกี่ยวข้องทางศิลปะทั้งหมด 21 แห่ง สำหรับย่านปทุมวัน โดยพื้นที่ส่วนใหญ่มีสำนักทรัพย์สินจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ดูแล และมีแผนการพัฒนาให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้เสมอ และยังส่งเสริมให้เกิดขึ้นของ Pathumwan Art Routes ซึ่งเป็นความร่วมมือของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับศิลปะ ภายในตัวย่าน แต่สำหรับตัวพื้นที่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องของการลงทุนและราคาที่ดินในพื้นที่นั้นที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากตัวพื้นที่เป็นย่านใจกลางเมือง มีการเดินทางที่สะดวก และมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน

ภาพที่ 2.15 ศักยภาพของย่านอารีย์-ประดิพัทธ์. โดยผู้วิจัย, 2564.

โดยในพื้นที่ย่านอารีย์-ประดิพัทธ์ เป็นพื้นที่ที่มีการเติบโตของพื้นที่ทางศิลปะมากขึ้น เป็น 14 แห่ง ซึ่งมีรูปแบบการใช้งานในพื้นที่ที่ผสมผสานมากขึ้น เช่นเป็นพื้นที่จัดแสดงผลงานศิลปะร่วมกันคาเฟ่ หรือเป็นคอมมูนิตี้มอลล์ร่วมกับพื้นที่จัดแสดงผลงาน แม้ว่า 70% ของย่านนี้จะเป็นพื้นที่อยู่อาศัย แต่เมื่อแบ่งรูปแบบประโยชน์การใช้สอยสำหรับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แล้วทำให้พบว่ามากถึง 146 อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ แต่อารีย์มีรูปแบบการพัฒนาไปในด้านของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมมากกว่าทางด้านศิลปะ และเรื่องพื้นที่ที่ค่อนข้างหายาก และมีราคาที่สูงเช่นกัน เนื่องจากเป็นย่านกลางเมือง มีสิ่งอำนวยความสะดวกหลากหลาย แต่มีการพัฒนาในรูปแบบของแหล่งออฟฟิศมากกว่าย่านศิลปะ

ภาพที่ 2.16 ศักยภาพของย่านทรงวาด. โดยผู้วิจัย, 2564.

ย่านสุดท้ายย่านทรงวาด ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับเจริญกรุง ซึ่งเป็นย่านสร้างสรรค์ที่ค่อนข้างครบครันและกว้างมากที่สุดในประเทศ ณ ปัจจุบัน อีกทั้งยังเห็นแนวโน้มการเติบโตของพื้นที่ศิลปะภายในย่าน เริ่มมีการแทรกตัวของพื้นที่ศิลปะควบคู่ไปกับพื้นที่อาคารเก่า และถนนทรงวาดเป็นพื้นที่ที่ผสมผสานระหว่าง ย่านเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน และย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่กำลังพัฒนา

ย่านนี้มีความใกล้เคียงกับสำเพ็ง และอดีตเคยเป็นย่านสำหรับการขายเมล็ดพืชพันธ์ แต่ในปัจจุบันธุรกิจด้านพาณิชย์ได้ลดลงไป เกิดอาคารหรือโกดังร้างมากขึ้นในพื้นที่

เนื่องจากข้อจำกัดด้านการขนส่ง และยังมีรูปแบบของอาคารที่มีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว อีกทั้งยังเกิดรูปแบบของการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยของอาคาร จากโกดัง หรือตึกแถว อาคารพาณิชย์ เป็นพื้นที่แกลเลอรี คาเฟ่ หรือโฮสเทล เพื่อส่งเสริมด้านศิลปะการท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีการเกิดขึ้น Graffiti บุกรุก ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวในพื้นที่เข้ามาในตัวย่านอีกด้วย ทำให้เห็นว่าย่านทรงวาดมีการเติบโตไปเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวสำหรับศิลปะที่มากขึ้นกว่าเดิมในอดีต

2.1.3 ศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ทางศิลปะในย่านสร้างสรรค์ของเมือง

เมื่อได้ศึกษาพื้นที่ย่านทางกายภาพแล้ว ผู้วิจัยได้เห็นว่าการศึกษาศักยภาพ รวมไปถึงความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางศิลปะเกี่ยวกับพื้นที่ศิลปะภายในกรุงเทพมหานคร มีความสำคัญเช่นกัน เพื่อทำให้ทราบว่าพื้นที่กรุงเทพมหานครมีศักยภาพเพียงพอ และมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ อีกทั้งการวิเคราะห์พื้นที่ทางศิลปะรูปแบบใหม่ที่อาจเกิดขึ้นภายในอนาคตได้ ดังนี้

2.1.3.1 บทสัมภาษณ์ของศิลปินและนักวิชาการต่อพื้นที่ทางศิลปะในไทย

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิดการสัมภาษณ์ของศิลปิน นักออกแบบ นักวิชาการ รวมไปถึงทุกฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้องต่อศิลปะ เรื่องบทบาทพื้นที่ทางศิลปะในไทย ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง และควรพัฒนาไปในแนวทางไหน

ภาพที่ 2.17 วิทยากรจากงานเสวนา หวัง/สิ้นหวัง ของพื้นที่ศิลปะในประเทศไทย.

ที่มา: <https://www.happeningandfriends.com/article-detail/293?lang=th>

โดยในบทสัมภาษณ์แรกคือบทสัมภาษณ์นักวิชาการ หรือผู้มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะในงานเสวนา หวัง/สิ้นหวัง ของพื้นที่ศิลปะในประเทศไทย เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2563 ที่จัดโดยทางหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครร่วมกับองค์กรพันธมิตร ได้แก่ เจแปน ฟาวนด์เดชั่น กรุงเทพฯ ,สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน), มิวเซียมสยาม, Pathumwan Art Routes (PARs) และ happening และผู้วิจัยได้รวบรวมประเด็นสำคัญเกี่ยวกับพื้นที่ศิลปะ ของวิทยากรภายในงานดังนี้

“ศิลปะในประเทศเรานั้นถูกผลักไปข้างๆ และถูกมองว่าเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย ในชีวิตเสมอ แต่จริงๆ แล้วมันเป็นพื้นฐานของสิ่งที่จำเป็นอยู่แล้ว แต่จะทำการทำให้พื้นที่ศิลปะมีความสำคัญและมีคุณค่า ขณะที่ประเทศไทยมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แต่ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีนั้นแทบไม่มีที่อยู่สำหรับศิลปะเลย ดังนั้นเธอจึงสะท้อนคำถามกลับไปยังภาครัฐว่า สำหรับองค์กรซึ่งมีหน้าที่รับใช้ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อมุ่งเพาะสุนทรียศาสตร์ มีส่วนในการสร้างความบันเทิงเพื่อความผ่อนคลายและสุขภาพจิตที่ดี จะสามารถทำงานและเชื่อมโยงกับคนในสังคมได้อย่างไร” (ชลิดา เอื้อบำรุงจิต ผู้อำนวยการหอภาพยนตร์, 2563)

“บทบาทของพื้นที่ศิลปะว่าไม่เพียงแต่เป็นพื้นที่ในการจัดแสดงผลงานศิลปะเท่านั้น หากแต่ยังมีความหมายในเชิงพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแสดงออกทางความคิดและสุนทรียภาพในด้านต่างๆ ซึ่งหลายครั้งหอศิลป์เป็นสถานที่ซึ่งเปิดให้เกิดการแลกเปลี่ยน ถกเถียง และความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ผู้คนสามารถรับรู้ถึงความหลากหลายที่มีอยู่ในสังคมได้ โดยไม่สร้างปัญหาความขัดแย้ง” (ดร.วิภาช ภูริชานนท์ อาจารย์ภาคประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2563)

“ปัจจุบันบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ทั้งบทบาทของศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงาน ที่แปรเปลี่ยนเป็นภัณฑารักษ์ หรือผู้ชมงานที่สามารถเข้ามาเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานได้เอง ดังนั้นจึงควรมีการสื่อสารให้คนทั่วไปรู้และเข้าใจบทบาทของความเป็ศิลปะมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางศิลปะมากขึ้นด้วย” (อาทิตย ประสาทกุล นักการทูตจากกระทรวงการต่างประเทศ, 2563)

“ต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นทุนที่สังคมต้องสนับสนุน ทุกคนต้องมีโอกาสสร้างสรรค์ที่เท่าเทียมกัน ซึ่งพื้นที่ทางศิลปะเป็นการสนับสนุนให้เกิดความรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมด้วย” (โนริฮิโกะ โยชิโอกะ ผู้อำนวยการบริหาร เจแปนฟาวนด์เดชั่น กรุงเทพฯ, 2563)

“หากมีพื้นที่ซึ่งสนับสนุนให้คนสร้างสรรค์งานมีพื้นที่นำเสนอผลงาน อย่างเช่นที่หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานครแห่งนี้ได้เปิดพื้นที่ให้กับศิลปินละครเวทีอยู่เสมอ จะเป็นการแบ่งเบาภาระของศิลปินได้มาก ซึ่งพื้นที่การแสดงผลงานนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการแสดง

ละครเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผู้สร้างสรรค์ศิลปะแขนงอื่นๆ ด้วย เพราะทางศิลปินเองก็ไม่ค่อยรู้นโยบายของทางภาครัฐ และไม่รู้สิทธิขั้นพื้นฐานของศิลปินที่ควรได้รับว่าเขาจะสามารถเรียกร้องอะไรได้บ้าง ดังนั้นวันนี้เขาจึงได้รับมุมมองว่าศิลปินควรได้รับการสนับสนุนทางใดบ้างเหมือนกัน” (ธีระวัฒน์ มุทวิไล ผู้ร่วมก่อตั้ง B floor, 2563)

“เรื่องความสำคัญของศิลปะควรเป็นสิ่งที่รู้มาตั้งนานแล้ว โดยไม่ต้องมานั่งพูดคุยกันอย่างวันนี้ เพราะในฐานะของนักเขียน ซึ่งเป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด หากให้เขียนฉากให้ตัวละครรักกันยังนึกไม่ออกว่าจะให้เขาไปเดินคุยกันตรงไหน มีสถานที่ไหนบ้างให้คู่รักสามารถตกลงมรักกันบ้าง หากไม่ใช่ท้องฟ้าจำลองหรือหอศิลป์ เพราะที่เหลือเป็นห้างสรรพสินค้าหมด ดังนั้นความเป็นเมืองต้องมีมากกว่าแค่สวนสาธารณะ เพราะสิ่งที่ยืนยันความเป็นมนุษย์ของเราในยุคที่ต้องแข่งขันกัน AI คือความเป็นมนุษย์ที่มีมูลค่ามหาศาล ไม่เพียงแต่มูลค่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นมูลค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งสถานที่อย่างหอศิลป์ที่เดินทางสะดวกอยู่ใจกลางเมืองแบบนี้ มันเป็นสถานที่ให้ประสบการณ์และการเรียนรู้ชีวิตที่หลากหลาย ที่ไม่เพียงโอบอุ้มศิลปินแต่ยังโอบอุ้มมนุษย์ทุกคนอีกด้วย” (วีรพร นิติประภา นักเขียน, 2563)

“ในอดีตที่ไม่ค่อยมีพื้นที่ศิลปะทำให้เธอไม่เข้าใจศิลปะและไม่รู้สึกคุ้นเคย เมื่อเข้าไปเดินหอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์เลย จนกระทั่งได้เดินทางไปต่างประเทศที่บนถนนเส้นหนึ่งมีทั้งหอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ และงานศิลปะในสวน ทำให้เห็นความหลากหลายของพื้นที่ศิลปะที่ผู้คนสามารถเลือกได้ว่าสะดวกใจที่จะไปเสพศิลปะในพื้นที่แบบไหน ดังนั้นเมื่อตัวเองมีโอกาสจัดนิทรรศการ LGBT ขึ้นที่มิวเซียมสยาม —แล้วผู้ชมงานซึ่งมีความหลากหลายทางเพศซึ่งเป็นส่วนสำคัญหลักของงานเข้ามาชมงานแล้วผ่อนคลาย เขารู้สึกว่าสถานที่แห่งนี้เป็นพื้นที่ปลอดภัยที่จะแสดงออกตัวตนของเขาได้ จึงเห็นว่านี่คือความสำคัญที่พื้นที่ศิลปะสามารถให้กับผู้คนได้” (ฉัสนา ชมะวรรณ มุกดาวิจิตร ผู้อำนวยการฝ่ายองค์ความรู้พิพิธภัณฑ์มิวเซียมสยาม, 2563)

จากบทสัมภาษณ์ทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยได้สรุปความคิดเห็นของวิทยากรแต่ละท่านออกมา ดังนี้

2.1.3.2 การสร้างสรรค์พื้นที่ทางศิลปะรูปแบบใหม่

จากการศึกษาพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะ ทำให้ทราบถึงรูปแบบการใช้งานของพื้นที่ทางศิลปะ รูปแบบใหม่ โดยผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่า พื้นที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปินนี้มีความสำคัญอย่างมากและเป็นพื้นที่หลักของศิลปิน แต่ในปัจจุบันพื้นที่รูปแบบนี้เป็นเพียงพื้นที่ส่วนตัวเท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจในการสร้างพื้นที่นี้ เพื่อรองรับศิลปินภายในกรุงเทพมหานคร ให้สามารถเข้ามาใช้พื้นที่ได้

(1) Art Residence

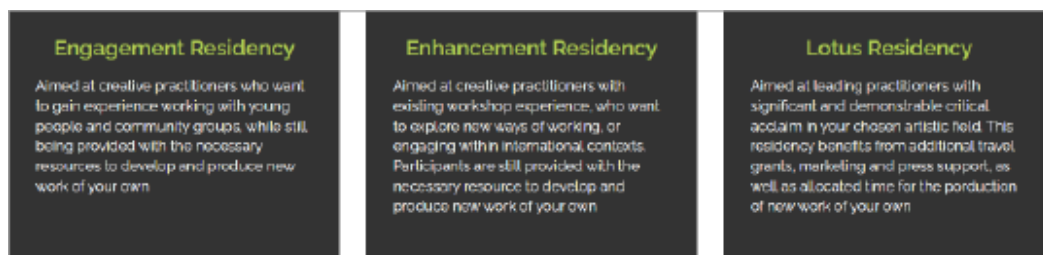
Artist Residency หรือ ศิลปินพำนัก เป็นโครงการหรือโปรแกรมที่ให้เวลาและพื้นที่แก่ ศิลปิน นักสร้างสรรค์หรือแม้แต่ภัณฑารักษ์ นักวิชาการ ในการสร้างสรรค์ผลงานที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะงานศิลปะ โดยหลายๆ โปรแกรม ส่วนใหญ่แล้วจะมีพื้นที่สำหรับการสร้างสรรค์ให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือมีค่าใช้จ่ายก็เพียงน้อยนิด แต่ในโปรแกรมจากองค์กรใหญ่ๆ ก็มักจะมีการออกค่าใช้จ่ายเป็นทุนให้ แลกกับการสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมา ซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบของกิจกรรมการบรรยาย เวิร์คช็อปก็ได้ โดยมีระยะเวลาตั้งแต่ไม่กี่สัปดาห์จนถึงนานเป็นปี โครงการศิลปินในพำนักสนับสนุนศิลปินที่ได้รับทุนให้ทำงานศิลปะโดยมีส่วนร่วมร่วมกับเมืองหรือชุมชนที่ตนไปอยู่อาศัย ผ่านการสำรวจและสร้างบทสนทนากับคนในพื้นที่ในรูปของกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดเสวนา นิทรรศการศิลปะ หรืองานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างศิลปินผู้มาเยือนกับคนในชุมชน คือหัวใจสำคัญของโครงการศิลปินในพำนักสำหรับประเทศไทยนั้น ให้ความสำคัญกับ 3 วัตถุประสงค์หลักคือ

1. สนับสนุนจัดหาทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจสำหรับศิลปิน เพื่อส่งเสริมโอกาส และกระตุ้นการสร้างสรรค์ผลงาน ให้เกิดกระแสตอบรับ
2. สนับสนุนจัดหาทรัพยากรและสภาพแวดล้อม โดยมีการแนะนำให้ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเกิดการพัฒนาทางการสร้างสรรค์ศิลปะ ระดับเชี่ยวชาญ
3. สนับสนุนโอกาสเพื่อพัฒนาผลงาน เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานกับกลุ่มคนหนุ่มสาว ส่งเสริมความเข้าใจในแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการศึกษาระดับนานาชาติที่สร้างสรรค์

ภาพที่ 2.18 โปรแกรมของ Artist Residency Thailand. ที่มา:

<https://artistresidencythailand.com/#programme>

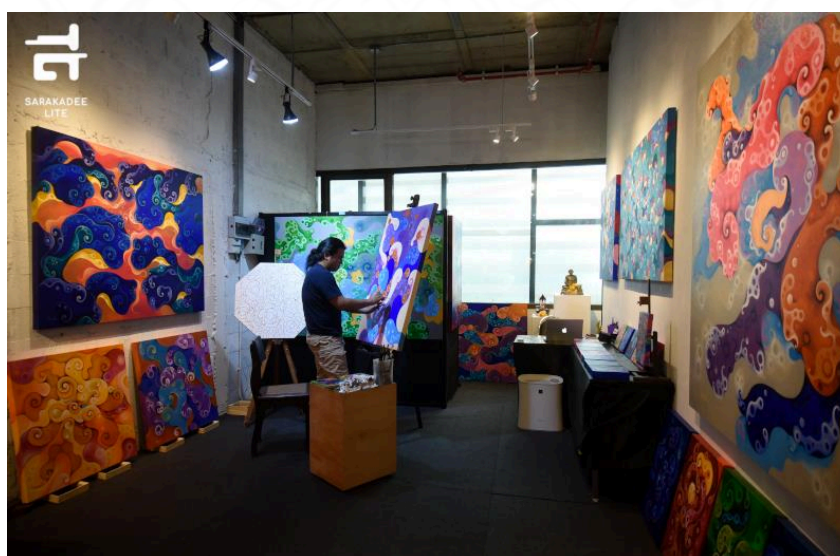
ภาพที่ 2.19 รูปแบบโปรแกรมของ Artist Residency Thailand.

ที่มา: <https://artistresidencythailand.com/#programme>

ภาพที่ 2.20 ArteSumapaz Artist Residency

ที่มา: <https://www.transartists.org/en/air/artesumapaz-artist-residency>

ภาพที่ 2.21 Artist Residency ภายใน River City Bangkok.

ที่มา: https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture/7-artists-in-residence/

2.2 ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ถนนทรงวาดในปัจจุบัน

2.2.1 ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของบริเวณถนนทรงวาด

เนื่องจากการศึกษาพื้นที่เพื่อนำมาออกแบบและพัฒนาพื้นที่นั้น จำเป็นที่จะต้องทราบความเป็นมาของพื้นที่รอบด้าน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของถนนทรงวาดผ่านนิตยสาร ศิลปวัฒนธรรม (Silpa-Mag) โดยบริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) ในหัวข้อใหญ่ ทรงวาดศตวรรษ และหัวข้อย่อยคือ “ถนนทรงวาด” ย่านการค้ายุคบุกเบิก มีทั้งวัด ศาลเจ้า มัสยิด มีชุมชนอะไรได้อย่างไร ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ความเป็นมาของถนนทรงวาด มีความสัมพันธ์มาจากย่านสำเพ็ง และบริบทโดยรอบ โดยมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงปราบดาภิเษก และขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ.2325 และพระองค์โปรดให้สร้างพระบรมมหาราชวังขึ้น แต่บริเวณนั้นเดิมที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวจีนจำนวนหนึ่ง พระองค์มีพระราชดำริให้ชุมชนชาวจีนย้ายที่อยู่อาศัย ไปอยู่บริเวณนอกกำแพงพระนคร ในบริเวณวัดสามปลื้ม หรือวัดจักรวรรดิราชาวาส ไปจนถึงคลองวัดสำเพ็ง หรือวัดปทุมคงคาราชวรวิหาร

เมื่อชาวจีนย้ายถิ่นฐานมาอยู่อาศัยบริเวณนี้ ก็ใช้ที่อยู่อาศัยเป็นร้านค้าด้วยเช่นกัน การย้ายชุมชนชาวจีนในครั้งนั้นเสมือนการบุกเบิกพื้นที่ด้านใต้พระนครให้กลายเป็นย่านการค้าสำคัญในเวลาต่อมา และพอจะเรียกได้ว่า “สำเพ็ง” คือศูนย์กลางการค้าแห่งแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ (บุบผา คุ้มมานนท์, 2525)

ต่อมาได้มีการอพยพของชาวจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งในสำเพ็งเป็นระยะๆ เนื่องจากเป็นแหล่งในการหาช่องทางทำมาหากินของชาวจีน ยิ่งเมื่อไทยทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ในช่วง พ.ศ. 2398 ลักษณะการค้าในตอนแรกเป็นการค้าแบบผูกขาด ได้ปรับเปลี่ยนให้เป็นการค้าเสรี เกิดปรากฏการณ์การนำเข้า - ส่งออกสินค้าอย่างคึกคัก จึงทำให้ชุมชนชาวจีนขยายตัวออกไปพื้นที่ใกล้เคียง โดยทอดไปตามแนวคลองผดุงกรุงเกษม ซึ่งจุดเป็นคลองคูเมืองรอบกรุงรอบสุดท้ายใน พ.ศ. 2397 และแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวจีนริมแม่น้ำเจ้าพระยาก็ขยายไปด้วย

ในอีกด้านหนึ่ง การขยายตัวของเมืองก็มาพร้อมกับปัญหา ทั้งในด้านความแออัดของชุมชนเนื่องจากการตั้งบ้านเรือนใกล้ชิดกัน ยากต่อการบำรุงรักษาความสะอาดก็เกิดปัญหาสุขอนามัย เมื่อเกิดอัคคีภัยก็ทำให้เพลิงลุกไหม้อย่างรวดเร็ว และพนักงานดับเพลิงก็จะเข้าถึงตัวพื้นที่ได้ยาก จนได้เกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ของสำเพ็งในปี พ.ศ. 2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริเรื่องการตัดเส้นทางถนน และจัดระเบียบที่อยู่ใหม่ โดยทรงวาด

แนวลงบนแผนที่ เป็นแนวนอนเชื่อมกับถนนเส้นอื่น เช่นถนนราชวงศ์ และถนนจักรวรรดิ ทำให้ถนนสายใหม่นี้ภายหลังจึงมีชื่อว่า ถนนทรงวาด (คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2546)

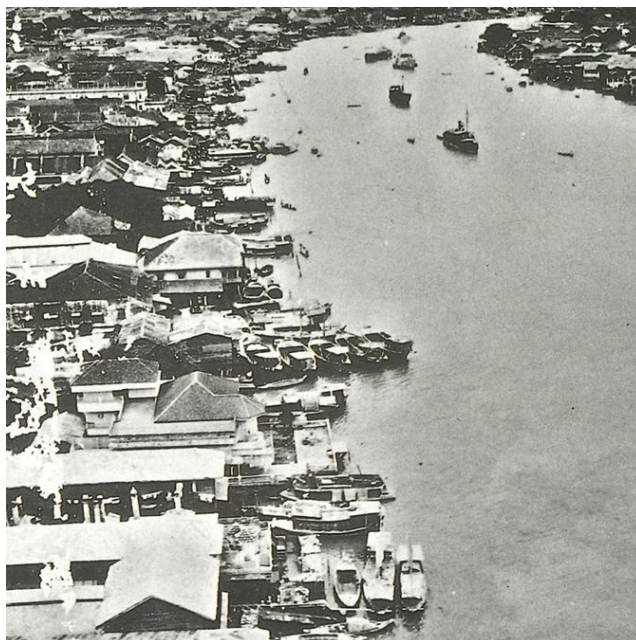

ภาพที่ 2.22 แผนที่ถนนทรงวาดในอดีต ที่มา: Bangkok Style, 2016 ดัดแปลงโดยผู้วิจัย

ถนนทรงวาดมีความยาวทั้งสิ้น 1,196 เมตร กินพื้นที่ตั้งแต่แขวงสัมพันธวงศ์ และแขวงตลาดน้อย การตัดถนนทรงวาดแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกเมื่อ พ.ศ. 2435 เริ่มจากถนนจักรเพชรถึงตรอกโรงกระทะ (ถนนเยาวพานิช) และช่วงที่สอง พ.ศ. 2450 จากตรอกโรงกระทะไปจดกับถนนเจริญกรุง เมื่อเกิดการตัดถนนผ่าน ทำให้เกิดการค้าที่หลากหลาย ทั้งทางเรือสำเภาจากจีน จนทำให้ในอดีตทรงวาดเป็นถนนเชื่อมต่อไปยังท่าเรือกลไฟบรรทุกสิ่งของจากหัวเมืองต่างๆ และเป็นจุดศูนย์กลางสินค้าประเภทอาหารทะเล เมล็ดพันธุ์พืช และสมุนไพร ก่อนที่จะกระจายสินค้าออกไปยังสถานที่อื่นๆ ผ่านเส้นสายของถนนที่ถูกออกแบบมาให้วิ่งตรงเข้าสู่ตรอกซอกซอยอย่างเป็นระบบ นับตั้งแต่เริ่มต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวจีนที่เคยค้าขายกับไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาไม่ต้องเดินเรือเข้ามาถึงตอนในของแม่น้ำเจ้าพระยา เรือสำเภาจีนจอดอยู่ที่ท่าหน้าบริเวณสำเพ็ง

จุดเปลี่ยนผ่านที่สำคัญอย่างหนึ่งคือเมื่อเกิดสนธิสัญญาเบาว์ริงในปีพ.ศ. 2398 การค้าผ่านสำเภาไม่ได้ถูกผูกขาดอีกต่อไป ประตูกู้การค้าเปิดออกเป็นแบบเสรีจนการค้ากับตะวันตกเริ่มเข้ามามีอิทธิพล ประกอบกับพัฒนาการของเทคโนโลยีเดินเรือ มีเรือกำปั่น (เรือใบ 3 เสา เรือใบ 2 เสา และชนิดที่มีใบซึ่งตามยาว) ปรากฏในการค้าของหลวงของไทย และตามมาด้วยเรือกลไฟตามลำดับ จี วิลเลียม สกินเนอร์ (G. William Skinner) ผู้เขียน

หนังสือ “สังคมจีนในไทย” ชี้ว่า เมื่อเรือกำปั่นเข้ามามีบทบาทในการค้า เมืองท่าตอนในสำหรับเรือสำเภาก็เสื่อมลงในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 (ศตวรรษที่ 19 อยู่ในช่วงพ.ศ. 2344-2443)

ภาพที่ 2.23 ท่าราชวงศ์ เมื่อ พ.ศ. 2489. ที่มา: ปีเตอร์ วิลเลียมส์ ฮันท์ (Peter Williams-Hunt)

จะเห็นได้ว่าริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มีเรือเรียงรายอยู่ริมน้ำจำนวนมาก หลังคาบ้านเรือนเรียงชิดติดกัน ในแง่หนึ่งก็สะท้อนเรื่องสภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิต ดังภาพ ถนนทรงวาดอยู่ต่อจากถนนราชวงศ์ เท่ากับอยู่ใกล้กับท่าเรือราชวงศ์มาก เป็นภาพสะท้อนอีกประการหนึ่งที่บ่งชี้ว่า ถนนทรงวาดเป็นถนนสายสำคัญในอดีต เนื่องจากมีช่องทางเข้าถึงการคมนาคมขนส่งทางเรือ ในเวลาต่อมาถนนทรงวาดก็กลายเป็นที่ตั้งของกิจการห้างร้านไปจนถึง “สำนักงาน” ของพ่อค้าชาวจีนที่สั่งสินค้ามาจำหน่าย

การเปลี่ยนแปลงครั้งถัดมาของย่านทรงวาด คือการล่มสลายของเขตการค้าที่เคยรุ่งเรืองที่สุดเมื่อช่วงพ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นช่วงที่มีกฎหมายห้ามรถสืบล้อเข้ามายังบริเวณกรุงเทพฯ เมื่อสืบล้อไม่สามารถวิ่งเข้าถนนทรงวาด ความสามารถในการเป็นแหล่งการค้าจึงลดลงเพราะเงื่อนไขทางการคมนาคม เหล่าพ่อค้าแม่ค้าจึงต้องย้ายไปทำการค้าขายบริเวณอื่น จนกลายเป็นยุคของการขายของส่งที่สำเพ็งในที่สุด บทบาทการค้าส่งของทรงวาดจึงถูกลดความสำคัญในบทบาทของถนน

การค้าลงไปตามข้อจำกัดและกาลเวลา คงเหลือร้านค้าส่งที่ยังคงรูปแบบการค้าแบบดั้งเดิมไม่มากเท่าที่เคย

เรือลำสุดท้ายที่เข้ามาจอดเทียบท่าที่หลังร้านคือ พ.ศ. 2550 หลังจากเรือลำสุดท้ายออกไป ท่าเรือหลังบ้านก็ไม่ได้ใช้งานอีก และปิดถาวร เมื่อทรงวาดไม่มีเรือขนส่งสินค้าเข้ามาเทียบท่า ทำให้ร้านค้าอื่น ๆ ก็ทยอยปิดตัวลง จากร้านค้าส่งก็กลายเป็นโกดังสินค้า บ้างก็กลายเป็นอาคารบ้านร้างไปในที่สุด และในปัจจุบัน ด้วยสภาพการจราจรของถนนทรงวาด ทำให้กิจการโกดังต่างๆ ขยายตัวและย้ายออกไปนอกเมืองมากขึ้น ย่านทรงวาดจึงมีบทบาทสำคัญที่ลดลง และมีแนวโน้มที่กิจการจะย้ายออกไปต่อเนื่อง กลุ่มแรงงานก็จะผันตัวไปแหล่งงานอื่น และเจ้าของกิจการก็จะหาที่ดินบริเวณชานเมืองที่สามารถพัฒนาขยายกิจการโรงงานและโกดังที่ใหญ่ขึ้นได้ และมีเส้นทางการคมนาคมขนส่ง ที่สะดวก รวมไปถึงเจ้าของธุรกิจที่มีฐานะดี และมีที่อยู่อาศัยบริเวณอื่นนอกเมืองก็ย้ายออกไปเช่นกัน ทำให้ประชากรในพื้นที่จะเบาบางลง

2.2.2 ลักษณะทางกายภาพของถนนทรงวาด

ภาพที่ 2.24 แสดงบรรยากาศ ถนนทรงวาด.ที่มา: สุติมา ทองมาก

ถนนทรงวาดเป็นเส้นตรงจากทำนาราชวงศ์เลียบบแม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงวัดปทุมคงคา โดยมีถนนกว้าง 14 เมตร (กว้าง 10 เมตร ความกว้างทางเท้าด้านละ 2 เมตร) ระยะทางถนนทั้งสิ้น 1,196 เมตร โดยถนนทรงวาดห่างจากแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณ 80-100 เมตร ในปัจจุบันขนานข้างไปด้วยอาคารพาณิชย์ซึ่งมีสภาพทรุดโทรม มีอายุ 10-80 ปี อาคารเหล่านี้เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก มีความสูง 2-5 ชั้น พร้อมกับตรอกซอกซอย และมีการใช้งานทั้งร้านค้า โกดัง

สินค้าเก็บสินค้าพืชผลทางการเกษตร ที่อยู่อาศัย ห้างร้าน ธนาคาร พื้นที่ให้เช่าสำหรับเก็บสินค้าจาก ย่านสำเพ็งและวชิร 1 และได้มีการเกิดขึ้นของคาเฟ่ ร้านอาหาร โฮสเทล รวมไปถึงอาร์ตแกลเลอรี่ และสตรีทอาร์ท ตามตรอกซอยของบริเวณถนนทรงวาด

ภาพที่ 2.25 ผลงาน Street Art ของ Roa ชื่อ บุกรุก อยู่ภายในถนนทรงวาด. ที่มา: สุติมา ทองมาก

จากการสำรวจของผู้วิจัยเริ่มมีการเติบโตของพื้นที่ศิลปะ จากการสำรวจพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะถึง 16 แห่ง และมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง อีกทั้งความนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีมากขึ้น ที่มองว่าทรงวาดเป็นย่านเมืองเก่าที่น่าท่องเที่ยว และพื้นที่ถนนทรงวาดเป็นพื้นที่ในระยะเดินเท้า ใกล้สถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน MRT วัดมังกรสายสีน้ำเงิน เพียง 700 เมตร และใกล้เคียวย่านเจริญกรุงที่เป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งใหม่ 1.3 กิโลเมตร ซึ่งเป็นตัวช่วยให้ตัวย่านกลับมามีชีวิตชีวขึ้น

สำหรับประชากรภายในพื้นที่ มีประชากรอยู่ในสภาพบางเบา แต่มีอาคารที่สภาพแออัดไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ริมน้ำเจ้าพระยาได้ ในผังเมืองกรุงเทพมหานครกำหนดให้พื้นที่เขตสัมพันธวงศ์ เป็นพื้นที่สีแดง คือ พาณิชยกรรมหนาแน่นสูง เนื่องจากเป็นพื้นที่ธุรกิจซึ่งตั้งอยู่ในเขตเมืองชั้นใน อีกทั้งยังมีความหนาแน่นของการคมนาคม ที่มีรถสัญจรในเส้นทางนี้หนาแน่น

2.2.3 ประเภทและรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในถนนทรงวาด

จากการสำรวจรูปแบบสถาปัตยกรรมภายในถนนทรงวาด โดยกำหนดขอบเขตของพื้นที่ตลอดเส้นทางถนน โดยได้ศึกษาจาก ผศ.ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร ในรายงานเรื่อง การศึกษาโครงการวางผังเฉพาะแห่งในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ พื้นที่บริเวณย่านชุมชนเขตสัมพันธวงศ์มีข้อมูลว่าภายในถนนทรงวาดมีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย เนื่องจากพื้นที่ที่ศึกษาเป็นย่านการค้าที่เก่าแก่ เป็นท่าเรือสินค้าทางการเกษตร และเป็นศูนย์รวมของอาคารโกดังสินค้า ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์เป็นจำนวนมาก ทำให้สะท้อนอัตลักษณ์ของเมืองเก่าไว้อย่างดี โดยสามารถจัดกลุ่มลักษณะประเภททางสถาปัตยกรรม (Architectural Typology) ได้เป็น บ้าน วัด ดึกแถว และอาคารเดี่ยว โดยจะเน้นที่ดึกแถว และอาคารเดี่ยว ซึ่งในแต่ละประเภทมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม (Architectural Style) ที่แตกต่างและสามารถระบุได้ ดังนี้

- ดึกแถว
 - 1) ดึกแถวแบบจีน (Chinese Style)
 - 2) ดึกแถวแบบอาณานิคมยุคแรก (Early Colonial Style)
 - 3) ดึกแถวแบบนีโอคลาสสิก (Neo Classic Style)
 - 4) ดึกแถวแบบอาณานิคมยุคการเปลี่ยนแปลง (Transitional Colonial Style)
 - 5) ดึกแถวแบบเปอร์เซีย (Persian Style)
 - 6) ดึกแถวสมัยใหม่นิยมยุคต้น (Modernism Style)
- อาคารเดี่ยว
 - 1) อาคารรูปแบบอาณานิคม (Colonial Style)
 - 2) อาคารรูปแบบสมัยใหม่ (Modernism Style)

สำหรับอาคารในพื้นที่ สรุปได้ว่าเป็นอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างมาก อาคารที่อยู่ในถนนทรงวาดมีดึกแถวที่ซุ้มประตูหน้าต่างโค้งปลายแหลมแบบโกธิค (Gothic) ส่วนหน้าต่างมีลายฉลุลายดอกไม้ ลายเครือเถาวัลย์ และลายเรขาคณิต นอกจากนี้ยังมีอาคารดึกแถวที่ตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นเป็นรูปผลไม้เหนือช่องหน้าต่าง และยังโกดังที่มีความกว้าง 3 ช่วงเสา สูง 2-3 ชั้น ในรูปแบบที่ต่างออกไป อีกทั้งวัสดุยังเป็นทั้งไม้ และปูน แตกต่างกันไป แต่อาคารส่วนมากมีสภาพทรุดโทรม

ภาพที่ 2.26 อาคารตึกแถวแบบอาณานิคมยุคแรก ถนนทรงวาด. โดย ผู้วิจัย, 2564.

ภาพที่ 2.27 อาคารตึกแถวแบบจีน ถนนทรงวาด. โดยผู้วิจัย, 2564

ภาพที่ 2.28 ตึกแถวสไตล์นีโอคลาสสิก ถนนทรงวาด. ที่มา: <https://readthecloud.co/baan-song-wat/>

ภาพที่ 2.29 อาคารที่มีหน้าต่างมีลายฉลุลายดอกไม้. ที่มา: <https://readthecloud.co/baan-song-wat/>

ภาพที่ 2.30 ตึกแขก สไตล์เปอร์เซีย. ที่มา: <https://urbancreature.co/neighborhood-songwat/>

ภาพที่ 2.31 โรงเรียนเพยอิง สถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิก.
ที่มา: <https://asaconservationaward.com/index.php/2016-06-13-15-21-44/building-2545/67-governor-peiling-bkk-province>

ภาพที่ 2.32 ตึกแถวถนนทรงวาด แบบอาณานิคมยุคแรก. ที่มา:

<https://www.chillpainai.com/scoop/6510/>

ภาพที่ 2.33 ตึกแถวสมัยใหม่ยุคต้น. ที่มา: <https://travel.trueid.net/detail/29r2LoVKwG9>

ภาพที่ 2.34 มัสยิดหลวงโกชา อิศหาก สถาปัตยกรรมแบบนีโอ คลาสสิก.

ที่มา: <https://news.muslimthai.com/news/28448>

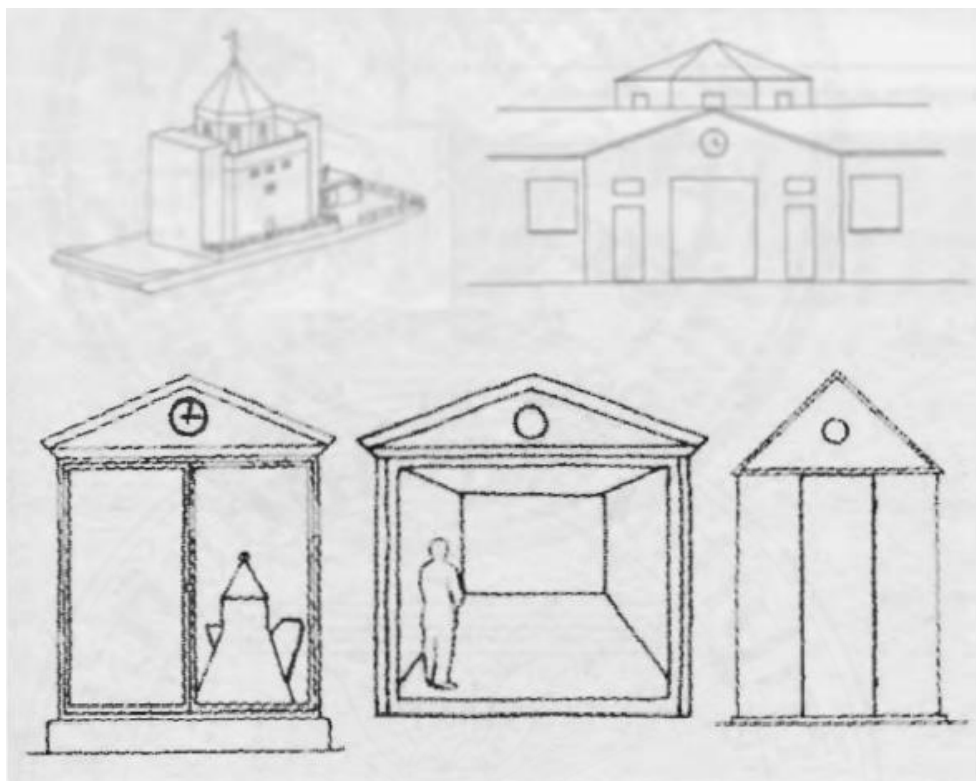
2.3 ทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 การศึกษาอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม

2.3.1.1 ทฤษฎีลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

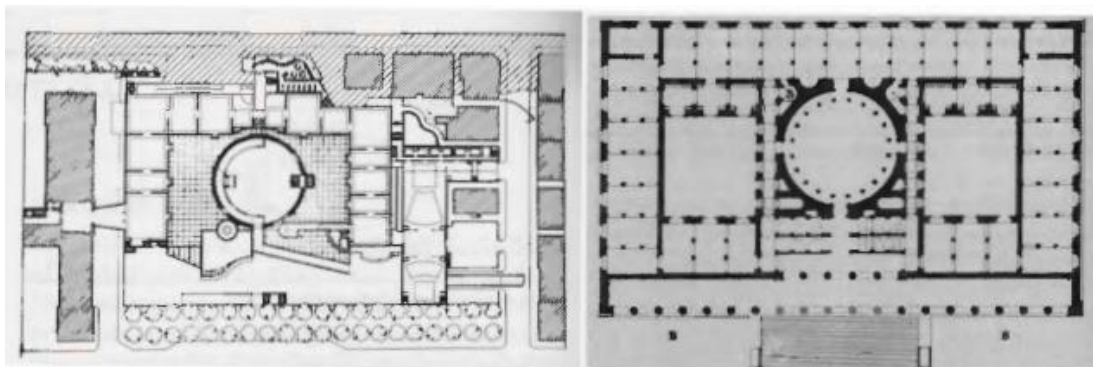
ในหนังสือชื่อ “พื้นฐานการออกแบบสถาปัตยกรรม” เขียนโดย Bert Bielefeld และแปลโดย ณฤทัย เรียงเครือ (2560) ได้อธิบายถึงรูปทรงและลักษณะทางวิทยา (Typology) ไว้ว่า ฌาค นิดคลาสส์ ลุยส์ ดูรอนด์ มีแนวคิดที่ว่า สถาปัตยกรรมเป็นศิลปะของการจัดเรียงองค์ประกอบต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว ได้แก่ เสา บันได ทางเข้า และอื่นๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นเป็นแนวแกนตั้งฉาก โดยมักจะถูกมองว่าเป็นผู้นำของการใช้การทำให้เป็นมาตรฐาน และมีการผลิตสำเร็จรูปในส่วนประกอบต่างๆ ของอาคาร

อัลโด รอสซี เป็นผู้บุกเบิกในการนำนำสถาปัตยกรรมในลักษณะโครงสร้าง มาใช้ในรูปแบบของวิธีการออกแบบ โดยได้สนใจรูปแบบคลาสสิก สนใจโครงสร้าง และสนใจการลดทอนที่เกิดจากประเพณีพื้นถิ่น ซึ่งเขาอ้างว่า การออกแบบนี้ จะทำให้เข้าใจถึงแก่นของธรรมชาติ และเต็มไปด้วยความทรงจำจากประสบการณ์ร่วมกันของชุมชน

ภาพที่ 2.35 เตอาโตร เดล มอนโด ที่เวนิส, โรงเรียนในโบรนีและงานออกแบบเปลือกกาแฟ
ลา โคนิกา. ที่มา: พื้นฐานการออกแบบสถาปัตยกรรม (น. 151), ฌ็องย็อง เรืองเครือ, (2560).

เจมส์ เซตอร์ลิง ได้ทำการสร้างสรรค์งานออกแบบนอยเออ ชตาทส์กาเลอ
รี ที่เมืองชตุทท์การ์ท ประเทศเยอรมนี โดยเป็นตัวอย่างของงานออกแบบที่มีการใช้ลักษณะวิทยา
ยุคหลังสมัยใหม่ ซึ่งทำให้ผสมกัน และยังเป็นรูปแบบกลุ่มลักษณะที่มีพื้นฐานการออกแบบสองแบบที่
แตกต่างกัน กล่าวคือ แทนที่จะชวนชมหารูปทรงที่เรียบง่าย การจัดผังอาคาร และการใช้โถงทรง
กลมไว้ในผังสี่เหลี่ยม ทำให้เกิดการรำลึกถึงลักษณะพิพิธภัณฑ์ คาร์ล ฟิดริค ชินเคิล ใน Altes
Museum กรุงเบอร์ลิน ที่ออกแบบแนวเสาที่โดดเด่น และตระหง่านอยู่ในงานพิพิธภัณฑ์ของชินเคิล
ในส่วนอีกด้านหนึ่งของการออกแบบ ยังมีวิธีที่เห็นได้ชัดอีกวิธีหนึ่ง คือ ได้มีการนำทางลาดมาใช้ในการ
ออกแบบของอาคารเซตอร์ลิง เพื่อเชื่อมต่อระหว่างอาคารกับถนน และวิธีนี้ก็กลับเป็นงานรูปแบบของ
อีกลักษณะวิทยาหนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้จาก วิหารพอดูนา ปริมิเจเนีย ใน
ปาเลสตีนา

ภาพที่ 2.36 Neue Staatsgalerie และ Altes Museum. ที่มา: พื้นฐานการออกแบบสถาปัตยกรรม (น. 152), ฌักตีย เรืองเครือ, (2560).

2.3.1.2 ประเภทของสถาปัตยกรรมตามแนวคิดลักษณะวิทยา

การศึกษาประเภท (Types) ของลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม จากหนังสือ “Urban Design Thinking” โดย Kim Dovey (2560) อธิบายไว้ว่า ประเภทสามารถแบ่งออกมาได้เป็น 6 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

1. Pavilion เป็นการแยกตัวของอาคาร และล้อมรอบไปด้วยสวน หรือพื้นที่เปิดโล่ง ทำให้อาคารประเภทนี้มักจะตั้งอยู่แถบบริเวณนอกตัวเมือง โดยมีการผสมผสานของความหนาแน่นของผู้อยู่อาศัย และความคิดที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละพื้นที่

2. Courtyard เป็นอาคารล้อมรอบพื้นที่เปิดโล่งบริเวณตรงกลาง ซึ่งจะตรงข้ามกับ Pavilion โดยมีพื้นที่เปิดโล่งที่มาพร้อมกับความเป็นส่วนตัว คนภายนอกจะเห็นเพียงแค่ส่วนด้านนอกอาคาร แต่จะไม่เห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในอาคาร จึงถือว่าเป็นประเภทที่แบ่งแยกระหว่างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว

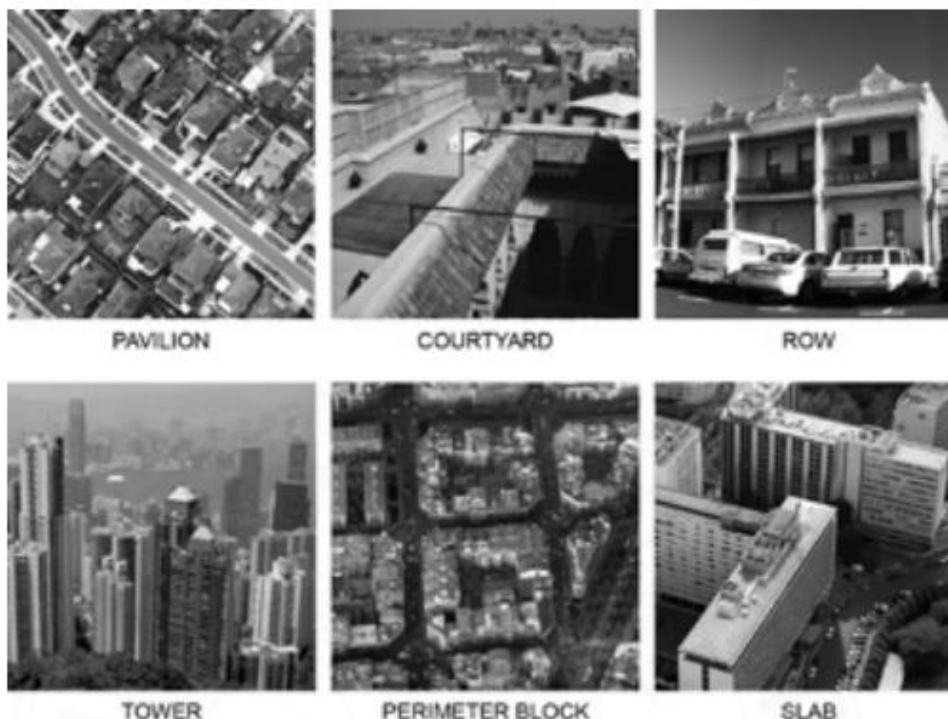
3. Row เป็นอาคารที่หน้าตาเหมือนกัน และถูกวางเรียงแถวต่อกัน แถวเดียวกัน มักหันหน้าเข้าถนน หรือทางออกที่สัญจรชัดเจน ลักษณะการใช้งานอาคารจะมีความหลากหลาย หรือผสมผสานกัน โดยส่วนมากจะเป็นร้านค้ากับที่อยู่อาศัยร่วมกัน

4. Tower อาคารสูงคล้ายกับประเภท Pavilion แต่มีการอยู่อาศัยในแนวตั้งที่หนาแน่นมากกว่า ถูกสร้างให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นตามแต่ละอาคาร

5. Perimeter Block เป็นกลุ่มอาคารที่ถูกแบ่งเพื่อเป็นบล็อกของเมือง ซึ่งแต่ละบล็อกจะมีพื้นที่ว่าง ที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป โดยจะมีรูปแบบหนึ่งที่มีการวางกลุ่มอาคารในลักษณะที่เป็นวงแหวนและมีลักษณะเปิดโล่งบริเวณตรงกลางของพื้นที่ ประเภทนี้ถือเป็นวิธีหลักในการพัฒนาเมือง ที่ไม่ต้องสร้างอาคารสูง แจ่มเป็นการพัฒนาจากตึกแถวไปสู่อาคารที่มีความหนาแน่นตามแต่ละบล็อก

6. Slab เป็นอาคารที่ถูกสร้างในต้นศตวรรษที่ 20 ในรูปแบบอาคารขนาดใหญ่ ที่ขยายตัวไปทางแนวนอน โดยจะแทรกตัวระหว่างถนนและพื้นที่โดยรอบ ทำให้อาคารมีขนาดเหมือนกันอพาร์ทเมนต์ขนาดเล็กซึ่งมีการเชื่อมกันระหว่างอาคาร

ภาพที่ 2.37 ประเภทของลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม. ที่มา: *Urban Design Thinking : a conceptual toolkit*. (น. 70), Kim Dovey, (2009).

2.3.1.2 อาคารแถวในย่านเมืองเก่าของกรุงเทพฯ

พจนานุกรมของราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้กล่าวความหมายไว้ว่า ห้องแถวเป็นอาคารที่ก่อสร้างต่อเนื่องกันเป็นแถวตั้งแต่สองคูหาขึ้นไป คูหาที่อยู่ติดกันมีผนังรวมกัน และจะมีการใช้วัสดุไม่ทนไฟเป็นส่วนใหญ่ จากการวิเคราะห์คำจำกัดความข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องการควบคุมอาคาร พ.ศ.2544 หรือ ห้องแถว คืออาคารที่ก่อสร้างด้วยไม้เรียงเป็นห้องๆ ติดกันเป็นแถว เป็นอาคารที่มีการก่อสร้างเกินสองห้อง และประกอบด้วยวัสดุไม่ทนไฟเป็นส่วนใหญ่ (พรพิชชา หลิมไชยกุล, 2561) รวมถึงในงานวิจัยจากการศึกษาสถาปัตยกรรมห้องแถวในช่วงยุคก่อนการออกพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ได้มีการสรุปค่านิยมของห้องแถว (สันติฉันทวิลาสวศ์, น. 133-134) ดังต่อไปนี้

1. เป็นคูหาที่ปลูกติดกันเป็นแถว โดยมีการกันผนังร่วมเพื่อแบ่งคูหา
2. การใช้ที่ดินของแต่ละคูหา มักใช้ที่ดินเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือสี่เหลี่ยม ด้านขนาน โดนมิด้านแคบเป็นทางเข้า - ออก ด้านยาวเป็น แนวผนังร่วม
3. แต่ละคูหาในแถวเดียวกัน มีลักษณะซ้ำ ๆ กัน โครงสร้างและแบบเหมือนกัน

4. ประโยชน์ใช้สอยในคูหาในย่านเดียวกัน มักมีจุดประสงค์เดียวกันทำให้เกิดความเป็นย่านขึ้นมา หรือช่วยให้เห็นลักษณะการใช้ที่ดิน บริเวณนั้น ๆ ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

5. การใช้สอยในอาคารนั้นมักใช้เป็นที่อยู่อาศัยร่วมกับกิจกรรมอื่น เช่น ร้านค้า คลังสินค้า โรงงานขนาดเล็ก เป็นต้น

6. ตัวอาคารสามารถใช้วัสดุได้หลายชนิด คูหาที่ประกอบด้วยวัสดุไม่ทนไฟ เรียกว่า “ห้องแถว” แต่ถ้าเป็นวัสดุทนไฟ เรียกว่า “ตึกแถว”

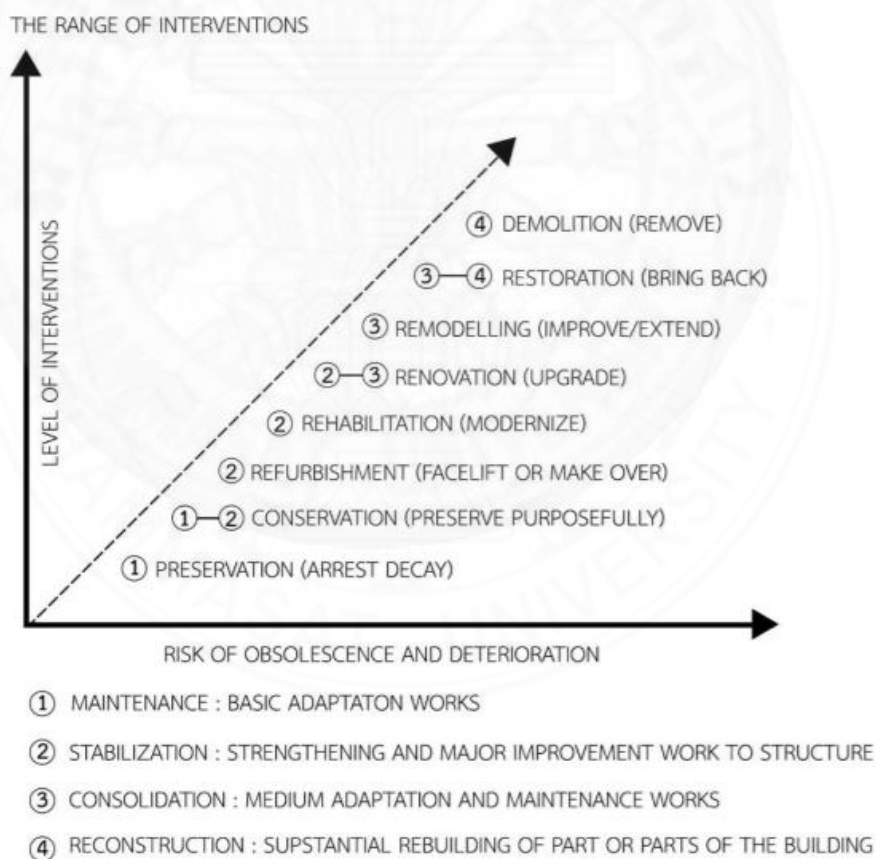
จากการศึกษาความหมายและคำนิยามของห้องแถว พบว่า มีความหมายที่คล้ายคลึงและเหมือนกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ห้องแถวเป็นอาคารที่มีจำนวนหลายคูหาและมีราคาต่ำ ถูกสร้างทางกายภาพในลักษณะติดต่อกัน โดยระหว่างคูหาจะมีคูหาส่วนร่วมกัน มักใช้วัสดุไม่ทนไฟ หากใช้วัสดุทนไฟ จะเรียกว่า ตึกแถว นอกจากนั้นยังเป็นอาคารที่มีการใช้ประโยชน์ใช้สอยแบบผสมผสานในรูปแบบของที่อยู่อาศัยกับร้านค้า

โดยรูปแบบอาคารแถวในงานวิจัยชิ้นนี้ อยู่ในระหว่างการพัฒนาของโครงการลงภาคสนามเพื่อดูพื้นที่อาคารแถวในถนนทรงวาด

2.3.2 การปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอย (Adaptive Reuse)

2.3.2.1 ความหมายและแนวคิด

ในหนังสือ “Building Adaption” โดย James Douglas (2006) ได้กล่าวว่า การปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคาร หรือ Adaptive Reuse คือการนำอาคารเสื่อมโทรมที่เกินกว่าจะรักษาดูแลไว้ได้ มาปรับเปลี่ยนการใช้งาน หรือการใช้สอย เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นใหม่ในสภาพแวดล้อมนั้น และมองว่าการปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคารเก่า เป็นการปรับปรุงและซ่อมแซมอาคารเดิมเพื่อการใช้สอยรูปแบบใหม่ โดยไม่ได้ด้อยไปกว่าการสร้างอาคารขึ้นมาใหม่ และนับว่าเป็นระดับในการอนุรักษ์ระดับหนึ่ง ที่ยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงอาคารได้บางส่วน ในสัดส่วน และการปรับเปลี่ยนอาคารมีวิธีการที่เหมาะสม

ภาพที่ 2.38 แสดงวิธีการปรับเปลี่ยนอาคารในหลายระดับ ตั้งแต่รักษาไว้จนถึงการรื้อถอน, อ้างอิงจาก James Douglas, 2006, ที่มา: สุพิชญา ปรีชาพิช

จากภาพที่ 2.5 ได้แสดงคำศัพท์ที่ใช้อธิบายระดับของวิธีการนี้ เช่น renovation, remodeling, restoration เป็นต้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอย ครอบคลุมการปรับเปลี่ยนในหลายระดับตั้งแต่การรักษาอนุรักษ์ไปจนถึงการรื้อถอนเพื่อสร้างใหม่ โดยการ

ปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคารนั้นอยู่กลางของการสงวนรักษา (Preservation) และการรื้อถอน (Demolition) ซึ่งระดับของการเปลี่ยนแปลงนี้มาจากขอบเขตของการปรับเปลี่ยนตามแต่ละ ศัพท์ที่นิยามไว้ โดยการเลือกใช้วิธีไหน ก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ต้องการปรับเปลี่ยน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดในการปรับเปลี่ยน เพื่อนำมาวิเคราะห์เป็น ข้อมูลเบื้องต้นในการปรับปรุงอาคารพาณิชย์ (สมฤทัย นทีพ่ายพิทศ, 2553) ดังนี้

ความพร้อมของอาคารเก่า

ในปัจจุบันได้เกิดความขาดแคลนในพื้นที่สำหรับพัฒนาอาคารขึ้นมาใหม่ ได้ ซึ่งหากอาคารเกิดความล้าสมัยและไม่เกิดการใช้งาน และไม่ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ จึงเป็นตัว ช่วยในการตัดสินใจว่าจะรื้อแล้วสร้างใหม่ หรือฟื้นฟูอาคารขึ้นมาใหม่

คุณภาพอาคารเดิม

การเลือกอาคารเดิมที่มีอยู่แล้ว จะเน้นเรื่องความคงทนถาวรของ โครงสร้าง หากอาคารมีโครงสร้างที่ดีอยู่ แต่ถูกละทิ้งทำให้ไม่เหมาะสมกับการใช้งานแบบใหม่ซึ่งมี คุณภาพในการใช้งาน และมีความคุ้มค่าในการลงทุนซ่อมแซม

ระยะเวลาการพัฒนาที่สั้นกว่า

การปรับปรุงอาคารเก่าเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ จะใช้เวลาสั้นกว่าการสร้าง อาคารใหม่ เป็นผลดีที่ทำให้ผู้ใช้งานเข้าไปใช้อาคารได้เร็วขึ้น และได้รับผลตอบแทนที่เร็วขึ้น

ข้อได้เปรียบทางการลงทุน

ราคาของการปรับปรุงอาคารหรือปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยของอาคาร จะใช้งบประมาณที่ต่ำกว่าการสร้างอาคารใหม่ แต่ถ้ามีปัจจัยการปรับปรุงที่เพิ่มมากขึ้น เช่น การ ปรับปรุงความสูงให้ตรงตามการใช้งาน หรือการป้องกันอัคคีภัยให้ตรงตามมาตรฐาน ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ การปรับปรุงอาจมีงบประมาณที่สูงขึ้น

2.3.2.2 ความสำคัญของอาคารที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

ได้ศึกษาสาเหตุที่ต้องทำการปรับเปลี่ยนประโยชน์ที่มีคุณค่าทาง วัฒนธรรม ของ James Douglas (2006) และ กัญชลี แดงกุล (2556) ระบุไว้ดังนี้

เพื่อคุณค่าทางวัฒนธรรม

เป็นการรักษาคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ให้คงอยู่สืบไป

เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา

เป็นแหล่งความรู้ภายในตัวอาคาร และเป็นพื้นที่ศึกษาหาความรู้

เพื่อประโยชน์ทางการท่องเที่ยว

เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้งานในพื้นที่อาคาร

เพื่อความหลากหลายทางด้านประวัติศาสตร์

เป็นการรักษาเอกลักษณ์ของอาคารให้คงอยู่ไว้

เพื่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ

เป็นการทำให้พื้นที่เกิดการสร้างงานขึ้นมาใหม่ และเกิดการส่งผลต่อเศรษฐกิจ

เพื่อประโยชน์ทางด้านกฎหมาย

เป็นพื้นที่ที่ดำเนินการตามข้อกำหนดที่กำหนด

เพื่อความคุ้มค่าในการก่อสร้าง

เป็นการช่วยการลดการซ่อมแซมและบำรุงรักษาโครงสร้าง และ
ส่วนประกอบของอาคารต่างๆที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

สิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงเป็นพิเศษในเรื่องของการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอย
อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ นั่นก็คือ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ของสถาปัตยกรรม โดย The
Australia ICOMOS Charter for of Cultural Significance 1999 นิยามไว้ว่าจะต้องรบกวนสถานที่
ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม และปรับเปลี่ยนลักษณะโครงสร้างภายนอกให้น้อยที่สุด ดังนั้นจึงจำเป็นต้อง
มีการแสดงคุณลักษณะทางกายภาพของอาคารที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเป็นอันดับแรก โดยมีขั้นตอน
ของ Heritage Preservation Services (2003) และ กัญชลี แดงกุล (2556) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1

ขั้นตอนในการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ขั้นตอน	การพิจารณา	ข้อคำนึงถึง
1. หาเอกลักษณ์ภาพรวมทาง กายภาพภายนอกของ อาคาร	1.พิจารณาระยะไกลเพื่อที่จะ เข้าใจถึงลักษณะเด่นของ อาคารและที่ตั้ง	1.1 ลักษณะรูปร่างอาคาร 1.2 ลักษณะหลังคา 1.3 ลักษณะช่องเปิดและ หน้าต่าง 1.4 ลักษณะการยื่นออกและ เว้าเข้าของโครงสร้างอาคาร 1.5 วัสดุที่ใช้ก่อสร้าง 1.6 สถานที่ตั้งของอาคาร
2.หาเอกลักษณ์ระยะใกล้ทาง กายภาพภายนอกของ อาคาร	2.พิจารณาวัสดุ งานฝีมือ และลักษณะของวัสดุผิว	2.1 วัสดุเฉพาะอาคาร 2.2 รายละเอียดของงานฝีมือ
3.หาเอกลักษณ์ภายในทาง กายภาพของอาคาร	3.พิจารณาจากพื้นที่ ส่วนประกอบของโครงสร้าง และวัสดุผิว	3.1 การเชื่อมต่อการใช้พื้นที่ ของพื้นที่ภายในอาคาร 3.2 ส่วนประกอบของ โครงสร้างภายใน 3.3 ลักษณะเฉพาะของวัสดุ ผิวในงานโครงสร้างที่ปรากฏ

หมายเหตุ. แสดงขั้นตอนในการปรับประโยชน์ใช้สอยอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์. จากการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยและการสร้างมูลค่าเพิ่มในอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์สำหรับการพัฒนาโครงการเชิงพาณิชย์แบบผสม, โดย Heritage Preservation Services, (2003) และกัญชลี แดงกุล, (2556). (ดัดแปลง)

2.3.2.3 ปัจจัยทางกายภาพที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคาร

การปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคาร จะเริ่มต้นโดยการสำรวจทางกายภาพของอาคารเก่า และพื้นที่โดยรอบอาคาร ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อจะศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาของ David Kincaid (2002) และ อัญชลี แดงกุล (2556) โดยสรุปได้ ดังต่อไปนี้

โครงสร้างอาคาร

1. ประเภทและสภาพโครงสร้างอาคาร
2. การรับน้ำหนักของอาคาร
3. ผังโครงสร้างอาคาร

การก่อสร้าง

1. ระบบและวัสดุของการก่อสร้าง
2. ระบบวัสดุเปลือกหุ้มและช่องเปิดอาคาร
3. การกันพื้นที่และวัสดุปูผิว
4. อายุสภาพ และวัสดุของตัวอาคาร

ลักษณะพื้นที่อาคาร

1. รูปร่างและระยะของพื้นที่
2. ขนาดพื้นที่ในแต่ละชั้น
3. ทางเข้า – ออกของอาคาร

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อมูลค่าของอาคารมากที่สุด คือลักษณะทางกายภาพของอาคาร เช่น รูปลักษณะของอาคาร ความสูงระหว่างพื้นและเพดานของอาคาร และขนาดของช่องเปิดของอาคาร ซึ่งเป็นการอ้างอิงมาจากการวิจัยของ David Kincaid ได้มีการศึกษาจำนวนทั้งหมด 176 กรณี โดยมีทั้งร้านค้า สำนักงาน และอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยในประเทศอังกฤษ

2.3.2.4 ข้อได้เปรียบและเสียเปรียบ

การปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคาร เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะนำอาคารมาให้เกิดการใช้งานได้อีกครั้ง และมีประโยชน์อีกครั้งหลังไม่เกิดการใช้งานขึ้น เพราะตัวอาคารไม่ตอบสนองต่อผู้ใช้งาน โดยมีประโยชน์ทั้งในด้านการใช้งานต่อบริบทโดยรอบ และทำให้เศรษฐกิจกลับมาดีขึ้นอีกครั้ง โดยไม่ต้องรื้อถอนอาคารที่มีอยู่เดิม รวมไปถึงการสร้างขึ้นมาใหม่ จึงทำให้เกิดข้อได้เปรียบมากกว่าข้อเสียเปรียบ (กัญชลี แดงกุล, 2556) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.2

ข้อได้เปรียบ – เสียเปรียบของการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคาร

ข้อได้เปรียบ	ข้อเสียเปรียบ
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u> การปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคารมักมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าการก่อสร้างอาคารใหม่ขึ้นมา และมีระยะเวลาดำเนินการที่รวดเร็วกว่าเพราะอาคารมีโครงสร้างพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว	<u>ด้านเศรษฐกิจ</u> มีค่าบำรุงรักษาที่สูง และหากเป็นอาคารที่เก่าจะมีวัสดุที่เก่าและค่อนข้างหายาก ในการปรับปรุงอาคาร และมีความสิ้นเปลืองด้านพลังงานถ้าไม่มีฉนวนภายในอาคาร
<u>ด้านพื้นที่</u> พื้นที่ภายในสามารถแบ่งออกได้เป็นสัดส่วนในลักษณะที่แตกต่างกัน	<u>ด้านพื้นที่</u> มีข้อจำกัดเรื่องรูปแบบลักษณะของอาคารเดิม
<u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u> เป็นการลดการใช้วัสดุและพลังงานในการขนส่ง อีกทั้งยังลดการเกิดมลภาวะและของเสียที่เกิดจากการก่อสร้าง	<u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u> ในบางอาคารอาจไม่ปรับปรุงให้เกิดความคุ้มค่าในการใช้พลังงานได้
<u>ด้านสังคม</u> เป็นการรักษาไว้ซึ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน โดยยังคงไว้ซึ่งสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์	<u>ด้านสังคม</u> ข้อจำกัดของโครงการที่ไม่อาจปรับเปลี่ยนอาคารให้เป็นไปตามกฎหมายได้

หมายเหตุ: ที่มา Douglass, 2006. ดัดแปลงแก้ไขโดยผู้วิจัย

ทำให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคารสามารถส่งผลดีต่ออาคารและสร้างควมมีชีวิตชีวาต่อพื้นที่ ทำให้ดึงดูดผู้คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวให้สามารถเข้ามาใช้ในพื้นที่นี้ได้ และการรักษาไว้ซึ่งภูมิทัศน์ของสถาปัตยกรรมจะยังทำให้อัตลักษณ์ของตัวชุมชนไม่เปลี่ยนแปลงไป แม้จะมีการใช้งานที่ปรับเปลี่ยนประโยชน์ให้ตอบสนองต่อการใช้งานปัจจุบันของในสังคม และภายในถนนทรงวาดก็มีอาคารที่ปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอย เช่น Play Art House ที่ในอดีตเป็นโกดังร้าง และปรับเปลี่ยนมาเป็น Gallery และพื้นที่ Workshop และ F.V. café' ที่ในอดีตเป็นอาคารพาณิชย์ร้าง ปรับเปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ Café' และ Gallery

ภาพที่ 2.39 Play Art House แกลเลอรีบนถนนทรงวาด. ที่มา:

<http://www.playarthouse.com/#summary>

ภาพที่ 2.40 F.V. Café' ร้านชาและแกลเลอรีบนถนนทรงวาด. ที่มา:

<https://readthecloud.co/fv-bkk-cafe/>

2.4 กรณีศึกษาของการออกแบบ

ในการศึกษากรณีศึกษา ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ที่มารสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปินในรูปแบบใหม่ และมีมากกว่าเพียงแค่การจัดแสดงงานศิลปะ แต่ยังมีพื้นที่สนับสนุน ส่งเสริมการทำงาน และพื้นที่สำหรับให้ความรู้แก่ผู้มีความชอบในศิลปะและต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางศิลปะภายในพื้นที่ รวมไปถึงพื้นที่รูปแบบ Artist Residency ด้วยเช่นกัน โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของกรณีศึกษาโดยจัดลำดับเป็น 3 ประเภท 5 กรณีศึกษา ดังนี้

ประเภทที่ 1 ประเภทหมู่บ้าน คือ

- หมู่บ้านศิลปินหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- บ้านช้างวัด จังหวัดเชียงใหม่

ประเภทที่ 2 อาคารพาณิชย์ตึกแถว

- JWD Art Space จังหวัดกรุงเทพมหานคร
- A.E.Y. Space จังหวัดสงขลา

ประเภทที่ 3 อาคารขนาดใหญ่ ศูนย์การค้า

- ศูนย์การค้า River City จังหวัดกรุงเทพมหานคร

เพื่อเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพื้นที่ที่มีความแตกต่างกับออกไปตามบริบท และมีรูปแบบที่หลากหลาย ตามลำดับ ดังนี้

ประเภทที่ 1 ประเภทหมู่บ้าน ได้แก่

2.4.1 หมู่บ้านศิลปินหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ภาพที่ 2.41 หมู่บ้านศิลปิน หัวหิน. ที่มา: <https://www.thetrippacker.com/th/>

ที่ตั้งของโครงการ : 81 หมู่ 14 ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เจ้าของธุรกิจ : อาจารย์ทวี เกษางาม

ปีที่เปิด : พ.ศ. 2543

ประวัติ

ปัจจุบันได้ก่อตั้งหมู่บ้านนี้มา 21 ปีแล้ว โดยเริ่มต้นจากคุณชุมพล ดอนสกุล นักสะสมผลงานศิลปะ ต้องการให้ผลงานศิลปะทุกแขนง ตั้งแต่ภาพเขียน สีน้ำมัน สีน้ำ สีอะคริลิก งานประติมากรรม รูปปั้น งานไม้แกะสลัก ของตกแต่งบ้าน และของเก่าที่สะสมมาอย่างยาวนาน นำมาจัดแสดงเป็นพื้นที่หอศิลป์ และตั้งชื่อว่า หมู่บ้านศิลปินหัวหิน บนพื้นที่กว่า 9 ไร่

กายภาพของอาคาร

เป็นพื้นที่ 9 ไร่ที่ครอบคลุมไปด้วยความร่มรื่นของต้นไม้ มีอาคารแยกหลายอาคาร ทั้งหมดเป็นอาคารไม้ เมื่อเดินเข้าไปทางขวามือจะเป็นพื้นที่ร้านกาแฟ และทางซ้ายมือจะเป็นพื้นที่หอศิลป์ รวมไปถึงจัดแสดงผลงาน ซึ่งเป็น 2 อาคารหลัก ที่มีพื้นที่ให้ผู้เข้าชมสามารถทำกิจกรรมทางศิลปะต่างๆได้ อีกทั้งจะมีอาคารเล็กๆ ราว 20 อาคาร เพื่อดูผลงานต่างๆของศิลปิน ราว 20 ท่าน ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่ทำงานของศิลปินแต่ละท่าน และเป็นพื้นที่จัดแสดงผลงานส่วนตัวเช่นกัน จึงมีรูปแบบของอาคารเป็นหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นอาคาร 1 ชั้น เหมือนห้องแถวติดๆกัน

ภาพที่ 2.42 ภายในหอศิลป์ของหมู่บ้านศิลปิน หัวหิน. ที่มา:

<https://pantip.com/topic/40490408>

ภาพที่ 2.43 สตูดิโอที่แบ่งกันของศิลปินแต่ละท่าน. ที่มา: <https://www.thaihrhub.com/huahin/travel-huahin/hua-hin-artist-village/attachment>

2.4.2 บ้านข้างวัด จังหวัดเชียงใหม่

รูปภาพที่ 2.44 บ้านข้างวัด เชียงใหม่. ที่มา: <https://www.banidea.com/bann-kang-wat/bannkangwat-banidea-04/>

ที่ตั้งของโครงการ : 191 ถนนบ้านไร่เปิง ตำบลสุเทพ

อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

เจ้าของธุรกิจ : นายณัฐวุฒิ รักประสิทธิ์

สถาปนิกผู้ออกแบบ : นายณัฐวุฒิ รักประสิทธิ์

ปีที่สร้าง : พ.ศ. 2559

ประวัติ

เกิดจากคุณบ๊วก หรือนายณัฐวุฒิ รักประสิทธิ์ เจ้าของ Bookoo studio มีความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ชุมชน โดยยึดแนวคิดสมัยก่อน โดยผู้ออกแบบมีความสนใจในวิถีชีวิตแบบชาวเขา ที่อยู่กันในหมู่บ้าน มีลักษณะพื้นที่ที่พึ่งพาอาศัยกัน จึงได้คิดว่าอยากให้พื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่รวบรวมผลงานศิลปะ เป็นชุมชนงานศิลปะ งานกราฟท์ ที่ศิลปินแต่ละคนในหมู่บ้านสามารถขายได้ และอยู่อาศัยได้ จึงได้ทำการออกแบบพื้นที่ และนำไปเสนอนายทุน และทำให้เกิดโครงการนี้ออกมา

กายภาพของอาคาร

ลักษณะภายในโครงการจะเป็นเหมือนชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งประกอบไปด้วย บ้านสไตล์พื้นเมืองเชียงใหม่ แบบครึ่งอาคารชั้นล่างเป็นปูนเปลือย และชั้นที่ 2 จะเป็นวัสดุไม้ ทั้งหมด 13 หลัง ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันหมดทุกหลัง และในชั้น 1 ของบ้านจะเปลี่ยนจากพื้นที่อยู่อาศัยเป็นพื้นที่เชิงพาณิชย์ ทั้งร้านขายของจำพวกงานทำมือ งานศิลปะต่างๆ แกลเลอรี โรงเรียนสอนศิลปะ อาหารเหนือ ของทานเล่น และกาแฟสด เปรียบเสมือนชุมชนจำลองขนาดย่อมที่เจ้าของปลูกบ้านและทำพื้นที่ด้านล่างเป็นพื้นที่ขายของ ซึ่งสิ่งที่พิเศษคือภายในโครงการบ้านทุกหลังจะมีบันไดเพื่อขึ้นไปยังชั้น 2 อยู่นอกบ้าน เนื่องจากการแยกพื้นที่กิจกรรมที่เป็นร้านค้า กับพื้นที่อยู่อาศัยให้ชัดเจน อีกทั้งภายในโครงการยังมีสนามหญ้า รวมไปถึงลานกิจกรรม เป็นชั้นบันไดลงไป ซึ่งมีกิจกรรมหลักคือเป็นลานแสดงกิจกรรมศิลปะ ที่สามารถเล่นดนตรี ร้องเพลง เต้นรำ รวมไปถึงฉายหนัง

ภาพที่ 2.45 บ้านข้างวัด เชียงใหม่. ที่มา: <https://www.banidea.com/bann-kang-wat/>

ภาพที่ 2.46 บริเวณร้านค้าย่านข้างวัด เชียงใหม่. ที่มา: <https://www.banidea.com/bann-kang-wat/>

ประเภทที่ 2 อาคารพาณิชย์ตึกแถว

2.4.3 JWD Art Space จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2.47 JWD Art Space. ที่มา: <https://www.bltbangkok.com/lifestyle/art-culture/24441/>

ที่ตั้งของโครงการ : 188/72 ชั้น 3, ซอย จุฬาลงกรณ์ 16 แขวงวังใหม่
เขตปทุมวัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

เจ้าของธุรกิจ : นายชวินทร์ บัณฑิตกฤษดา

สถาปนิกผู้ออกแบบ : สถาปนิกจากสหรัฐอเมริกา

ปีที่สร้าง : พ.ศ. 2562

ประวัติ

JWD Art Space ต้องการสร้างเพื่อเป็น ศูนย์รวมการให้บริการจัดเก็บงานศิลปะ และบริการที่เกี่ยวข้องกับศิลปะร่วมสมัยอย่างครบวงจร ดูแลโดยผู้เชี่ยวชาญตามมาตรฐานสากล รวมทั้งเป็นพื้นที่สำหรับจัดนิทรรศการศิลปะในทุกรูปแบบ ทั้งจากศิลปินในประเทศไทยและสากล โดยมุ่งหวังให้เป็นศูนย์ศิลปะระดับภูมิภาค

ชวินทร์ บัณฑิตกฤษดา ผู้ก่อตั้ง บริษัท เจดับเบิลยูดี อาร์ต สเปซ จำกัด กล่าวว่า JWD Art Space ตั้งอยู่ที่ อาคาร JWD Siam ซอยจุฬาลงกรณ์ 16 บนพื้นที่กว่า 1,300

ตารางเมตร ให้บริการจัดเก็บงานศิลปะครบวงจรแห่งแรกในประเทศไทยและอาเซียน มีหน้าที่ได้แก่ ดูแลและจัดเก็บงานศิลปะ บริการขนส่งเก็บกับงานศิลปะ จัดเก็บฐานข้อมูลผลงานศิลปะให้กับลูกค้า ประกันภัยผลงาน ให้เช่าพื้นที่จัดกิจกรรมและนิทรรศการศิลปะ เชื่อมโยงทุกเครือข่ายงานศิลปะเป็น หนึ่งเดียว จัดแสดงคาแรคเตอร์อาร์ตดีไซน์ และ ให้คำปรึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญโดยให้คำมั่นว่างานศิลปะ อันทรงคุณค่าของคุณจะได้รับการจัดเก็บและดูแลอย่างปลอดภัยและดีที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์จะเป็น สะพานเชื่อมระหว่างศิลปินกับนักสะสมทั้งรุ่นเก่า รุ่นใหม่ ที่จะคอยผลักดันและขับเคลื่อนงานศิลปะ ไทยให้มีพื้นที่ตอบโจทย์แก่ศิลปิน

กายภาพของอาคาร

JWD Art Space ก่อตั้งขึ้นมา เพื่อให้เป็นศูนย์บริการด้านศิลปะร่วมสมัย ที่ครบวงจร โดยจัดสรรพื้นที่ทั้งหมด 1,350 ตร.ม. แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. Fine Art Storage คือพื้นที่จัดเก็บผลงานศิลปะ ที่สามารถเก็บได้ หลายประเภท มากกว่า 1,000 ชิ้น และมีระบบรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน อีกทั้งมีการ ควบคุมอุณหภูมิ และความชื้นภายในห้อง เพื่อให้งานศิลปะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

2. Contemporary Art Exhibitions คือ พื้นที่จัดแสดงผลงานศิลปะของ ศิลปิน และเปิดให้เยี่ยมชมผลงานฟรี

3. Art Networking คือ พื้นที่เครือข่ายศิลปะ ทำเป็นห้องลักษณะ private ขนาด 90 ตร.ม. ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ตามความต้องการของศิลปิน คือเป็นได้ ทั้งพื้นที่จัดแสดงผลงานศิลปะ หรือเป็นพื้นที่รวมตัวของศิลปิน ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลทางศิลปะ

4 JWD Art & Design Center คือพื้นที่จัดแสดงผลงานและจำหน่ายงาน ของศิลปินต่างประเทศ โดยทาง JWD Art Space เป็นตัวแทนจำหน่าย หรือคนกลาง

ภาพที่ 2.48 Fine Art Storage ของ JWD Art Space. ที่มา:

https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture/jwd-art-space-bangkok/

ภาพที่ 2.49 ห้องสำหรับทำงานอนุรักษ์ ภายใน JWD Art Space. ที่มา:

https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture/jwd-art-space-bangkok/

2.4.4 A.E.Y. Space จังหวัดสงขลา

ภาพที่ 2.50 A.E.Y. Space. ที่มา: <https://asa.or.th/asaconservationaward2018/>

ที่ตั้งของโครงการ : 140 – 142 ถนนนางงาม ตำบลบ่อยาง
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
เจ้าของธุรกิจ : นายปรกรณ์ รุจิระวิไล
สถาปนิกผู้ออกแบบ : นายปรกรณ์ รุจิระวิไล
ปีที่สร้าง : พ.ศ. 2463 – 2467

ประวัติ

อาคารนี้ได้ถูกสร้างขึ้นเป็นภัตตาคารฝรั่งในการจัดเลี้ยงและเต็นท์ และร้านน้ำชา ในช่วงยุคการค้าของจังหวัดสงขลา และมีการปิดปรับปรุงมาหลายครั้ง จนเมื่อปี พ.ศ.2555 คุณปรกรณ์ รุจิระวิไล ได้ซื้อจากเจ้าของเดิม และนำมาปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอย เพื่อฟื้นฟูให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะและสถาปัตยกรรม และพื้นที่ศิลปินพำนักด้วยเช่นกัน

ภาพถ่ายของอาคาร

เป็นตึกแถว 2 ชั้น 2 คูหา ความยาว 25 เมตร ความกว้าง 10 เมตร รวมกัน 2 คูหา รวมพื้นที่ทั้งหมด 500 ตารางเมตร รูปแบบสถาปัตยกรรมจีนผสมยุโรปบนถนนนางงาม โครงสร้างอาคารชั้นล่างเป็นผนังรับน้ำหนักคอนกรีต โครงสร้างชั้นบนเป็นผนังไม้ ลักษณะอาคารจะแบ่งพื้นที่เป็นตึกข้างหน้า และตึกแถวด้านหลัง ถูกเชื่อมด้วยประตูใหญ่กลางบ้าน และช่องทางเดินใต้อาคาร ประตูด้านหน้าเป็นบานเฟี้ยมไม้ และช่องลมด้านบนเป็นฉลุ อีกทั้งกลางบ้านมีช่องแสงเพื่อเพิ่มความสว่างและมีบ่อน้ำด้านหลังอาคาร โดยพื้นที่ชั้นล่างจะเป็นพื้นที่ของ Art space รูปตัว L ซึ่งเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ที่ปรับเปลี่ยนการใช้งานได้เสมอ ทั้งพื้นที่แสดงผลงานศิลปะ พื้นที่เสวนา พื้นที่ประชุม พื้นที่เวิร์คช็อป และมีห้องเก็บของขนาดใหญ่ ส่วนพื้นที่ชั้น 2 จะเป็นห้องพักอาศัย 2 ห้องสำหรับศิลปินที่ต้องการมาพัก

ภาพที่ 2.51 ภายใน A.E.Y. Space. ที่มา:

<https://www.baanlaesuan.com/78784/houses/like-a-self-portrait>

ประเภทที่ 3 อาคารขนาดใหญ่ ศูนย์การค้า

2.4.5 ศูนย์การค้า River City จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2.52 ศูนย์การค้า River City. ที่มา: <https://www.hotels.com/go/thailand/river-city-bangkok-mall>

ที่ตั้งของโครงการ : 23 ซอย เจริญกรุง 24 แขวง ตลาดน้อย

เขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

เจ้าของธุรกิจ : บริษัท เจ้าพระยา ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด

สถาปนิกผู้ออกแบบ : ศาสตราจารย์กิตติคุณ ร.อ.เกษรา อรุณวงษ์ ณ อยุธยา

ปีที่สร้าง : พ.ศ. 2527

ประวัติ

ศูนย์การค้า River City แต่เดิมในอดีตเป็นศูนย์การค้าแห่งแรกริมแม่น้ำเจ้าพระยา เปิดดำเนินการวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2527 และเปิดทำการเรื่อยมา จนในปีพ.ศ. 2559 ได้เกิดการปรับปรุงกายภาพอาคารครั้งใหญ่ เนื่องจากต้องการผลักดันให้พื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่ของศิลปวัฒนธรรม โดยมีวิสัยทัศน์ที่ว่า “Anchor of arts and antique” ซึ่งในอดีตโครงการนี้เป็นพื้นที่ขายโบราณวัตถุที่มีคุณค่า แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปพื้นที่กลับขาดศิลปะร่วมสมัย ผู้ดูแลจึงเล็งเห็นว่า

พื้นที่ยังขาดศิลปะ จึงต้องการนำเสนอศิลปะในพื้นที่มากขึ้น แต่เป็นในรูปแบบศิลปะร่วมสมัย ศิลปะที่พูดกับคนรุ่นใหม่

การปรับปรุงครั้งนี้เป็นการสร้างภาพลักษณ์ความเป็น “ศูนย์รวมงานศิลปะโบราณวัตถุและสินค้าที่มีเอกลักษณ์หนึ่งเดียวในประเทศไทยที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย” รวมพื้นที่ให้บริการ 4.74 ไร่ ตร.ม. แบ่งเป็นพื้นที่ขายและบริการภายใน 4.6 ไร่ ตร.ม. และพื้นที่ริมน้ำ 1.4 ไร่ ตร.ม. แบ่งสัดส่วนเป็นร้านศิลปะและวัตถุโบราณ จำนวนมากกว่า 100 ร้านค้า

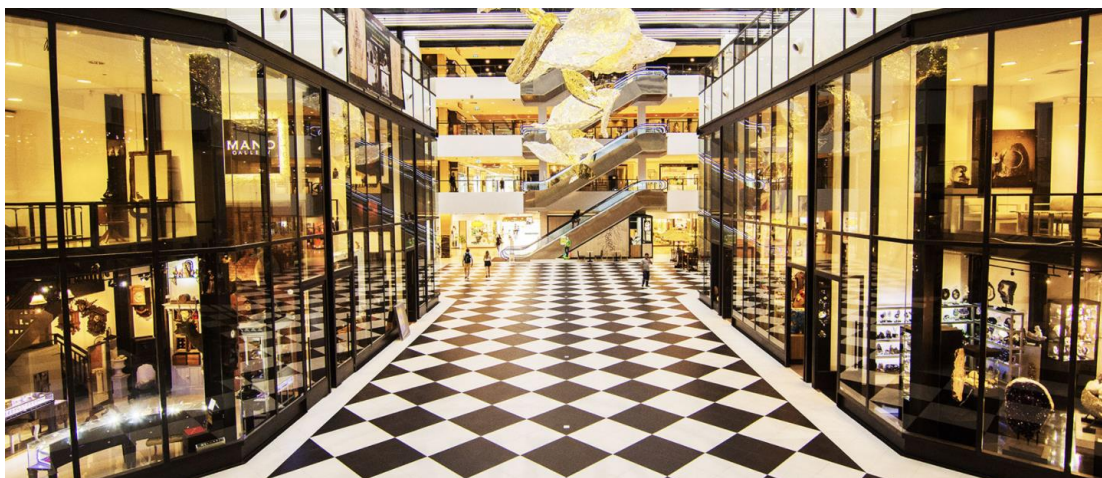
กายภาพของอาคาร

ศูนย์การค้า River City เป็นอาคาร 4 ชั้น ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ขนาดพื้นที่กว่า 47,567 ตร.ม. โดยแนวคิดที่ปรับปรุงและวางผังใหม่ล่าสุดนั้น คือการปรับพื้นที่ร้านค้า ตลอดจนพื้นที่ริมน้ำให้มีความโดดเด่น ตอบสนองความต้องการในการจัดการพื้นที่มากขึ้น ปรับปรุงพื้นที่ให้มีความโปร่ง ร่มรื่น และยังทันสมัยมากขึ้น เน้นให้เกิดการเดิน และเพิ่มอาคารใหม่ที่รองรับเรือ เพื่อเป็น Boat / Cruise Tour Center เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยว และภายในอาคารมีรูปแบบที่ปรับเปลี่ยน คือ พื้นที่โถงอาคารชั้น 1 ได้ปรับให้เพดานเปิดโล่งจนถึงชั้น 4 เพื่อรับแสงและทำให้อาคารดูกว้างขวาง รูปแบบการใช้งานของอาคารตั้งแต่ชั้น 1-4 เป็นดังนี้

ชั้น 1 ประกอบไปด้วยร้านขายของที่ระลึกที่รวบรวมจากทุกภูมิภาคของ ไทย รวมไปถึงร้านอาหารที่หลากหลาย และร้านกาแฟ สำหรับส่วนบริเวณแกรนด์ฮอลล์ สำหรับจัดนิทรรศการศิลปะ หรือประติมากรรมตามเทศกาลต่างๆ

ชั้น 2 และชั้น 3 เป็นพื้นที่จัดแสดงผลงานศิลปะได้หลากหลายรูปแบบ ในชื่อของ RCB Galleria พร้อมทั้งปรับปรุงห้องประมูลผลงานทางศิลปะ ให้มีความกว้างขวางและรองรับผู้เยี่ยมชมได้มากขึ้น รวมไปถึงมีร้านค้ากว่า 80 ร้านค้า ที่ศิลปินมีพื้นที่ร้านค้าของตนเอง

ชั้น 4 ชั้นบนสุดได้มีการปรับปรุงห้องประมูลผลงานทางศิลปะ ให้มีความกว้างขวางและรองรับผู้เยี่ยมชมได้มากขึ้น ซึ่งได้เปิดดำเนินการมาแล้ว 30 ปีแล้ว

ภาพที่ 2.53 ภายใน River City . ที่มา: <https://www.bangkokriver.com/th/place/river-city-bangkok/>

ภาพที่ 2.54 RCB Galleria จัดแสดงนิทรรศการศิลปะมัลติมีเดีย ที่มา: <https://www.facebook.com/RiverCityBangkok/posts/1960333140763313/>

2.5 สรุปแนวคิด งานศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นได้ศึกษาในเรื่องของพื้นที่ศิลปะในประเทศไทย ที่คำนึงถึงพื้นที่หลักอย่างพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ เทศกาลศิลปะ รวมไปถึงระดับตัวย่าน โดยสามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

1. ย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และพื้นที่ศิลปะสำหรับประเทศไทย มีส่วนช่วยสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจ และเป็นการดึงดูดผู้คนที่มีความชื่นชอบในศิลปะมากขึ้น เกิดการส่งเสริมทางอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มากขึ้นตั้งแต่ปี 2562 ประกอบด้วย

(1) การเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์ สำหรับพิพิธภัณฑ์ก็มีความหลากหลายทางรูปแบบของศิลปะที่มากขึ้น ซึ่งรูปแบบในตอนแรกเป็นเพียงพื้นที่สำหรับจัดแสดงผลงานสำหรับศิลปินเท่านั้น แต่ในภายหลังเริ่มมีรูปแบบเป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เยี่ยมชมผลงานศิลปะ กับศิลปิน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นมากขึ้น

(2) การเกิดขึ้นของเทศกาลศิลปะ ซึ่งการจัดงานมีจุดเริ่มต้นได้รับความนิยมพร้อมกับพิพิธภัณฑ์คือในช่วง พ.ศ. 2562 เป็นต้นไป และจะเห็นได้ว่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ และเริ่มมีการแพร่หลายไปที่ต่างจังหวัดมากขึ้น ส่วนในกรุงเทพมหานครจะมีการจัดงานเทศกาลที่แทรกซึมเข้าไปในตัวย่านต่างๆ เพื่อให้เกิดความเชื่อมต่อกันของพื้นที่ และได้มีปฏิสัมพันธ์ทั้งกับคนในย่านนั้นอีกด้วย ทั้งในแง่ของการเป็นเวทีแสดงผลงานของนักออกแบบและธุรกิจสร้างสรรค์ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ

2. รูปแบบของพื้นที่ทางศิลปะอย่างพิพิธภัณฑ์ แกลเลอรี และเทศกาลศิลปะแล้ว จึงได้ศึกษาในระดับย่านที่มีศักยภาพและมีแนวโน้มพัฒนาไปในรูปแบบย่านศิลปะ 2 ย่าน อย่าง

(1) ย่านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม คือพื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งมหาวิทยาลัยศิลปากรเล็งเห็นว่าพื้นที่ตรงนี้มีศักยภาพและควรค่าแต่การผลักดันเป็นย่านศิลปะ โดยต้องการที่จะ ดึงกลุ่มคนที่มีความคิดสร้างสรรค์เข้ามาอยู่ในย่านเดียวกัน หวังให้เกิดการ รวมกลุ่มกัน เกิดการแลกเปลี่ยนไอเดีย พบปะพูดคุย ตัวเริ่มต้นความคิดสร้างสรรค์ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนอยู่ และได้ยืนยันว่าพื้นที่เมืองเก่า โดยเฉพาะย่านนวัตกรรมรัตนโกสินทร์ มีสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว ทั้งดนตรีไทย หัตถอุตสาหกรรม ซึ่งคือรากฐานของพื้นที่ที่สามารถสร้างนวัตกรรมได้

(2) ย่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์นั้น ได้มีแนวคิดการพัฒนาเมืองโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวขับเคลื่อน และมีรูปแบบวิธีการในการพัฒนาย่านให้มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะมากขึ้น เพื่อดึงดูดกลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์เข้ามาในพื้นที่ หรือกลุ่มสตาร์ทอัพ (Start-up) ที่เป็นกลุ่มเด็ก

รุ่นใหม่ ที่สร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆในรูปแบบที่หลากหลาย และได้มีโอกาสในการแสดงผลงานของตนเอง

จากปัจจัยข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาทั้ง 2 ย่านนี้ ที่มีการพัฒนาในรูปแบบและจุดกำเนิดที่แตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ต้องการให้ย่านเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะ และพัฒนาเมืองด้วยความสร้างสรรค์ต่อไป

3.การศึกษาบริบทของย่านต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยศึกษาลึกลงไปในการใช้งานภายในแต่ละย่าน จึงคัดเลือก 3 ย่าน ที่มีศักยภาพ คือย่านปทุมวัน ย่านอารีย์ และย่านทรงวาด ได้ศึกษาสภาพภาพของพื้นที่ศิลปะที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ทั้งในแง่ของพื้นที่ศิลปะถาวร และพื้นที่ศิลปะที่เป็นเทศกาลชั่วคราว

(1) ย่านปทุมวัน เป็นย่านที่เป็นศูนย์กลางของพื้นที่ศิลปะที่หลากหลาย แต่ว่าเนื่องจากราคาที่ดินในพื้นที่นั้นที่ค่อนข้างสูง และมีแนวคิดในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เรียนรู้และการศึกษา ของสำนักทรัพย์สินจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การดูในเรื่องของความคุ้มค่า ทำให้พื้นที่ค่อนข้างเป็นเชิงพาณิชย์มากกว่าพื้นที่ทางศิลปะ

(2) ย่านอารีย์-สะพานควาย เมื่อแบ่งรูปแบบประโยชน์การใช้สอยสำหรับอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แล้วทำให้พบว่ามีมากถึง 146 อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ แต่อารีย์มีรูปแบบการพัฒนาย่านให้ไปในด้านของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทางนวัตกรรม มากกว่าทางด้านศิลปะ และเรื่องพื้นที่ที่ค่อนข้างหายาก และมีราคาที่สูงเช่นกัน

(3) พื้นที่ถนนทรงวาดซึ่งเป็นพื้นที่ที่กำลังเติบโตทางศิลปะ เริ่มมีการแทรกตัวของพื้นที่ศิลปะควบคู่ไปกับพื้นที่อาคารเก่า เกิดอาคารหรือโกดังร้างหรือไม่ถูกการใช้งานมากในพื้นที่ และยังมีรูปแบบของอาคารที่มีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว อย่างอาคารตึกแถวกิ่งคลังสินค้าที่กระจุกตัวอยู่กลางถนนทรงวาด อีกทั้งยังเกิดรูปแบบของการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยของอาคารจากโกดัง หรือตึกแถวอาคารพาณิชย์ เป็นพื้นที่แกลเลอรี คาเฟ่ หรือโฮสเทล เพื่อส่งเสริมด้านศิลปะ การท่องเที่ยว มีการเกิดขึ้น Graffiti บุกรุก ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวในพื้นที่เข้ามาในตัวย่านอีกด้วย ทำให้เห็นว่าย่านทรงวาดมีการ เติบโตไปเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวสำหรับศิลปะที่มากขึ้นกว่าเดิม และมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นพื้นที่ในการทำวิจัย

4.การศึกษาปัจจัยด้านศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ศิลปะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงได้รวบรวมบทสัมภาษณ์ของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทางศิลปะทั้งหมด ซึ่งประเด็นสำคัญของการจัดเสวนาในครั้งนั้น และได้สรุปประเด็นได้ ดังนี้

(1) ศิลปะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศและทุกคนต้องการให้เกิดพื้นที่ศิลปะที่หลากหลายมากขึ้น ไม่ได้คำนึงถึงแค่ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงาน แต่ต้องคำนึงถึงประชาชนทั่วไป ให้สามารถเข้าถึงศิลปะได้ง่ายขึ้น

(2) ศิลปะเป็นพื้นที่ที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของผู้เยี่ยมชมกับศิลปินเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิดเห็นและประสบการณ์ได้ ซึ่งควรมีพื้นที่ให้แลกเปลี่ยนและรับรู้ความหลากหลายนี้ได้และเป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงตัวตนของผู้คน

จากการศึกษาปัจจัยข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ทางศิลปะรูปแบบใหม่ คือ พื้นที่ศิลปินพำนัก ซึ่งเป็นโครงการที่จัดตั้งเพื่อให้พื้นที่แก่ศิลปิน ในการสร้างสรรค์ผลงาน พร้อมกับอยู่ในอาศัยในพื้นที่ไปด้วย ซึ่งสถานที่ที่อยู่มักจะเป็นย่านชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อให้ศิลปินได้ซึมซับและรับรู้วัฒนธรรมทางศิลปะต่าง ๆ เป็นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความสร้างสรรค์ ซึ่งคือหัวใจสำคัญของศิลปินในพำนัก

5.การเปรียบเทียบศักยภาพและโอกาสของแต่ละย่าน สะท้อนให้เห็นว่าถนนทรงวาด มีศักยภาพมากที่สุดในการพัฒนาโครงการเป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาประวัติความเป็นมา และปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่ปัจจุบันของถนน ทรงวาด และสามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

(1) มีความสัมพันธ์มาจากย่านสำเพ็ง และได้มีการอพยพของชาวจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งในสำเพ็งเป็นระยะ ๆ เนื่องจากเป็น แหล่งในการหาช่องทางทำมาหากินของชาวจีน

(2) เกิดการขยายตัวของเมือง แต่ก็มาพร้อมกับปัญหา ทั้งในด้านความแออัดของ ชุมชน เนื่องจากการตั้งบ้านเรือนใกล้ชิดกัน ยากต่อการบำรุงรักษาความสะอาดก็เกิดปัญหาสุขอนามัย เมื่อเกิดอัคคีภัยก็ทำให้เพลิงลุกลามอย่างรวดเร็ว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริเรื่องการตัดเส้นถนน และจัดระเบียบที่อยู่ใหม่ เป็นแนวนอนเชื่อมกับถนนเส้นอื่น เช่นถนนราชวงศ์ และถนนจักรวรรดิ ทำให้ถนนสายใหม่นี้มีชื่อว่า ถนนทรงวาด (คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2546)

(3) การเป็นพื้นที่ริมน้ำ ทำให้ถนนทรงวาดเป็นท่าเรือ และโกดังสินค้า สำหรับการส่งออกสินค้าทางการเกษตรที่คึกคัก มีธุรกิจมากมายที่เติบโตที่ถนนเส้นนี้ แต่เมื่อข้อจำกัดในกฎหมายด้านการขนส่งสินค้า และสภาพสังคมที่ปรับเปลี่ยนพาหนะจากเรือเป็นรถนั้น ทำให้ถนนทรงวาดขบเซาลงจนยุคการค้าล่มสลาย เกิดโกดังและอาคารพาณิชย์สร้างขึ้นหลายแห่ง

(4) เกิดรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารที่มีความเกี่ยวข้องของศิลปะเข้ามาในพื้นที่ มีการเกิดขึ้นของคาเฟ่ ร้านอาหาร โฮสเทล รวมไปถึงอาร์ตแกลเลอรี และสตูดิโออาร์ต ตามตรอกซอยของบริเวณถนนทรงวาด

ดังนั้นสรุปได้ว่า ย่านทรงวาดเป็นย่านที่มีคุณค่า และมีศักยภาพมากพอที่จะมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศิลปะ ส่งผลให้มีเรื่องการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคาร และอนุรักษ์อาคารเก่าที่มีเอกลักษณ์ไว้

การศึกษาทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. ทฤษฎีลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมในเรื่องของประเภทสถาปัตยกรรม ทำให้พบว่ารูปแบบอาคารในถนนทรงวาดเป็นรูปแบบ “Row” โดยมีการวางอาคารในแนวเดียวกัน มีทางเข้าออกที่ชัดเจน และมีกิจกรรมเชิงพาณิชย์และอยู่อาศัยผสมผสานกัน ซึ่งประเทศไทยได้มีกฎหมายควบคุมอาคารลักษณะนี้ และเรียกว่า “ห้องแถว” เป็นอาคารที่ถูกเรียงเป็นแถวยาวต่อเนื่องกัน และมีผนังร่วมเป็นวัสดุที่ไม่ทนไฟ โดยรูปแบบอาคารแถวในงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นรูปแบบของอาคารแถวกิ่งคลังสินค้า

2. การปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคารตั้งแต่ความหมาย แนวคิด ความสำคัญที่ให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ปัจจัยทางกายภาพ และข้อได้เปรียบ เสียเปรียบ พบว่า ทำให้มองเห็นถึงคุณค่าในการนำอาคารเก่ามาปรับใช้และพัฒนาให้สามารถนำมาใช้ ประโยชน์ได้ต่อไป โดยไม่ต้องใช้วิธีการสร้างอาคารใหม่มาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้งาน

3. คำนึงถึงเรื่องข้อจำกัดและการแบ่งพื้นที่ให้เกิดการสร้างสรรคศิลปะกึ่งพำนักสำหรับศิลปิน อีกทั้งถ้าเป็นอาคารเก่าที่ให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์ทำให้อย่างต้องควรเก็บรักษา ซึ่งจะช่วยให้ปรับปรุงและฟื้นฟูทั้งเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ดึงดูดผู้คนให้เข้ามาในพื้นที่ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ถึงสาธารณะสำหรับประชาชน ได้มาแลกเปลี่ยนความรู้ที่หลากหลายได้เช่นกัน

4.จากการศึกษาและวิเคราะห์กรณีศึกษา ได้คัดเลือกพื้นที่ที่มีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของ ศิลปินในรูปแบบใหม่ และเป็นมากกว่าพื้นที่การจัดแสดงงานศิลปะ แต่ยังเป็นพื้นที่สนับสนุน ส่งเสริมการทำงาน และพื้นที่สำหรับให้ความรู้แก่ผู้มีความชอบในศิลปะและต้องการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ทางศิลปะภายในพื้นที่ รวมไปถึงพื้นที่รูปแบบศิลปินพำนักด้วยเช่นกัน โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท คือรูปแบบหมู่บ้าน รูปแบบอาคารพาณิชย์ตึกแถว และรูปแบบศูนย์การค้าขนาดใหญ่ ทั้งหมด 5 กรณีศึกษา ในประเทศไทย โดยแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

(1) ตำแหน่งที่ตั้งอาคารล้วนอยู่ใจกลางจังหวัด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีผู้ใช้งานที่ต้องการเข้าถึงง่าย

(2) พื้นที่ที่มีการใช้งานหลักคือ พื้นที่ในเชิงพาณิชย์สำหรับศิลปิน ซึ่งจะเป็นพื้นที่ที่รองรับผู้เยี่ยมชมผลงานด้วยเช่นกัน อีกทั้งเป็นพื้นที่หลักเพื่อเกิดการหมุนเวียนทางการเงินภายในโครงการ

(3) มีรูปแบบการจัดพื้นที่ และรูปแบบทางสัญจรที่แตกต่างกันออกไป โดยคำนึงถึงผู้ใช้งานทั้ง 2 ประเภท คือศิลปินและผู้เยี่ยมชม

(4) มักเป็นอาคารที่นำอาคารเก่ามาปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยใหม่ และจัดสรรพื้นที่ให้มีความเหมาะสมสำหรับศิลปินพำนักมากขึ้น

(5) มีพื้นที่ลานกิจกรรม หรือห้องอเนกประสงค์ สำหรับการจัดกิจกรรมรวมตัวทางศิลปะ ที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะ

จากการได้ทบทวนประเด็นสำคัญข้างต้น ซึ่งเป็นการสรุปข้อมูลจากการทบทวนปัจจัยทางกายภาพ และศึกษาบริบทของพื้นที่ย่านต่าง ๆ รวมถึงศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ย่านต่าง ๆ อีกทั้งการศึกษาแนวคิดของกรณีศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า พื้นที่กรณีศึกษาถนนทรงวาด เป็นพื้นที่ที่กำลังเติบโตทางศิลปะและมีศักยภาพ ที่สามารถพัฒนาเพื่อส่งเสริมทางการสร้างสรรค์ได้ซึ่งสามารถทำได้ทั้งการปรับปรุงพื้นที่ให้ เป็นระเบียบมากขึ้น พัฒนาพื้นที่ให้มีความชัดเจนในด้านขอบเขต และออกแบบรูปแบบการใช้ สอยใหม่เพื่อดึงดูดให้คนเข้ามาในพื้นที่ได้มากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะ ซึ่งอาจช่วยแก้ไขปัญหาด้านความสะอาดในย่าน และเกิดการฟื้นฟูได้

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ ศิลปะกึ่งพำนักรีสตาร์ทย่านกลางเมือง กรณีศึกษา ถนนทรงวาด กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาพื้นที่ในถนนทรงวาด โดยวิจัยจะมีการแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือ เทคนิคเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะเป็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ปรับปรุงอาคารพาณิชย์ ด้านพื้นที่ศิลปะ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอย และในส่วนที่สองจะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามและการสังเกต เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยมีแนวทางวิจัยดังนี้

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

3.1.1 รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานเทคนิคเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีเก็บ จากการถ่ายภาพ และ ศึกษาผังอาคาร และการสำรวจความเป็นไปได้ของประโยชน์ใช้สอย อีกทั้งศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่ในการสร้างงานของศิลปินในปัจจุบัน รวมไปถึงการสร้างสรรค์พื้นที่ศิลปะในรูปแบบใหม่ เพื่อนำเสนอ แนวทางการออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์กึ่งคลังสินค้า เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักรีสตาร์ท ย่านสร้างสรรค์ บริเวณ ถนนทรงวาด

3.2 วิธีการวิจัย

3.2.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่างๆที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของตัวพื้นที่ รวมทั้งศึกษากายภาพของพื้นที่ ทั้งประวัติศาสตร์ในอดีต และปัจจุบัน เพื่อคุ้อัตลักษณ์ และลักษณะวิทยาของตัวย่านถนนทรงวาด และรวมถึงข้อมูลของพื้นที่ศิลปะ ภายในกรุงเทพมหานครเพื่อทราบถึงรูปแบบและการพัฒนาของพื้นที่ทางศิลปะ

3.2.2 กำหนดขอบเขตการศึกษา

ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

ขอบเขตด้านเนื้อหา : ศึกษาการใช้พื้นที่และศักยภาพของพื้นที่ในปัจจุบัน

ขอบเขตด้านพื้นที่ : กำหนดพื้นที่กรณีศึกษาย่านทรงวาด ได้แก่ ถนนทรงวาด ตั้งแต่ทำนักราชวงศ์เลียบบแม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงวัดปฐมคงคาราชวรวิหาร

3.2.3 รวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ และคำสัมภาษณ์เพื่อนำไปสู่รูปแบบการพัฒนาพื้นที่

3.2.4 วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต โดยใช้ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลภาพถ่าย เพื่อหาลักษณะกายภาพของอาคารพาณิชย์ในชุมชนเก่า ที่มีเอกลักษณ์

3.2.5 เสนอแนวทางการออกแบบ

นำเสนอแนวทางการออกแบบปรับปรุงเพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักรักศิลป์ในย่านสร้างสรรค์ กรณีศึกษาบริเวณ ถนนทรงวาด 2 แนวทาง และเปรียบเทียบแนวทางการออกแบบถึงข้อดี-ข้อเสีย เพื่อนำไปสู่บทสรุปต่อไป

3.2.6 สรุปผลการวิจัย

สรุปผลแนวทางการออกแบบปรับปรุงเพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักรักศิลป์ในย่านสร้างสรรค์ ผ่านกรณีศึกษาบริเวณ ถนนทรงวาด โดยสรุปเป็นแนวทางที่สามารถปรับปรุงใช้กับพื้นที่อาคารรูปแบบนี้ได้ พร้อมข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับวิจัยอื่นต่อไป

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย

ในการสำรวจข้อมูลจากการลงพื้นที่กรณีศึกษาย่านทรงวาด ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างจากคนในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศิลปะ เนื่องจากมีประสบการณ์ร่วมกับตัวพื้นที่เป็นอย่างดี อีกทั้งยังบอกเล่าถึงปัญหาในพื้นที่อย่างตรงประเด็น และรวมไปถึงศิลปินผู้เป็นผู้ใช้งานในย่านชุมชนเก่า โดยกลุ่มตัวอย่างที่เลือกได้แก่

ผู้ประกอบการหอศิลป์ที่มีพื้นที่ศิลปินพำนัก 1 คน

ภัณฑารักษ์ 1 คน

นักออกแบบ 1 คน

รวมทั้งสิ้น 3 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง และใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อเก็บข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้ถูกสัมภาษณ์ และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้มาใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่แนวทางการออกแบบต่อไป

3.4 แหล่งที่มาข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

จากการศึกษาโดยลงพื้นที่เพื่อสำรวจ สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภทคือ

3.4.1.1 การสัมภาษณ์

เป็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ปรับปรุงอาคารพาณิชย์ในพื้นที่ย่านทรงวาด โดยประเด็นเรื่องการสัมภาษณ์ 3 ประเด็น ได้แก่

- (1) พื้นที่ทางศิลปะในประเทศไทยและพื้นที่ศิลปินพำนักกับการจัดการ
- (2) พื้นที่ศิลปินพำนักกับย่าน/ชุมชน
- (3) โปรแกรมพื้นที่ศิลปินพำนักและการออกแบบ

3.4.1.2 การสำรวจ

เป็นการสำรวจและจัดทำแผนที่ทางกายภาพประกอบพร้อมรูปภาพลักษณะของกายภาพพื้นที่ย่านทรงวาด โดยมีหัวข้อดังนี้

- (1) แผนที่ถนนและครอกซอกซอย
- (2) แผนที่ระบบขนส่งสาธารณะ
- (3) แผนที่กลุ่มธุรกิจด้านศิลปะสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว
- (4) แผนที่ศาสนสถานและโรงเรียน
- (5) แผนที่การใช้งานอาคาร
- (6) แผนที่การแบ่งประเภทอาคารตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม
- (7) กรณศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนัก ไทยและต่างประเทศ

3.4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

จากการศึกษา สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

3.4.2.1 ข้อมูลทางสถิติ

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลรายงานและเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

3.4.2.2 แผนที่

ศึกษาปัจจัยเชิงภูมิศาสตร์และปัจจัยเชิงกายภาพที่เกี่ยวข้องทั้งระดับมหภาคและจุลภาค จากภาพถ่ายทางดาวเทียม โดย กูเกิล-เอิร์ท (Google Earth)

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 วิเคราะห์แนวคิดสำคัญของพื้นที่ศิลปินพำนัก

เพื่อเพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่ และเอกลักษณ์ของพื้นที่สร้างสรรค์การทำงานของศิลปิน นำไปสู่ประเด็นสำคัญของการออกแบบ

3.5.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่และสำรวจ

โดยใช้วิธีถ่ายภาพ เพื่อหาภาพและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมของอาคารภายในถนนทรงวาด และบริบทของตัวย่านทรงวาดที่ส่งผลต่อแนวทางการออกแบบอาคาร

3.5.3. วิเคราะห์กรณีศึกษาของพื้นที่ศิลปินพำนักทั้งในไทยและต่างประเทศ

ศึกษาถึงบริบทของพื้นที่ การใช้งาน รูปแบบการวางผัง และความสัมพันธ์ระหว่างอาคารใหม่และอาคารเดิม เพื่อนำไปสู่แนวทางการปรับปรุงอาคารต่อไป

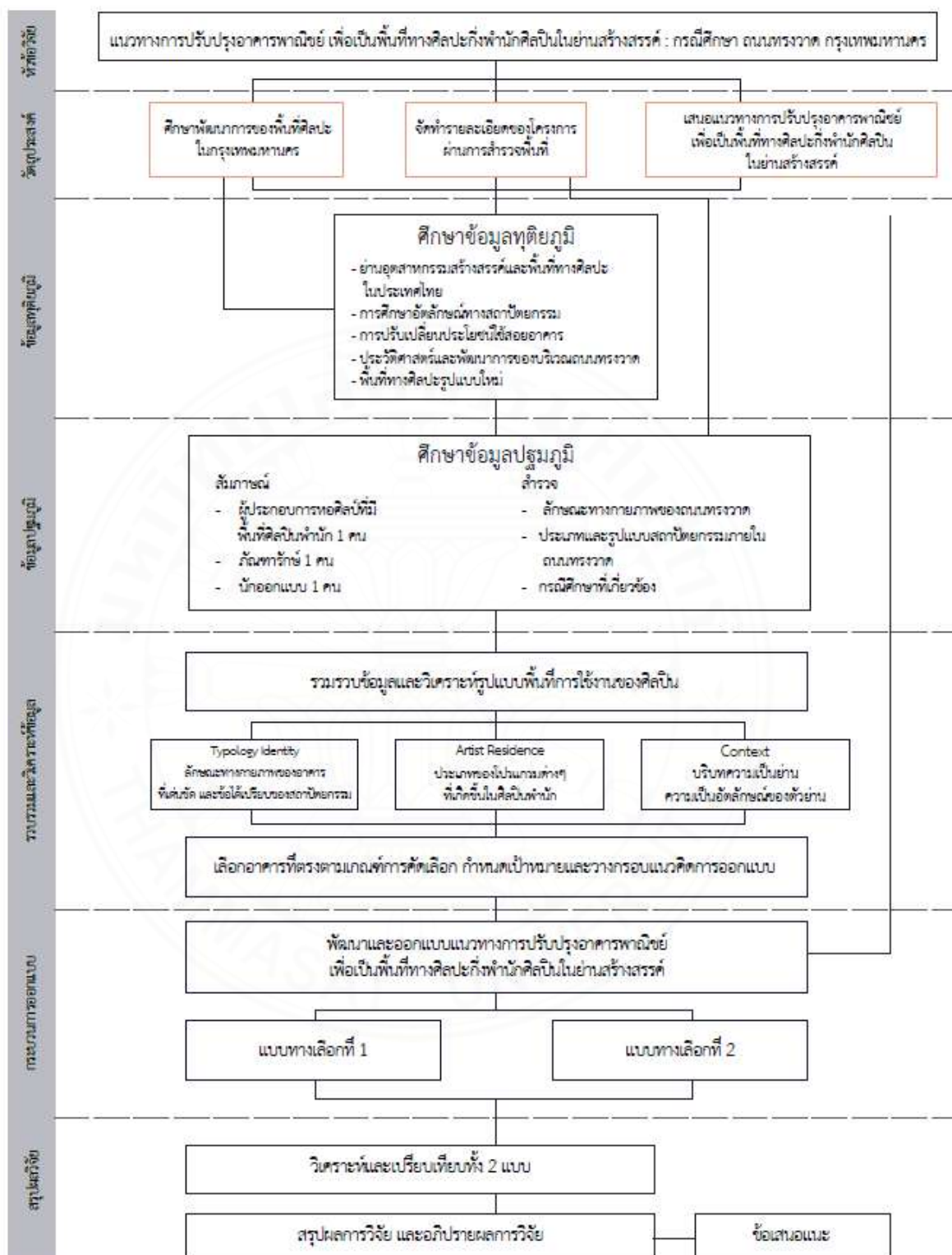
3.5.4. วิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศิลปินพำนัก

3.6 ขั้นตอนการออกแบบ

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดในการศึกษารูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ จึงสามารถทำให้กำหนดรูปแบบและลักษณะของการปรับปรุงพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นส่วนในการออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ศิลปะกึ่งพำนักศิลปินย่านกลางสร้างสรรค์ภายใต้การปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคาร ให้มีประโยชน์และตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมภายในชุมชน และยังคงรักษาคุณค่าสถาปัตยกรรม และอัตลักษณ์ของพื้นที่ไว้ให้ดำเนินต่อไปได้ อีกทั้งยังแนวทางในการออกแบบ 2 แนวทาง เพื่อเกิดการเปรียบเทียบและหาจุดเด่นเพื่อนำไปสู่แนวทางต่อไป

3.7 สรุปผลการวิจัย

เมื่อได้ผลจากการออกแบบทดลอง จะนำไปเปรียบเทียบและวิเคราะห์แนวทาง 2 แนวทางโดยผู้วิจัย เพื่อหาถึงแนวทางการออกแบบที่ดีที่สุดสำหรับ การเป็นแนวทางการออกแบบปรับปรุงเพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักศิลปินในย่านสร้างสรรค์ เพื่อนำมาสรุปผลการวิจัย ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะทั้งหมด ไปปรับปรุงและปรับใช้ในงานวิจัยต่อไป

ภาพที่ 3.1 แสดงโครงสร้างวิธีวิจัย. โดย ผู้วิจัย, 2565.

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการนำเสนอแนวทางการออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ศิลปะกึ่งพานักศิลปินย่านสร้างสรรค์ ภาษีเจริญ ถนนทองหล่อ กรุงเทพมหานคร ที่สอดคล้องกับกายภาพและบริบทปัจจุบัน โดยแบ่งเป็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 4.1 การวิเคราะห์แนวคิดสำคัญของพื้นที่ศิลปินพำนักเพื่อการออกแบบ
- 4.2 การวิเคราะห์กรณีศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนัก
- 4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญพื้นที่ศิลปินพำนัก
- 4.4 การสำรวจและวิเคราะห์กายภาพของย่านถนนทองหล่อ
- 4.5 สรุปรายละเอียดโครงการสำหรับแนวทางการออกแบบ

โดยการวิเคราะห์แนวคิดเพื่อหาหลักการของพื้นที่ศิลปินพำนัก และเพื่อให้ได้มาวัตถุประสงค์หลัก ถัดมาจึงได้คัดเลือกกรณีศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ในเชิงการใช้งานของพื้นที่และเชิงการออกแบบ เพื่อสรุปประเด็นของหลักการและแนวทางในการออกแบบซึ่งนำไปใช้ในการออกแบบในขั้นตอนถัดไป และศึกษา รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อสรุปประเด็นสนับสนุนด้านการจัดการ ความเกี่ยวข้องกับชุมชน และพื้นที่ภายในโครงการ เพื่อให้เข้าใจตัวโครงการมากขึ้น อีกทั้งยังสำรวจปัจจัยเชิงกายภาพของย่านถนนทองหล่อ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ ศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาของชุมชน และการคัดเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ ในถนนทองหล่อ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลทั้งหมด เพื่อนำไปเป็นแนวทางออกแบบต่อไป ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์แนวคิดสำคัญของพื้นที่ศิลปินพำนักเพื่อการออกแบบ

การวิเคราะห์แนวคิดสำคัญของพื้นที่ศิลปินพำนัก เพื่อให้เข้าใจหลักการและวัตถุประสงค์หลักของหน่วยงาน 2 หน่วยงานของไทยอย่างอาร์ตติส เรสซิเดนซ์ที่ไทยแลนด์ (Artist Residency Thailand) และหน่วยงานของต่างประเทศ คือ เรส อาร์ตติส (Res Artist) เพื่อนำไปสู่แนวคิดและแนวทางการออกแบบต่อไป

4.1.1 แนวคิดสำคัญของ Artist Residency Thailand

หน่วยงานอาร์ตติส เรสซิเดนซ์ที่ ไทยแลนด์ คือ หน่วยงานศิลปินพำนักประจำประเทศไทย ที่ก่อตั้งขึ้น โดยมี 3 วัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1. สนับสนุนจัดหาทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิด แรงบันดาลใจ สำหรับศิลปิน เพื่อส่งเสริมโอกาส และกระตุ้นการสร้างสรรค์ผลงาน ให้เกิดกระแสตอบรับ
2. สนับสนุนจัดหาทรัพยากรและสภาพแวดล้อม โดยมีการแนะนำให้ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเกิดการพัฒนาทางการสร้างสรรค์ ศิลปะ
3. สนับสนุนโอกาสเพื่อพัฒนาผลงาน เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานกับกลุ่มคน และให้โอกาสมาทำงานในไทยบริบทระดับนานาชาติ

อ้างอิงจากข้อมูลของ หน่วยงาน Artist Residency Thailand วัตถุประสงค์ของแนวคิดนี้ มีดังนี้

1. Engagement Residency

Aimed at creative practitioners who want to gain experience working with young people and community groups while still being provided with the necessary resources to develop and produce new work of your own.

2. Enhancement Residency

Aimed at creative practitioners with existing workshop experiences, who want to explore new ways of working. Or engaging within international contexts. Participants are still provided with the necessary resource to develop and produce new work of your own

3. Lotus Residency

Aimed at leading practitioners with significant and demonstrable critical acclaim in your chosen artistic hold. This residency benefits from additional travel grants, marketing, and press support, as well as allocated time for the production of new work of your own

Engagement Residency Aimed at creative practitioners who want to gain experience working with young people and community groups, while still being provided with the necessary resources to develop and produce new work of your own	Enhancement Residency Aimed at creative practitioners with existing workshop experience, who want to explore new ways of working, or engaging within international contexts. Participants are still provided with the necessary resource to develop and produce new work of your own	Lotus Residency Aimed at leading practitioners with significant and demonstrable critical acclaim in your chosen artistic field. This residency benefits from additional travel, grants, marketing and press support, as well as allocated time for the production of new work of your own
---	---	---

ภาพที่ 4.1 วัตถุประสงค์ของ Artist Residency Thailand ที่มา:

<https://artistresidencythailand.com/#programme>

ภาพที่ 4.2 หน่วยงานอาร์ตติส เรสซิเดนซ์ซี ไทยแลนด์ ที่มา: <https://ptis.ac.th/artist-residency-thailand-news/>

4.1.2 แนวคิดสำคัญของ Res Artist

หน่วยงาน เรส อาร์ตติส คือหน่วยงานที่ดูแลจัดการโปรแกรมศิลปินพำนัก เป็นเครือข่ายผู้ให้บริการด้านศิลปะที่ก่อตั้งมาแล้ว 28 ปี โดยเครือข่ายประกอบด้วยสมาชิกที่ผ่านการตรวจสอบแล้วมากกว่า 550 รายในกว่า 75 ประเทศ และมีสำนักงานระหว่างประเทศในออสเตรเลีย

โดยหน่วยงานเรส อาร์ตติส ตระหนักดีว่าพื้นที่ศิลปินพำนักมีการขยายตัวและพัฒนาอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ดังนั้นคำจำกัดความของศิลปินพำนักจึงควรยืดหยุ่นและตอบสนองต่อการพัฒนา บริบท และระยะเวลาเสมอ

อ้างอิงจาก เรส อาร์ตติส มีหลักการที่มีความสำคัญต่อคำจำกัดความและความสำเร็จของรูปแบบพื้นที่ศิลปินพำนัก ซึ่งได้ระบุไว้ ดังนี้

Arts Residencies are:

- (1) Organised and sufficient time, space and resources.
- (2) Enablers of the creative process.

- (3) Reflective of their lexical meaning as ‘an act of dwelling in a place.
 - (4) Based on clear mutual responsibility, experimentation, exchange and dialogue.
 - (5) Engaged with context by connecting the local to the global
 - (6) Crucial to the arts ecosystem
 - (7) Bridging mechanisms between different arts disciplines and non-arts sectors
 - (8) Tools for inter-cultural understanding and capacity building
 - Essential professional and personal development opportunities
 - (9) Catalysts for global mobility Encounters with the unknown
 - (10) Profile-raising with immediate and ongoing artistic, social and economic impact
 - (11) Important contributors to cultural policy and cultural diplomacy
- ซึ่งคำจำกัดความทั้งหมดนี้ ทางหน่วยงานเรส อาร์ทิส ได้กล่าวว่าหลักการนี้คือ สิ่งที่ส่งเสริมเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของหน่วยงานได้ชัดเจนที่สุด

ภาพที่ 4.3 หน่วยงานเรส อาร์ทิส ที่มา: <https://resartis.org/global-network-arts-residency-centres/definition-arts-residencies/>

และจากหลักการทั้งหมดของหน่วยงานเรส อาร์ติส ผู้วิจัยได้แปลความหมาย หลักการออกมา ดังนี้

พื้นที่ศิลปินพำนัก คือ

- (1) จัดการเวลา พื้นที่ และทรัพยากรให้เพียงพอ
- (2) เป็นตัวช่วยในกระบวนการสร้างสรรค์
- (3) สะท้อนความหมายศัพท์ว่าเป็น 'การอาศัยอยู่ในสถานที่'
- (4) ปฏิบัติบนพื้นฐานของความรับผิดชอบร่วมกัน การทดลอง การแลกเปลี่ยน

และการเจรจา

- (5) มีส่วนร่วมกับบริบทโดยการเชื่อมต่อท้องถิ่นและชุมชน
- (6) มีความสำคัญต่อระบบนิเวศทางศิลปะ
- (7) มีกลไกการเชื่อมโยงระหว่างสาขาวิชาศิลปะและภาคที่ไม่ใช่ศิลปะ
- (8) เป็นเครื่องมือสำหรับความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมและการสร้างขีด

ความสามารถ

- (9) โอกาสในการพัฒนาอาชีพและส่วนบุคคลที่สำคัญ
- (10) ส่งเสริมให้เกิดความเป็นพลเมืองโลก
- (11) เผชิญหน้าเรียนรู้กับสิ่งใหม่ๆ
- (12) การส่งเสริมผลงานทางศิลปะ สังคม และเศรษฐกิจในพื้นที่และต่อเนื่อง
- (13) มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมนโยบายวัฒนธรรมและการทูตวัฒนธรรม

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักเกณฑ์จากทั้ง 2 หน่วยงาน ว่าพื้นที่ศิลปินพำนักควรมี หลักการและเกณฑ์เป็นรูปแบบอย่างไร ที่จะเหมาะสมต่อตัวศิลปิน และสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมและ เมือง ทำให้สามารถสรุปได้รวมเป็น 7 ประเด็น โดยส่วนของหน่วยงานแรก มีวัตถุประสงค์หน่วยงาน อาร์ติส เรสซิเดนซ์ซี ไทยแลนด์ ทำให้สามารถสรุปออกมาได้ 4 ประเด็น คือ

1. มีพื้นที่ภายในที่กระตุ้นการสร้างสรรค์ให้เกิดกระแสดอรับ
2. พื้นที่มีลักษณะความเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ชัดเจน
3. มีผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานดูแลเฉพาะ ที่สามารถส่งเสริมข้อมูล
4. มีพื้นที่ที่ตอบรับกับพื้นที่สาธารณะอื่น

หน่วยงานที่สองมีหลักการสรุป Definition of Arts Residencies จาก Res artis ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวคิดที่สำคัญออกมาได้ 3 ประเด็น คือ

1. จัดหาเวลา พื้นที่ และทรัพยากรให้เพียงพอต่อความต้องการ
2. มีส่วนร่วมกับบริบทโดยการเชื่อมต่อท้องถิ่นและชุมชน

3. ส่งเสริมวัฒนธรรมออกมาเป็นผลงานและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่

4.2 การวิเคราะห์กรณีศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์กรณีศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนักทั้งไทยและต่างประเทศ โดยมีประเภทอาคารทั้ง อาคารพาณิชย์ โกดัง บ้าน หมู่บ้าน และอาคารขนาดใหญ่ และมีประเด็นของการวิเคราะห์กรณีศึกษา 4 ประเด็น คือ

4.2.1 องค์ประกอบพื้นที่ของอาคารศิลปินพำนัก

4.2.2 การวิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอย

4.2.3 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการวางผัง

4.2.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอาคารเดิมและอาคารใหม่

การวิเคราะห์นี้ เพื่อตรวจสอบจุดที่มีความเหมือนกัน และมีความแตกต่างกันในแง่ของการใช้งาน รวมไปถึงการจัดวางผังของอาคาร การแบ่งพื้นที่ ขนาดพื้นที่ การวิเคราะห์รูปแบบการวางผัง และแนวทางการออกแบบปรับปรุงอาคาร เพื่อดูความสัมพันธ์ของอาคารเก่าและอาคารที่ปรับปรุงใหม่ และนำไปสู่แนวทางการออกแบบและพัฒนาโครงการพื้นที่ศิลปินพำนักต่อไป

4.2.1 องค์ประกอบพื้นที่ของอาคารศิลปินพำนัก

ผู้วิจัยได้ทำการหาข้อมูลของกรณีศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนักทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ โดยกรณีศึกษาในประเทศไทย ได้ทำการศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนักทั้งหมดในประเทศไทย ทำให้พบว่ามีรูปแบบอาคารทั้งหมด 5 ประเภท คือ ตึกแถวอาคารพาณิชย์ โกดัง บ้านเดี่ยว หมู่บ้าน และอาคารขนาดใหญ่ ซึ่งกรณีศึกษาของประเทศไทย มีในกรุงเทพมหานคร 4 แห่ง และต่างจังหวัด 5 แห่ง ได้แก่

ประเภทอาคารแถวพาณิชย์

- (1) Tentacles (กทม.)
- (2) Matdot Art Center (กทม.)
- (3) A.E.Y. space (สงขลา)

ประเภทโกดัง

- (1) Play Art House (กทม.)

ประเภทบ้าน

- (1) Studio 88 Artist Residency (เชียงใหม่)
- (2) SAC Residency (เชียงใหม่)

ประเภทหมู่บ้าน

- (1) บ้านข้างวัด (เชียงใหม่)
- (2) หมู่บ้านศิลปินหัวหิน (ประจวบคีรีขันธ์)

ส่วนกรณีศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนักต่างประเทศ 5 แห่ง ผู้วิจัยได้คัดเลือกกรณีศึกษาในรูปแบบของอาคารตึกแถวพาณิชย์ และโกดัง เนื่องจากมีความสอดคล้องกับถนนทรงวาดที่จะมีอาคารแถว และโกดังเป็นส่วนใหญ่ในตัวชุมชน เพื่อหารูปแบบการใช้งานอาคารในรูปแบบพื้นที่ที่กำหนด ดังนี้

ประเภทอาคารแถวพาณิชย์

- (1) Creator Square Johnstown (USA)
- (2) Studio Faire (FRANCE)
- (3) Tokyo Arts And Space Residency (Japan)

ประเภทโกดัง

- (1) Est-Nord-Est Artist' Residence (Canada)
- (2) Nida Art Colony (Lithuania)

จะเห็นได้ว่ากรณีศึกษาทั้งในไทยและต่างประเทศ โดยกรณีศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนักทั้ง 14 แห่งนั้น ได้ศึกษาเพื่อหาโปรแกรมของพื้นที่ศิลปินพำนักควรมีพื้นที่การใช้งานเป็นอย่างไร จำนวนของแต่ละพื้นที่ เพื่อดูความเหมาะสมและมีเพียงพอต่อความต้องการของศิลปินและผู้เกี่ยวข้องหรือไม่ อีกทั้งพื้นที่รูปแบบไหนที่ยังขาดหรือพื้นที่รูปแบบไหนที่ขาดมีการประสานงานแก้ปัญหาอย่างไรให้เหมาะสมต่อความต้องการศิลปิน รวมไปถึงศึกษาความเหมือนและความแตกต่างในรูปแบบโปรแกรมที่เกิดขึ้นของพื้นที่ศิลปินพำนักในไทยและต่างประเทศ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ศิลปินพำนัก ผู้วิจัยได้จัดทำออกมาในรูปแบบตารางเพื่อหาข้อสรุปของโปรแกรมที่ควรมีในพื้นที่ศิลปินพำนัก โดยมีในเรื่องของโปรแกรมต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศิลปินพำนัก จำนวนห้องของแต่ละการใช้งาน ขนาดพื้นที่อาคารกรณีศึกษา รวมไปถึงการแบ่งสีกที่กำหนดว่า สีแดงคือพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ส่วนรวม มีการใช้งานร่วมกัน ส่วนพื้นที่สีน้ำเงิน หมายถึงพื้นที่ส่วนตัว เป็นห้องส่วนตัว มีการใช้งานแยกเป็นบุคคลไป เพื่อดูจำนวนความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่ศิลปินพำนัก อีกทั้งทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการว่าต้องการให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่ศิลปินพำนักระหว่างศิลปินและบุคคลภายนอกเพียงใด หรือต้องการให้ศิลปินได้อยู่อย่างส่วนตัว มุ่งเน้นไปที่การทำงานเดี่ยวแทน และทำให้วิเคราะห์ตารางออกมาได้ ดังนี้

ตารางที่ 4.1

โปรแกรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ศิลปินพำนักของไทย

	ประเภทอาคาร	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)	ห้องจัดแสดงผลงาน	ห้อง WORKSHOP	ห้อง STUDIO	ห้องเอนกประสงค์	ห้องนอน	พื้นที่ OUTDOOR	พื้นที่นั่งพักผ่อน
	อาคารพาณิชย์ ตึกแถว	150 ตร.ม.	●●	●●●	✗	✗	จัดการแสดงผลงานศิลปะส่วนบุคคล	✗	●
	อาคารพาณิชย์ ตึกแถว	500 ตร.ม.	●	●	●	●●	●●●	✗	●
	อาคารพาณิชย์ ตึกแถว	2,000 ตร.ม.	●●	●	●●	●●●	●●●●	✗	●●
	โกดัง	500 ตร.ม.	●●	●	●	✗	✗	✗	●
	บ้านเดี่ยว	N/A	✗	●●	●●	●	●	●●	✗
	บ้านเดี่ยว	N/A	●	●●	●	●	●●●	●	●
	หมู่บ้าน	N/A	●●	●●●●●●●●	●●●●●●●●	●●●●●●●●	●●●●●●●●	●●	●●●●●●●●
	หมู่บ้าน	๑ ไร่	●●●●●●	●●	●●●●●●	●●	✗	●	●●●●●●
	อาคารขนาดใหญ่	4.74 ไร่ ตร.ม.	●●●●●●●●	●●●●●●	●●●●●●●●	✗	✗	●●●	●●●●●●

● INDIVIDUAL
● PUBLIC

*วงกลมแทนจำนวนผู้จองโปรแกรมต่างๆ ภายในพื้นที่

สำหรับพื้นที่ศิลปินพำนักในประเทศไทย จะมีพื้นที่สตูดิโอสำหรับสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินจะเป็นพื้นที่ที่รวม ที่สามารถใช้ร่วมกับผู้อื่นได้ เนื่องจากการแบ่งพื้นที่ที่มองว่าพื้นที่สตูดิโอสามารถเป็นพื้นที่ที่ใช้งานอื่นได้ หรือเป็นในรูปแบบ multi function space ปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ อาทิเช่น เป็นพื้นที่จัดการบรรยาย หรือพื้นที่เวิร์คช็อป ทำให้รูปแบบการใช้งานสำหรับศิลปินไม่มีห้องส่วนตัว พื้นที่ที่เป็นส่วนตัวของศิลปินเพียงผู้เดียวคือห้องนอน ที่จะมีจำนวน 2-4 ห้องแล้วแต่การเปิดรับศิลปิน หรือบางโครงการก็ไม่มีพื้นที่ห้องนอน แต่จะจัดหาโรงแรมใกล้เคียงสำหรับศิลปินแทน หรือบางกรณีไม่มีห้องนอน แต่จะมีเพียงพื้นที่ทำงานส่วนตัวให้เปรียบเสมือนร้านค้าส่วนตัวสำหรับศิลปิน เมื่อถึงเวลาเลิกงานก็ปิดทำการ ถัดมาพื้นที่ที่เกิดขึ้นใหม่ของกรณีศึกษาคือพื้นที่

เชิงพาณิชย์ จาก 9 กรณีศึกษามีถึง 8 โครงการที่มีพื้นที่เชิงพาณิชย์ อย่างเช่นพื้นที่ร้านค้าแฟ ร้านขนม หรือร้านขายของที่ระลึก เพื่อดึงดูดกลุ่มผู้เยี่ยมชม และเป็นอีก 1 ตัวช่วยในการหมุนเวียนธุรกิจ

ตารางที่ 4.2

โปรแกรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ศิลปินพำนักของต่างประเทศ

โปรแกรมที่เกิดขึ้นภายใน ART RESIDENCE	ประเภทอาคาร	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)	ห้องจัดแสดงผลงาน	ห้อง WORKSHOP	ห้อง STUDIO	ห้องนิทรรศการ	ห้องครัว	ห้องนอน	พื้นที่ OUTDOOR	ห้องสมุด
 EST-NORD-EST ARTISTS' RESIDENCE (CANADA)	โกดัง	951 ตร.ม.	●●●	●●●	●●●●●●●●	●●	●●	●●●●●●●●	●●	●
 NIDA ART COLONY (LITHUANIA)	โกดังขนาดใหญ่	1,100 ตร.ม.	●●	●●●●●●●●	●●●●●●●●	●●●●●●●●	●●●●●●●●	●●●●●●●●	●●	●●
 CREATOR SQUARE JOHNSTOWN (USA)	อาคารพาณิชย์ คีฬา	N/A	●●	●●	●	●●	●	●●●●●●●●	●	×
 STUDIO FAIRE (FRANCE)		200 ตร.ม.	×	●	●●●	●●	●●●	●●●	●●	×
 TOKYO ARTS AND SPACE RESIDENCY (JAPAN)		600 ตร.ม.	●●	●	●	●	●●●●●●●●	●●●●●●●●	×	●

● INDIVIDUAL
● PUBLIC

*วงกลมแทนจำนวนจุดของโปรแกรมต่างๆ ภายในพื้นที่

จากตารางจะเห็นได้ว่ากรณีศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนักของต่างประเทศมีจำนวนห้องที่มากและเพียงพอต่อศิลปินกว่า สังเกตได้จากโปรแกรมของห้องสตูดิโอที่จะมีจำนวนมากกว่าของไทย เพื่อเป็นส่วนตัวในการทำงาน โดยอยู่ภายในห้องนอน และมีทั้งรูปแบบห้องรวมและห้องส่วนตัว และโครงการส่วนมากมีห้องจัดแสดงผลงานมากกว่า 1 ห้อง และมีโปรแกรมเพิ่มขึ้นมาคือ ห้องสมุด

บทสรุปของกรณีศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศในด้านองค์ประกอบพื้นที่ จากตารางจะเห็นได้ว่า รูปแบบภายในอาคารพื้นที่ศิลปินพำนักมีความแตกต่างกัน ในด้านของพื้นที่ศิลปินพำนักในประเทศไทยจะค่อนข้างมีสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นรูปแบบกึ่งสาธารณะ ไม่มีพื้นที่ทำงานส่วนตัว ศิลปินจะได้ทำงานในห้องใหญ่ที่มีการแบ่งโซนกันเองเฉพาะตัว พื้นที่ส่วนตัวจะมีเพียงห้องนอนเท่านั้นหรือแล้วแต่วัตถุประสงค์ บางโครงการในไทย ทำพื้นที่สำหรับศิลปินโดยไม่มีที่อยู่อาศัยให้ มีพื้นที่ทำงานและพื้นที่จัดแสดงผลงานส่วนตัวสำหรับศิลปินในห้องแถว 1 ห้อง เมื่อถึงเวลาปิดทำการศิลปินก็กลับบ้าน และมีพื้นที่เชิงพาณิชย์เพิ่มเข้ามา เช่นร้านขายของ หรือร้าน และโครงการใน

กรุงเทพมหานครจะไม่มีพื้นที่ภายนอกที่กว้างนัก ส่วนมากเป็นเพียงระเบียง ในขณะที่โปรแกรมที่เพิ่มเข้ามาของต่างประเทศ คือพื้นที่ห้องสมุด รวมไปถึงพื้นที่สตูดิโอที่มีความเป็นส่วนตัวกว่า ทำให้ทราบว่าในพื้นที่ศิลปินพำนักจะต้องมีโปรแกรมนี้อย่างน้อย ห้องจัดแสดงผลงาน ห้องเวิร์คช็อป ห้องสตูดิโอ ห้องนั่งเล่น ห้องครัว ห้องนอน ห้องเก็บของ ห้องสมุด พื้นที่ภายนอก และพื้นที่เชิงพาณิชย์

4.2.2 การวิเคราะห์ขนาดพื้นที่ใช้สอย

เมื่อได้ทำการศึกษาโปรแกรมที่ควรมีในพื้นที่ศิลปินพำนักแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงขนาดพื้นที่ซึ่งควรเป็นของศิลปินพำนัก โดยการศึกษาจากกรณีศึกษาที่เป็นพื้นที่ศิลปินพำนัก ในโครงการที่มีลักษณะกายภาพเป็นรูปแบบอาคารพาณิชย์ตึกแถว และโกดัง เนื่องจากอาคารภายในถนนทรงวาดส่วนใหญ่เป็นรูปแบบตึกแถวและโกดัง มีกรณีศึกษาทั้งหมด 5 แห่ง โดยแบ่งเป็นกรณีศึกษารูปแบบตึกแถว 3 แห่ง และรูปแบบโกดัง 2 แห่ง ดังนี้

กรณีศึกษาประเภทตึกแถว

- (1) Matdot Art Center (กทม.)
- (2) A.E.Y. Space (สงขลา)
- (3) Creator Square Johnstown (USA)

กรณีศึกษาประเภทโกดัง

- (1) Est-Nord-Est Artist' Residence (Canada)
- (2) Nida Art Colony (Lithuania)

โดยจัดทำออกมาในรูปแบบตาราง อธิบายโปรแกรมการใช้งานภายในอาคารพื้นที่ศิลปินพำนักและขนาดพื้นที่ (ตร.ม.) ดังนี้

ตารางที่ 4.3

กรณีศึกษา Matdot Art Center (กทม.)

Matdot Art Center (กทม.)		
		
โปรแกรมการใช้งาน	จำนวนห้อง	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)
ห้องจัดแสดงผลงาน	2	95
ห้องเวิร์คช็อป	1	101
ห้องสตูดิโอทำงาน	2	52
ห้องนั่งเล่น	3	102
ห้องครัว	0	0
ห้องนอน	4	102
ห้องสมุด	1	30
ห้องเก็บของ	1	12
ลานอเนกประสงค์	1	0
พื้นที่เชิงพาณิชย์ (ร้านค้า)	2	90
	พื้นที่ใช้สอยทั้งหมด	584

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2565.

ตารางที่ 4.4

กรณีศึกษา A.E.Y. Space (สงขลา)

A.E.Y. Space (สงขลา)		
		
โปรแกรมการใช้งาน	จำนวนห้อง	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)
ห้องจัดแสดงผลงาน	1	38
ห้องเวิร์คช็อป	1	22.6
ห้องสตูดิโอทำงาน	1	18
ห้องนั่งเล่น	2	30
ห้องครัว	1	14
ห้องนอน	2	35
ห้องสมุด	0	0
ห้องเก็บของ	1	8
ลานอเนกประสงค์	1	21
พื้นที่เชิงพาณิชย์ (ร้านค้า)	1	35
	พื้นที่ใช้สอยทั้งหมด	222

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2565.

ตารางที่ 4.5

กรณีศึกษา Creator Square Johnstown (USA)

Creator Square Johnstown (USA)		
		
โปรแกรมการใช้งาน	จำนวนห้อง	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)
ห้องเวิร์คช็อป	1	89.25
ห้องสตูดิโอทำงาน	1	135
ห้องนั่งเล่น	2	40
ห้องครัว	1	18
ห้องนอน	4	98.5
ห้องสมุด	0	0
ห้องเก็บของ	1	49
ลานอเนกประสงค์	1	98
พื้นที่เชิงพาณิชย์ (ร้านค้า)	1	38
	พื้นที่ใช้สอยทั้งหมด	759.5

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2565.

ตารางที่ 4.6

กรณีศึกษา *Est-Nord-Est Artist' Residence (Canada)*

Est-Nord-Est Artist' Residence (Canada)		
		
โปรแกรมการใช้งาน	จำนวนห้อง	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)
ห้องจัดแสดงผลงาน	3	132
ห้องเวิร์คช็อป	3	42
ห้องสตูดิโอทำงาน	10	189.6
ห้องนั่งเล่น	2	30
ห้องครัว	1	15
ห้องนอน	6	111.8
ห้องสมุด	1	63
ห้องเก็บของ	1	8
ลานอเนกประสงค์	1	21
พื้นที่เชิงพาณิชย์ (ร้านค้า)	0	0
	พื้นที่ใช้สอยทั้งหมด	611.4

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2565.

ตารางที่ 4.7

กรณีศึกษา Nida Art Colony (Lithuania)

Nida Art Colony (Lithuania)

โปรแกรมการใช้งาน	จำนวนห้อง	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)
ห้องจัดแสดงผลงาน	2	275
ห้องเวิร์คช็อป	6	510
ห้องสตูดิโอทำงาน	10	250
ห้องนั่งเล่น	5	57
ห้องครัว	1	15
ห้องนอน	5	297
ห้องสมุด	2	76
ห้องเก็บของ	1	100
ลานอเนกประสงค์	2	487
พื้นที่เชิงพาณิชย์ (ร้านค้า)	0	0
	พื้นที่ใช้สอยทั้งหมด	2006

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2565.

จากกรณีศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนักทั้งไทยและต่างประเทศทำให้สามารถกำหนดพื้นที่ของแต่ละโปรแกรมภายในพื้นที่ โดยแบ่งประเภทอาคารได้ ดังนี้

อาคารประเภทตึกแถว

- (1) ห้องจัดแสดงผลงาน พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษาคือ 38 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 86 ตร.ม.
- (2) ห้องเวิร์คช็อป พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษาคือ 22 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 90 ตร.ม.
- (3) ห้องสตูดิโอทำงาน พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษาคือ 18 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 135 ตร.ม.
- (4) ห้องนั่งเล่น พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษาคือ 15 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 34 ตร.ม.
- (5) ห้องครัว พื้นที่ของกรณีศึกษาใกล้เคียงกัน คือ 14-18 ตร.ม.
- (6) ห้องนอน พื้นที่ของกรณีศึกษาใกล้เคียงกัน คือ 17.5-25.5 ตร.ม.
- (7) ห้องสมุด พื้นที่ของกรณีศึกษาเหมือนกัน คือ 30 ตร.ม.
- (8) ห้องเก็บของ พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษา คือ 8 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 49 ตร.ม.
- (9) ลานอเนกประสงค์ พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษา คือ 21 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 98 ตร.ม.
- (10) พื้นที่เชิงพาณิชย์ (ร้านค้า) พื้นที่ของกรณีศึกษาใกล้เคียงกัน คือ 35-45 ตร.ม.

อาคารประเภทโกดัง

- (1) ห้องจัดแสดงผลงาน พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษา คือ 44 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 137 ตร.ม.
- (2) ห้องเวิร์คช็อป พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษา คือ 14 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 85 ตร.ม.
- (3) ห้องสตูดิโอทำงาน พื้นที่ของกรณีศึกษาใกล้เคียงกัน คือ 15-18 ตร.ม.
- (4) ห้องนั่งเล่น พื้นที่ของกรณีศึกษาใกล้เคียงกัน คือ 11-15 ตร.ม.
- (5) ห้องครัว พื้นที่ของกรณีศึกษาเหมือนกัน คือ 15 ตร.ม.
- (6) ห้องสมุด พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษา คือ 38 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 63 ตร.ม.

(7) ห้องเก็บของ พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษา คือ 8 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุด คือ 100 ตร.ม.

(8) ลานอเนกประสงค์ พื้นที่เล็กที่สุดของกรณีศึกษา คือ 21 ตร.ม. และพื้นที่กว้างที่สุดคือ 243.5 ตร.ม.

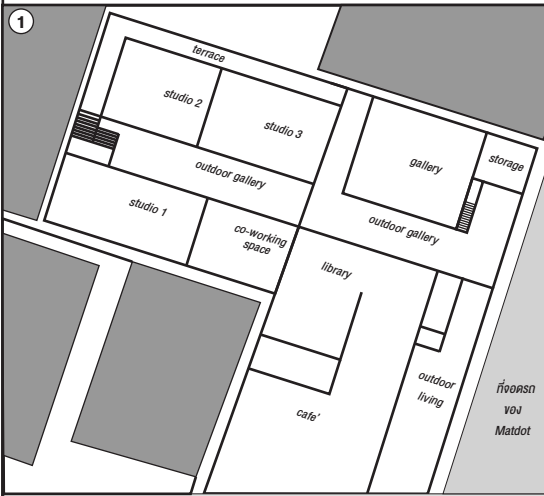
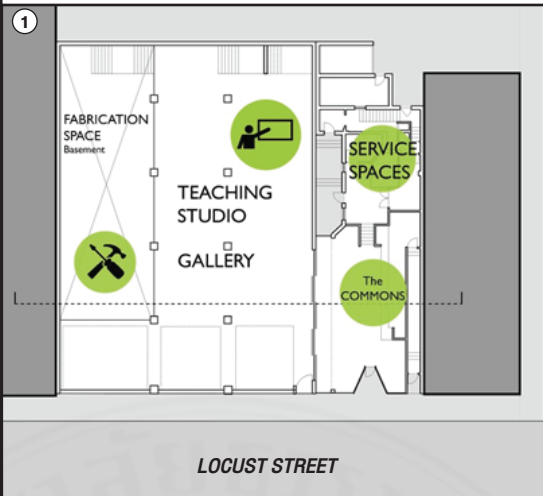
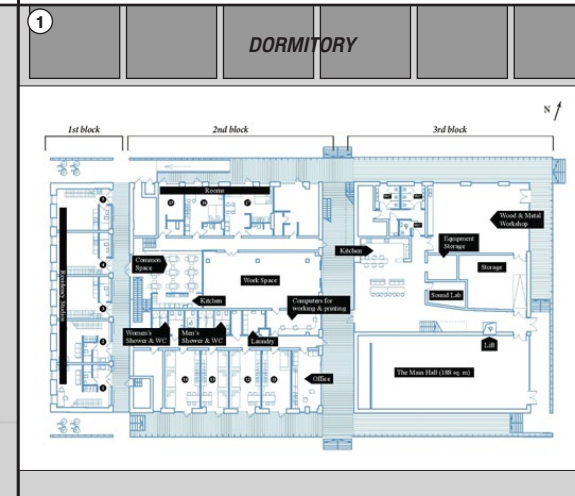
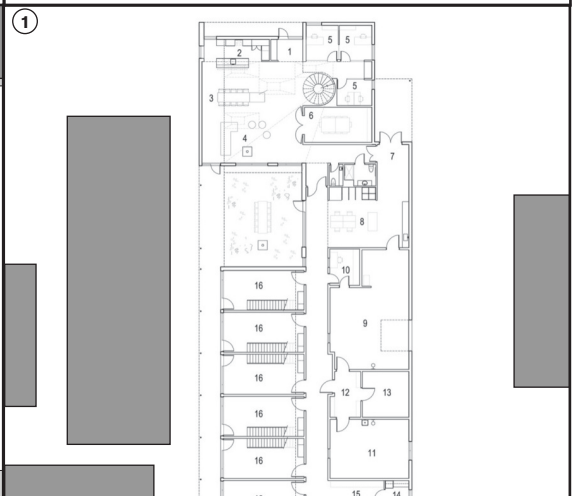
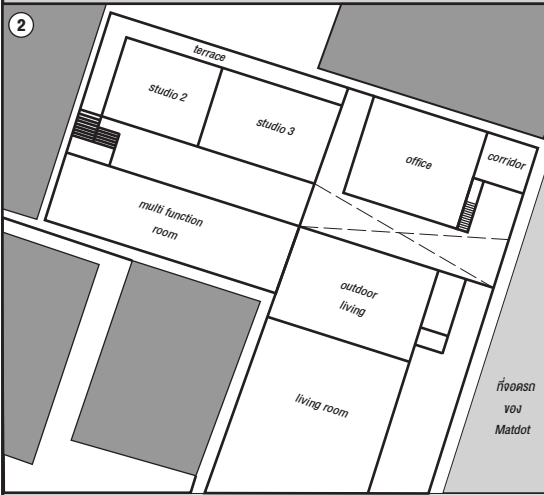
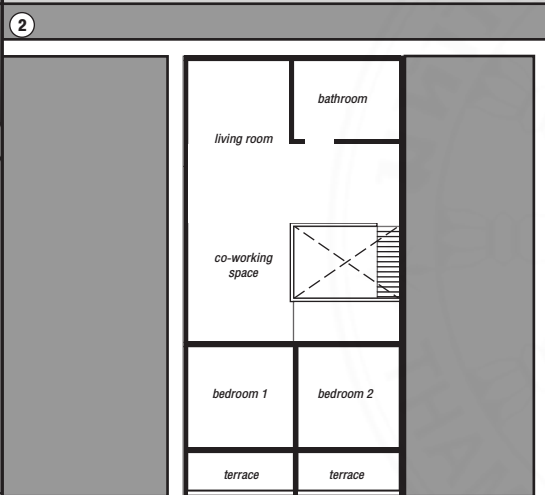
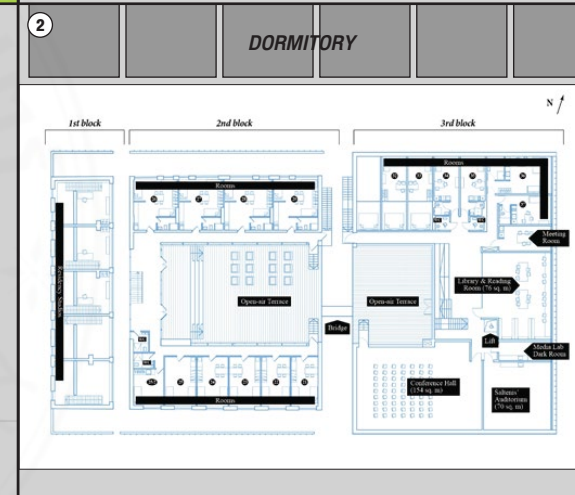
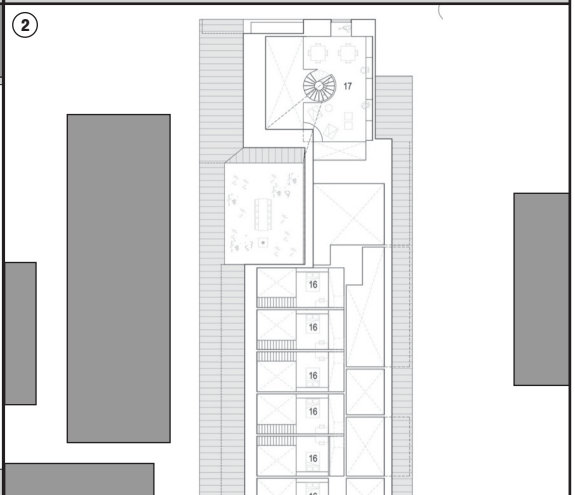
4.2.3 การวิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการวางผัง

ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการวางผังอาคารของกรณีศึกษา โดยการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของรูปแบบการใช้งานภายในอาคาร และอธิบายองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในพื้นที่ศิลปนิพนธ์ โดยได้จัดทำตารางเปรียบเทียบ (Plan) และการแบ่งพื้นที่ (Zoning) ของกรณีศึกษาทั้ง 5 แห่ง โดยได้แบ่งประเภทอาคารไว้ 2 รูปแบบ ซึ่งประเภทแรกคือ กรณีศึกษาประเภทตึกแถว ได้แก่ Matdot Art Center (กทม.) A.E.Y. Space (สงขลา) และ Creator Square Johnstown ส่วนประเภทที่สองคือกรณีศึกษาประเภทโกดัง (USA) Est-Nord-Est Artist' Residence (Canada) และ Nida Art Colony (Lithuania) โดยจัดทำออกมาในรูปแบบตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ตารางที่ 4.8

การวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการวางผัง

MATDOT ART CENTER จังหวัดกรุงเทพมหานคร	A.E.Y. SPACE จังหวัดสงขลา	CREATOR SQUARE JOHNSTOWN, USA	NIDA ART COLONY, LITHUANIA	EST-NORD-EST-ARTIST'S RESIDENCE, CANADA
1 ที่จอดรถของ Matdot ถนนหลานหลวง	1 ถนนนางงาม	1 LOCUST STREET CENTRAL PARK	1 DORMITORY CAR PARK STREET	1 CAR PARK STREET
2 ที่จอดรถของ Matdot ถนนหลานหลวง	2 ถนนนางงาม	2 LOCUST STREET CENTRAL PARK	2 DORMITORY CAR PARK STREET	2 CAR PARK STREET
สิ่งที่เหมือนกัน ● มีพื้นที่เปิดโล่งบริเวณชั้น 2 เพื่อให้เห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชั้น 1 ● พื้นที่ของการสร้างสรรค์งานศิลปะจะอยู่ในชั้น 1 ● พื้นที่อยู่อาศัยสำหรับศิลปินจะอยู่ในชั้น 2 ● มีพื้นที่ OPENSACE (ROOFTOP) สิ่งที่แตกต่างกัน ● พื้นที่รับคนภายนอกจะเป็นพื้นที่ GALLERY และ CAFE' ● พื้นที่เก็บของน้อย ● พื้นที่ของการทำงานรูปแบบวิจัย และรูปแบบงานศิลปะแบ่งโซนกัน	สิ่งที่เหมือนกัน ● พื้นที่ของการสร้างสรรค์งานศิลปะจะอยู่ในชั้น 1 ● พื้นที่อยู่อาศัยสำหรับศิลปินจะอยู่ในชั้น 2 ● พื้นที่ชั้น 2 จะมีจุดเปิดโล่งให้สามารถเห็นกิจกรรมที่ชั้น 1 ได้ ● มีพื้นที่ OUTDOOR TERRACE สำหรับศิลปิน สิ่งที่แตกต่างกัน ● พื้นที่รับคนภายนอกจะเป็นพื้นที่ GALLERY และ CAFE' ● มีการเจาะช่องแสงตรงกลางอาคาร	สิ่งที่เหมือนกัน ● พื้นที่ของการสร้างสรรค์งานศิลปะจะอยู่ในชั้น 1 ● พื้นที่อยู่อาศัยสำหรับศิลปินจะอยู่ในชั้น 2-3 ● พื้นที่ชั้น 1 จะมีจุดเปิดโล่งให้สามารถเห็นกิจกรรมที่ชั้นใต้ดินได้ ● มีพื้นที่ OPEN SPACE (ROOFTOP) สิ่งที่แตกต่างกัน ● มีพื้นที่ SERVICE SPACE ● มีโถงกลางรองรับคน	สิ่งที่เหมือนกัน ● พื้นที่ของการสร้างสรรค์งานศิลปะจะอยู่ในชั้น 1 ● พื้นที่อยู่อาศัยสำหรับศิลปินจะอยู่ในชั้น 2 ● พื้นที่ชั้น 2 จะมีจุดเปิดโล่งให้สามารถเห็นกิจกรรมที่ชั้น 1 ได้ ● มีพื้นที่ OPENSACE (ROOFTOP) สิ่งที่แตกต่างกัน ● ทุกที่ที่เชื่อมต่อด้วยพื้นที่ CORRIDOR ● พื้นที่ของการทำงานรูปแบบวิจัย และรูปแบบงานศิลปะแบ่งโซนกัน	สิ่งที่เหมือนกัน ● พื้นที่ของการสร้างสรรค์งานศิลปะจะอยู่ในชั้น 1 ● พื้นที่อยู่อาศัยสำหรับศิลปินจะอยู่ในชั้น 2 ● พื้นที่ชั้น 2 จะมีจุดเปิดโล่งให้สามารถเห็นกิจกรรมที่ชั้น 1 ได้ ● มีพื้นที่ OPENSACE (อาคารดังกล่าว) สิ่งที่แตกต่างกัน ● ทุกที่ที่เชื่อมต่อด้วยพื้นที่ CORRIDOR ● พื้นที่ด้านหน้าทางเข้า เป็น DOUBLE VOLUME ● มีพื้นที่ COURTYARD ตรงกลางอาคาร มีโถงกลางรองรับคน

จากตารางจะเห็นได้ว่าการจัดวางผังอาคารจะมีการแบ่งในเรื่องของความเป็นส่วนตัวโดยจะเห็นได้จากทุกกรณีศึกษาว่า พื้นที่สำหรับการทำงานของศิลปินอย่างห้องสตูดิโอ ห้องเวิร์คช็อป จะอยู่ในบริเวณชั้น 1 ส่วนพื้นที่ห้องนอนสำหรับอยู่อาศัยของศิลปินจะอยู่ในบริเวณชั้น 2 ทุกกรณีศึกษาจะทำพื้นที่ทางเดิน หรือระเบียง หรือมีลานตรงกลางอาคาร ที่จากบริเวณชั้น 2 จะสามารถมองลงไปบริเวณชั้น 1 ได้ และได้เห็นถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการมองลงไปเห็นพื้นที่จัดแสดงผลงาน เห็นพื้นที่เวิร์คช็อป หรือเห็นพื้นที่นั่งพักผ่อนภายนอกอาคาร ในทุกกรณีศึกษาให้ความสำคัญกับพื้นที่พักผ่อนภายนอกอาคารหมด โดยออกแบบออกมาในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งระเบียง ลานโล่งหลังอาคาร และที่พักผ่อนชั้นดาดฟ้า

ส่วนความแตกต่างของพื้นที่แต่มีความสำคัญกับการออกแบบ คือ มีถึง 4 กรณีศึกษาที่ทำการเจาะช่องแสงตรงกลางอาคาร เพื่อเปิดรับแสงธรรมชาติเข้ามา มีพื้นที่โถงตรงกลางไว้รองรับคน มีการออกแบบยกระดับพื้นที่เพื่อแบ่งพื้นที่ หรือการถูกกั้นด้วยบันได ทำให้บุคคลภายนอกและศิลปินมีการแบ่งพื้นที่ที่ชัดเจน แต่ยังสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้ และสามารถปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ได้ ในส่วนของพื้นที่ทำงานศิลปินแบ่งเป็นหลายรูปแบบ ทั้งห้องส่วนตัว พื้นที่โคเวิร์คกิ้งสเปซ เพื่อให้มีพื้นที่ที่หลากหลายขึ้นสำหรับศิลปิน อีกทั้งกรณีศึกษาของไทยในพื้นที่เชิงพาณิชย์มักจะเป็นพื้นที่เสริมไว้เพื่อรองรับบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมชมพื้นที่ศิลปินพำนัก

4.2.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอาคารเดิมและอาคารใหม่

เนื่องจากพื้นที่ศิลปะส่วนใหญ่มีการปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคารจากอาคารเก่า รวมไปถึงการสร้างอาคารใหม่เพิ่มขึ้น และมีการออกแบบใหม่ที่ยังคงบริบทเดิมของอาคาร และภายในถนนทรงวาดก็มีอาคารเก่าแก่ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์มากมาย แต่ไม่ได้รับการดูแลรักษา หรือปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอย ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอาคารเดิมและอาคารที่ออกใหม่ เพื่อศึกษาภาพในต่อนแรก และการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้น ที่นำเสนอผ่านภาพถ่าย และภาพไอโซเมตริก (Isometric) ดังตารางที่ 9 โดยมีกรณีศึกษา 4 แห่ง ดังนี้

- (1) Matdot Art Center (กทม.)
- (2) A.E.Y. Space (สงขลา)
- (3) Creator Square Johnstown (USA)
- (4) Nida Art Colony (Lithuania)

ตารางที่ 4.9

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอาคารเดิมและอาคารใหม่

MATDOT ART CENTER จังหวัดกรุงเทพมหานคร	A.E.Y. SPACE จังหวัดสงขลา	CREATOR SQUARE JOHNSTOWN, USA	NIDA ART COLONY, LITUANIA
W.ศ.2557 	W.ศ.2555 	W.ศ.2558 	W.ศ.2555
			
เป็นอาคารเก่าที่นำมาปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยใหม่	เป็นอาคารเก่าที่นำมาปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยใหม่	เป็นอาคารเก่าที่นำมาปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยใหม่	เป็นโกดังเก่าที่นำมาปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยใหม่
ภาพอาคารในตอนแรก - เป็นอาคารตึกแถวกับ มีทางเข้าออกเพียงแค่ด้านหน้าทางเดียว - โกดังด้านหลังเป็นอาคารโล่ง ทั้งชั้น 1 และ 2 ไม่มีกำแพงแบ่งพื้นที่ - ทางเข้าระหว่างตึกแถวและโกดังแบ่งแยกกันชัดเจน - ภายนอกอาคารมีความทรุดโทรม อาคารทาสีด้วยสีขาว การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้น - ทำการทุบด้านหลังของตึกแถว ให้สามารถเดินทะลุไปโกดังได้ - ทำกำแพงแบ่งพื้นที่ห้องที่ชัดเจนขึ้น - การเปลี่ยนสีอาคาร - ด้านหน้าทางเข้าปรับเปลี่ยนด้วยประตูกระจก - เพิ่มทางเดินบันได	ภาพอาคารในตอนแรก - พื้นที่ 2 เป็นโครงสร้างไม้ - วัสดุพื้นเป็นปูนที่ไม่ได้ปิดผิว - เป็นตึกแถว 2 คูหาที่ติดกันแต่ไม่มีประตูกระจกกัน - พื้นที่ 1 ไปด้วยกระเบื้องสีอิฐ - บริเวณชั้น 2 ส่วนห้องพักเป็นผนังทึบและมีประตูบานเล็กเพื่อออกไปสู่สวนระเบียง การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้น - อาคารได้เก็บโครงสร้างเดิมไว้หมด เปลี่ยนแค่วัสดุพื้น - นำวัสดุปิดผิวออกและทาสีขาวในหลายพื้นที่ - เชื่อม 2 คูหาเข้าด้วยกัน ด้วยชุมประตูโค้งตามแบบอาคารเก่า - เปลี่ยนผนังบริเวณชั้น 2 ให้มีช่องเปิดมากขึ้น เพื่อให้อาคารปลอดโปร่ง - เก็บพื้นไม้เดิมไว้ เพียงแค่ขัดและเคลือบใหม่	ภาพอาคารในตอนแรก - ประตูส่วนของตึกแถวเป็นลานเล็ก มีช่องหน้าต่างแบบร้านอาหาร - ทั้ง 2 อาคารเดิมเป็นร้านอาหารที่มีบันไดกระจกแคบ - อาคารชั้นเดียว ยังไม่มีส่วนของคาเฟ่ชั้น 2 - อาคารไม่มีการเล่นระดับ มีเพียงบันไดเดียวที่สามารถไปขึ้นอื่นได้ - อาคารตึกแถวในชั้น 2-3 ไม่มีการแบ่งกำแพง การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้น - ปรับเปลี่ยนประตูและหน้าต่างให้มีขนาดกว้างขึ้น เพื่อความปลอดโปร่งของอาคาร - ในอาคารชั้นเดียวเพิ่มพื้นที่ชั้น 2 ให้เป็นพื้นที่คาเฟ่ที่สามารถนั่งพักผ่อนได้ - เพิ่มพื้นที่สีเขียว - ตึกแถวมีการเล่นระดับพื้นที่เพื่อแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจน - ในชั้น 2-3 มีการแบ่งห้องด้วยกำแพงไม้ เพื่อให้เป็นที่ย่อยอาศัย	ภาพอาคารในตอนแรก - เดิมที่เป็นโกดังเก่า และนำมาปรับรูปแบบการใช้งาน อีกทั้งสร้างอาคารใหม่ข้าง เป็นรูปทรงให้คล้ายคลึงกับโกดังเช่นกัน - ภายในโกดัง มีเพียง 1 ชั้น - อาคารไม่มีการยกกระดานพื้นขึ้นมา - เป็นอาคารกับไม่มีพื้นที่ปิดโล่ง - ไม่มีทางเชื่อมของอาคาร 1 และอาคารโกดัง การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้น - ยกกระดานพื้นสูงขึ้นมา - สร้างโกดังให้สูงเท่าอาคารใหม่ มีรูปทรงหลังคาเหมือนกัน มีการแบ่งห้องเพิ่มตามการใช้งาน - ชั้น 2 มีลานเปิดโล่งตรงกลางอาคาร เชื่อมกับอาคารใหม่ที่มีลานโล่ง - สร้างทางเชื่อมที่ชั้น 2 ระหว่างอาคารใหม่กับโกดังเก่า - ติดตั้งลิฟต์เข้าไปในโกดัง - ใช้วัสดุปิดผิวเหมือนกันทั้ง 2 อาคาร

จากการวิเคราะห์

1. Matdot Art Center (กทม.) ภาพอาคารในตอนแรก เป็นอาคารตึกแถว ทึบมีทางเข้าออกเพียงทางเดียว โถงด้านหลังที่ติดกับตึกแถวเป็นอาคารทึบ ไม่มีกำแพง ภายในแบ่งห้องเป็นเพียงอาคารโล่ง ตึกแถวและโถงมีทางเข้าแยกกันชัดเจน ภายนอกอาคารเป็นสีขาวและค่อนข้างทรุดโทรม ได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ทั้งหมดให้มีความโปร่งขึ้น เปิดพื้นที่อาคารให้มีการเชื่อมต่อกัน สามารถมีทางเดินทะลุกันได้ เพิ่มกำแพงเพื่อแบ่งการใช้งานในพื้นที่ภายใน และปรับทางเข้าข้างหน้าให้เป็นกระจกเพื่อให้อาคารดูโปร่ง และเพิ่มทางบันไดรอบอาคาร

2. A.E.Y. Space (สงขลา) ภาพอาคารในตอนแรก มีพื้นที่ 2 เป็นโครงสร้างไม้ อาคารตึกแถว 2 คูหา ที่เคยมีประตูโค้งเพื่อให้ตึกแถวเชื่อมกันได้ แต่ก็ปิดการใช้งานไป ไม่สามารถเดินทะลุกันได้ มีทางเข้าออกแบ่งกันชัดเจน โดยชั้น 2 เป็นผนังทึบประตูเล็กเพื่อออกไปสู่ระเบียง ส่วนหลังคานั้นเป็นหลังคาทึบปิดฝา มีชั้นลอยบริเวณชั้น 2 ที่ต้องใช้บันไดลิงในการขึ้นไป การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นคือทำให้ตัวอาคารมีความปลอดโปร่งมากขึ้น เจ้าของโครงการได้เก็บโครงสร้างเดิม และพื้นเดิมของอาคารไว้ทั้งหมด เพียงแค่ขัดผิว และทาสีใหม่ ส่วนของผนังก็เปลี่ยนวัสดุปิดผิว หรือทาสีขาวทึบแทนผนังเดิม และกลับมาเชื่อมคูหาทั้ง 2 เข้าด้วยกัน โดยการทำซุ้มประตูโค้ง สามารถเดินทะลุกันได้ บริเวณชั้น 2 มีการทำให้อาคารโปร่งขึ้น โดยมีการเจาะช่องผนังเพิ่มเพื่อรับแสงเข้ามาและในส่วนของหลังคาก็มีการเจาะช่องแสงเข้ามาเช่นกัน ส่วนชั้นลอยก็ได้ทำเป็นพื้นที่นั่งเล่นที่กว้างขึ้น

3. Creator Square Johnstown (USA) ภาพอาคารในตอนแรกในส่วนของตึกแถว 3 ชั้นนั้นเป็นร้านอาหาร มีกระจกบางเล็กและประตูบานเล็ก ในตอนแรกมีบันไดหลัก ในการขึ้นไปยังชั้นอื่น ส่วนของอาคารตึกแถว 1 ชั้น มีชั้นใต้ดิน ไม่มีทางขึ้นชั้นดาดฟ้า การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นคือการทำให้อาคารมีช่องเปิดที่เยอะขึ้น และเปิดพื้นที่การใช้งานมากขึ้น โดยการทำให้อาคารทั้ง 2 อาคารเชื่อมต่อกัน ทั้งต่อเติมบันได และให้บริเวณชั้น 1 ที่มีการยกระดับพื้นเชื่อมกับดาดฟ้าของตึกแถวชั้นเดียว ในอาคารตึกแถวชั้นเดียวได้เพิ่มพื้นที่ชั้นดาดฟ้าเป็นพื้นที่สวนและพื้นที่นั่งพักผ่อน อีกทั้งพื้นที่ภายในมีการเจาะช่องพื้นให้สามารถมองลงไปในพื้นที่ชั้นใต้ดินได้ เนื่องจากชั้นใต้ดินมีการใช้งาน เป็นพื้นที่เวิร์คช็อป ในส่วนของตึกแถว 3 ชั้นด้านหน้าอาคาร มีการยกระดับพื้นเพื่อแบ่งพื้นที่การใช้งานอาคารโดยไม่มีกำแพง เพื่อให้อาคารยังดูโปร่งอยู่ แต่แบ่งด้วยระดับพื้น ส่วนพื้นที่ชั้น 2-3 มีการแบ่งห้องเพิ่มขึ้นด้วยกำแพงไม้ เพื่อให้มีจำนวนห้องเพียงพอต่อพื้นที่ศิลปินพำนัก

4. Nida Art Colony (Lithuania) ภาพอาคารในตอนแรกเป็นพื้นที่โถง 2 อาคาร ที่มีเพียง 1 ชั้น โดยยกหลังคาสูง ไม่มีชั้น 2 มีการแบ่งห้องบางพื้นที่ อาคารในตอนแรกมีการยกระดับพื้นแค่ฝั่งโถงเดียว เป็นอาคารทึบทั้งโถง วัสดุเป็นอิฐบล็อก ไม่มีพื้นที่เปิดโล่ง ไม่มีส่วนที่เชื่อมต่อกันระหว่างโถง 1 และโถง 2 การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นคือ มีการยกระดับพื้นสูงขึ้นมา โดย

ใช้เป็นทางเดินหลักและรอบล้อมอาคาร สร้างโกดังใหม่ขึ้นมาโดยมีบริบทและรูปร่างเป็นโกดังคล้ายกัน ปรับหลังคา เปลี่ยนวัสดุเป็นสีแดง และผนังเหล็กแทนผนังอิฐบล็อก อีกทั้งเพิ่มพื้นที่ชั้น 2 ทั้งสองโกดัง และเนื่องจาก 2 โกดังมีจุดที่เว้นระยะห่างกัน ในบริเวณชั้น 2 จึงมีทางเชื่อมเป็นสะพานที่สามารถเดินหากันได้ อีกทั้งยังเจาะหลังคาให้บริเวณทางเชื่อมชั้น 2 นั้นเป็นพื้นที่ลานโล่งสำหรับการใช้งาน อเนกประสงค์อีกด้วย มีรูปแบบหลังคา สีอาคาร และวัสดุที่เหมือนกันทั้ง 2 โกดัง สุดท้ายมีการเพิ่มช่องเปิดในอาคารมากขึ้น ทั้งบริเวณผนัง และหลังคา เพื่อให้อาคารดูปลอดโปร่ง

บทสรุปจากการวิเคราะห์

จากตารางที่ 9 สามารถสรุปได้ว่า จากกรณีศึกษาทั้ง 4 โครงการ พบความสัมพันธ์ในประเด็นดังกล่าวคือ รูปแบบของอาคารเก่าจะมีช่องเปิดหรือกำแพงทึบ และมักจะมีอาคารมากกว่า 1 อาคารที่ติดกัน แต่ในตอนแรกพื้นที่จะมีทางเข้าออกที่แยกกัน ไม่มีความเชื่อมต่อกัน โดยอาคารทั้ง 2 อันจะมีรูปร่างคล้ายกัน และอาคารเดิมส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ภายในโล่ง ไม่มีการแบ่งห้องหรือพื้นที่ที่ชัดเจน การปรับเปลี่ยนอาคารที่เกิดขึ้นในทุกกรณีศึกษา ผู้วิจัยสามารถแบ่งประเด็นออกมาได้ ดังนี้

1. อาคารในตอนแรกมักจะมีทึบ มีการปรับเปลี่ยนอาคารให้มีความโปร่งขึ้น ทั้งการทុบผนังและเพิ่มช่องเปิดต่างๆ ภายในอาคาร ทั้งหน้าต่าง และส่วนหลังคา ให้แสงธรรมชาติสามารถเข้ามาภายในอาคาร
2. อาคารเดิมและอาคารใหม่ที่เกิดขึ้น จะมีทางเข้าออกแยกกัน การปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นคือทำให้ 2 อาคารมีการเชื่อมต่อกัน ทั้งเจาะช่องประตูหรือทางเดินให้สามารถเดินทะลุกันได้ การเพิ่มทางเชื่อมระหว่างอาคารใหม่และเก่า การยกระดับพื้น ทำทางเดินหลักล้อมรอบอาคาร อีกทั้งการเพิ่มบันไดหลักและบันไดรอง
3. การแบ่งพื้นที่ภายในอาคารเพิ่ม เพื่อเพิ่มรูปแบบการใช้งานอาคารให้เพียงพอต่อความต้องการของการใช้สอยอาคารใหม่ ในด้านการออกแบบได้ทำการต่อเติมส่วนผนัง ให้มีจำนวนห้องเพิ่มขึ้น หรือปรับเปลี่ยนระดับพื้นที่แบ่งพื้นที่การใช้งานโดยอาคารยังโปร่งอยู่
4. ภายในอาคารหากมีวัสดุปิดผิวเดิม ที่เป็นรูปแบบไม้หรือกระเบื้อง จะไม่นิยมเปลี่ยน จะทำการขัดให้สะอาดขึ้น เคลือบเงา ทาสีใหม่ หรือนำวัสดุปิดผิวอื่นมาคลุมทับ
5. ภายนอกอาคารจะเลือกใช้วัสดุที่เหมือนกัน รวมไปถึงสีเดียวกัน เพื่อให้อาคารมีความคล้ายและผสมผสานกัน โดยไม่มีแยกออกจากกัน แม้จะเป็นอาคาร 2 ส่วน
6. รูปทรงอาคารทั้ง 2 ส่วนทั้งอาคารใหม่และเก่า จะมีการต่อเติมให้มีความสูงหรือรูปทรงที่คล้ายหรือเหมือนกัน โดยทั้ง 2 อาคารจะมีความกลมกลืนกัน ไม่ดูแยกกัน

7. การเพิ่มพื้นที่สีเขียว หรือพื้นที่เปิดโล่งภายในอาคาร ให้มีพื้นที่สำหรับสวน หรือพื้นที่ลานอเนกประสงค์ ที่สามารถปรับ แล้วแต่ความต้องการของผู้ใช้งานภายในอาคารได้

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของกรณีศึกษา สามารถสรุปประเด็นในการปรับเปลี่ยนพื้นที่ศิลปนิพนธ์ว่า การปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคารจะต้องคำนึงถึงความเชื่อมต่อของอาคารเก่าและอาคารใหม่ ให้มีพื้นที่กิจกรรมที่สามารถเชื่อมต่อกันได้ และผสมผสานเป็นโครงการเดียว อีกทั้งการปรับเปลี่ยนอาคารให้ความโปร่งขึ้น ทั้งการยกฝ้าสูง เพิ่มช่องเปิดภายในอาคารเดิม เพื่อรับแสงธรรมชาติเข้ามาภายในอาคาร และการเลือกวัสดุของอาคารจะใช้วัสดุเดียวกัน ทั้งอาคารใหม่และเก่า นิยมทาสีใหม่เหมือนกัน

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling Design) โดยพิจารณาจากบทบาท และความเชี่ยวชาญที่ครอบคลุมที่ประเด็นศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลจะแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้ประกอบการหอศิลป์ที่มีพื้นที่ศิลปนิพนธ์ 1 คน
2. ภัณฑารักษ์ 1 คน
3. นักออกแบบ 1 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 4.3.1 ความสัมพันธ์พื้นที่ศิลปะในไทยและพื้นที่ศิลปนิพนธ์ด้านการจัดการ
- 4.3.2 ความสัมพันธ์พื้นที่ศิลปนิพนธ์กับตัวย่าน/ชุมชน
- 4.3.3 ความสัมพันธ์พื้นที่ศิลปนิพนธ์กับการใช้สอย
- 4.3.4 รูปแบบและแนวทางการออกแบบพื้นที่ทางศิลปะ

โดยในส่วนแรกผู้วิจัยศึกษาประเด็นของความเพียงพอของพื้นที่ศิลปะที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และขั้นตอนวิธีการดำเนินการเข้าร่วมโปรแกรมศิลปนิพนธ์ อีกทั้งจุดเด่นของโครงการที่เกิดขึ้นนี้ ถัดมาเพื่อศึกษาโครงการศิลปนิพนธ์ว่ามีความเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างไร และสุดท้ายได้ศึกษาในเรื่องของโปรแกรมและพื้นที่ภายใน กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ศิลปนิพนธ์ รวมไปถึงประเด็นการออกแบบพื้นที่ด้วยเช่นกัน

4.3.1 ความสัมพันธ์พื้นที่ศิลปะในไทยและพื้นที่ศิลปินพำนักด้านการจัดการ

การวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นนี้ทำให้เข้าใจถึงพื้นที่ศิลปะที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ต่อความต้องการของประชาชน และประเด็นด้านการจัดการ การดำเนินการต่างๆ ของโครงการศิลปินพำนักว่ามีขั้นตอนเป็นอย่างไร เพื่อให้เข้าใจรูปแบบการดำเนินการและการใช้ชีวิตของศิลปินที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ศิลปินพำนัก เพื่อนำไปสู่แนวทางการออกแบบต่อไป

ภาพที่ 4.4 ประเด็นคำถามในส่วนของความเพียงพอของพื้นที่ศิลปะและพื้นที่ศิลปินพำนักกับการจัดการ. โดย ผู้วิจัย, 2565.

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนทั้ง 3 กลุ่ม ในด้านความเพียงพอของพื้นที่ศิลปะในไทย สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ศิลปะในไทยยังมีน้อย และไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากรัฐไม่ได้สนับสนุน และทำความเข้าใจในพื้นที่อย่างแท้จริง
2. รูปแบบพื้นที่ศิลปะมี 2 แบบ คือ non profit และ commercial รูปแบบ commercial ในไทยเกิดจากกลุ่มเอกชนที่มีทุนในระยะเวลาสั้นๆ หากไม่ได้รับการสนับสนุนมากพอ ก็ต้องปิดตัวลง ทำให้พื้นที่ปัจจุบันไม่มีความหลากหลายพอ เพราะข้อจำกัดด้านการเงิน
3. พื้นที่ศิลปินพำนักมีความสำคัญ เพราะแนวคิดที่เชื่อว่าหากศิลปินไปพำนักอยู่ต่างที่จะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ และส่งเสริมเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นให้ได้เผยแพร่ต่อไป
4. พื้นที่ศิลปินพำนักมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารแบบ two ways communication

จากการสัมภาษณ์ในประเด็นด้านพื้นที่ศิลปินพำนักกับการจัดการ สามารถสรุปประเด็นได้ ดังนี้

1. ส่วนใหญ่มักจะเลือกกลุ่ม young artist อายุตั้งแต่ 20-45 ปี คนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการผลงานให้เกิดขึ้นมาได้ในระยะเวลาที่จำกัด มีความยืดหยุ่นและมีอัธยาศัยดี
2. ปัจจุบันโปรแกรมของศิลปินพำนักมี 2 รูปแบบ
 - (1) free subject คือศิลปินสามารถสร้างผลงานอะไรก็ได้
 - (2) ศิลปินที่มาพำนักจะต้องผลิตผลงานที่เกี่ยวข้องกับบริบทพื้นที่ที่อยู่อาศัย
 ซึ่งรูปแบบที่ (2) นี้ เป็นที่นิยมกว่า
3. ผลงานศิลปะที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นมีทุกรูปแบบไม่จำกัดจำนวนชิ้น เพราะข้อกำหนดคือจัด 1 นิทรรศการขึ้นมา
4. จุดเด่นของพื้นที่ศิลปินพำนักคือการเปิดพื้นที่ให้เชื่อมต่อระหว่างศิลปิน นักศึกษา หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแวดวงศิลปะ รวมไปถึงชุมชน

4.3.2 ความสัมพันธ์พื้นที่ศิลปินพำนักกับย่านหรือชุมชน

การวิเคราะห์ในหัวข้อนี้ เพื่อศึกษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน รวมไปถึงสิ่งที่มีอยู่ภายในชุมชน ว่ามีส่วนต่อการเลือกตำแหน่งที่ตั้งของศิลปินพำนัก รวมไปถึงส่งผลต่อตัวศิลปินหรือไม่

Question คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์	→ Artist Residency กับตัวย่าน - สถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของย่านจะส่งเสริมกับบทบาทการเป็น Artist Residence ได้อย่างไร - กำหนดว่าสภาพแวดล้อมและบริบทโดยรอบของย่านมีผลต่อความสร้างสรรค์ของศิลปินหรือไม่ อย่างไร - กำหนดว่าโปรแกรมภายใน Artist Residency ส่วนไหนที่มีการเชื่อมต่อระหว่างศิลปินและชุมชน
--	---

ภาพที่ 4.5 ประเด็นคำถามในส่วนพื้นที่ศิลปินพำนักกับตัวย่าน. โดย ผู้วิจัย, 2565.

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนทั้ง 3 กลุ่มในด้านความเกี่ยวข้องของ Artist Residence กับชุมชน พบว่า

1. สถาปัตยกรรมมีส่วนส่งเสริมต่อความคิดสร้างสรรค์ เพราะโครงการตั้งอยู่ย่านเมืองเก่า มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาก มีการเดินทางที่สะดวก
2. มีโปรแกรมการจัดบรรยาย หรือเสวนาเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีพื้นที่รองรับและการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ก็จะเป็นการเชื่อมต่อศิลปินกับชุมชน

3. สภาพแวดล้อมและบริบทมีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ศิลปิน เพราะเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กัน ได้รับรู้วิถีชีวิตของชุมชน และซึมซับวัฒนธรรมเข้ามา

4.3.3 ความสัมพันธ์พื้นที่ศิลปินพำนักกับการใช้สอย

ประเด็นคำถามนี้จะวิเคราะห์ในเรื่องของวิถีชีวิตของศิลปิน การใช้งานภายในพื้นที่ศิลปินพำนัก และโปรแกรมที่จำเป็นและควรมีในพื้นที่ รวมไปถึงแนวทางการออกแบบของพื้นที่ที่มีความสำคัญว่าควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

ภาพที่ 4.6 ประเด็นคำถามในส่วนพื้นที่ศิลปินพำนักกับพื้นที่ภายใน. โดย ผู้วิจัย, 2565.

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนทั้ง 3 กลุ่มใน ประเด็นด้านปัจจัยในการดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตของศิลปินที่มาพำนัก สามารถสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1. โปรแกรมการใช้งานทั้งหมดมีความเพียงพอสำหรับการใช้งานเป็นพื้นที่ศิลปินพำนัก และอยู่ที่วัตถุประสงค์และความต้องการของเจ้าของโครงการ
2. สร้างพื้นที่ทำงานที่หลากหลายเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศสำหรับศิลปิน เช่น ร้านกาแฟ / co-working space / rooftop
3. วิถีชีวิตมี 2 แบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะงาน (1) หนึ่งศิลปินที่ทำงานวิจัย ตื่นมาไปลงพื้นที่ และกลับมาตอนค่ำ (2) เป็นนักวาดภาพที่ตื่นเช้าลงมาทำงาน มีอิสระในการบริหารจัดการตารางเวลาของตนเอง แต่มีความรับผิดชอบในการสร้างสรรค์ผลงานของตัวเองออกมาในระยะเวลาที่กำหนด
4. Studio ทำงานของศิลปินใช้งานมากที่สุด รองลงมาคือ co-working space
5. พื้นที่โครงการทั้งหมดนั้นคือพื้นที่ภายในร่วมกับพื้นที่ภายนอก
6. พื้นที่ภายในคือการสร้างผลงาน พื้นที่ภายนอกคือออกไปมีปฏิสัมพันธ์
7. พื้นที่ทำงานในปัจจุบัน เริ่มมีความหลากหลายขึ้นอย่าง multi-function studio คือทำงานได้ เก็บของได้ จัดการบรรยายได้

8. สตูดิโอสำหรับศิลปินจะต้องมีลักษณะ คือ ฝ้าสูงโปร่ง แสงธรรมชาติ ซึ่งเป็นสีของแสงที่ส่งผลต่อความแม่นยำของสีผลงานที่สุด ต้องมีประตูทางเข้าต้องใหญ่ เพื่อขนของ หรือบางจำเป็นต้องมีลิฟต์

9. ข้อจำกัด หรืออุปสรรคในพื้นที่จัดแสดงผลงานยังไม่ปรากฏมากนัก เพราะถูกออกแบบวางแผนไว้ตั้งแต่ศิลปินส่งข้อเสนอและรูปแบบงานเข้ามา

Question คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์	รูปแบบและแนวทางการปรับปรุงอาคารพื้นที่ทางศิลปะ - หากท่านได้รับโครงการออกแบบพื้นที่ศิลปินพัก โดยมีรูปแบบเป็นอาคารพาณิชย์ตึกแถวทั้งหลังสินค้า ท่านจะปรับปรุงอย่างไร - ท่านคิดว่าอาคารพาณิชย์ตึกแถวทั้งหลังสินค้า มีข้อจำกัด หรืออุปสรรคสำหรับการเป็นพื้นที่ศิลปินพักหรือไม่ อย่างไร - อาคารพาณิชย์ตึกแถวทั้งหลังสินค้าจะทำการเชื่อมต่อกันภายในอาคารอย่างไร และเชื่อมต่อกับพื้นที่ด้านนอกอย่างไร สำหรับโครงการพื้นที่ทางศิลปะอย่างพื้นที่ศิลปินพัก - การปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคารสำหรับพื้นที่ศิลปินพักมีรูปแบบการปรับปรุงอย่างไร - ในความคิดเห็นของท่านพื้นที่ศิลปินพักมีข้อจำกัด พื้นที่บริเวณอื่น 2 สามารถมองไปเห็นกิจกรรมทางศิลปะที่เกิดขึ้นในชั้น 1 ได้ และเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างใช้งาน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร - การออกแบบปรับปรุงอาคารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศิลปะ มักจะปรับปรุงอาคารเก่าแต่มีการต่อเติมเพิ่ม ทั้งในรูปแบบของอาคารใหม่ และการต่อเติมอาคารบางส่วน ในความคิดเห็นของท่าน คิดว่าพื้นที่ศิลปินพักควรมีการปรับปรุงอาคารแบบไหน อย่างไร - ท่านคิดว่าพื้นที่สีเขียว ลานทั้งสาธารณะ หรือ พื้นที่อื่นๆในเชิง semi public space มีส่วนจำเป็นสำหรับพื้นที่ทางศิลปะหรือไม่อย่างไร หากจำเป็นจะเกิดกิจกรรมอะไรขึ้นบ้างในพื้นที่นั้น - การออกแบบพื้นที่ open air ที่เป็นลักษณะ semi outdoor เช่น ลานกิจกรรมกลางอาคาร ลานคิรินน้ำ หรือ rooftop garden เป็นการช่วยส่งเสริมพื้นที่ศิลปะได้อย่างไร
--	---

ภาพที่ 4.7 ประเด็นคำถามในส่วนรูปแบบและแนวทางการออกแบบพื้นที่ทางศิลปะ โดย ผู้วิจัย, 2565.

4.3.4 รูปแบบและแนวทางการออกแบบพื้นที่ทางศิลปะ

ประเด็นคำถามนี้จะวิเคราะห์ในเรื่องของการปรับปรุงอาคาร แนวทางการวางผังการออกแบบ และพื้นที่โปรแกรมภายในอาคาร ว่าควรปรับปรุงอาคารต่อเติมอาคารอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนนักออกแบบในด้านการปรับปรุงอาคารเดิม พบว่า

1. การเพิ่มพื้นที่เชิงพาณิชย์จะสามารถช่วยดึงดูดผู้เยี่ยมชมเข้ามาได้ และสามารถเป็นรายได้ของโครงการในการผลักดันโครงการต่อไปได้

2. การปรับปรุงทางเข้าอาคารให้ทะลุ เข้าไปเห็นพื้นที่ภายใน ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงกับบริบทภายนอก และทำให้ชุมชนได้เห็นถึงอดีตของอาคารเดิมและมีแนวคิดมาจากความเป็นตรอกซอย เพื่อส่งเสริมในมุมมองสำหรับทั้งผู้คนในชุมชนและผู้คนที่มาเยี่ยมชมโครงการ

3. การเก็บองค์ประกอบเดิมของอาคารไว้ เพื่อให้เห็นถึงความทรงจำเดิมภายในอาคาร และเห็นถึงบริบทเดิมของอาคาร

4. การทำพื้นที่ภายในให้โปร่งขึ้นจากเดิม สามารถทำให้ศิลปินมีความหลากหลายของรูปแบบงานศิลปะที่ต้องการจัดกิจกรรมได้

5. การเก็บองค์ประกอบเดิมของอาคารไว้ทำให้สามารถเพิ่มคุณค่าของตัวอาคารเดิมไว้ได้ และหากมีการออกแบบที่ให้เห็นถึงความแตกต่างขององค์ประกอบเดิม และองค์ประกอบใหม่ก็มีส่วนช่วยเพิ่มคุณค่าของตัวอาคารเช่นกัน

6. การมีพื้นที่กิจกรรมที่หลากหลายย่อมส่งผลต่อรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น และช่วยเพิ่มศักยภาพในการใช้งาน ได้มากกว่าพื้นที่ที่มีเพียงรูปแบบเดียว

จากการสัมภาษณ์ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับพื้นที่ทางศิลปะได้ว่ายังมีน้อยและไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากรัฐยังไม่ได้สนับสนุนอย่างเต็มที่ พื้นที่ยังไม่หลากหลาย พื้นที่ศิลปินพำนักมีความสำคัญต่อวงการศิลปะเนื่องจากการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างศิลปินและชุมชนเอง ให้ได้รับประสบการณ์ร่วมกัน ซึ่งการคัดเลือกศิลปินก็จะมีเกณฑ์ส่วนใหญ่ที่คล้ายกันคือเป็นศิลปินกลุ่ม young artist อายุ 25-45 ปี จะมีบุคลิกที่สามารถเข้าสังคมได้เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชน อีกทั้งต้องมีความรับผิดชอบในการสร้างสรรค์ผลงานได้ในระยะเวลาที่กำหนด ในด้านของตัวย่านคิดว่าเอกลักษณ์ของตัวย่านค่อนข้างมีส่วนต่อตัวศิลปิน เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งและสภาพแวดล้อมก็มีความสำคัญเนื่องจากศิลปินต้องใช้ระยะเวลาอยู่กับพื้นที่นั้น ส่วนสุดท้ายของพื้นที่ภายในศิลปินพำนักได้มีข้อกำหนดมาว่าโปรแกรมภายในคือ พื้นที่สำหรับการสร้างสรรค์ผลงาน และพื้นที่ภายนอกคือพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างศิลปิน กับชุมชน

4.4 การสำรวจและวิเคราะห์กายภาพของย่านถนนทรงวาด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกายภาพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับถนนทรงวาด โดยมีขอบเขตการศึกษา คือทิศเหนือสำรวจอาคารริมถนนทรงวาด และทิศใต้สำรวจอาคารที่อยู่บนพื้นที่ติดถนนและแม่น้ำเจ้าพระยา แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นคือ ส่วนที่หนึ่ง ลักษณะทางกายภาพและบริบทโดยรอบ เพื่อศึกษาถึงสภาพแวดล้อมและบริบทของถนนทรงวาด ย่านอื่นๆที่ใกล้เคียงกับถนน ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน วัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวก และการเดินทางเข้าถึงตัวถนนทรงวาด ลักษณะการใช้งานอาคารในพื้นที่ รวมไปถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมและอาคารที่สำคัญพื้นที่ และการแบ่งประเภทอาคารตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม ส่วนที่สองคืออาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์คัดเลือก เมื่อศึกษากายภาพและรูปแบบ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจ เพื่อหาอาคารที่เหมาะสมสำหรับการคัดเลือกเป็นแนวทางการปรับปรุงอาคารและพัฒนาเป็นพื้นที่ตั้งศิลปินพำนักในถนนทรงวาดต่อไป

4.4.1 ลักษณะทางกายภาพและบริบทโดยรอบ

จากการลงพื้นที่สำรวจ วิเคราะห์ และรวบรวมข้อมูลบนพื้นที่ถนนทรงวาด พบว่า ย่านทรงวาดเป็นย่านอยู่อาศัยผสมกับการค้า ที่มีการพัฒนาของธุรกิจด้านศิลปะสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว และมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง เนื่องจากในถนนทรงวาด ตั้งแต่วงเวียนทรงวาด จนถึงถนนราชวงศ์ มีอาคารที่มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมหลากหลาย และมีอาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก โดยใช้วิธีการแบ่งประเภทอาคารตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมรวมไปถึงพื้นที่ที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นพื้นที่ศิลปินพำนัก

เนื่องจากการพัฒนาพื้นที่ศิลปินพำนักในย่านสร้างสรรค์ สิ่งสำคัญที่ควรศึกษาคือ

(1) การเข้าถึงที่สะดวกสบาย และ (2) อาคารสถานที่ต่างๆ ที่เอื้อต่อพื้นที่ศิลปินพำนัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาลักษณะทางกายภาพด้านที่ตั้ง และบริบทชุมชนเมืองโดยรวม ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. เส้นทางและถนนในบริเวณพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษากายภาพของถนนทรงวาด กรุงเทพมหานคร พบว่ามีถนนสำคัญที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ และพาณิชยกรรมเก่าแก่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ ถนนเยาวราช, ถนนราชวงศ์ และถนนทรงสวัสดิ์ นอกจากนี้ยังมีซอยและตรอกที่เป็นชุมชนตัดผ่านหลายเส้น ซึ่งถือเป็นประโยชน์ที่จะทำให้เข้าถึงได้ง่ายและหลากหลายขึ้น ดังภาพที่ 4.8 (หน้าถัดไป)

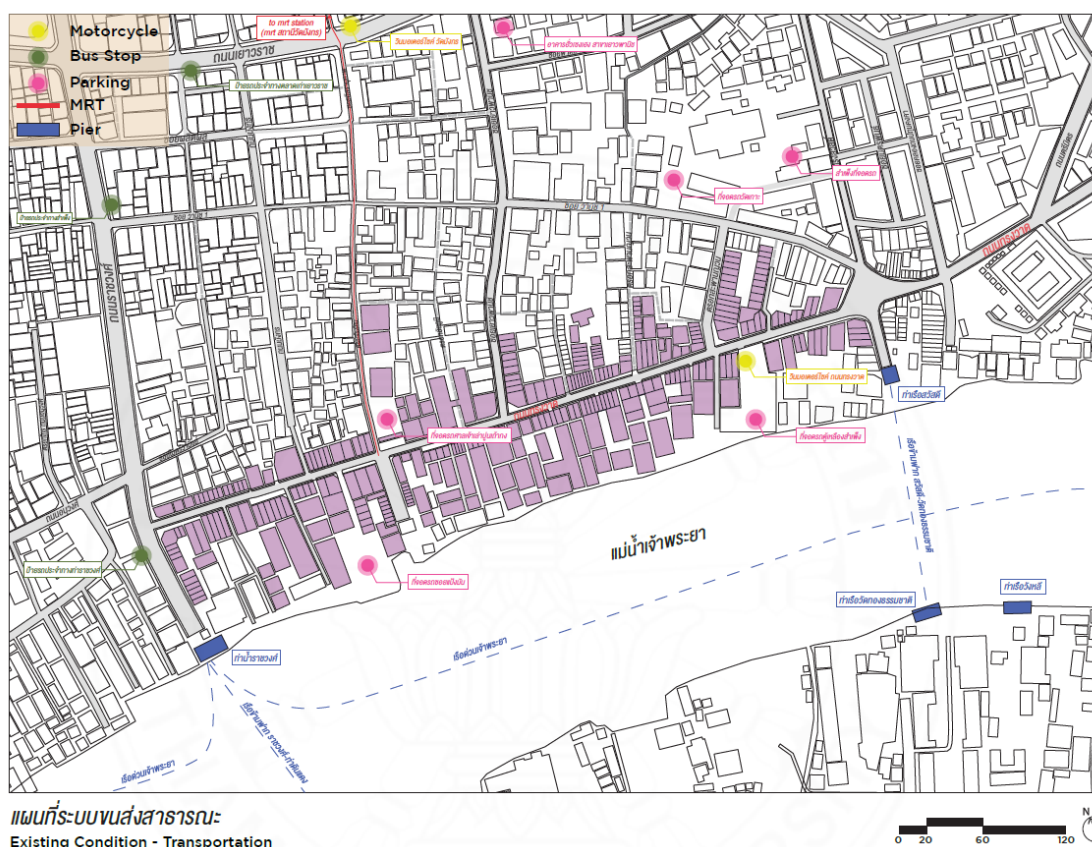
ภาพที่ 4.8 แสดงเส้นทางถนนและตรอกซอยในบริเวณพื้นที่ศึกษา. โดย ผู้วิจัย, 2565.

2. ระบบขนส่งสาธารณะและที่จอดรถ

ระบบขนส่งสาธารณะในพื้นที่ถนนทรงวาดมีทางเลือกหลากหลายที่อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ ได้แก่ รถโดยสารสาธารณะ, รถไฟฟ้าใต้ดินเอ็มอาร์ที , รถสามล้อ, รถจักรยานยนต์รับจ้าง, เรือเทียบท่า และแท็กซี่ อีกทั้งในปัจจุบันมีบริการรับส่งผู้โดยสารทางเลือก ในแอปพลิเคชันโทรศัพท์อย่าง Grab ทำให้สามารถเดินทางมาในพื้นที่ได้สะดวกขึ้น

ซึ่งจากการสำรวจพบว่าในพื้นที่ถนนทรงวาดมีตำแหน่งของป้ายรถโดยสารประจำทางจำนวน 3 แห่ง และรถจักรยานยนต์ 2 จุด ในระยะการเดิน 500 เมตร ในส่วนของรถไฟฟ้าใต้ดิน MRT บริเวณพื้นที่ถนนทรงวาดสามารถลงสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินได้ 2 สถานี คือ สถานีสามยอด และ สถานีวัดมังกร โดยสถานีวัดมังกรจะอยู่ใกล้กับถนนทรงวาดมากกว่า ในระยะ 500 เมตร ด้วยตำแหน่งของถนนทรงวาดนั้นที่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้มีท่าเรือสาธารณะทั้งจุดต้นถนนและท้ายถนนอีกด้วย ได้แก่ (1) ท่าน้ำราชวงศ์ และ (2) ท่าเรือสวัสดิ์ ส่วนพื้นที่จอดรถภายในถนนทรงวาดนั้น ยังคงมีปัญหาด้านการหาพื้นที่จอดรถเสมอ เนื่องจากถนนทรงวาดเป็นแหล่งการค้าที่ติดกับสำเพ็งที่เป็นแหล่งพาณิชยกรรมค้าส่งที่คึกคัก อีกทั้งติดกับถนนเยาวราชที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีผู้ใช้งานเป็นจำนวนมาก

มาก ดังนั้นถนนทรงวาดจึงประสบปัญหาที่จอดรถไม่เพียงพอ แม้จะเป็นถนนที่จอดรถข้างทางได้ทั้ง 2 ฝั่ง แต่ก็ยังขาดแคลนพื้นที่จอดรถอยู่ จากการสำรวจพื้นที่จอดรถในระยะเดินเท้า 500 เมตร จากถนนทรงวาดทำให้พบว่ามีที่จอดรถทั้งหมด 6 แห่งใกล้เคียงถนน ที่เป็นทั้งลานจอดรถและอาคารจอดรถ ดังภาพที่ 4.9

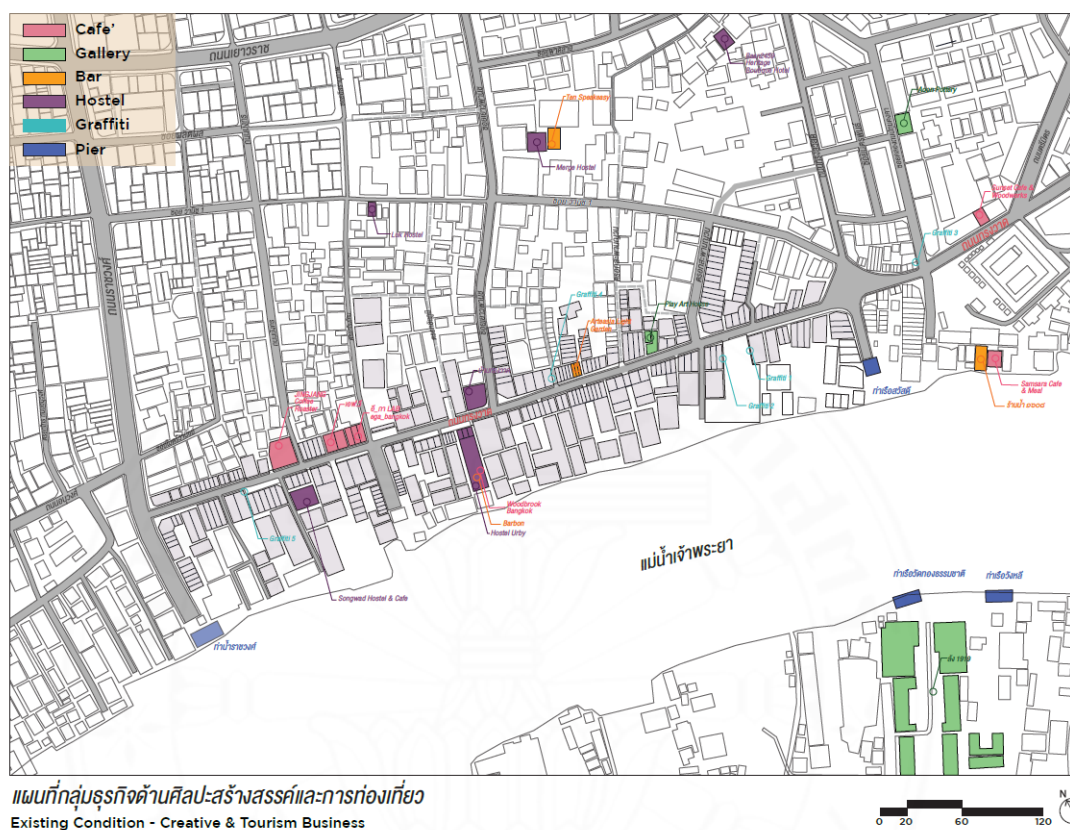

ภาพที่ 4.9 แสดงตำแหน่งระบบขนส่งสาธารณะและที่จอดรถในบริเวณพื้นที่ศึกษา. โดย ผู้วิจัย, 2565.

3. กลุ่มธุรกิจด้านศิลปะสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว

ในถนนทรงวาดเริ่มมีการเติบโตของธุรกิจศิลปะสร้างสรรค์ อย่างแกลเลอรี บาร์ คาเฟ่ ซึ่งในพื้นที่คาเฟ่ยังเกิดพื้นที่ workshop ที่ผสมผสานเข้าไปอย่าง Aoon pottery หรือ Sunset café & woodworks หรือพื้นที่ท่องเที่ยวขนาดใหญ่อย่าง ล้ง 1919 ที่เป็นพื้นที่ที่จัดแสดงผลงานฝีมืออีก ทั้งเป็นพื้นที่สำหรับการจัดกิจกรรมในเรื่องของศิลปะอีกด้วยและสามารถเดินทางได้โดยเรือข้ามฟากของถนนทรงวาด รวมไปถึงมีการผสมผสานของกราฟฟิตี้ ที่กระจายตัวอยู่รอบถนนทรงวาดมีจำนวนทั้งสิ้น 5 แห่ง และยังมีโฮสเทลภายในถนนทรงวาด 6 แห่ง เป็นการบ่งบอกว่าพื้นที่ตรงนี้ เป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้น จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ถนนทรงวาดมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามามากมาย ทั้งการเดินทาง บันจอร์ยาน หรือการรวมกลุ่มถ่ายรูปตาม

เส้นทางถนน แต่ไม่ได้มีกิจกรรมของการซื้อสินค้าที่สำเพ็ง เป็นเพียงการท่องเที่ยวสำรวจชุมชนทั่วไป ดังภาพที่ 4.10

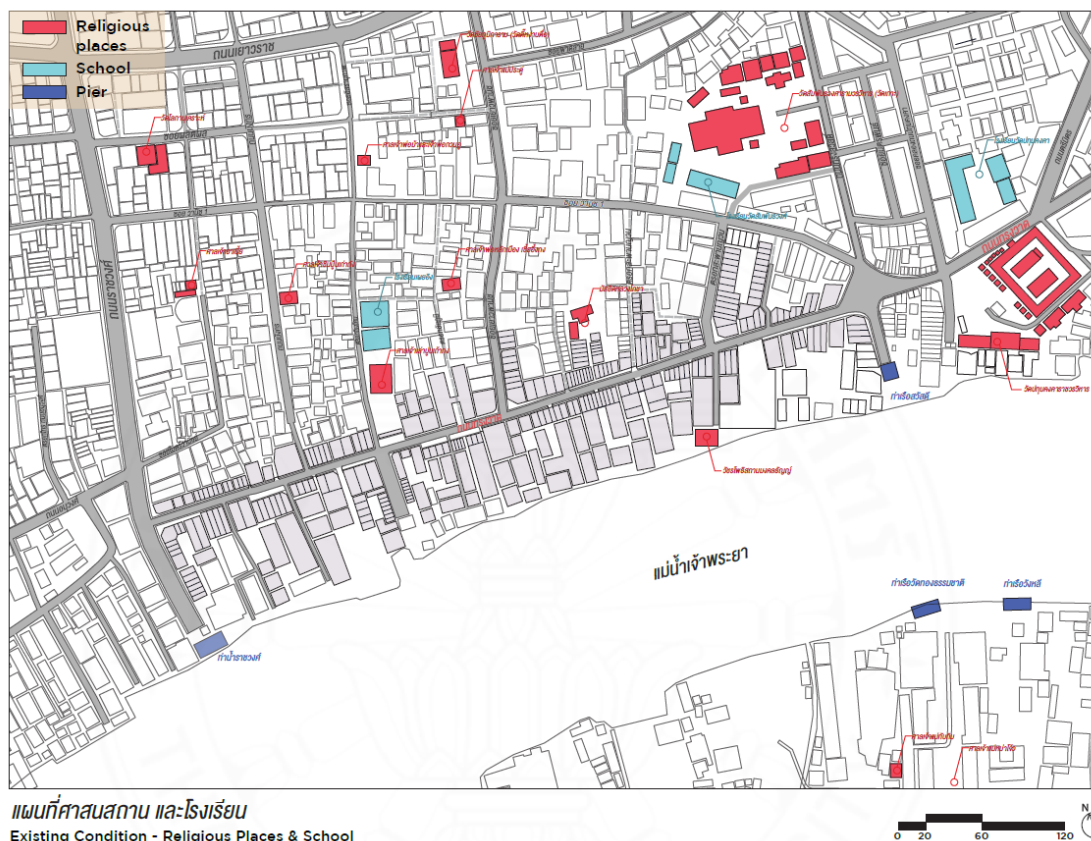

ภาพที่ 4.10 แสดงตำแหน่งกลุ่มธุรกิจด้านศิลปะสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ศึกษา.
โดย ผู้วิจัย, 2565.

4. โรงเรียนและศาสนสถาน

ผู้วิจัยเลือกศึกษาโรงเรียนและศาสนสถานเพื่อนำมาวิเคราะห์ความเป็นชุมชนของพื้นที่ศึกษา เนื่องจากเป็นสถานที่ที่สามารถบ่งบอกความเป็นชุมชนของพื้นที่ได้ เพราะย่านทรงวาดในอดีตเคยเป็นพื้นที่การค้าที่รุ่งเรือง ด้วยการเข้ามาอยู่อาศัยของชุมชนชาวจีน ทำให้สามารถทราบได้ว่าคนเชื้อชาติใดอยู่ในพื้นที่ ซึ่งศาสนสถานก็เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ในถนนทรงวาดนั้นล้อมรอบไปด้วยศาลเจ้าถึง 7 แห่ง และนอกจากศาลเจ้าก็ยังมีโรงเรียนจีนอย่าง โรงเรียนเผยอิงที่มีวัฒนธรรมแทรกอยู่ในหลักสูตร เช่นหลักสูตรการสอน 2 ภาษา คือภาษาอังกฤษและภาษาจีนกลาง อีกทั้งยังมีศาสนาที่หลากหลายอย่างมัสยิดหลวงโกษา และวัดต่าง ๆ อีก 4 แห่ง

จากการสำรวจทั้งหมดพบว่ามีศาสนสถานทั้งหมด 12 แห่ง ทั้งศาลเจ้าจีน วัดไทย และมัสยิด อีกทั้งมีโรงเรียนทั้งหมด 3 แห่ง คือ โรงเรียนเผยอิง โรงเรียนวัดสัมพันธวงศ์ และโรงเรียนวัดปทุมคงคาราชวรวิหาร ดังภาพที่ 4.11

ภาพที่ 4.11 แสดงตำแหน่งของศาสนสถานและโรงเรียนในบริเวณพื้นที่ศึกษา. โดย ผู้วิจัย, 2565.

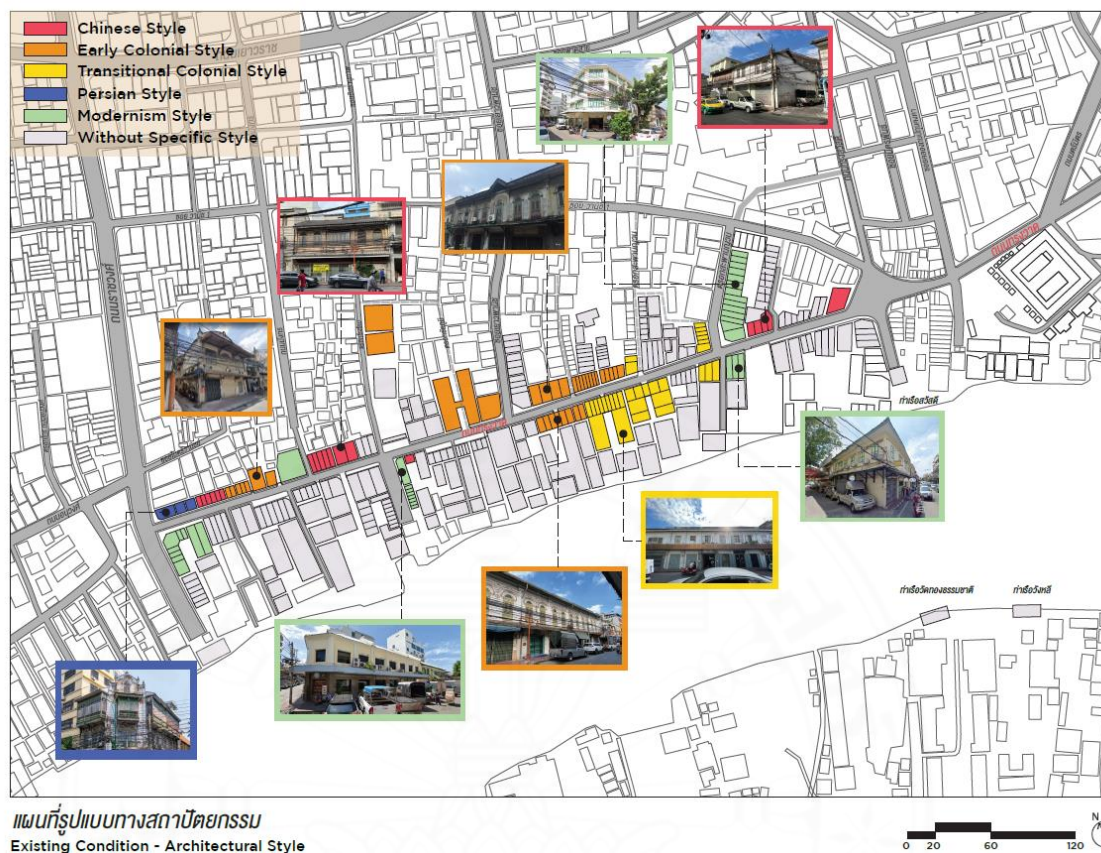
5. รูปแบบสถาปัตยกรรมอาคารพาณิชย์

ถนนทรงวาดเป็นถนนเก่าแก่ ที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน เมื่อมีการอยู่อาศัยมาอย่างยาวนาน จะเห็นได้ว่าอาคารที่เกิดขึ้นในถนนทรงวาดมีความหลากหลายและปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยซึ่งบางอาคารก็มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ และยังคงดูแลรักษาไว้เป็นอย่างดี แต่บางอาคารก็มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นแต่ถูกปล่อยไว้ให้ทรุดโทรมเนื่องจากภายในถนนทรงวาดมักมีอาคารประเภทตึกแถวเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้วิจัยเน้นศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมของตึกแถวในถนนทรงวาด ที่มีการกระจายตัวหลากหลายรูปแบบตั้งแต่ต้นถนนไปจนถึงปลายถนนทรงวาด

จากการสำรวจและจัดทำแผนผังกายภาพขึ้นมา ผู้วิจัยได้พบว่าถนนทรงวาดมีอาคารตึกแถวที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมและมีความสำคัญกับตัวย่านจำนวน 5 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่

1. ตึกแถวแบบจีน (Chinese Style)
2. ตึกแถวแบบอาณานิคมยุคแรก (Early Colonial Style)
3. ตึกแถวแบบอาณานิคมยุคการเปลี่ยนแปลง (Transitional Colonial Style)
4. ตึกแถวแบบเปอร์เซีย (Persian Style)
5. ตึกแถวแบบสมัยนิยม (Modernism Style)

ทำให้พบว่ารูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีมากที่สุดในถนนทรงวาดคือ ตึกแถวรูปแบบอาณานิคมยุคแรก ซึ่งเป็นยุคที่การค้าภายในถนนทรงวาดรุ่งเรือง เพราะเกิดสนธิสัญญาเบาว์ริงขึ้นมา และเปิดการค้าขายที่เสรีขึ้น ทำให้ได้รับวัฒนธรรมเข้ามา รูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีจำนวนรองลงมามี 2 รูปแบบด้วยกัน คือ ตึกแถวแบบจีน และตึกแถวแบบสมัยนิยม ซึ่งตึกแถวแบบจีนเป็นรูปแบบตึกแถวที่เก่าแก่ที่สุดในถนนทรงวาด มักเป็นที่อยู่อาศัยและโกดังที่มีสภาพอาคารค่อนข้างเก่าและทรุดโทรม และตึกแถวแบบสมัยนิยม เริ่มมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น โดยกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวจะปรับปรุงอาคารต่างๆในรูปแบบตึกแถวสมัยนิยม เพื่อส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้น ถัดมาคือตึกแถวรูปแบบอาณานิคมยุคการเปลี่ยนแปลง ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกันทั้งหมด กลางถนนทรงวาด ซึ่งเป็นอาคารที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของถนนทรงวาด และได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มการท่องเที่ยว สุดท้ายคือตึกแถวรูปแบบเปอร์เซีย ตั้งอยู่บริเวณปลายถนนทรงวาดติดกับถนนราชวงศ์ ดังภาพที่ 4.12 (หน้าถัดไป)

ภาพที่ 4.12 รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารพาณิชย์ในบริเวณพื้นที่ที่ศึกษา โดย ผู้วิจัย, 2565.

6. รูปแบบการใช้ประโยชน์อาคาร

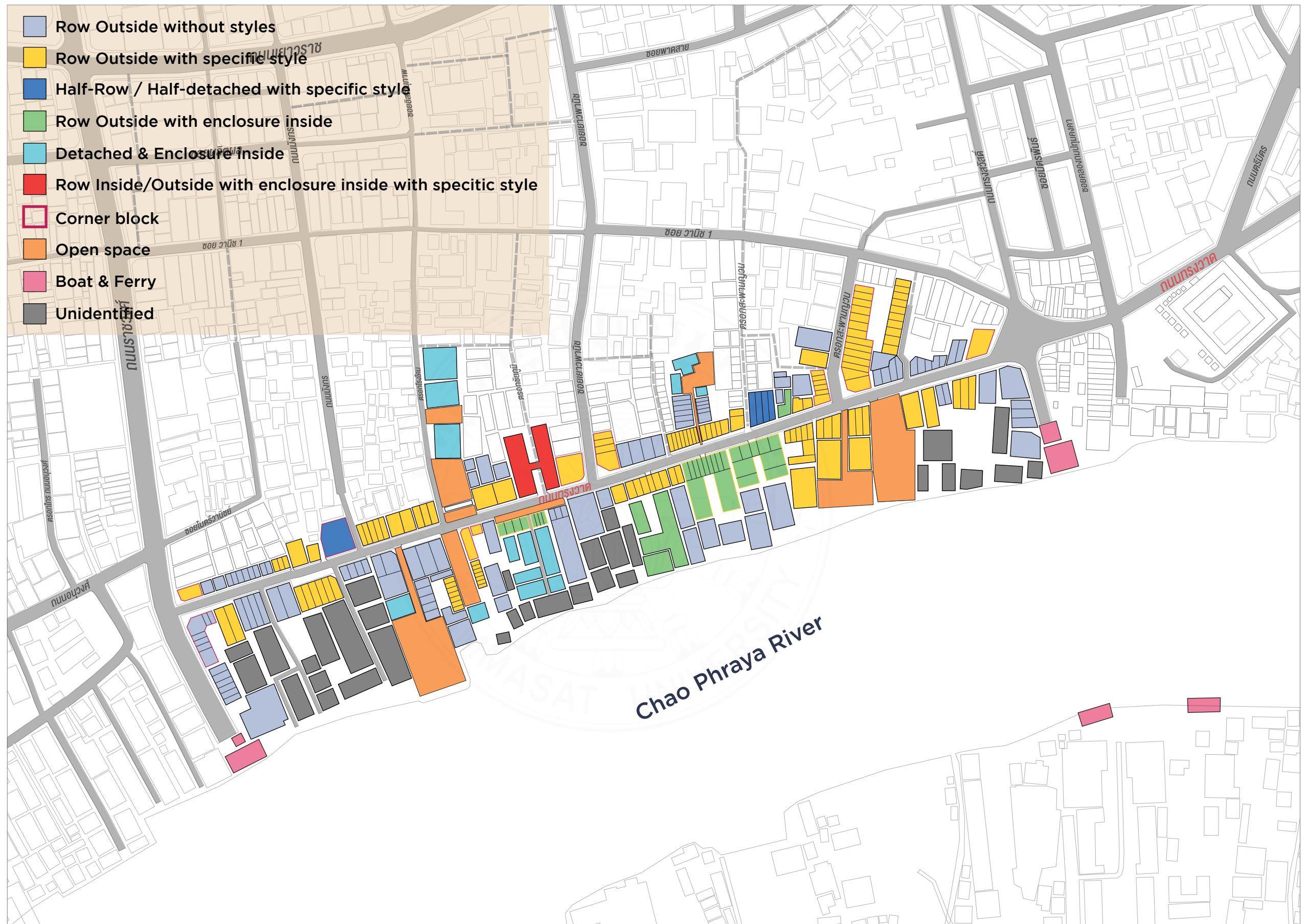
การใช้งานพื้นที่ถนนทรงวาดส่วนใหญ่มักจะเป็นการใช้งานแบบผสม คือเป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมและพื้นที่อยู่อาศัย รองลงมาคือพื้นที่พาณิชย์กรรมและพื้นที่โกดัง ที่มีการกระจายตัวอยู่ติดริมถนน และเมื่อเดินทะลุอาคารเหล่านี้ไป ด้านหลังของอาคารจะเป็นโกดัง ติดกันเป็นกลุ่ม สังเกตได้จากตรกกลางของถนนทรงวาด ที่มีแหล่งโกดังติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ ถัดมาคือพื้นที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว และสุดท้ายคือพื้นที่โกดังเก็บสินค้าเพียงอย่างเดียว และรูปแบบของพาณิชย์กรรมเพียงอย่างเดียวก็มีจำนวนหนึ่งและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากถนนทรงวาดเริ่มมีการเติบโตของธุรกิจสร้างสรรค์และท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้จำนวนของการใช้งานอาคารด้านธุรกิจการค้าจึงมีการพัฒนาและเติบโตต่อเนื่อง อีกทั้งภายในถนนทรงวาดยังมีอาคารที่ถูกทิ้งร้างและไม่ถูกใช้งานเพียงในย่านอีกด้วย ดังภาพที่ 4.13

ภาพที่ 4.13 แสดงการใช้ประโยชน์อาคาร โดย ผู้วิจัย, 2565.

7. การแบ่งอาคารตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจัดทำแผนผังกายภาพของถนนทรงวาด ศึกษาศักยภาพของอาคารซึ่งมีลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมผ่านการสำรวจ และจัดทำออกมาในรูปแบบแผนที่การแบ่งประเภทอาคารตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม เพื่อนำไปสู่การคัดเลือกอาคารที่มีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก สะท้อนให้เห็นว่าอาคารส่วนใหญ่บนถนนทรงวาดจะมีรูปแบบของตึกแถวเป็นอาคารที่หน้าตาคคล้ายคลึงกัน และถูกวางเรียงแถวต่อกันบางส่วนได้เรียงแยกเป็นกลุ่ม เน้นความแตกต่างในลักษณะอาคารเดี่ยว แถวเดียวกัน มักหันหน้าเข้าถนน หรือทางออกที่สัญจรชัดเจน อาคารแถวที่วางอยู่หัวมุมมักสัมพันธ์กับถนนในแนวเฉียงด้วยและมีรูปแบบที่โดดเด่น ซึ่งเป็นอาคารแถวส่วนมากที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ รองลงมาคือเป็นอาคารแถวที่ไม่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมชัดเจนหรือเด่นชัด ถัดมาอาคารในย่านทรงวาดยังมีรูปแบบของอาคารแถวเป็นลักษณะด้านหน้าแต่ภายในอาคารเป็นพื้นที่ปิดล้อมและมีลานตรงกลางเนื่องจากใช้งานเป็นพื้นที่คลังสินค้าด้วย ซึ่งเป็นลักษณะที่มีเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นอย่างมากในถนนทรงวาด ตามภาพที่ 4.14

แผนที่การแบ่งประเภทอาคารตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม
Typology Map

ภาพที่ 4.14 แผนที่มีการแบ่งอาคารตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม . โดย ผู้วิจัย, 2565.

สรุปการวิเคราะห์ทางด้านบริบท

จากลักษณะทางกายภาพเบื้องต้นที่ได้นำเสนอมานั้น ในเชิงอัตลักษณ์ของความเป็นย่านทรงวาด เป็นย่านการค้า และพื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบก็เป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมเช่นกัน ซึ่งพื้นที่ทรงวาดนั้นเป็นพื้นที่อยู่อาศัยผสมผสานกับพื้นที่การค้า อีกทั้งยังเป็นย่านชุมชนเมืองเก่าโดยลักษณะของเนื้อเมืองเป็นมักเป็นอาคารขนาดเล็กที่เรียงแถวเกาะกลุ่มกัน ส่งผลให้พื้นที่มีความหลากหลายของกิจกรรมที่เกิดขึ้น เหมาะสมกับพื้นที่ศิลปินพำนักในหลายประเด็น ทั้งการเดินทางที่มีความสะดวกต่อช่วงวัยศิลปินที่เข้ามาพำนัก การเชื่อมต่อเชิงโครงข่ายและกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ รวมไปถึงสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของตัวย่าน จึงทำให้ย่านทรงวาดมีความเหมาะสมเป็นพื้นที่ศิลปินพำนัก

ส่วนในเชิงลักษณะการใช้พื้นที่ พบว่าพื้นที่นี้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ง่ายต่อการเข้าถึงพื้นที่ และทางเท้าที่ส่งเสริมการเดินท่องเที่ยว แม้จะพบปัญหาของพื้นที่จอดรถที่มีไม่เพียงพอ แต่ก็ยังมีโครงการรถไฟฟ้าใต้ดิน ท่าเรือ และรถโดยสารสาธารณะที่ยังสามารถใช้เป็นการเดินทางหลักได้ นอกจากนี้ยังเกิดขึ้นของธุรกิจด้านศิลปะสร้างสรรค์ที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง graffiti ที่ผสมผสานอยู่ในตัวย่าน และโฮสเทลกระจายตัวในพื้นที่ ทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มขึ้นมาจำนวนหนึ่ง อีกทั้งกลุ่มธุรกิจด้านศิลปะสร้างสรรค์ก็ยังมีการจัดกิจกรรมเวิร์คช็อปทำงานฝีมือสำหรับผู้สนใจ ทำให้เกิดการหมุนเวียนของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เพิ่มขึ้น

จะเห็นได้ว่าโครงสร้างกายภาพและบริบทของพื้นที่เกิดการเติบโตขึ้นของธุรกิจสร้างสรรค์ และมีศักยภาพด้านพื้นที่ที่เป็นโอกาสในการสร้างมูลค่า ซึ่งเหมาะแก่การพัฒนาเพื่อตอบรับศักยภาพของพื้นที่ให้เต็มประสิทธิภาพที่สุด อีกทั้งความโดดเด่นของถนนทรงวาดก็ยังมีอาคารที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่น แต่บางอาคารถูกปล่อยให้ทรุดโทรม หากอาคารเหล่านี้ได้รับการพัฒนาจะส่งเสริมภาพลักษณ์ต่อตัวชุมชนมากขึ้น

ถัดมาการศึกษารูปแบบการใช้งานของพื้นที่ทำให้พบว่าถนนทรงวาดเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่ผสมผสานกับพาณิชย์กรรมเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นแหล่งค้าขายที่เชื่อมต่อกับสำเพ็ง และในปัจจุบันรูปแบบของการค้าเมล็ดพันธุ์ สมุนไพร หรือธัญพืชขาย ได้ผลัดเปลี่ยนไปเป็นธุรกิจส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างร้านอาหาร ร้านกาแฟ และบาร์ ที่ปรับเปลี่ยนธุรกิจไปตามกาลเวลา

สำหรับรูปแบบสถาปัตยกรรมได้เน้นศึกษารูปแบบของตึกแถว เนื่องจากเป็นอาคารที่พบในถนนทรงวาดในส่วนใหญ่ อีกทั้งอาคารตึกแถวรูปแบบอาณานิคมยุคแรกและรูปแบบอาณานิคมยุคเปลี่ยนผ่าน มีการกระจุกตัวอยู่บริเวณกลางถนนทรงวาด ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความเหมาะสมทั้งในแง่ของการเข้าถึงพื้นที่ และแง่ของความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน เพราะบริเวณนั้นถูกรายล้อมไปด้วยอาคารตึกแถวที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเฉพาะ และใกล้เคียงกับอาคารสำคัญของถนนทรง

วาด สุดท้ายการวิเคราะห์อาคารที่แบ่งแยกตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมมีรูปแบบตึกแถวเป็นจำนวนมาก แต่รูปแบบตึกแถวมักจะไม่มีการเปิดโล่งที่ไม่ตรงตามโปรแกรมของพื้นที่ศิลปินพำนัก ดังนั้นอาคารรูปแบบตึกแถวที่มีพื้นที่ปิดล้อมจะมีพื้นที่ของลานหรือพื้นที่เปิดโล่งกลางอาคาร ซึ่งส่งเสริมกับความเป็นพื้นที่ศิลปินพำนักมากกว่า จึงมีลักษณะตามเกณฑ์และเป็นรูปแบบอาคารที่น่าสนใจ

4.4.2 อาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก

จากการสำรวจอาคารทั้งหมดภายในถนนทรงวาด ผู้วิจัยได้ศึกษาศักยภาพของอาคารซึ่งมีรูปแบบและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น เพื่อนำไปสู่การคัดเลือกอาคารที่มีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ลักษณะกายภาพของอาคาร กับขนาดพื้นที่
2. ลักษณะความเป็นเอกลักษณ์ย่านชัดเจน
3. มีการเข้าถึงที่สะดวก
4. พื้นที่เปิดที่รองรับกลุ่มคนเพียงพอ

โดยมีอาคารที่มีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือกและมีความเหมาะสมในถนนทรงวาด มีทั้งหมด 3 อาคาร ดังนี้

1. อาคาร A เป็นอาคารตรงตรอกชัยภูมิ ทั้งยังมีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารตึกแบบอาณานิคมยุคแรก โดยรูปแบบทางลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมเป็นอาคารตึกแถวทั้งภายนอกอาคารและภายในอาคาร มีทางเชื่อมบริเวณตรงกลางอาคาร มีทางเข้าตรงกลางอาคารเพื่อเข้าไปสู่ตึกแถวภายใน บริเวณลานกลางอาคารมีความเป็นส่วนตัวและมีอาคาร 2 ฝั่งเป็นที่ปิดล้อม แต่ตำแหน่งที่ตั้งของอาคารนั้นเป็นตรอกที่สามารถเดินทะลุไปทางสำเพ็งได้

ภาพที่ 4.15 อาคาร A โดย ผู้วิจัย, 2565.

2. อาคาร B เป็นอาคารร้างที่อยู่ตรงข้ามกับอาคาร A มีลักษณะเป็นตึกแถวที่มีอาคารปิดล้อมภายใน ติดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นอาคารที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดใน 3 อาคาร ทั้งหมด เป็นอาคารที่ไม่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเฉพาะ มีลานฟุตบอลหน้าอาคารที่กว้างพื้นที่อื่นภายในถนนทรงวาด ทางเข้าอาคารภายในเป็นทางเดินยาวลึกเข้าไป

ภาพที่ 4.16 อาคาร B โดย ผู้วิจัย, 2565.

3. อาคาร C เป็นตึกแถวที่มีพื้นที่ปิดล้อมภายในตึกกับอาคารแถวด้านหน้าและติดกับฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นกัน มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเป็นตึกแถวแบบอาณานิคมยุคการเปลี่ยนแปลง ซึ่งบริเวณตำแหน่งที่ตั้งอาคารมีอาคารตึกแถว ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเฉพาะรวมกลุ่มกันอยู่ กลางถนนทรงวาด ลักษณะอาคารเป็นรูปตัว U ทางเข้าอาคารเป็นประตูเล็ก เมื่อเข้าไปภายในจะมีอาคารสองฝั่งปิดล้อม ให้ความเป็นส่วนตัว ส่วนอาคารด้านหลังอีก 2 อาคารเป็นโกดังขนาดเล็ก ที่สามารถรื้อถอนได้

ภาพที่ 4.17 อาคาร C โดย ผู้วิจัย, 2565.

โดยผู้วิจัยได้จัดทำรูปแบบแผนผังกายภาพอาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก ตามภาพที่ 4.18

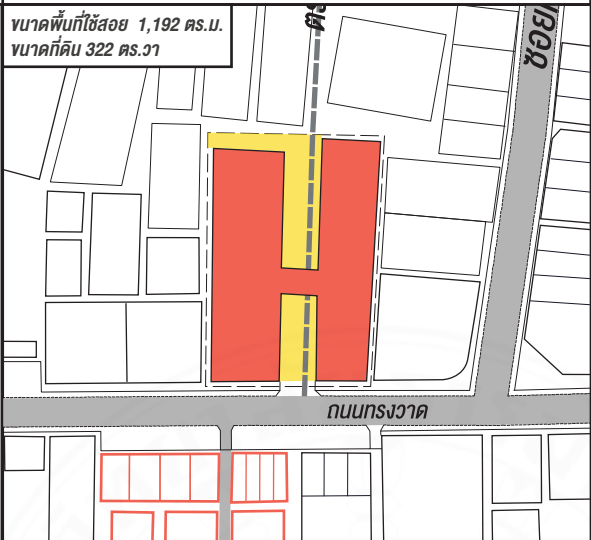
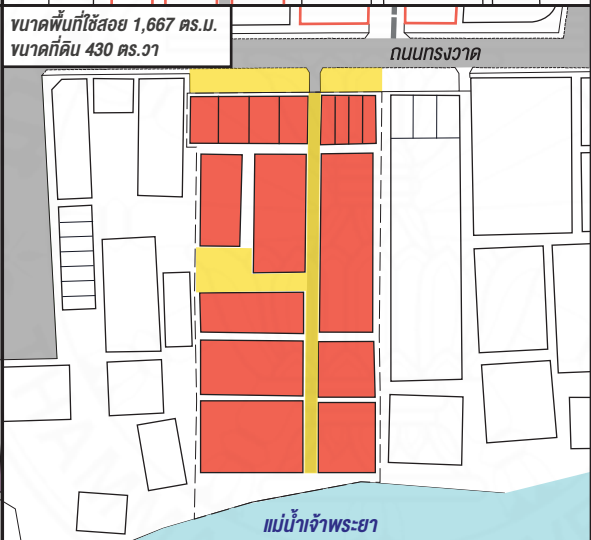
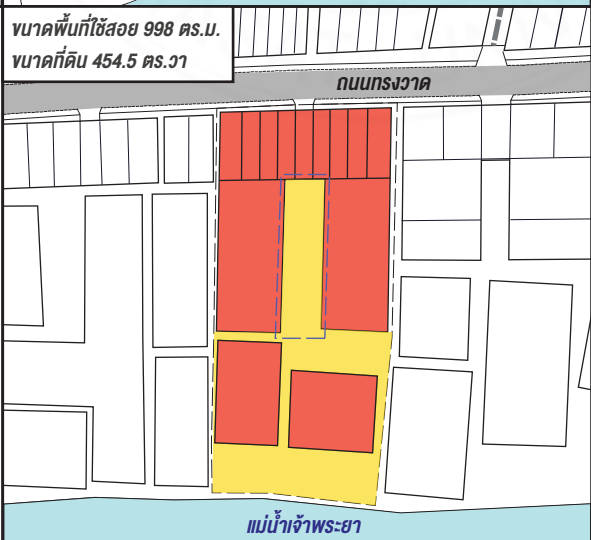

แผนที่อาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก
Building according to the research criteria

ภาพที่ 4.18 แผนที่อาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก. โดย ผู้วิจัย, 2565.

ถัดมาผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบพื้นที่อาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์คัดเลือก ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกนี้มาจากวัตถุประสงค์และหลักการของพื้นที่ศิลปนิพนธ์ในข้อ 4.1.1 โดยในส่วนแรกได้ศึกษาในลักษณะกายภาพของอาคาร กับขนาดพื้นที่ก่อน

และจัดทำในรูปแบบของการเปรียบเทียบดังภาพที่ 4.19 ดังนี้

อาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก	ลักษณะกายภาพ	ขนาดพื้นที่	พื้นที่มีลักษณะ ความเป็นท้องถิ่นเฉพาะชัดเจน	พื้นที่รองรับกับพื้นที่สาธารณะอื่น มีความสัมพันธ์กับบริบท	การเข้าถึงพื้นที่สามารถ เข้าถึงได้ง่าย	พื้นที่ลานโล่ง เพื่อรองรับกลุ่มคน
A 	อาคารพาณิชย์ตึกแถว จำนวน 2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว แบ่งเป็น 2 ฝั่ง ฝั่งละ 2 คูหาครึ่ง รูปแบบสถาปัตยกรรม อาณานิคมยุคแรก	ขนาดพื้นที่ใช้สอย 1,192 ตร.ม. ขนาดที่ดิน 322 ตร.วา 	ข้อดี - เป็นพื้นที่โกดังเก่าแก่ ด้านหน้าเป็นรูปทรงตึกแถวภายในเชื่อมต่อกันเป็นโกดัง - มีความโดดเด่นในรูปทรงหลังคาจั่วแบบจีน - มีส่วนต่อเติมหลังคาไม้ตรงกลาง - มีทางเชื่อมตรงกลางระหว่างตึกแถวแรกและตึกแถวที่ 2 ข้อเสีย - ตึกแถวด้านหน้าอาคารไม่โดดเด่น	ข้อดี - พื้นที่ตรงกลางตรงกลาง คือตรอกชัยภูมิมีการสัญจรของคนภายในชุมชน - อยู่ตรงข้ามกับ HOSTEL URBY และ FV CAFE ข้อเสีย - ตรงกลางในมีพื้นที่อยู่อาศัยค่อนข้างหนาแน่น	ข้อดี - มีตรอกชัยภูมิตัดทะลุตรงกลางอาคาร - ใกล้ซอยยาวพาณิชย์ไปทะเลสาบสาเหิงและเขาวราชได้ ข้อเสีย - ไกลจากรถไฟฟ้า 550 เมตร - ตำแหน่งพื้นที่อยู่ท้ายของเส้นทรงวาด	ข้อดี - มีพื้นที่ตรงทางเข้าอาคารที่รองรับได้ ข้อเสีย - พื้นที่ตรงกลางเกิดการใช้งานซ้อนทับ เพราะเป็นทางสัญจรของรถและผู้คนในซอย
B 	อาคารพาณิชย์ตึกแถว 2 ฝั่ง มีความสูง 3 ชั้น เป็นอาคารเก่ายุคอาณานิคม ลึกเข้าไปภายในมีซอยย่อย เชื่อมกลุ่มอาคารโกดัง	ขนาดพื้นที่ใช้สอย 1,667 ตร.ม. ขนาดที่ดิน 430 ตร.วา 	ข้อดี - มีประตูไม้และตรอกทางเข้าที่เข้ากับเอกลักษณ์ถนนทรงวาด - ภายในเป็นพื้นที่โกดังติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ข้อเสีย - เป็นรูปแบบอาคารพาณิชย์ธรรมดา - ปัจจุบันเป็นอาคารร้างไม่มีการใช้งาน	ข้อดี - ติดกับ HOSTEL URBY หากสามารถเชื่อมต่อกันได้หากนำมาปรับปรุง - มีลานฟุตบอลด้านหน้ากว้าง	ข้อดี - มีตรอกชัยภูมิตัดทะลุตรงกลางอาคาร - ใกล้ซอยยาวพาณิชย์ไปทะเลสาบสาเหิงและเขาวราชได้ ข้อเสีย - ไกลจากรถไฟฟ้า 550 เมตร - ตำแหน่งพื้นที่อยู่ท้ายของเส้นทรงวาด	ข้อดี - มีพื้นที่ฟุตบอลด้านหน้าอาคารที่เป็นขนาดใหญ่ - หากรื้ออาคารด้านในจะมีพื้นที่ OPEN SPACE ติดริมแม่น้ำ ข้อเสีย - ฟุตบอลด้านหน้าเป็นถนนสาธารณะ
C 	อาคารพาณิชย์ตึกแถว มีความสูง 2 ชั้น ภายในเชื่อมติดกับโกดัง เป็นอาคารรูปตัว U รูปแบบสถาปัตยกรรม อาณานิคมยุคแรก	ขนาดพื้นที่ใช้สอย 998 ตร.ม. ขนาดที่ดิน 454.5 ตร.วา 	ข้อดี - เป็นอาคารพาณิชย์ตึกแถวที่มีสถาปัตยกรรมเป็นเอกลักษณ์ของถนนทรงวาด - มีทางเข้าภายในเหมือนอาคารล้อมลาน - เป็นอาคารเก่าแก่ - มีการตกแต่งฉลุลูกต่าง ข้อเสีย - มีส่วนต่อเติมที่บดบังทัศนียภาพอาคาร	ข้อดี - อยู่ตรงข้ามกับซอยหลวงโกษา - ตรงข้ามอาคารมีอาคารเก่าถนนทรงวาดที่มีเอกลักษณ์อยู่ - ติดแม่น้ำเจ้าพระยา อาคารด้านหลังสามารถรื้อถอนได้	ข้อดี - อยู่ต้นถนนทรงวาด ที่มีความคึกคัก - มีตรอกสะพานญวนที่สามารถเดินทะลุไปยังเส้นสาเหิงและเขาวราชได้ - ไกลจากรถไฟฟ้า 500 เมตร - อยู่ใน ROUTE ทางผ่านการเดินของ BKKDW	ข้อดี - มีพื้นที่ COURT ตรงกลางอาคารเนื่องจากรูปทรงอาคารเป็นรูปตัว U - หากรื้ออาคารด้านในจะมีพื้นที่ OPEN SPACE ติดริมแม่น้ำ

ภาพที่ 4.19 เปรียบเทียบอาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก . โดย ผู้วิจัย, 2565.

4.5 สรุปรายละเอียดโครงการสำหรับแนวทางการออกแบบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยได้ศึกษาแต่ละประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่ศิลปินพำนัก จากการค้นคว้า สัมภาษณ์ และสัมภาษณ์ อีกทั้งข้อมูลเกี่ยวกับถนนทรงวาดที่เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ และมีศักยภาพต่อการพัฒนาโครงการต่อ เพื่อฟื้นฟูตัวพื้นที่ให้มีทางศิลปะต่อไป และทำการสรุปออกมาเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบพื้นที่ศิลปินพำนักต่อไป โดยมีทั้งหมด 4 ประเด็น ดังนี้

4.5.1 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของพื้นที่ศิลปินพำนัก

จากประเด็นและหลักการของพื้นที่ศิลปินพำนักทั้ง 7 ข้อนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นออกเป็น 2 ส่วน คือประเด็นเกี่ยวกับตัวย่าน และประเด็นเกี่ยวกับตัวพื้นที่ศิลปินพำนัก ดังนี้

ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบพื้นที่ศิลปินพำนัก

1. มีพื้นที่ภายในกระตุนการสร้างสรรคให้เกิดกระแสตอบรับ
2. มีผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานดูแล ที่ส่งเสริมข้อมูล
3. จัดหาเวลาและทรัพยากรให้เพียงพอต่อความต้องการ

ประเด็นเกี่ยวกับย่าน

1. มีพื้นที่ที่ต่อบริกับพื้นที่สาธารณะอื่น
2. พื้นที่มีลักษณะความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนชัดเจน
3. มีส่วนร่วมกับบริบทโดยการเชื่อมต่อกับชุมชน
4. ส่งเสริมวัฒนธรรม วิถีชีวิต โดยออกมาเป็นผลงานเกี่ยวกับพื้นที่

ซึ่งสามารถเป็นเกณฑ์สำหรับการเลือกพื้นที่ตำแหน่งที่ตั้งว่าควรเป็นอาคารไหน ภายในถนนทรงวาด และรูปแบบการใช้งานภายในอาคารได้ ในส่วนถัดมาผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสอบถามถึงวัตถุประสงค์ของพื้นที่ศิลปินพำนักโดยสรุปได้ ดังนี้

พื้นที่ศิลปินพำนักเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างศิลปินและผู้เกี่ยวข้องคนอื่น ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการรวมตัวทำกิจกรรม สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ รวมไปถึงจัดแสดงผลงาน ในพื้นที่เดียว โดยในตัวพื้นที่นั้นต้องรองรับความเป็นส่วนตัวและรองรับบุคคลภายนอกที่มีความสนใจในพื้นที่ศิลปะ ให้เกิดเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับศิลปะ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ศิลปินพำนัก โดยเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างศิลปินและบุคคลภายนอก ให้เกิดปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะกัน เช่น เปลี่ยนรูปแบบพื้นที่ศิลปินพำนักให้มีรูปแบบการใช้งานใหม่ (มีพื้นที่เชื่อมต่อตัวชุมชนกับโครงการ) และปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคารให้เข้ากับพื้นที่ศิลปินพำนักในย่านสร้างสรรค์

4.5.2 รูปแบบพื้นที่และการใช้งาน

สำหรับรูปแบบพื้นที่และโปรแกรมที่เกิดขึ้นของศิลปินพำนัก ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลจากกรณีศึกษาพื้นที่ศิลปินพำนักที่เป็นอาคารรูปแบบตึกแถว และการสัมภาษณ์ ทำให้สามารถสรุปโปรแกรม จำนวนยูนิต และพื้นที่ตารางเมตรได้ ดังตารางนี้

ตารางที่ 4.10

ตารางสรุปรูปแบบพื้นที่โปรแกรมและตารางเมตรของพื้นที่ศิลปินพำนัก

	โปรแกรมการใช้งาน	จำนวนห้อง	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)
Public	ห้องจัดแสดงผลงาน	2	มากกว่า 38
	พื้นที่เชิงพาณิชย์ (ร้านค้า)	1	35-45
	ลานอเนกประสงค์	1	มากกว่า 21
	พื้นที่สีเขียว	1	-
Semi-Public	ห้องเวิร์คช็อป	2-3	มากกว่า 14
	ห้องสตูดิโอทำงาน	3-4	มากกว่า 18
	ห้องนั่งเล่น	1	15-34
Private	ห้องครัว	1	14-18
	ห้องนอน	3-4	18-59
	ห้องเก็บของ	1	มากกว่า 8

หมายเหตุ. โดยผู้วิจัย, 2565.

ในประเด็นของรูปแบบพื้นที่ และขนาดตารางเมตรนี้ได้ทำการศึกษาจากกรณีศึกษาทั้งสิ้น 5 แห่ง และวัดตัวพื้นที่ออกมา ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าโปรแกรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นในตารางมีความเพียงพอต่อพื้นที่ศิลปินพำนักแล้ว และคิดว่าบางกรณีศึกษามีโปรแกรมอย่างพื้นที่สีเขียว แต่ไม่สามารถวัดขนาดได้ เนื่องจากเป็นที่ดินขนาดกว้าง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดรูปแบบโปรแกรมทั้งหมด และขนาดยูนิตที่เหมาะสมกับอาคารรูปแบบตึกแถว รวมไปถึงขนาดพื้นที่ของโปรแกรมทั้งหมด เพื่อนำไปเป็นแนวทางการออกแบบต่อไป

4.5.3 ถนนทรงวาดและอาคารที่คัดเลือก

จากการศึกษาพื้นที่ตั้งของโครงการภายในถนนทรงวาด ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบอาคารที่มีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือก และพบว่าอาคาร C ตามตารางที่ 3 มีข้อได้เปรียบมากที่สุดใน 3 อาคาร เนื่องจากเป็นอาคารที่มีรูปแบบสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นย่านภายในถนนทรงวาด ลักษณะสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารล้อมลาน รูปทรงภายในที่มีพื้นที่ลานหรือคอร์ทตรงกลางเพราะอาคารเป็นรูปตัวยู และมีการตกแต่งฉลุน้ำต่าง อีกทั้งบ้านประตู่ยังเป็นบ้านไม้รูปแบบสมัยก่อน รวมไปถึงตำแหน่งที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา แม้จะมีอาคารด้านหลังบังอยู่ แต่สามารถรื้อถอนออกได้ อีกทั้งยังอยู่ในเส้นทางผ่านของเทศกาลศิลปะ BKKDW ใกล้กับรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมังกรในระยะที่สามารถเดินเท้าได้ ทำให้สามารถเดินทางได้สะดวกสำหรับตัวศิลปิน ซึ่งผลการศึกษานี้จะนำมาสรุปเป็นประเด็นต่างๆ และนำไปสู่แนวทางการออกแบบต่อไป

ภาพที่ 4.19 อาคาร C ดัดแปลงจาก google earth. โดย ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 4.20 อาคาร C ฝั่งถนนและฝั่งแม่น้ำ. โดย ผู้วิจัย, 2565.

4.5.4 แนวทางการปรับปรุงอาคาร

การวิเคราะห์กรณีศึกษาศิลปินพำนักรั้วทั้งหมดได้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ (1) การวิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการวางผัง (2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของอาคารเดิมและอาคารใหม่ โดยงานวิจัยนี้เน้นเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาโครงการศิลปินพำนักรั้วที่เหมาะสม

สรุปการวิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการวางผังจากกรณีศึกษาทั้งหมด 5 โครงการ โดยการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างภายในตัวพื้นที่ เพื่อศึกษารูปแบบการใช้งานที่เกิดขึ้น สามารถสรุปเป็นแนวทางการออกแบบได้เป็นประเด็น ดังนี้

1. เกิดพื้นที่เชื่อมปฏิสัมพันธ์โดยแบ่งผังการใช้งานให้พื้นที่ชั้น 2 สามารถมองลงไปในพื้นที่ชั้น 1 ได้ โดยส่วนของพื้นที่ชั้น 1 ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ทำงาน หรือจัดแสดงผลงาน ส่วนพื้นที่ชั้น 2 จะเป็นพื้นที่ทางเดิน หรือห้องสมุด

2. ให้ความสำคัญกับพื้นที่ลานอเนกประสงค์ หรือพื้นที่ภายนอก โดยสามารถเป็นพื้นที่พักผ่อน และพื้นที่ทำกิจกรรมได้

3. การแบ่งพื้นที่ทำงานส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ชั้น 1 และส่วนของพื้นที่อยู่อาศัยจะอยู่ในชั้น 2

4. พื้นที่แรกที่จะเป็นพื้นที่รองรับคน ส่วนใหญ่จะมีการใช้งานเป็นพื้นที่จัดแสดงผลงาน พื้นที่เวิร์คช็อป หรือพื้นที่เชิงพาณิชย์อย่างร้านค้า มีลักษณะเป็นโถงใหญ่ หากพื้นที่ตรงนั้นต้องแบ่งการใช้งาน มันจะใช่การแบ่งแบบยกระดับพื้น หรือใช้บันไดเป็นตัวกั้นพื้นที่

5. พื้นที่ทำงานของศิลปินพำนักรั้วมีความหลากหลาย ทั้งในรูปแบบโคเวิร์คกิ้งสเปซ และรูปแบบห้องทำงานสตูดิโอ

6. พื้นที่เชิงพาณิชย์มักเป็นพื้นที่เสริม ที่ไว้รองรับบุคคลภายนอก

สรุปความสัมพันธ์ของอาคารเดิมและอาคารใหม่ รูปแบบของอาคารเก่าจะมีช่องเปิดหรือกำแพงทึบ และเป็น 2 อาคารมีส่วนแยกกัน ไม่มีความเชื่อมต่อกัน การปรับเปลี่ยนอาคารที่เกิดขึ้นในทุกกรณีศึกษา ผู้วิจัยสามารถแบ่งประเด็นออกมาได้ ดังนี้

1. อาคารในตอนแรกจะทึบ มีการปรับเปลี่ยนอาคารให้มีความโปร่งขึ้น ทั้งการทาสีผนังและเพิ่มช่องเปิดต่างๆ ภายในอาคาร ทั้งหน้าต่าง และส่วนหลังคา เพื่อให้แสงธรรมชาติสามารถเข้ามาภายในอาคาร

2. การทำให้ 2 อาคารมีการเชื่อมต่อกัน การเจาะช่องประตู ทางเดินที่เพิ่มขึ้น หรือการเชื่อมต่อด้วยพื้นที่ภายนอก

3. การแบ่งพื้นที่ภายในอาคารเพิ่ม เพื่อเพิ่มรูปแบบการใช้งานอาคารให้เพียงพอต่อความต้องการของการใช้สอยอาคารใหม่ ในด้านการออกแบบได้ทำการต่อเติมส่วนผนัง ให้มีจำนวนห้องเพิ่มขึ้น หรือแบ่งพื้นที่ด้วยการยกกระดานพื้น

4. ไม่นิยมเปลี่ยนวัสดุปิดผิวเดิม ในด้านของพื้น เนื่องจากอาคารเดิมมีการเลือกวัสดุที่เข้ากับตัวอาคารที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเฉพาะตัวและเป็นเอกลักษณ์ และไม่สามารถหาทดแทนในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป จะปรับเปลี่ยนโดยการขัด และเคลือบวัสดุปิดผิวเดิม ส่วนในด้านของผนังจะนิยมเปลี่ยน หรือนำวัสดุอื่นมาปิดผิวทับ

5. ภายนอกอาคารจะเลือกใช้วัสดุที่เหมือนกัน รวมไปถึงสีเดียวกัน เพื่อให้อาคารมีความคล้ายและผสมผสานกัน โดยไม่มีแยกออกจากกัน แม้จะเป็นอาคาร 2 ส่วน

6. รูปทรงอาคารทั้ง 2 ส่วนทั้งอาคารใหม่และเก่า จะมีการต่อเติมให้มีความสูงหรือรูปทรงที่คล้ายหรือเหมือนกัน โดยทั้ง 2 อาคารจะมีความกลมกลืนกัน ไม่ดูแยกกัน หรือยกกระดานชั้นอาคารให้มีทางเดินที่เชื่อมต่อกัน

7. การเพิ่มพื้นที่สีเขียว หรือพื้นที่เปิดโล่งภายในอาคาร ให้มีพื้นที่สำหรับสวนหรือพื้นที่ลานอเนกประสงค์ ที่สามารถปรับได้ แล้วแต่ความต้องการของกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้

4.5.5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โปรแกรมพื้นที่ศิลปินพำนัก ลักษณะวิทยาทาง

สถาปัตยกรรม และบริบทของความเป็นย่าน

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกมาเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่

1. ประเภทของโปรแกรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศิลปินพำนัก

โดยได้แบ่งเป็นประเภทของพื้นที่ จากการสัมภาษณ์กิจกรรมของศิลปินที่เข้าร่วมในโครงการศิลปินพำนัก และจากกรณีศึกษาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ออกมาได้เป็น 5 พื้นที่หลัก ซึ่งประกอบไปด้วย

- (1) พื้นที่สร้างสรรค์ผลงานสำหรับศิลปิน เป็นพื้นที่ส่วนตัว
- (2) พื้นที่อยู่อาศัยสำหรับศิลปิน เป็นพื้นที่ส่วนตัว
- (3) พื้นที่เผยแพร่หรือจัดแสดงผลงานสำหรับศิลปิน เป็นพื้นที่สาธารณะ
- (4) พื้นที่พบปะระหว่างศิลปิน ผู้ที่มีความสนใจในงานศิลปะ และชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะ (พื้นที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์) เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะ
- (5) พื้นที่ใหม่ที่จำเป็น เพื่อส่งเสริมการใช้งานภายในโครงการ เป็นพื้นที่สาธารณะเมื่อแบ่งประเภท และรูปแบบแล้ว จึงวิเคราะห์เพื่อระบุโปรแกรมที่จำเป็นต้องแยกย่อยตามแต่ละพื้นที่

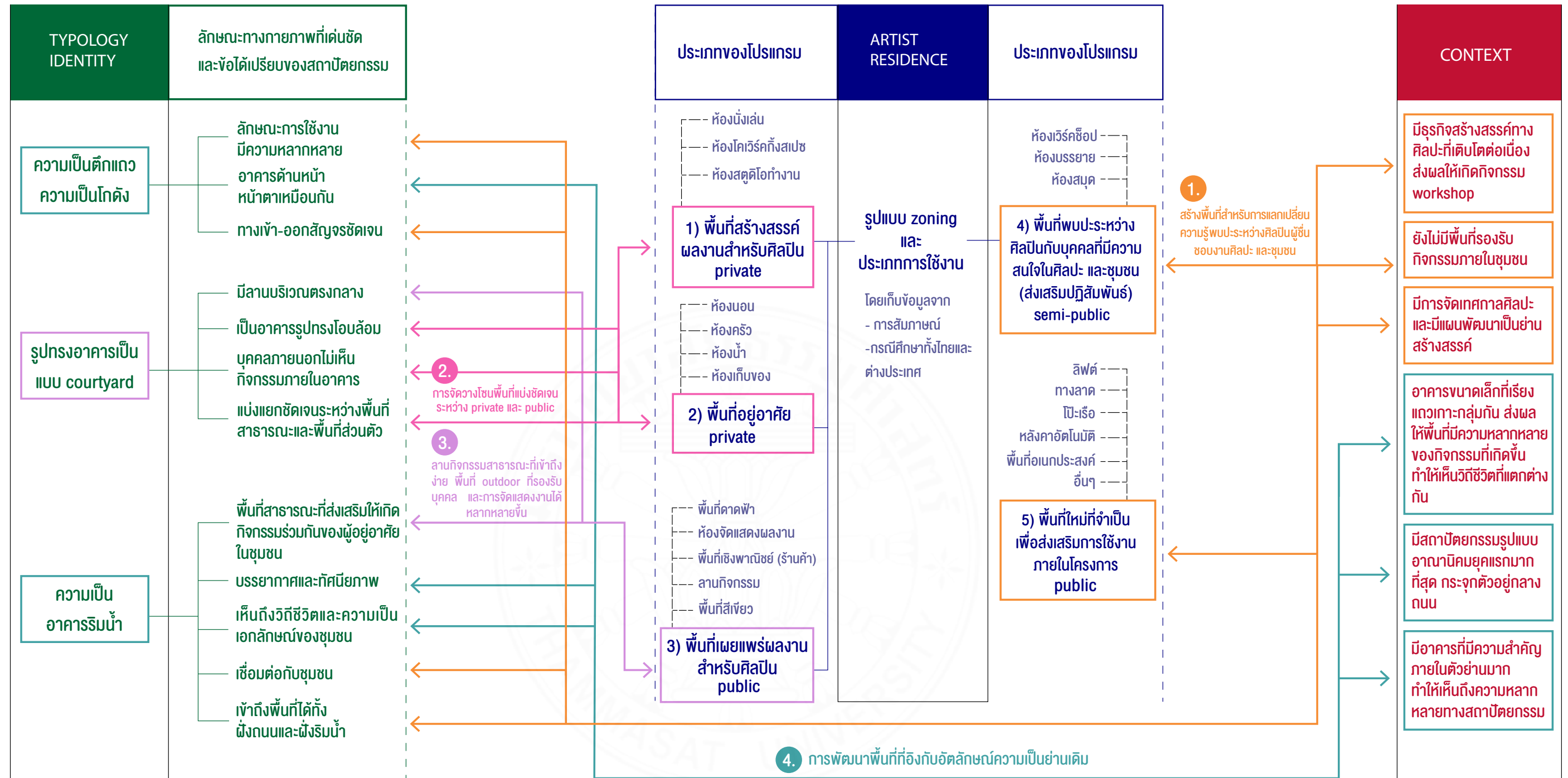
2. ลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

เนื่องจากอาคารที่มีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือกนั้น มีลักษณะวิธยาทางสถาปัตยกรรมที่ด้านหน้าเป็นตึกแถวติดกับถนนทรงวาด เชื่อมกับโกดังด้านหลัง เป็นอาคารล้อมลานรูปทรงภายในที่มีพื้นที่ลานหรือคอร์ต ตรงกลางเพราะอาคารเป็นรูปตัวยู และตำแหน่งที่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ผู้วิจัยจึงดึงลักษณะทางกายภาพที่เด่นชัดและข้อได้เปรียบของสถาปัตยกรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าความมีเอกลักษณ์ของอาคารมีส่วนช่วยในการสนับสนุนโปรแกรมของพื้นที่ศิลปินพำนัก

3. บริบทของความเป็นย่าน

จากการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลของตัวย่านและบริบทโดยรอบ ทำให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของตัวย่าน โดยสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเด็นย่อย คือ ประเด็นแรกในเรื่องของการเติบโตทางศิลปะ ทั้งในรูปแบบธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีการจัดกิจกรรม แกลเลอรี หรือห้องเที่ยว รวมไปถึงเทศกาลทางศิลปะที่เกิดขึ้นทุกปี และประเด็นที่สองคือความมีเอกลักษณ์ของตัวย่านทั้งในด้านสถาปัตยกรรม อาคารที่สำคัญในตัวย่าน และการจัดเรียงอาคารขนาดเล็กที่เกาะกลุ่มกัน ส่งผลให้พื้นที่มีความหลากหลายของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน

จากประเด็นข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้นำมารวบรวม และวิเคราะห์ เพื่อเสนอแนวทางการออกแบบปรับปรุงอาคารเพื่อเป็นพื้นที่ศิลปินพำนัก และนำไปสู่การทดลองต่อไป โดยในรูปแบบแผนภาพ ดังนี้

1. สร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้พบปะระหว่างศิลปินผู้ขึ้น ชอบคุณงานศิลปะ และชุมชน

2. การจัดวางโซนพื้นที่แบ่งชัดเจนระหว่าง private และ public

3. ลานกิจกรรมสาธารณะที่เข้าถึงง่าย พื้นที่ outdoor ที่รองรับ บุคคล และการจัดแสดงงานได้หลากหลายขึ้น

4. การพัฒนาพื้นที่ที่อิงกับอัตลักษณ์ความเป็นย่านเดิม

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

2. การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์

3. ความต่อเนื่องของโครงการผ่านลาน

4. บริบทภายนอกและอาคาร

ภาพที่ 4.22 แผนภาพความสัมพันธ์โปรแกรมภายในพื้นที่ศิลปินพำนัก วิทยาทางสถาปัตยกรรม และบริบทของความเป็นย่าน เพื่อนำไปสู่ประเด็นแนวทางการออกแบบ . โดย ผู้วิจัย, 2565.

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพื้นที่ศิลปินพำนัก และทฤษฎีต่าง ๆ พบว่าพื้นที่มีศักยภาพและสามารถพัฒนาจากการออกแบบทดลอง โดยมุ่งเน้นไปที่ 3 ผู้ใช้งานหลักคือศิลปินที่มาพำนัก ผู้ที่มีความสนใจในงานศิลปะ และชุมชน โดยมุ่งเน้นไปที่ 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. สร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ พบปะระหว่างศิลปิน ผู้ชื่นชอบงานศิลปะ และชุมชน

2. การจัดวางโซนพื้นที่แบ่งชัดเจนระหว่างพื้นที่ส่วนตัว และพื้นที่สาธารณะ

3. ลานกิจกรรมสาธารณะที่เข้าถึงง่าย พื้นที่ภายนอก ที่รองรับบุคคล และการจัดแสดงงานได้หลากหลายขึ้น

4. การพัฒนาพื้นที่ที่อ้างอิงกับอัตลักษณ์ความเป็นย่านเดิม

โดยประเด็นสำคัญทั้งหมดนี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์ นำไปสู่กรอบการทดลองออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์กึ่งคลังสินค้าได้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

2. การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์

3. ความต่อเนื่องของลานและโครงการ

4. บริบทภายนอก และอาคาร

บทที่ 5

การออกแบบทดลอง

งานวิจัยนี้มีแนวคิดที่จะศึกษาแนวทางการออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ศิลปะกึ่งพนักศิลปินย่านสร้างสรรค์ โดยในขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนการพัฒนาโครงการโดยใช้การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม การลงพื้นที่ การสำรวจความสอดคล้องระหว่างโปรแกรมในพื้นที่ศิลปินพนักและกายภาพของตัวอาคารพาณิชย์ตึกแถวกิ่งคลังสินค้า โดยแบ่งเป็นหัวข้อ ดังต่อไปนี้

5.1 แนวคิดการออกแบบทดลอง

5.2 การออกแบบทางเลือก

5.3 สรุปแนวทางการพัฒนาอาคารพาณิชย์ตึกแถวกิ่งคลังสินค้าเป็นพื้นที่ศิลปินพนัก

5.1 แนวคิดการออกแบบทดลอง

กระบวนการออกแบบการทดลอง เน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดรายละเอียดโครงการในบทที่ 4 และลักษณะกายภาพรวมไปถึงการใช้งานปัจจุบันของอาคารที่คัดเลือก เพื่อปรับปรุงอาคารเดิมให้มีความเหมาะสมสำหรับพื้นที่ศิลปินพนัก

5.1.1 การสำรวจอาคารตัวอย่างสำหรับการออกแบบ

จากการลงพื้นที่ในการสำรวจอาคารซึ่งมีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือกที่มีจำนวน 3 อาคาร ที่เข้าข่าย เมื่อเปรียบเทียบตามเกณฑ์แล้วได้เลือกอาคาร C นั้น ดังที่กล่าวไปในหัวข้อที่ 4.4.2 และกำหนดขอบเขตขึ้นมาในบริเวณถนนทรงวาด พบว่ารูปแบบของอาคารในถนนทรงวาดมีความเป็นตึกแถวกิ่งโกดังสินค้า ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะของตัวย่านและพบว่าตำแหน่งที่ตั้งของอาคารอยู่บริเวณต้นถนนทรงวาดซึ่งมีการกระจุกตัวของกลุ่มอาคารแถว โดยผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์สำรวจอาคารตัวอย่างสำหรับการออกแบบเป็น 4 ด้าน คือ

- 1.ด้านบริบทการใช้งานปัจจุบัน
- 2.ด้านลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม
- 3.ด้านการสัญจรและเชื่อมต่อภายในโครงการ
- 4.ด้านการประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรม

5.1.1.1 บริบทการใช้งานปัจจุบัน

อาคารพาณิชย์ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ พื้นที่สำนักงานและโกดังสินค้าของบริษัท เจริญพาณิชย์ไทย จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทนำเข้า-ส่งออก ัญพืชและเมล็ดกาแฟ ซึ่งก่อตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2496 โดยตัวอาคารตั้งอยู่เลขที่ 1302-1303 ถนนทรงวาด

ภาพที่ 5.1 ภาพถ่ายทางอากาศอาคาร ดัดแปลงจาก google map, โดยผู้วิจัย 2565.

พื้นที่ดินทั้งหมด 566.25 ตร.วา

พื้นที่ใช้สอยรวม 2,250 ตร.ม.

ประกอบไปด้วยพื้นที่ ชั้นหนึ่ง 1,030 ตร.ม. และพื้นที่ชั้นสอง 1,220 ตร.ม.

ภาพที่ 5.2 ด้านหน้าอาคารพาณิชย์ บริษัท เจริญพาณิชย์ไทย จำกัด. โดย ผู้วิจัย, 2565

โดยโปรแกรมเดิมของพื้นที่นั้น ในด้านหน้าของอาคารพาณิชย์ได้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่สำนักงาน แทรกด้วยทางเข้าอาคาร และพื้นที่คลังสินค้า เมื่อเข้ามาด้านในอาคารจะเป็นลานโล่งบริเวณตรงกลาง ตัวอาคารถูกปกคลุมด้วยหลังคา ประกบด้วยพื้นที่คลังสินค้า 2 ฝั่ง เมื่อเข้ามาด้านในจะมีอาคารเรือนไม้ 3 ชั้นที่ไม่ได้ใช้งานและถูกทิ้งร้างอยู่ด้านหลังของโครงการ และฝั่งที่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาได้มีการสร้างโครงสร้างเสาและหลังคาชั่วคราว ที่สามารถรื้อถอนได้ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับพื้นที่ศิลปนิพนธ์

ภาพที่ 5.3 ผังรูปแบบการใช้งานอาคารบริษัท เจริญพาณิชย์ไทย จำกัด. โดย ผู้วิจัย, 2565

5.1.1.2 ลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

อาคารของบริษัท เจริญพาณิชย์ไทย จำกัด มีรูปแบบอาคารที่เป็นเอกลักษณ์ของถนนทรงวาด เนื่องจากมีลักษณะของอาคาร 3 ส่วน คือ ส่วนแรกอาคารพาณิชย์เรือนแถว ส่วนที่สองโกดังสินค้า และ ส่วนที่สามสวนเรือนไม้

ภาพที่ 5.4ผังรูปแบบลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมของอาคาร. โดย ผู้วิจัย, 2565

ตึกแถว 2 ชั้น 10 คูหา คูหาละ 2.9 เมตร อยู่ด้านหน้าของโครงการ ติดกับถนนทรงวาด เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมอาณานิคมยุคแรก ด้านหน้าเป็นประตูไม้สมัยก่อนสีฟ้า ถัดมาเป็นประตูกระจกเป็นการติดตั้งเสริมสำหรับการใช้งานปัจจุบันที่มีเครื่องปรับอากาศ และประตูเหล็กดัด สำหรับส่วนที่ใช้งานสำหรับเก็บสินค้า ตรงกลางตึกแถวมีทางเข้าอาคาร สำหรับให้รถยนต์เข้าได้ บริเวณชั้น 2 เป็นหน้าต่างบ้านไม้สีฟ้าฉลุลายโค้งตกแต่งด้านบนของหน้าต่าง และเหล็กดัด

ภาพที่ 5.5 ส่วนของตึกแถวหน้าโครงการ. โดย ผู้วิจัย, 2565

โกดังสินค้า อยู่บริเวณด้านหลังของตึกแถว เป็นโกดัง 2 ฝั่งขนานกัน แบ่งด้วย 22 ห้อง ด้านหน้าห้องมีประตูโครงเหล็กสีเขียว และหน้าต่างโครงเหล็กสีเขียว มีทั้งหน้าต่าง 2 ฝั่ง และหน้าต่างฝั่งขวาของประตูสลับกันไป บริเวณชั้น 2 เป็นประตูไม้ลูกฟักสีเขียว มีหน้าต่างประกอบประตูทั้ง 2 ฝั่ง พร้อมระเบียงทางเดินไม้ล้อมโกดัง

ภาพที่ 5.6 ส่วนของโกดังสินค้าภายในโครงการ. โดย ผู้วิจัย, 2565

อาคารเรือนไม้ อยู่บริเวณส่วนท้ายติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเรือนไม้ 3 ชั้น เป็นเรือนไม้ที่เชื่อมกับระเบียงทางเดินไม้ทั่วอาคาร มีบันไดภายนอกอาคารสำหรับขึ้นไปบริเวณชั้น 2 ซึ่งอาคารเรือนไม้ไม่มีระเบียงบริเวณชั้น 2 ที่สามารถเห็นทัศนียภาพของริมแม่น้ำเจ้าพระยาได้

ภาพที่ 5.7 ส่วนของโกดังสินค้าภายในโครงการ. ที่มา: Sasi Sukmongkol, 2563

5.1.1.3 การสัญจรและการเชื่อมต่อภายในโครงการ

อาคารของบริษัท เจริญพาณิชย์ไทย จำกัด มีทางเข้าอาคารสำหรับรถยนต์เพียงทางเดียว คือตึกแถวด้านหน้าโครงการ ส่วนประตูของโครงการที่ผู้ใช้งานเข้าได้นั้น มีส่วนของประตูหน้าตึกแถว และประตูทางขวาของโครงการ ที่สามารถเข้าทางด้านข้างของโครงการได้ การเชื่อมต่อของแต่ละอาคารจะมีลานบริเวณตรงกลาง ที่ทำให้สามารถเข้าถึงได้ทุกพื้นที่ภายใน ส่วนของบริเวณชั้น 2 จะมีระเบียงไม้ทางเดินรอบอาคาร ทำให้ส่วนของตึกแถว โกดังและเรือนไม้เชื่อมต่อกัน อีกทั้งการติดตั้งส่วนใหม่อย่างลิฟต์สำหรับการขนสินค้าขึ้นไปบริเวณชั้น 2

ภาพที่ 5.8ผังรูปแบบการสัญจรและการเชื่อมต่อภายในโครงการ. โดย ผู้วิจัย, 2565

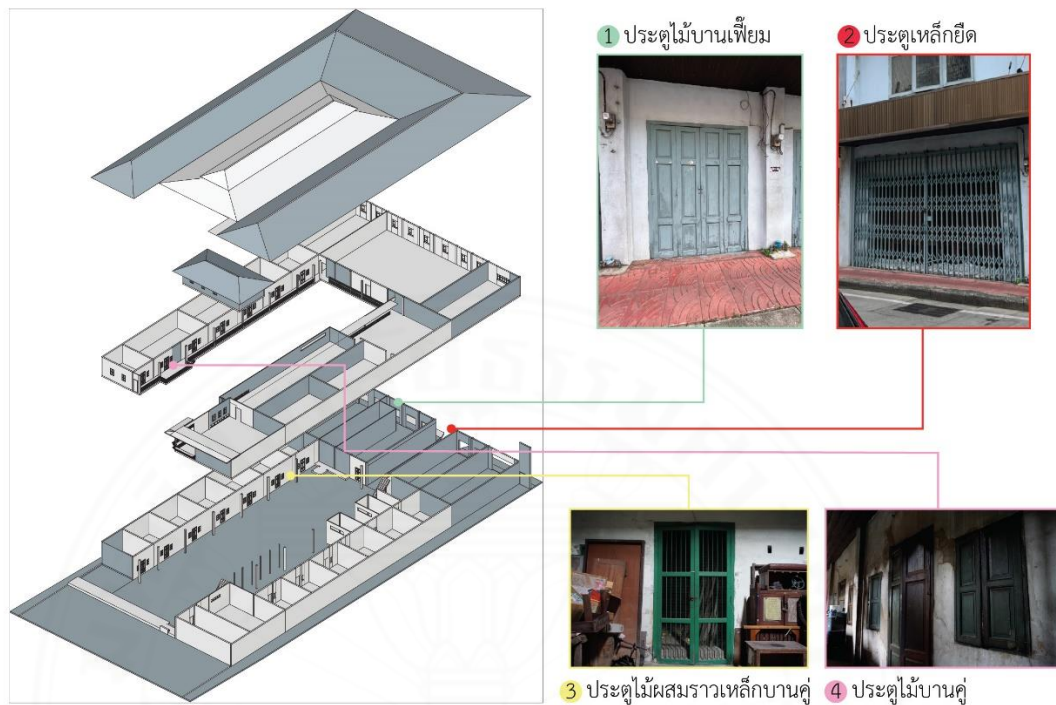
5.1.1.4 การประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรม

จากการศึกษาอาคารของบริษัท เจริญพาณิชย์ไทย จำกัด ผ่านการสำรวจ บันทึกถ่ายภาพ และการจัดแบบสถาปัตยกรรมผ่านแบบจำลองอาคาร ซึ่งสามารถแบ่งองค์ประกอบแต่ละส่วนของสถาปัตยกรรมในการประเมินคุณค่าได้ทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่

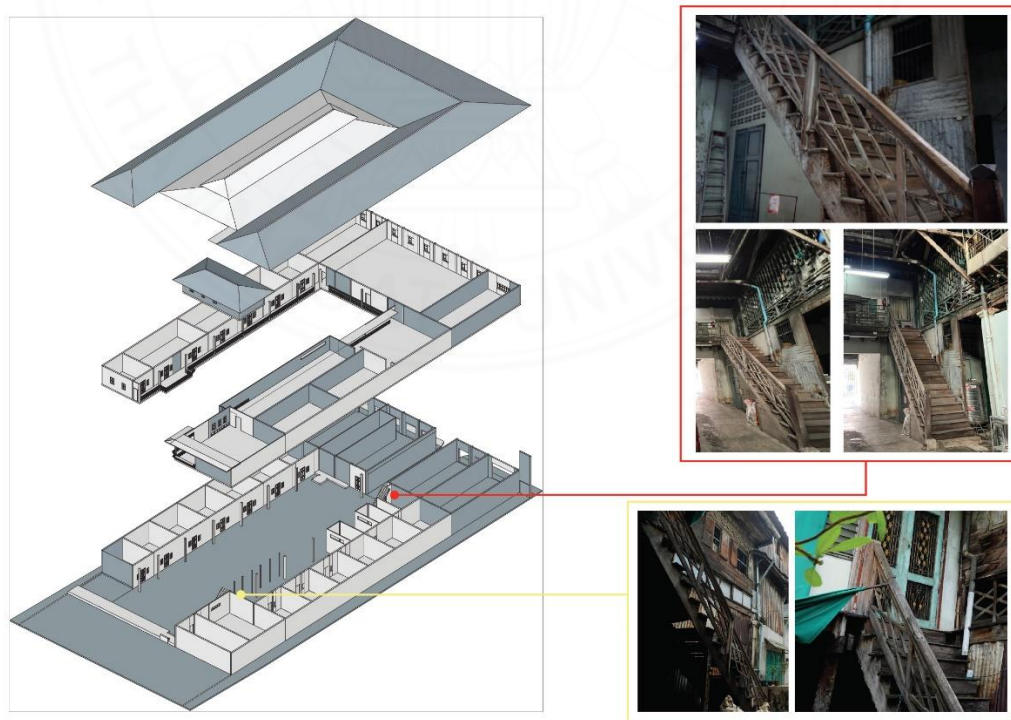
- (1) ประตู
- (2) บันไดและราวบันได
- (3) หน้าต่าง
- (4) ทางเดินระเปียงไม้
- (5) ช่องระบายลมชั้นบน
- (6) หลังคา

ดังนั้นการศึกษาข้อมูลในส่วนนี้จะทำให้เห็นถึงเอกลักษณ์ และการเก็บรักษาคุณค่าขององค์ประกอบภายในอาคารทั้งในส่วนตึกแถว โกดังสินค้า และอาคารเรือนไม้ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

การประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรม : ประตู

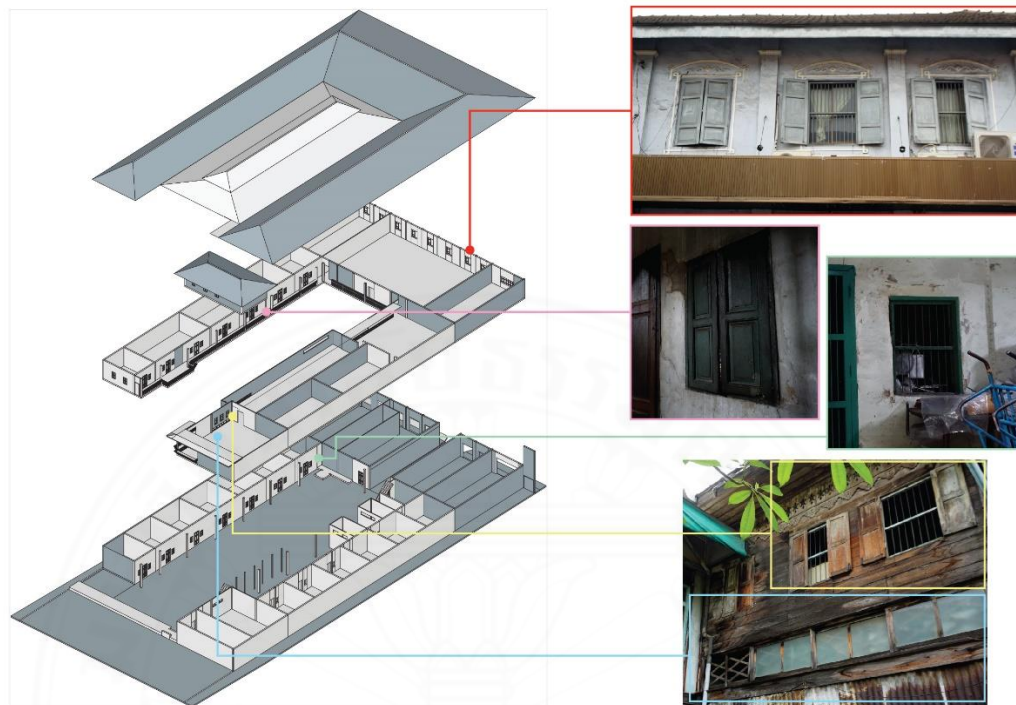

การประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรม : บันไดและราวบันได

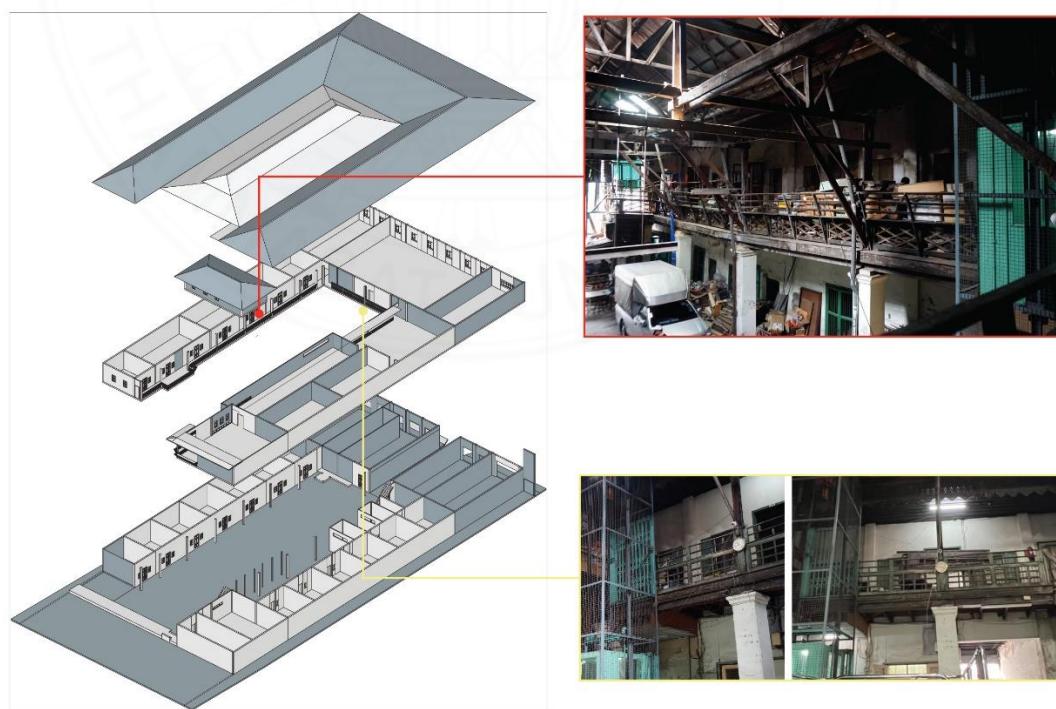

ภาพที่ 5.9 แสดงองค์ประกอบแต่ละส่วนที่มีคุณค่าของสถาปัตยกรรม. โดย ผู้วิจัย, 2565

การประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรม : หน้าต่าง

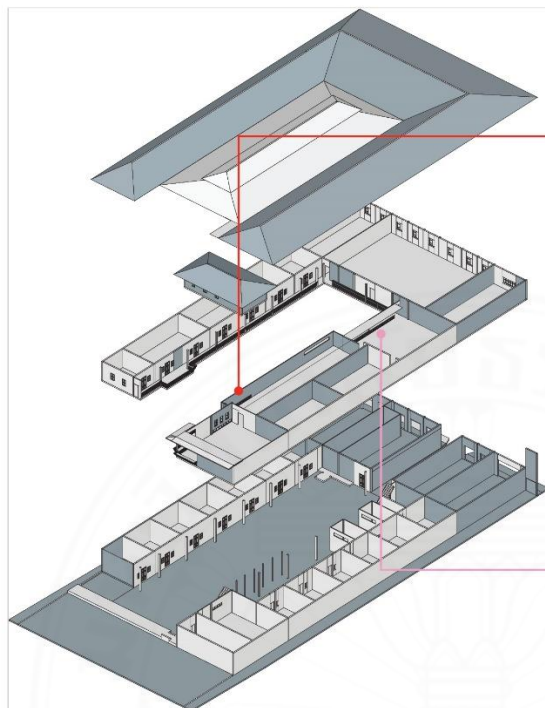

การประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรม : ทางเดินระเบียงไม้

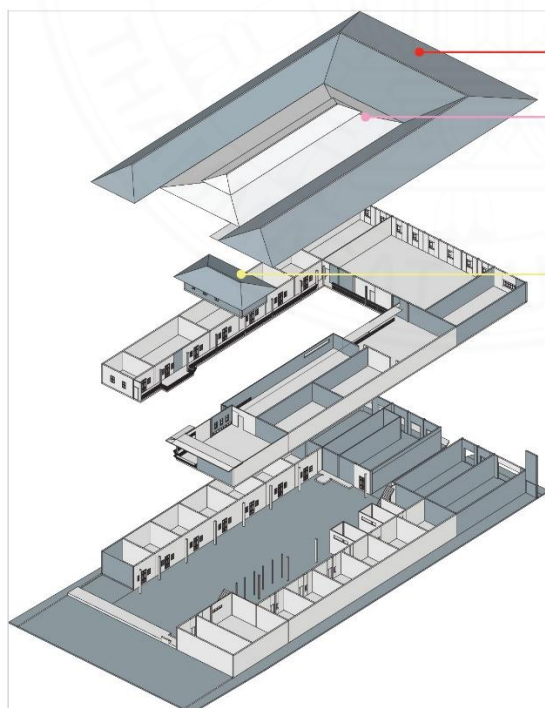

ภาพที่ 5.10 แสดงองค์ประกอบแต่ละส่วนที่มีคุณค่าของสถาปัตยกรรม. โดย ผู้วิจัย, 2565

การประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรม : ซ่องระบายลมชั้นบน

การประเมินคุณค่าของสถาปัตยกรรม : หลังคา

① หลังคาสังกะสี บริเวณลาน

② หลังคาปูกระเบื้อง

③ หลังคาสังกะสี เรือนไม้

ภาพที่ 5.11 แสดงองค์ประกอบแต่ละส่วนที่มีคุณค่าของสถาปัตยกรรม. โดย ผู้วิจัย, 2565

จากการประเมินแต่ละองค์ประกอบของโครงการ ทำให้พบว่าส่วนที่มีคุณค่าและควรอนุรักษ์หรือนำกลับมาปรับปรุงใหม่ในสภาพเดิม มีดังนี้

(1) แบ่งเป็น 2 ส่วนคือประตูภายนอกโครงการ มี 2 รูปแบบคือ ประตูไม้บานเฟี้ยม และประตูเหล็กยึด ซึ่งมักจะเป็นประตูสำหรับอาคารพาณิชย์ตึกแถว และประตูภายในโครงการ มีอีก 2 รูปแบบ คือ ประตูไม้ผสมราวเหล็กบานคู่สี่เหลี่ยม จะอยู่บริเวณชั้น 1 ภายในโครงการ และประตูไม้บานคู่ จะอยู่บริเวณชั้น 2 ของโครงการ

(2) บันไดและราวบันได บันไดและราวบันไดของโครงการมี 2 ตำแหน่งด้วยกัน และมีลักษณะทางกายภาพเหมือนกัน คือเป็นบันไดไม้ มีราวบันได โดยมีเอกลักษณ์ของราวบันไดตรงที่เป็นระแนงไม้ไขว้ทับกัน

(3) หน้าต่าง หน้าต่างของโครงการ มีทั้งหมด 5 รูปแบบด้วยกัน คือ หน้าต่างไม้บานเปิดสี่เหลี่ยมและมีซุ้มหน้าต่างโค้งฉลุลายตกแต่ง อยู่บริเวณชั้น 2 ของตึกแถวนอกโครงการ ส่วนของภายในโครงการบริเวณโกดัง จะเป็นหน้าต่างไม้ผสมเหล็กดัดสี่เหลี่ยม และหน้าต่างไม้บานคู่สี่เหลี่ยม และส่วนสุดท้ายส่วนของเรือนไม้ด้านหลังโครงการจะเป็นหน้าต่างบานไม้คู่ และหน้าต่างวงกบไม้บานเลื่อนกระจก

(4) ทางเดินระเบียงไม้ ทางเดินระเบียงไม้จะอยู่บริเวณชั้น 2 ของโครงการ โดยมี 2 รูปแบบ คือทางเดินระเบียงไม้ระแนงไม้ไขว้ทับกัน และระเบียงทางเดินไม้แนวตาราง

(5) ช่องระบายลมชั้นบน ช่องระบายลมจะอยู่บริเวณชั้น 2 ของโครงการ ฝั่งโกดังสินค้า มีรูปแบบเป็นระแนงไม้ไขว้ทับกัน เหมือนกับราวบันไดและระเบียงทางเดิน

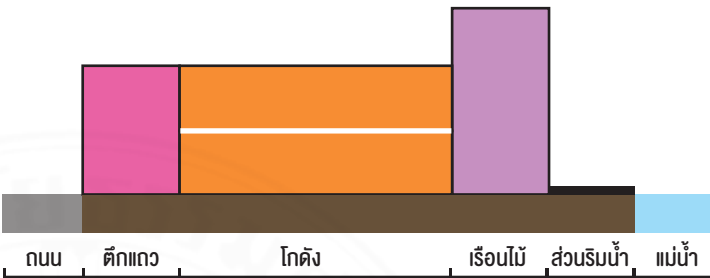
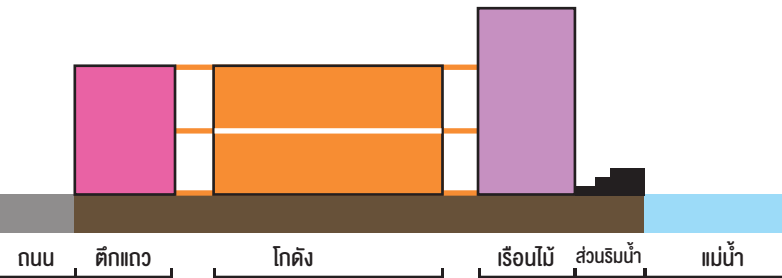
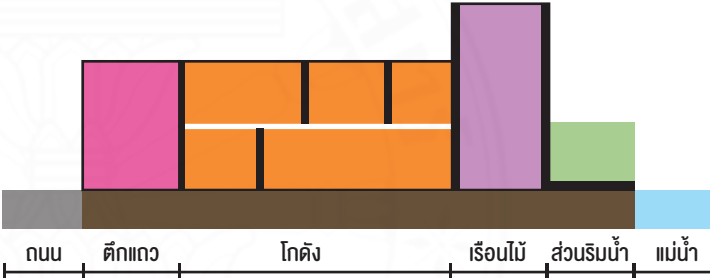
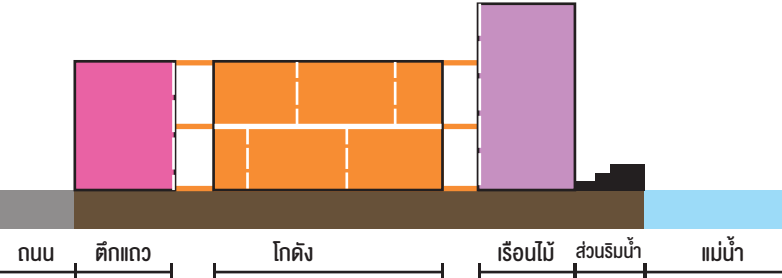
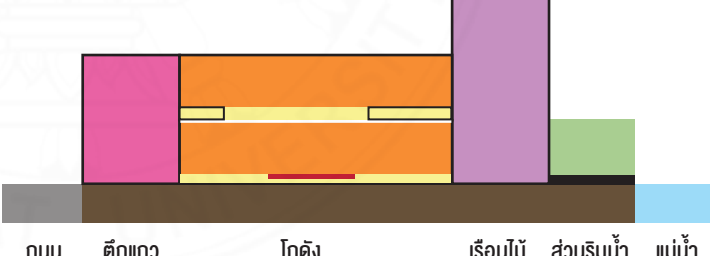
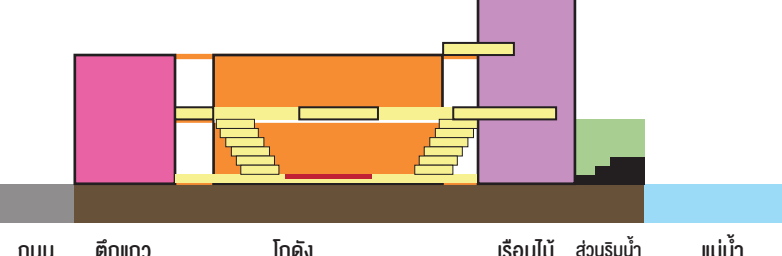
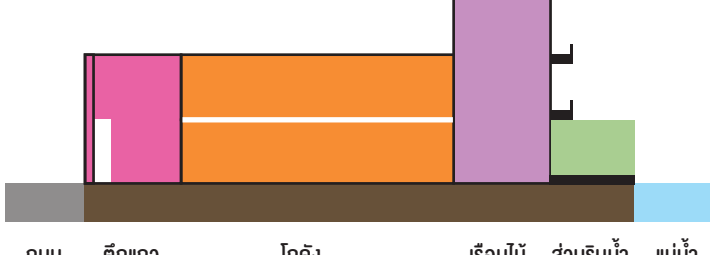
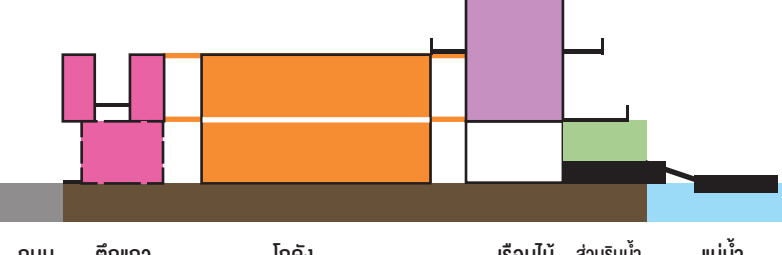
(6) หลังคา หลังคาจะมีทั้งหมด 3 รูปแบบโดยส่วนของลานกลางโครงการจะเป็นหลังคาโครงไม้ที่ปูสังกะสี ส่วนของอาคารตึกแถวและคลังสินค้า จะเป็นหลังคาปูกระเบื้องรูปทรงตัวยู โอบล้อมโครงการ และส่วนหลังคาแยกคือหลังคาสังกะสีบริเวณเรือนไม้ด้านหลังโครงการ

5.1.2 สรุปแนวคิดการออกแบบทดลอง

จากการวิเคราะห์พื้นที่ศิลปนิพนธ์ในเชิงกายภาพ มาสัมพันธ์กับพื้นที่ของศิลปนิพนธ์ในแต่ละองค์ประกอบของโครงการ โดยมุ่งเน้นไปที่ 4 ข้อที่สรุปเป็นแนวทางในบทที่ 4.5.5 มาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะกายภาพของความเป็นศิลปนิพนธ์ในอาคาร ผู้วิจัยจึงทดลองออกแบบปรับปรุงพื้นที่ และปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยในอาคารเดิม โดยประเด็นสำคัญทั้งหมดนี้ นำไปสู่กรอบการทดลองออกแบบปรับปรุงอาคารได้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม
2. การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์
3. ความต่อเนื่องของลานและโครงการ
4. บริบทภายนอก และอาคาร

ซึ่งประเด็นการออกแบบทดลองนี้ผู้วิจัยได้กรอบการทดลอง 4 ประเด็นนี้ ผ่านแนวทางการทดลองออกแบบ 2 แนวทาง ตามการวิเคราะห์ที่ได้จากกระบวนการวิจัยข้างต้น เนื่องจากตัวอาคารนั้น มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์และการปรับปรุงอาคารพาณิชย์เรือนแถวกิ่งคลังสินค้า แบ่งเป็น รูปแบบที่ 1 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย รูปแบบที่ 2 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก นำไปสู่การทดลองในแต่ละประเด็น

แนวทางการออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ศิลปะถึงพำนักศิลปินย่าน	การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย	การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก
1. ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม แนวทางการออกแบบอาคารในการแบ่ง 3 พื้นที่หลักในแบบผสมผสานกัน แนวทางการออกแบบอาคารในการแบ่ง 3 พื้นที่หลักแบบแยกอาคารกัน		
2. การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ แนวทางการออกแบบที่มุ่งเน้นไปในพื้นที่ส่วนตัวของศิลปิน แนวทางการออกแบบที่มุ่งเน้นไปเรื่องพื้นที่พบปะของศิลปิน		
3. ความต่อเนื่องของโครงการผ่านลาน แนวทางการออกแบบอาคารปิด ล้อมลาน แนวทางการออกแบบอาคารเปิดโล่ง ล้อมลาน		
4. บริบทภายนอกและอาคาร แนวทางการออกแบบอาคารเชื่อมต่อส่งเสริมบริบท อนุรักษ์อาคารมาก แนวทางการออกแบบอาคารเชื่อมต่อส่งเสริมบริบท อนุรักษ์อาคารน้อย		

ภาพที่ 5.9 สรุปแนวความคิดการทดลองออกแบบ . โดย ผู้วิจัย, 2565.

5.2 การออกแบบทางเลือก

จากการวิเคราะห์พื้นที่ศิลปินพำนักในเชิงกายภาพ มาสัมพันธ์กับพื้นที่ของศิลปินพำนักในแต่ละองค์ประกอบของโครงการ โดยมุ่งเน้นไปที่ 4 ข้อที่สรุปเป็นแนวทางในบทที่ 4.5.5 มาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะกายภาพของความเป็นศิลปินพำนักในอาคาร ผู้วิจัยจึงทดลองออกแบบปรับปรุงพื้นที่ และปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยในอาคารเดิม โดยประเด็นสำคัญทั้งหมดนี้ นำไปสู่กรอบการทดลองออกแบบปรับปรุงอาคารได้ 4 ด้าน ดังนี้

5.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

5.2.2 การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์

5.2.3 ความต่อเนื่องของลานและโครงการ

5.2.4 บริบทภายนอก และอาคาร

ซึ่งประเด็นการออกแบบทดลองนี้ผู้วิจัยได้กรอบการทดลอง 4 ประเด็นนี้ ผ่านแนวทางการทดลองออกแบบ 2 แนวทาง ตามการวิเคราะห์ที่ได้จากกระบวนการวิจัยข้างต้น เนื่องจากตัวอาคารนั้น มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์และการปรับปรุงอาคารพาณิชย์เรือนแถวกิ่งคลังสินค้า แบ่งเป็น รูปแบบที่ 1 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย รูปแบบที่ 2 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก นำไปสู่การทดลองในแต่ละประเด็น

โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

การออกแบบนี้จะช่วยดึงเอกลักษณ์ของย่านขึ้นมาผ่านรูปแบบลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมของตัวอาคารที่เป็น ตึกแถว โกดัง และเรือนไม้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้ใช้งานอาคารเกิดการรับรู้ถึงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของอาคาร ผ่านการปรับปรุงอาคารเดิม ให้มีเอกลักษณ์ชัดเจนของแต่ละรูปแบบอาคาร

โดยแนวทางรูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย ในประเด็นเรื่องแนวทางการออกแบบมุ่งเน้นอัตลักษณ์อาคาร 3 รูปแบบโดยการเชื่อมต่อกันอาคารกัน มีการออกแบบ ได้มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในตำแหน่งต่างๆที่เกิดขึ้นในโครงการทั้งหมด 4 ลำดับ ซึ่งแต่ละลำดับจะแตกต่างกันออกไป เพื่อพัฒนาให้ตัวอาคารมีอัตลักษณ์โดดเด่นขึ้นมา และทำให้ผู้ใช้งานภายในอาคารได้รับรู้ถึงความมีเอกลักษณ์ของตัวโครงการผ่านการออกแบบปรับปรุง และมีการใช้งานที่เหมาะสมมากขึ้นโดยที่อาคารยังติดกัน (ดูภาพที่ 5.13 ประกอบ)

ตำแหน่งที่ 1 : เพื่อการรับรู้ของความเป็นตึกแถวที่ติดกับถนน การกำหนดโปรแกรมให้ส่วนของตึกแถวจะเป็นพื้นที่สาธารณะที่จัดแสดงผลงานศิลปะ การจัดแสดงผลงานศิลปะ

ด้านหน้าของโครงการทำให้สามารถดึงดูดบุคคลอื่นเข้ามาในตัวโครงการได้ และความเป็นตึกแถวที่มีทางเข้าออกสัญจรที่ชัดเจน

ตำแหน่งที่ 2: เนื่องจากภายในถนนทรงวาด รูปแบบอาคารตึกแถวในตัวย่านจะมีการใช้งานเชิงพาณิชย์เป็นจำนวนมาก ทำให้จัดวางโปรแกรมของพื้นที่เชิงพาณิชย์อย่างร้านค้ากาแฟ หรือร้านขายผลงานศิลปะให้อยู่ในส่วนของตึกแถวที่ติดริมถนน เพื่อดึงดูดกลุ่มลูกค้าเข้ามา และสามารถเป็นพื้นที่พักผ่อนหรือรับรองผู้ใช้งานภายในโครงการ อย่างชุมชนหรือนักท่องเที่ยวได้

ตำแหน่งที่ 3: การนำผนังไม้และราวระแนงเหล็กของชั้น 2 บริเวณคลังสินค้า ออก ปรับเป็นราวระเบียงแต่ยังคงสภาพพื้นไม้เดิม เนื่องจากกระเบื้องไม้เดิมมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และเพื่อให้เห็นถึงผนังของอาคารคลังสินค้าเดิมที่โดนบดบังอยู่ เกิดการรับรู้ที่ชัดเจนขึ้นของอาคารคลังสินค้า ที่เป็นคลังสินค้า 2 ฝั่ง ขนานกัน โอบล้อมลานกลางอาคาร

ตำแหน่งที่ 4: บริเวณชั้น 2 ของตึกแถวภายในโครงการ มีการเจาะพื้นตึกแถวในชั้น 2 เพื่อให้พื้นที่ชั้น 1 เป็นแบบเพดานสูง เพื่อเพิ่มความปลอดโปร่งภายในอาคาร และยังแสดงให้เห็นถึงคูหาของตึกแถวที่ชัดเจนขึ้น ไปถึงหลังคาของตึกแถว

ส่วนรูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก เป็นแนวทางการออกแบบมุ่งเน้นอัตลักษณ์อาคาร 3 รูปแบบโดยอาคารแยกจากกัน จะไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก จะทำการรื้อผนังของส่วนที่ติดกันของอาคารแต่ละรูปแบบ คงพื้นเดิมไว้ เพื่อให้เกิดช่องว่าง เห็นความแตกต่างของอาคารแต่ละรูปแบบชัดเจน และมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในโครงการ 4 ลำดับ (ดูภาพที่ 5.14 ประกอบ) ดังนี้

ตำแหน่งที่ 1: เนื่องจากอาคารเดิมมีส่วนของอาคาร 3 ส่วนเชื่อมติดกันหมดทั้งโครงการเป็นรูปตัวยู ในรูปแบบนี้จึงมีการรื้อผนังส่วนที่ติดกันของแต่ละอาคารออก คงพื้นเดิมไว้ โดยการเพิ่มช่องว่างอาคารเดิมให้มีพื้นที่ว่าง เพื่อให้เห็นถึงแต่ละส่วนของอาคารที่แตกต่างกันชัดเจน แยกออกจากกันแต่ยังอยู่ภายในโครงการเดียวกัน

ตำแหน่งที่ 2: บริเวณชั้น 2 ของตึกแถวภายในโครงการ มีการเจาะพื้นตึกแถวในชั้น 2 เพื่อให้พื้นที่ชั้น 1 เป็นแบบเพดานสูง เพื่อเพิ่มความปลอดโปร่งภายในอาคาร และยังแสดงให้เห็นถึงคูหาของตึกแถวที่ชัดเจนขึ้น ไปถึงหลังคาตึกแถว

ตำแหน่งที่ 3: การนำผนังไม้และราวระแนงเหล็กของชั้น 2 บริเวณคลังสินค้า ออก ปรับเป็นราวระเบียงแต่ยังคงสภาพพื้นเดิมของอาคาร เนื่องจากกระเบื้องไม้เดิมมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และเพื่อให้เห็นถึงผนังของอาคารคลังสินค้าเดิมที่โดนบดบังอยู่ เกิดการรับรู้ที่ชัดเจนขึ้นของอาคารคลังสินค้า ที่เป็นคลังสินค้า 2 ฝั่ง ขนานกัน โอบล้อมลานกลางอาคาร และเหมาะสมต่อทางเดินที่มีเพิ่มขึ้น

ตำแหน่งที่ 4: บริเวณตึกแถวภายในโครงการชั้น 1 มีการเจาะผนังให้เป็นช่องเปิดบางส่วนทะลุต่อกันหลายคูหา เพื่อให้เห็นถึงผนังรับน้ำหนักเดิมของอาคาร เกิดการรับรู้ถึงความ เป็นตึกแถวที่ติดกันหลายคูหา

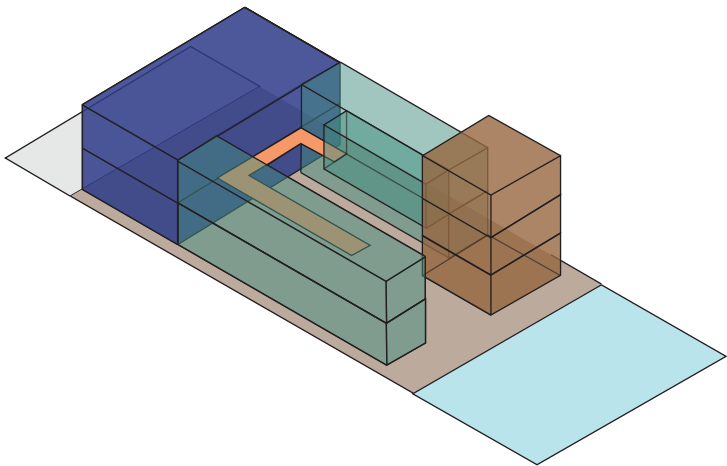
โดยจัดทำออกมาในรูปแบบผังอาคารเปรียบเทียบกัน ดังภาพต่อไปนี้

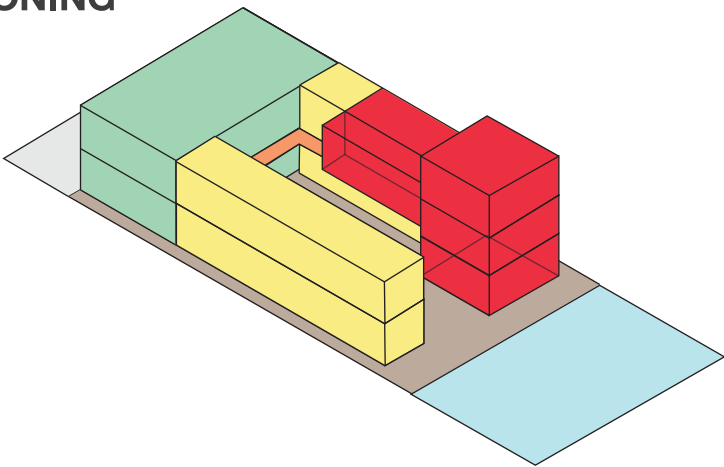
แนวทางการออกแบบมุ่งเน้นอัตลักษณ์อาคาร 3 รูปแบบ
โดยการเชื่อมต่ออาคารกัน

การออกแบบนี้ คำนึงถึงความเป็นความเป็นอัตลักษณ์ของตัวอาคาร
เพื่อให้ผู้ใช้งานเกิดการรับรู้รูปแบบลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมของ
ตัวอาคารเดิม โดยตัวโครงการมี 3 รูปแบบ ที่เชื่อมต่อกันทุกรูปแบบ

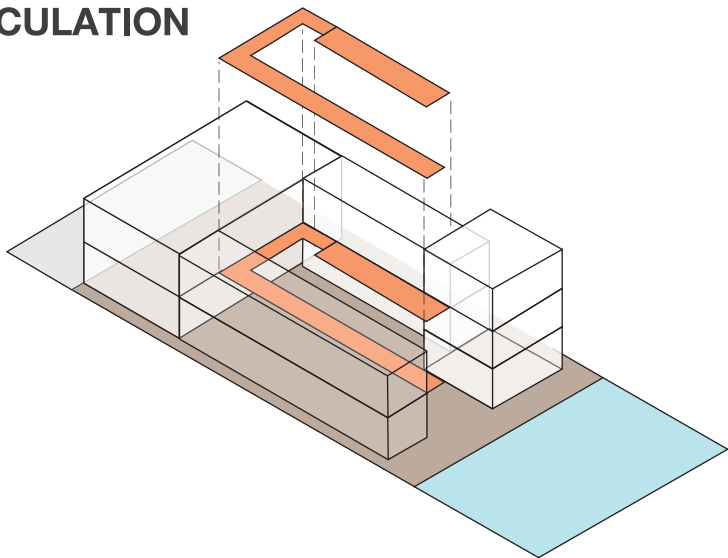
TYPOLOGY

ZONING

CIRCULATION

รูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย

1

ส่วนของตึกแถวจะเป็นพื้นที่สาธารณะ
ที่จัดแสดงผลงานศิลปะเพื่อส่งเสริมการ
เข้าถึงจากถนนทรงวาด

2

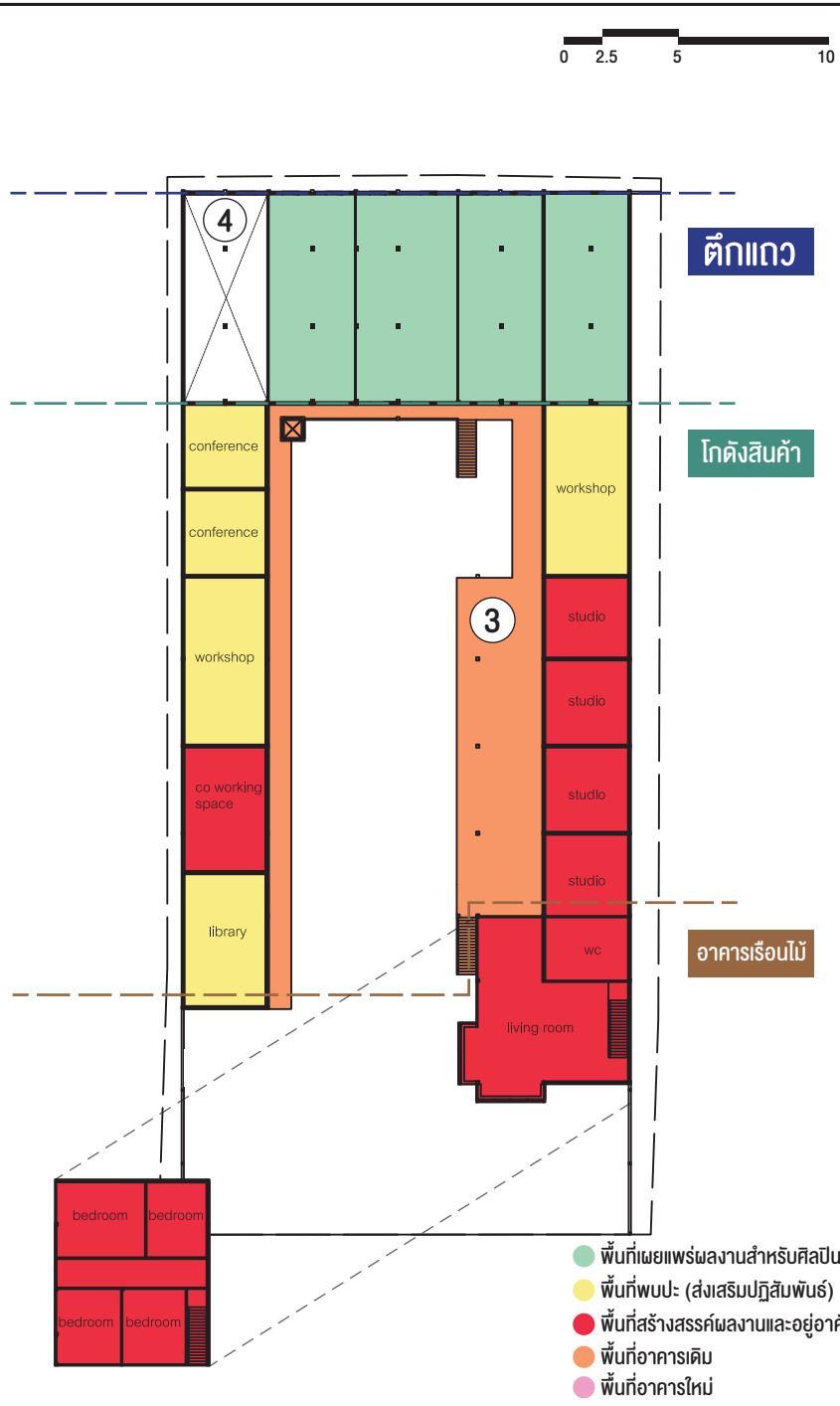
มีพื้นที่เชิงพาณิชย์อยู่ในส่วนของ
ตึกแถวติดริมถนน เพื่อคงความเป็น
ตึกแถวที่เป็ตรัยย่านเมืองเก่าค้าขาย
และไว้รองรับคน

3

การนำผนังชั้น 2 บริเวณโกดัง
ออก ให้เป็นพื้นที่ระเบียงนั้น ทำให้
เห็นผนังรับน้ำหนักของอาคารคลัง
สินค้า เพื่อเกิดการรับรู้ที่เพิ่มขึ้น

4

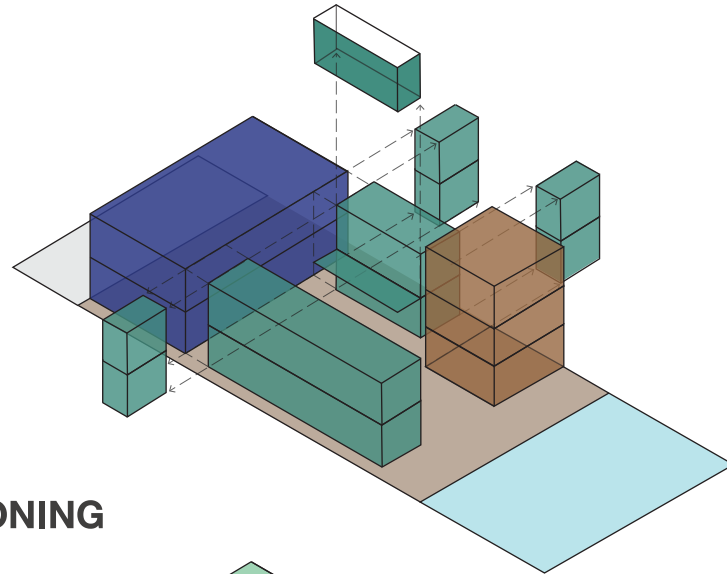
มีการเจาะพื้นบริเวณชั้น 2 ของ
ตึกแถวบางส่วนเพื่อบันคูลงของ
ตึกแถวให้เห็นชัดเจน

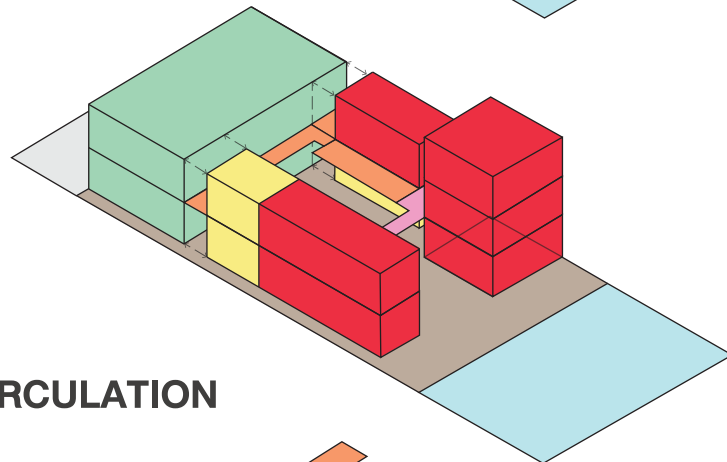
แนวทางการออกแบบมุ่งเน้นอัตลักษณ์อาคาร 3 รูปแบบ
โดยการแยกอาคารกัน

การออกแบบนี้จะทำการรื้อผนังส่วนที่ติดกันของอาคารต่าง และเกิด
ช่องว่าง เห็นความแตกต่างของอาคารชัดเจน จากช่องว่างที่เกิดขึ้น
เพื่อให้ผู้ใช้งานเกิดการรับรู้ถึงอัตลักษณ์รูปแบบลักษณะวิทยาทาง
สถาปัตยกรรมของตัวอาคารทั้ง 3 รูปแบบ

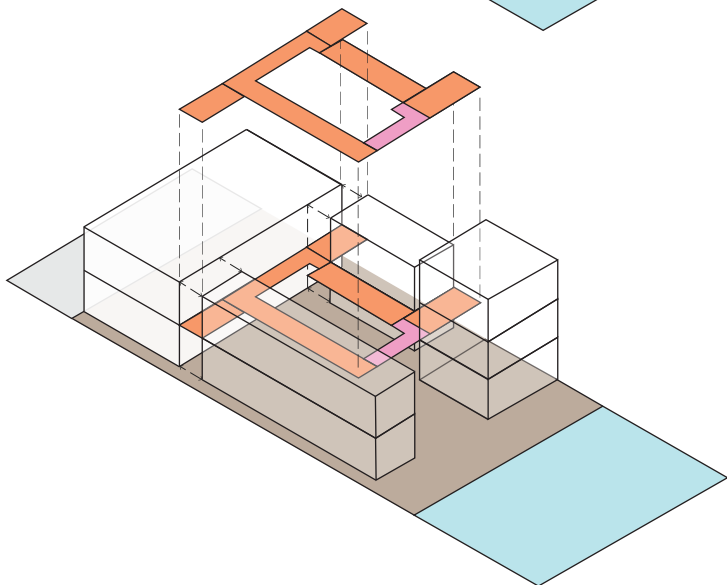
TYPOLOGY

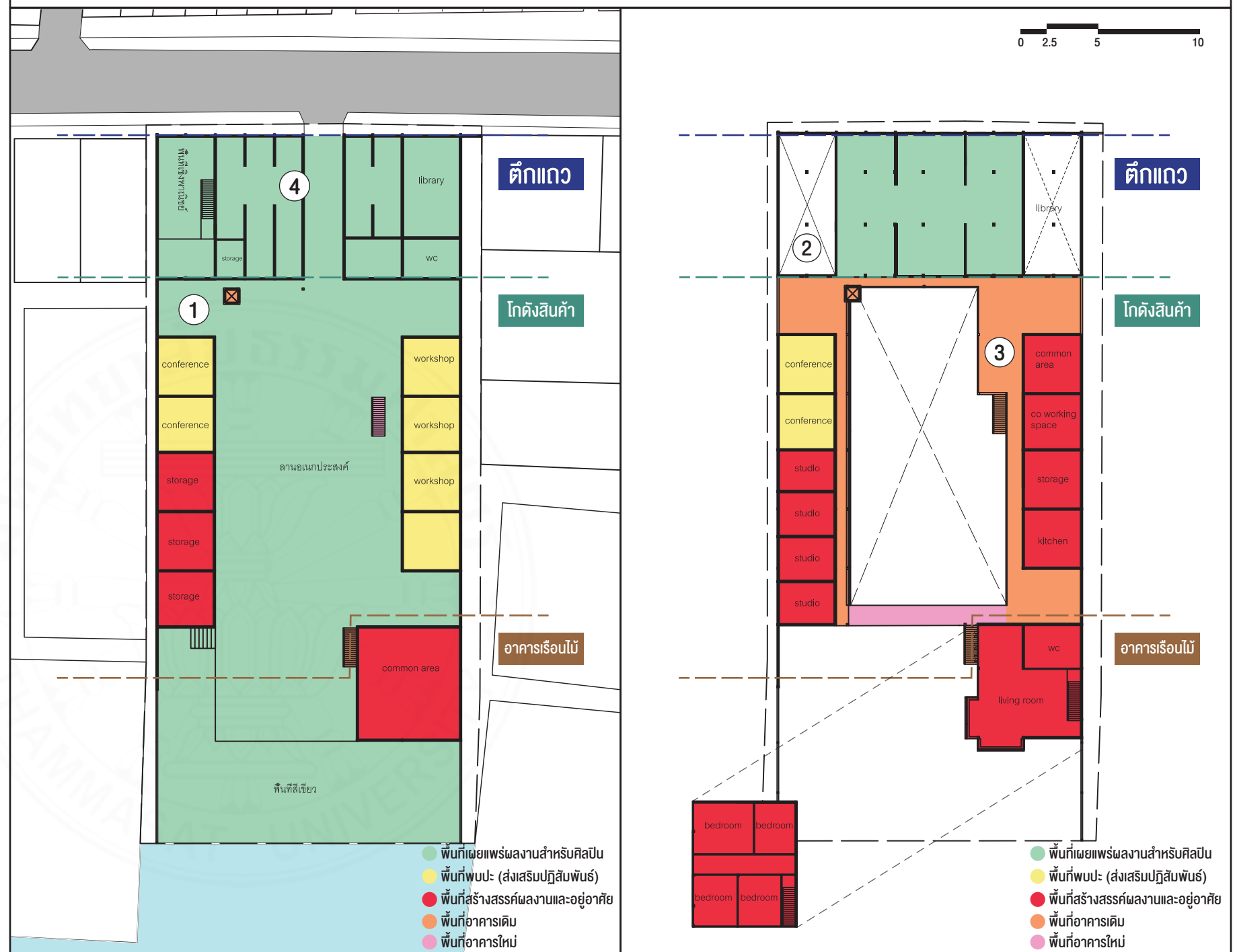
ZONING

CIRCULATION

รูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้ให้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก

①

การแบ่งแต่ละส่วนของอาคาร
แยกจากกัน รื้อผนังออก เพื่อเพิ่ม
ช่องว่างอาคารเดิม ให้เห็นความ
แตกต่างของแต่ละรูปแบบอาคาร
ชัดเจน

②

มีการเจาะพื้นบริเวณชั้น 2 ให้เห็น
ความเป็นคูหาของตึกแถวที่ชัดเจน
และเห็นความหลากหลายของ
การใช้งานภายในตึกแถว

③

การนำผนังชั้น 2 บริเวณโกดัง
ออก ให้เป็นพื้นที่ระบียงนั้น ทำให้
เห็นผนังรับน้ำหนักของอาคารคลัง
สินค้า เพื่อเกิดการรับรู้ที่เพิ่มขึ้น

④

การเจาะช่องผนังบริเวณตึกแถว
ทะลุกัน หลายคูหา เพื่อให้เห็นถึง
ผนังรับน้ำหนักเดิม และเห็นความ
เป็นตึกแถวที่ติดกันหลายคูหา

5.2.2 การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์

การออกแบบนี้คำนึงถึงความเป็นส่วนตัวและความเป็นสาธารณะของพื้นที่การใช้งานของศิลปินพำนัก เพื่อจัดรูปแบบพื้นที่ให้รับรู้ถึงขอบเขตของพื้นที่สำหรับศิลปิน ไม่ให้เกิดการรบกวนกันของผู้เยี่ยมชม โดยปรับปรุงในเรื่องของผนังบางส่วนภายในโครงการ ให้มีการเปลี่ยนการใช้งานสำหรับบางช่วงเวลาได้ เพื่อให้มีพื้นที่ที่หลากหลายและยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้ใช้งานได้

โดยแนวทางรูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย ในประเด็นของการแบ่งพื้นที่การใช้งาน จะมีแนวทางการออกแบบการกั้นระหว่างพื้นที่โดยโปรแกรมการใช้งาน ได้ทำการปรับเปลี่ยนในผนังด้านในโครงการ ให้มีการบดบังสายตา และแบ่งพื้นที่ไม่เกิดการรบกวนกัน (ดูภาพที่ 5.15 ประกอบ)

ตำแหน่งที่ 1: นำผนังของฝั่งคลังสินค้าบางส่วนออกเพื่อให้เป็นห้องเปิดโล่ง เพื่อเกิดการใช้งานที่หลากหลายขึ้น นอกจากห้องที่ปิดทึบ

ตำแหน่งที่ 2: อาคารเดิมมีส่วนพื้นของโครงการที่เท่ากันหมด ทั้งบริเวณทางเดินและภายในอาคารแต่ละส่วน ได้ทำการปรับระดับพื้นภายในห้อง 1-2 ระดับสำหรับห้องที่มีโปรแกรมการพบปะและการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อเป็นการแบ่งพื้นที่โดยไม่ใช้ผนังเป็นตัวแบ่ง ทำให้พื้นที่ใช้งานจริงจะขยับเข้าไปด้านใน เพื่อความเป็นส่วนตัวที่เพิ่มขึ้นแต่อาคารยังคงปลอดโปร่ง

ตำแหน่งที่ 3 : อาคารเดิมนั้นมีพื้นที่ของจำนวนห้องที่มาก และมีจุดเชื่อมต่อแต่ละส่วน จึงมีการจัดวางผังให้ห้องเก็บของหรือห้องที่มีการใช้งานน้อยกว่าพื้นที่อื่น เป็นตัวกั้นระหว่างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว เพื่อไม่ให้รบกวนการใช้งานของแต่ละอาคาร แต่ยังคงสภาพอาคารเดิมไว้ให้สมบูรณ์

ตำแหน่งที่ 4: ปรับปรุงนำผนังเดิมของบริเวณโกดังออก เพิ่มทางเดินไม้บริเวณชั้น 2 ให้กว้างขึ้น โดยยังเก็บส่วนเดิมไว้ การเพิ่มทางเดินที่กว้างขึ้นเพื่อเป็นจุดบดบังสายตาต่อลานกิจกรรมด้านล่างหากมีการใช้งานพื้นที่ชั้น 2

ส่วนรูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก มีแนวทางการออกแบบการกั้นระหว่างพื้นที่โดยผนังกระจกประแสงค์ จะไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก เน้นการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมสำหรับการใช้งาน และการเพิ่มสิ่งใหม่ที่จะส่งเสริมการใช้งานภายในตัวอาคารให้มีประสิทธิภาพและปรับเปลี่ยนได้บางเวลา (ดูภาพที่ 5.16 ประกอบ)

ตำแหน่งที่ 1: เนื่องจากอาคารเดิมมีส่วนของอาคาร 3 ส่วนเชื่อมติดกันหมดทั้งโครงการ ในรูปแบบนี้จึงมี การแบ่งพื้นที่การใช้งาน การเพิ่มช่องว่างอาคารเดิมด้วยการนำผนังออก

บางห้องของอาคารให้มีพื้นที่ว่าง เกือบพื้นที่เดิมของอาคารไว้ เพื่อสร้างระยะห่างในการใช้งาน ไม่ให้รบกวนกัน

ตำแหน่งที่ 2: ภายในอาคารเดิมมีส่วนของเสาชั้น 1 ที่รองรับทางเดินบริเวณชั้น 2 การเพิ่มผนังบานเพื่ยมนั้นระหว่างพื้นที่ลานและพื้นที่อาคาร ที่สามารถทำให้พื้นที่เชื่อมต่อและปิดกันได้บางเวลา โดยยึดกับเสาอาคารเดิม เพื่อการใช้งานทั้ง 2 รูปแบบ

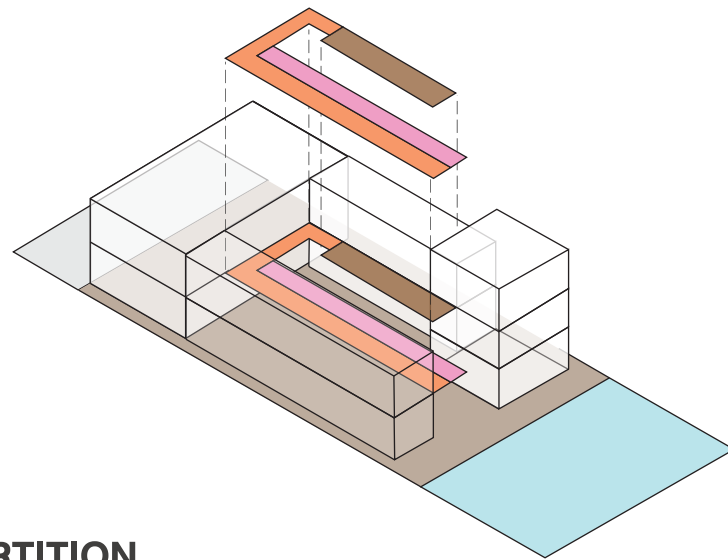
ตำแหน่งที่ 3: อาคารเดิมมีส่วนระดับพื้นของโครงการที่เท่ากันหมด ทั้งบริเวณทางเดินและภายในอาคารแต่ละส่วน ได้ทำการปรับระดับพื้นภายในห้องที่ใช้สำหรับการพบปะและการสร้างสรรค์ผลงาน 1-2 ระดับ เพื่อเป็นการแบ่งพื้นที่เพิ่มขึ้นและพื้นที่ใช้งานจริงจะขยับเข้าไปด้านใน เพื่อความเป็นส่วนตัวที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้ใช้งานรู้สึกถึงการแบ่งพื้นที่ต่อภายนอกอาคารอย่างบริเวณถนนทรงวาด แต่ยังไม่รู้สึกทึบเพราะใช้พื้นเป็นตัวแบ่งผนังยังคงเปิดโล่งอยู่

ตำแหน่งที่ 4: การเพิ่มพื้นที่ทางเชื่อมระหว่างอาคารเรือนไม้ไปยังอาคารคลังสินค้า บริเวณชั้น 2 เพื่อทำให้เกิดการสัญจรของศิลปินที่ไม่ต้องผ่านพื้นที่สาธารณะของโครงการ เพื่อความสะดวกและเป็นส่วนตัวของศิลปิน มีการสัญจรที่ไม่เกิดการซ้อนทับกันระหว่างศิลปินและผู้เยี่ยมชม

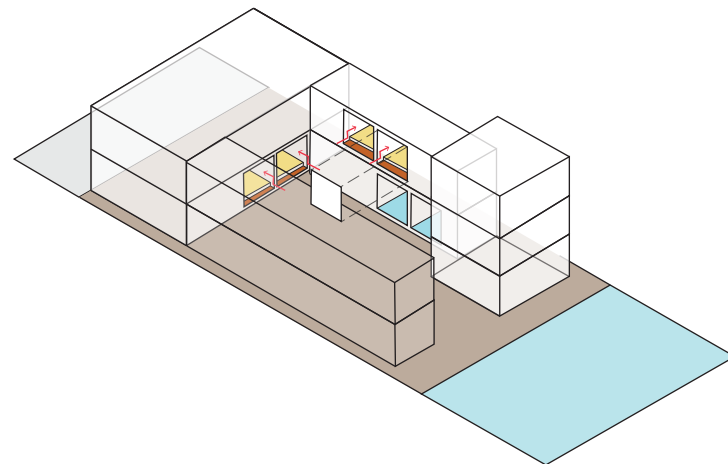
โดยประเด็นทั้งหมดจัดทำออกมาในรูปแบบผังอาคารเปรียบเทียบกัน ดังภาพต่อไปนี้

แนวทางการออกแบบการกันระหว่างพื้นที่โดยโปรแกรมการใช้งาน
การออกแบบนี้จะคำนึงถึงความเป็นส่วนตัว และความเป็นสาธารณะ
ของพื้นที่การใช้งาน และกันระหว่างพื้นที่ด้วยโปรแกรมการใช้งานของอาคาร

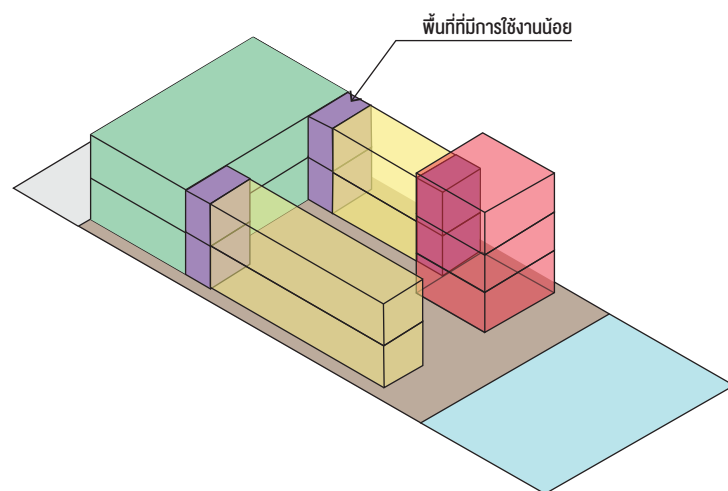
CIRCULATION

PARTITION

ZONING

รูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย

①

นำผนังด้านหน้าห้องบางห้องออก เพื่อให้เป็นห้องเปิดโล่ง และไม่ กำหนดการใช้งานตายตัวปรับเป็น ห้องอนกประสงค์ได้

②

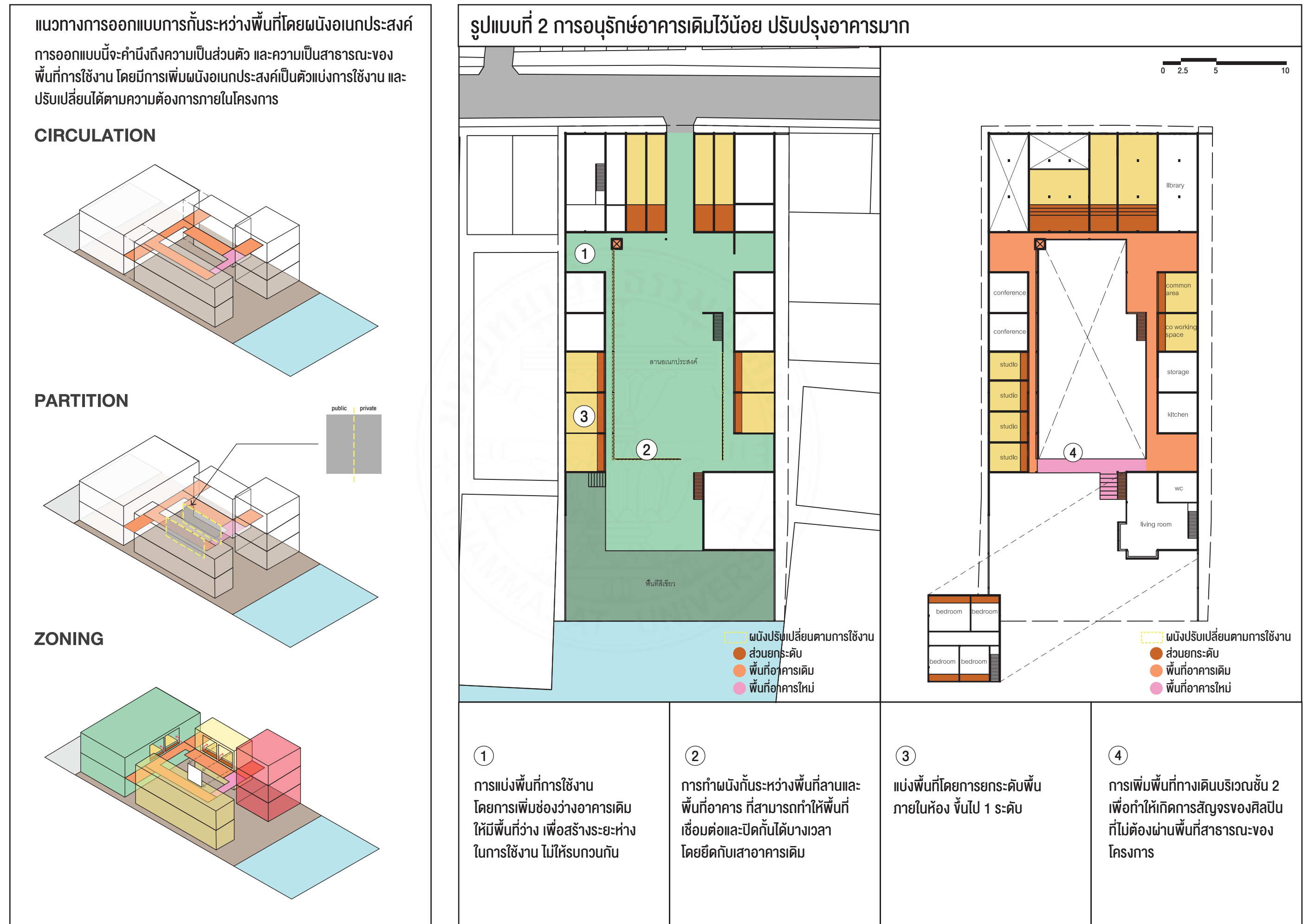
แบ่งพื้นที่โดยการยกระดับพื้น ภายในห้อง ขึ้นไป 1 ระดับ

③

ให้ห้องเก็บของหรือห้องที่มี การใช้งานน้อยกว่าพื้นที่อื่น กันระหว่างพื้นที่สาธารณะและ พื้นที่ส่วนตัว

④

การนำผนังชั้น 2 บริเวณโกดัง ออก ให้เป็นพื้นที่ไม้เดิมและ เป็นพื้นที่ระเบียงทางเดินเพิ่มขึ้น เพื่อคั่นสายตาลานด้านล่าง หากทำงานอยู่ภายในสตูดิโอ

5.2.3 ความต่อเนื่องของโครงการผ่านลาน

เนื่องจากพื้นที่ศิลปินพำนักจำเป็นจะต้องมีพื้นที่ลานกิจกรรมที่ส่งเสริมการแสดงผลงาน หรือแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะ ในพื้นที่ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกอาคาร และโครงการนี้มีความเป็นลานตรงกลาง ที่สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ตามความต้องการได้ การออกแบบปรับปรุงความต่อเนื่องของลาน ยังสามารถทำให้พื้นที่มีการเปิดรับมากขึ้น เข้าถึงง่ายมากขึ้น อีกทั้งส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปินกับผู้เยี่ยมชม มีรูปแบบการเกิดกิจกรรมภายในพื้นที่ที่หลากหลายมากขึ้น รวมไปถึงรองรับจำนวนของผู้ที่มีความสนใจในศิลปะเข้ามาเยี่ยมชมมากขึ้น

โดยแนวทางรูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย ในประเด็นแนวทางการออกแบบพื้นที่ลานภายในโครงการเพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ปานกลาง ได้ทำการปรับเปลี่ยนเพียง 4 ตำแหน่ง เพื่อยังเกิดความต่อเนื่องที่ดีขึ้นปานกลาง แต่ยังอนุรักษ์ตัวอาคารเดิมไว้ (ดูภาพที่ 5.17 ประกอบ)

ตำแหน่งที่ 1: เนื่องจากอาคารเดิมมีประตูใหญ่ในการเข้าถึงโครงการเพียงแค่ ประตูเหล็กดัดซึ่งเป็นประตูโปร่งบริเวณตึกแถวหน้าโครงการ จึงได้ทำการเพิ่มประตูทึบสำหรับส่วนทางเข้ากลางของอาคาร เพื่อเปิดปิดตามการใช้งานหากมีกิจกรรมเกิดขึ้นบริเวณลาน

ตำแหน่งที่ 2: การปรับพื้นที่ลานโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา ให้โอบล้อมตัวลานภายในมากขึ้น เพื่อเป็นการมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมกลางลานของโครงการ โดยการยกระดับพื้นให้สูงขึ้น

ตำแหน่งที่ 3: ปรับปรุงนาระเบียงไม้เดิมของบริเวณโกดังออก เพิ่มทางเดินไม้บริเวณชั้น 2 ให้กว้างขึ้น โดยนาระเบียงไม้เดิมมาติดตั้งใหม่ ขยับตำแหน่ง การเพิ่มทางเดินที่กว้างบริเวณชั้น 2 ให้กว้างขึ้น พื้นที่ที่เพิ่มขึ้นทำให้สามารถเกิดกิจกรรมที่หลากหลายขึ้นบริเวณชั้น 2

ตำแหน่งที่ 4: ปรับปรุงนำผนังเดิมของบริเวณโกดังออก โดยยังพื้นเก็บส่วนเดิมไว้ และการนำผนังออก ให้อาคารเปิดโล่ง เพื่อให้พื้นที่ระเบียงทางเดินสามารถโอบล้อมตัวลานได้มากที่สุด และเพิ่มการมองเห็นไปยังลานบริเวณชั้น 1

ส่วนรูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก ในประเด็นของแนวทางการออกแบบพื้นที่ลานภายในโครงการเพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์มาก จะไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก เน้นการปรับเปลี่ยนตัวลานเพื่อให้เหมาะสมสำหรับการใช้งาน และการเพิ่มสิ่งใหม่ที่จะส่งเสริมกิจกรรมภายในลานให้มีความหลากหลายมากขึ้น แต่ยังคงมีชีวิตชีวาในรูปแบบการใช้งานทั่วไปหากไม่เกิดการจัดกิจกรรม (ดูภาพที่ 5.18 ประกอบ)

ตำแหน่งที่ 1: อาคารเดิมมีลานบริเวณตรงกลางที่ไม่มีจุดเด่น เป็นเพียงพื้นปูนโล่งไว้จอดรถ ทำให้เพิ่มวัสดุบริเวณลานตรงกลางอาคาร ให้มีจุดเด่น เพื่อเป็นการแบ่งพื้นที่ลานได้หลากหลายมีหลายลานมากขึ้น

ตำแหน่งที่ 2: การปรับพื้นที่ลานโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา ให้โอบล้อมตัวลานภายในมากขึ้น โดยการยกระดับพื้นให้สูงขึ้น

ตำแหน่งที่ 3: อาคารเดิมมีส่วนบันไดเพื่อนขึ้นไปยังชั้น 2 บริเวณโครงการเพียง 1 ตำแหน่ง ทำให้เกิดการสัญจรภายในตัวลานไม่หลากหลาย เล็งเห็นว่าควรเพิ่มพื้นที่บันได โดยสามารถมีการใช้งานเป็นที่นั่งยกระดับได้ ทำให้เกิดการใช้งานที่หลากหลายในลานกิจกรรม ทั้งจัดแสดงผลงานและรอบรับคน โดยเพิ่มเป็น 2 ตำแหน่ง และยังเกิดการปิดมุมของลานภายในโครงการให้มีมุมมองที่ชัดเจน เกิดปฏิสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้นระหว่างลาน และบันได

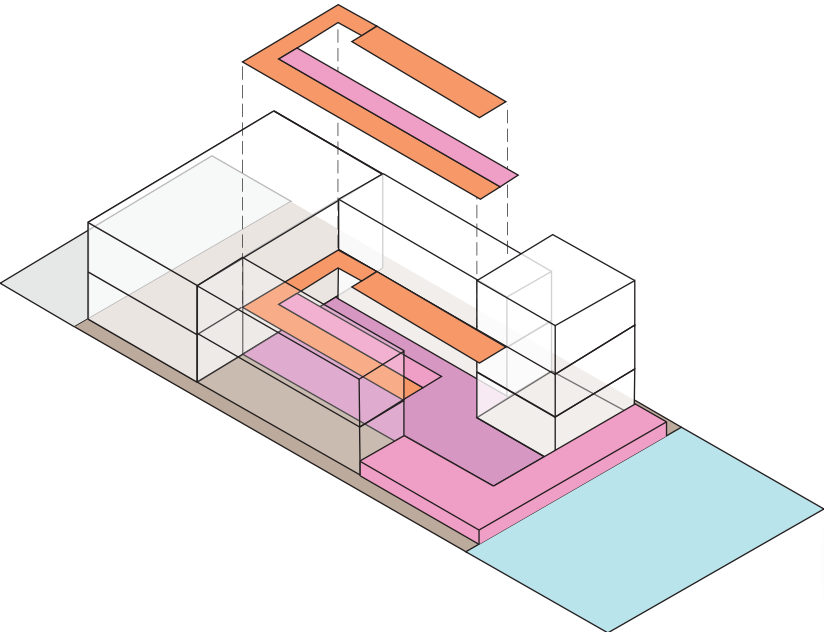
ตำแหน่งที่ 4: ปรับปรุงนำผนังเดิมของบริเวณโกดังออก เพิ่มทางเดินไม้บริเวณชั้น 2 ให้กว้างขึ้น โดยยังเก็บส่วนเดิมไว้ การเพิ่มทางเดินที่กว้างบริเวณชั้น 2 ให้กว้างขึ้นและผนังเปิดโล่ง เพื่อสามารถมองลงไปเห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชั้น 1 ได้

ตำแหน่งที่ 5: ขยับระดับผนังด้านกว้างบริเวณชั้น 2 ของส่วนตึกแถวให้พื้นที่ทางเดินเพิ่มขึ้น และเป็นลานบริเวณชั้น 2 ที่สามารถรองรับกิจกรรมได้หลากหลายขึ้น อีกทั้งยังติดกับส่วนจัดแสดงผลงานศิลปะ ที่สามารถมีการจัดแสดงได้ทั้งรูปแบบภายในและภายนอกอาคาร

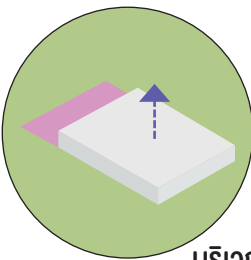
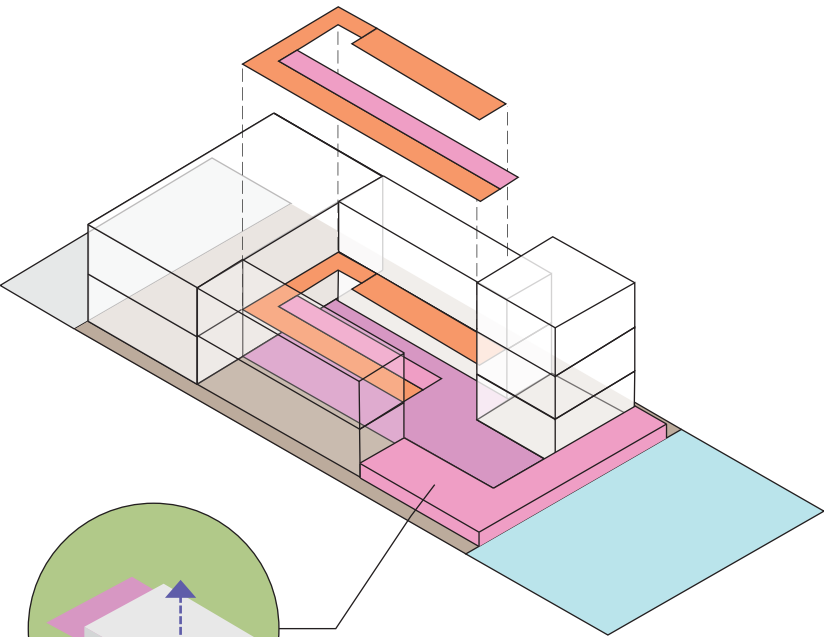
โดยประเด็นทั้งหมดจัดทำออกมาในรูปแบบผังอาคารเปรียบเทียบกัน ดังภาพต่อไปนี้

แนวทางการออกแบบพื้นที่ลานภายในโครงการ
เพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ปานกลาง
การออกแบบนี้จะคำนึงถึงพื้นที่ลานภายในโครงการให้เกิดปฏิสัมพันธ์ปานกลาง
ส่งเสริมกิจกรรมและการใช้งานมากขึ้น โดยเน้นการอนุรักษ์ลานอาคารเดิม
ไว้ ไม่เพิ่มเติมสิ่งใหม่

COURTYARD & INTERACT

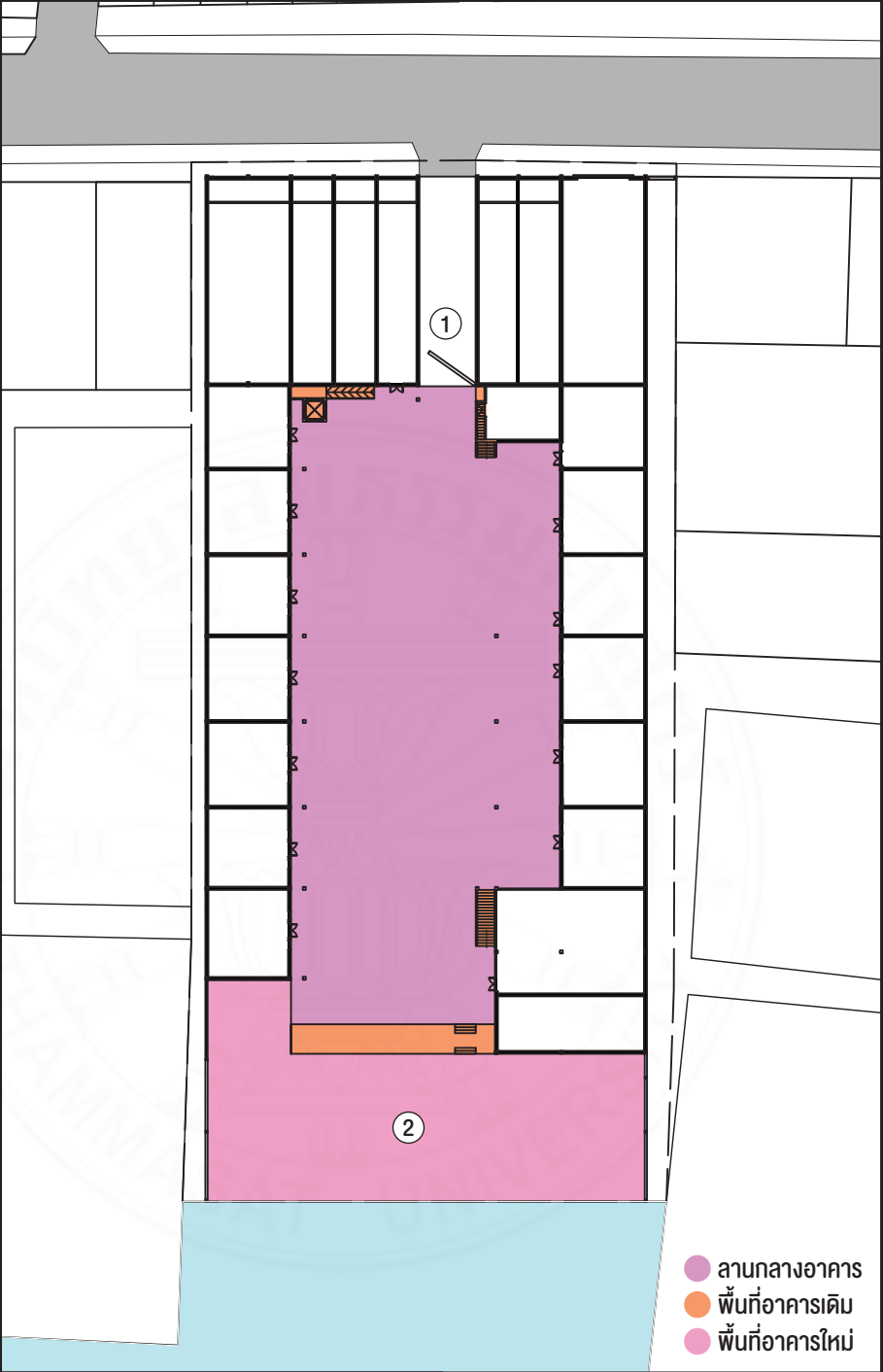

นำผนังของชั้น 2 ออกบางส่วน
และเพิ่มพื้นที่ทางเดินส่งเสริมมุมมองในลานกิจกรรมชั้น 1

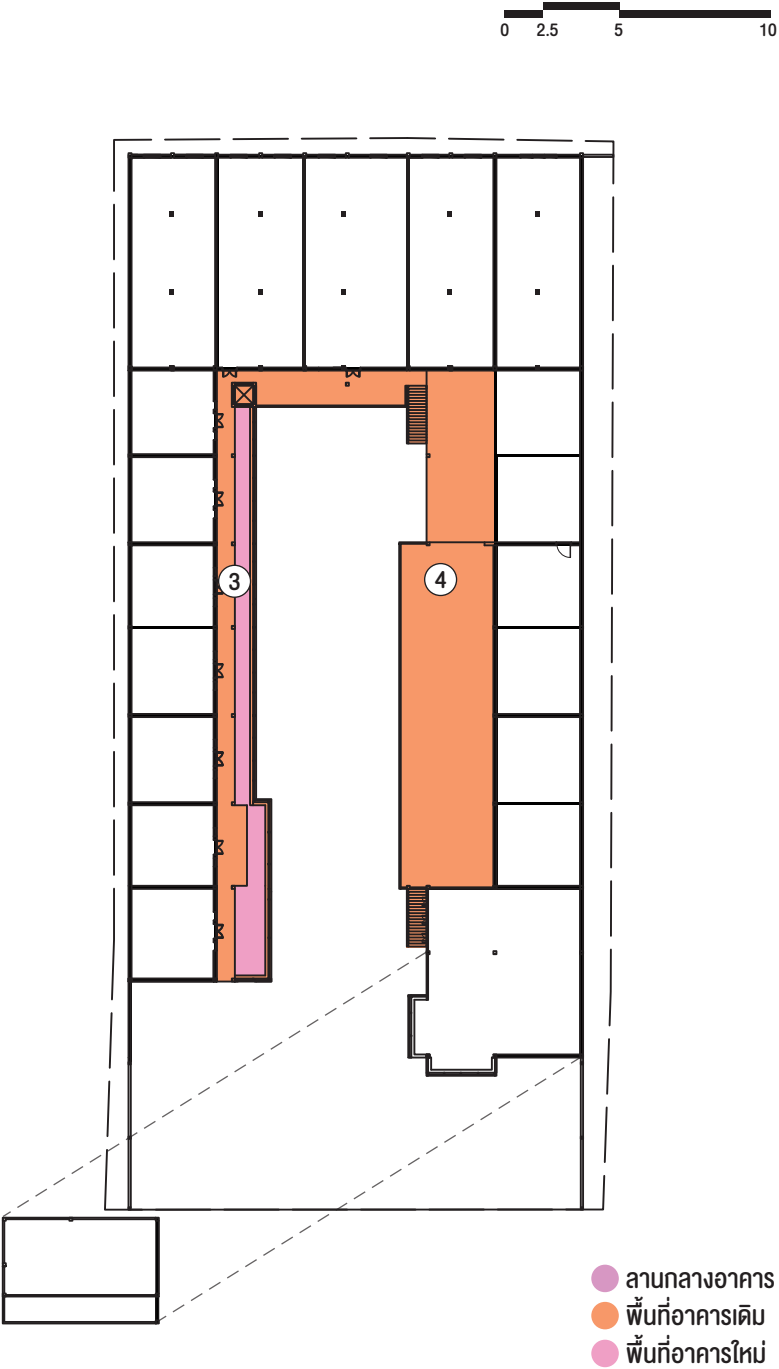

บริเวณลานริมน้ำ มีการยกระดับ
พื้นที่ริมน้ำเพื่อให้โอบล้อมลานตรงกลางได้

รูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย

ลานกลางอาคาร
พื้นที่อาคารเดิม
พื้นที่อาคารใหม่

ลานกลางอาคาร
พื้นที่อาคารเดิม
พื้นที่อาคารใหม่

①
เพิ่มประตูสำหรับส่วนทางเข้ากลาง
ของอาคาร เพื่อเปิดปิดตามการใช้
งานหากมีกิจกรรมเกิดขึ้นบริเวณ
ลาน

②
บริเวณลานริมน้ำ มีการยกระดับ
พื้นที่ริมน้ำเพื่อให้โอบล้อมลานตรง
กลางได้

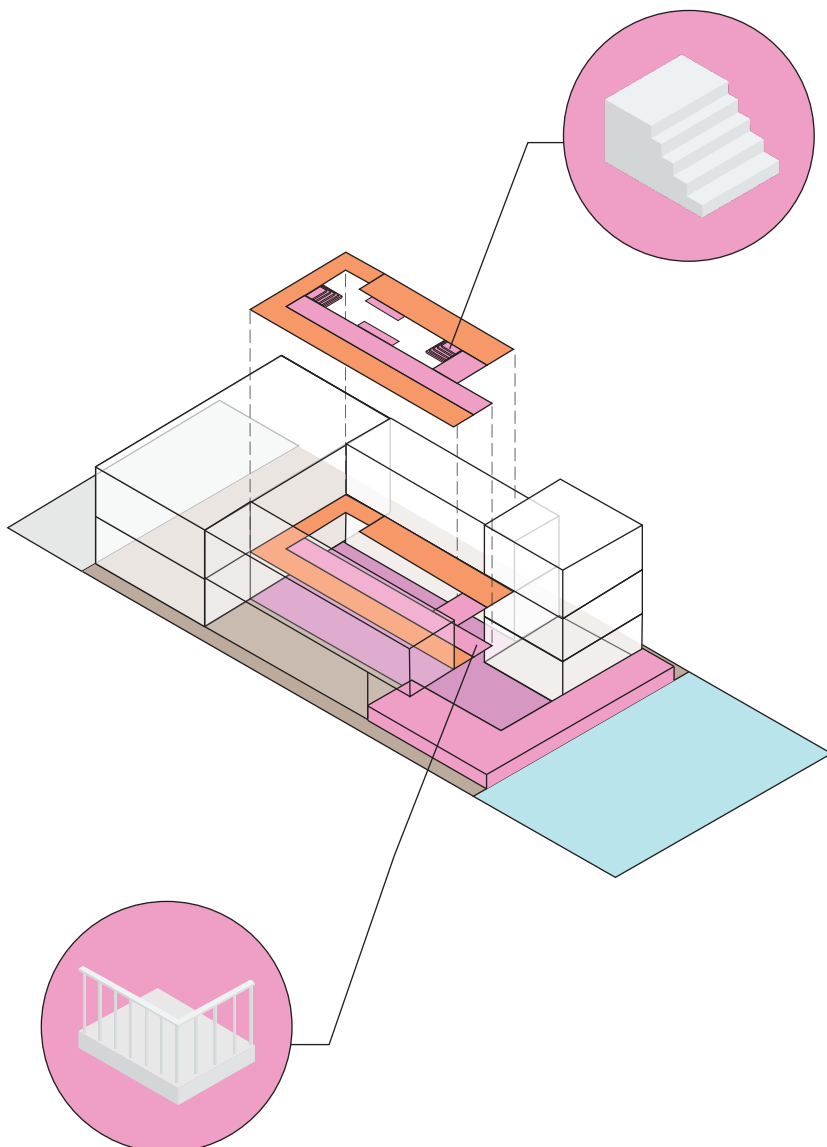
③
เพิ่มพื้นที่ทางเดินบริเวณชั้น 2
เปิดโล่งเพื่อสามารถมองลงไปเห็น
กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชั้น 1 ได้

④
การนำผนังชั้น 2 บริเวณโกดัง
ออก ให้เป็นพื้นที่ไม้เดิมและ
เป็นพื้นที่ระเบียงทางเดิมเพิ่มขึ้น
เพื่อโอบล้อมตัวลาน

แนวทางการออกแบบพื้นที่ลานภายในโครงการ
เพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์มาก

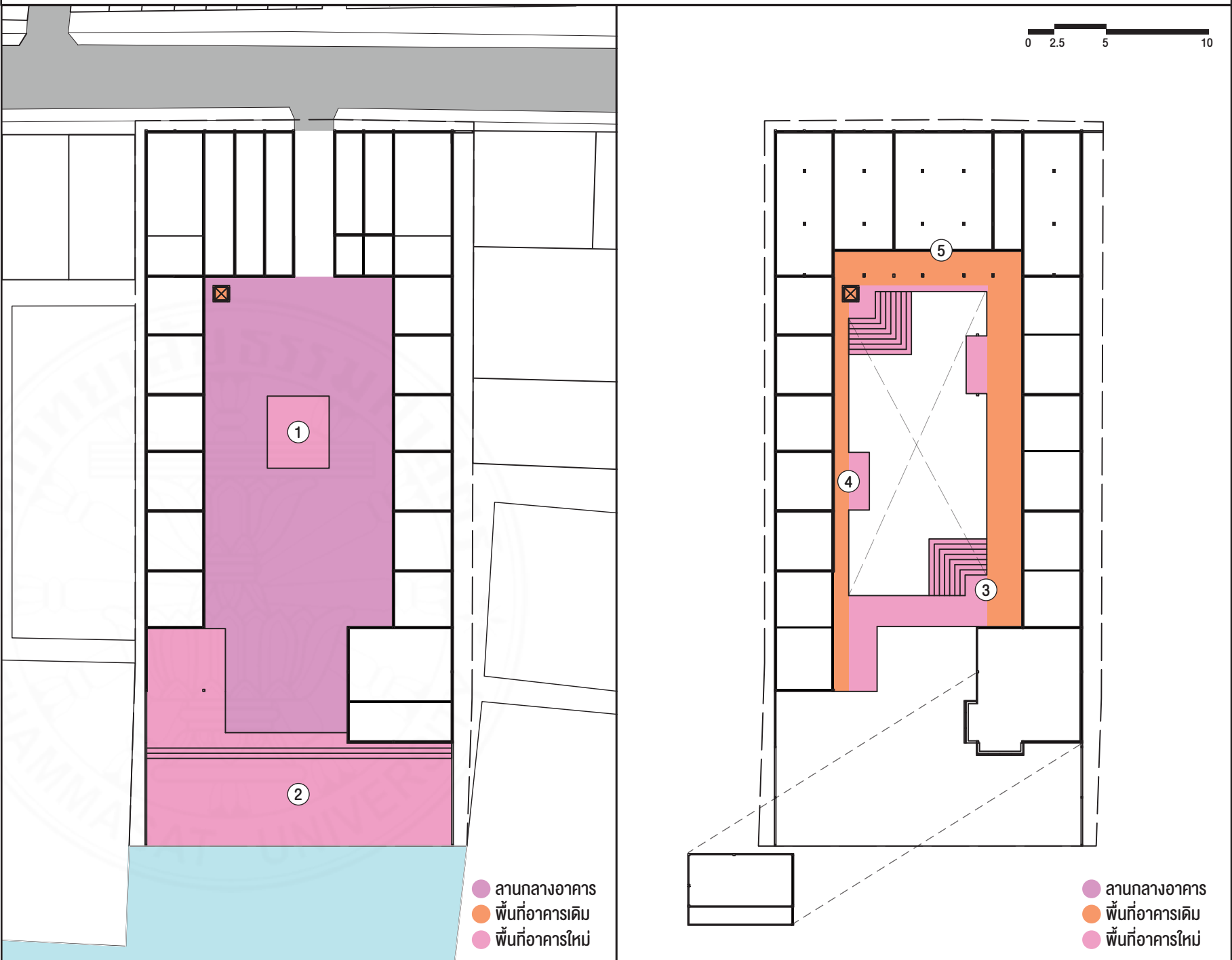
การออกแบบนี้จะคำนึงถึงพื้นที่ลานภายในโครงการให้เกิดปฏิสัมพันธ์มาก
ส่งเสริมกิจกรรมและการใช้งานมากขึ้น รวมไปถึงการเพิ่มพื้นที่ลานใหม่ที่ช่วย
ส่งเสริมกิจกรรมภายในตัวลานเดิม

COURTYARD & INTERACT

การเพิ่มพื้นที่บันได และพื้นที่ระเบียง
เพื่อส่งเสริมกิจกรรมที่หลากหลาย
และส่งเสริมมุมมองในลานกิจกรรมชั้น 1

รูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก

①

เพิ่มวัสดุบริเวณลานตรงกลาง
อาคารให้แตกต่างจากกัน
เพื่อเป็นการแบ่งพื้นที่ลานได้
หลากหลายมากขึ้น

②

บริเวณลานริมน้ำ มีการยก
ระดับ พื้นที่รับน้ำเพื่อให้โอบ
ล้อมลานตรงกลางได้

③

การเพิ่มพื้นที่บันได โดย
สามารถเป็นที่นั่งยกระดับได้
ทำให้เกิดการใช้งานที่หลากหลาย
ในลานกิจกรรม ทั้งจัด
แสดงผลงานและรองรับคน

④

เพิ่มพื้นที่ทางเดินและ
ระเบียงบริเวณชั้น 2 เปิด
โล่ง เพื่อสามารถมองลงไป
เห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชั้น
1 ได้

⑤

ยกยักระดับผนังบริเวณชั้น 2
ของส่วนตึกแถว ให้พื้นที่
ทางเดินเพิ่มขึ้น และรองรับ
กิจกรรมได้หลากหลายขึ้น

● ลานกลางอาคาร

● พื้นที่อาคารเดิม

● พื้นที่อาคารใหม่

● ลานกลางอาคาร

● พื้นที่อาคารเดิม

● พื้นที่อาคารใหม่

ภาพที่ 5.18 แนวทางการออกแบบประเด็นความต่อเนื่องของโครงการผ่านลาน. โดย ผู้วิจัย, 2565

Ref. code: 25646316030292TBV

5.2.4. บริบทภายนอก และอาคาร

ด้วยตำแหน่งของอาคาร ที่มีพื้นที่ด้านหน้าติดถนนทรงวาด และพื้นที่ด้านหลังติดริมน้ำเจ้าพระยา ทำให้การเข้าถึงโครงการ สามารถเข้าถึงได้ทั้ง 2 ฝั่ง และในเรื่องของควมมีชีวิตชีวาของบริบทและบรรยากาศโดยรอบ เนื่องจากพื้นที่ศิลปินพำนักต้องมีการเชื่อมต่อกับตัวย่านและชุมชน จะส่งผลต่อความสร้างสรรค์และรูปแบบผลงานศิลปินที่มาพำนักในโครงการ

โดยแนวทางรูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย ในประเด็นของแนวทางการออกแบบอาคารเพื่อเชื่อมต่อกับบริบทภายนอกปานกลาง ทั้งในฝั่งริมถนนทรงวาด และริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ยังอนุรักษ์ตัวอาคารเดิมไว้ เน้นการรับรู้ของตัวอาคารให้มีความเด่นชัดขึ้น และเพิ่มพื้นที่สัญจรให้ดึงดูดคนให้เข้ามาใช้งานในพื้นที่มากขึ้น (ดูภาพที่ 5.19 ประกอบ)

ตำแหน่งที่ 1: ด้านหน้าบริเวณตึกแถวมีเอกลักษณ์ของตึกแถวสีฟ้า และประตูลูกฟัก จึงได้ทำการขยับผนังเข้าไปด้านในคูหา 1 ม. เพื่อให้ตัว facade หน้าอาคารเด่นชัดมากขึ้น และดูเข้าถึงง่ายสำหรับฝั่งถนน ซึ่งส่วนที่ขยับผนังเข้าไปเหมือนพื้นที่โถงทางเข้าต้อนรับอาคาร

ตำแหน่งที่ 2: การปรับพื้นที่ลานโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีการยกระดับพื้นที่และมีการปรับปรุงเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อทัศนียภาพและบรรยากาศภายในโครงการกับริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ตำแหน่งที่ 3: บริเวณลานริมน้ำมีการออกแบบยกระดับพื้นลง 1 เมตร มีที่นั่งแบบยกระดับ เพื่อรองรับกิจกรรมริมแม่น้ำให้มีความหลากหลายมากขึ้น อีกทั้งเพิ่มทัศนียภาพและบรรยากาศต่อพื้นที่ริมน้ำ

ตำแหน่งที่ 4: การเพิ่มพื้นที่ทางเดินขึ้น 2 เพื่อรองรับผู้คน que เข้ามาใช้งานภายในอาคาร และสะดวกต่อการใช้งานสำหรับศิลปินพำนักได้ดีขึ้น และส่งเสริมมุมมองต่อพื้นที่ริมน้ำขึ้น

ตำแหน่งที่ 5: เพิ่มพื้นที่ระเบียงของพื้นที่อยู่อาศัยของศิลปิน เพื่อดึงจุดเด่นของบรรยากาศและทัศนียภาพริมน้ำ และเป็นพื้นที่พักผ่อนสำหรับศิลปินได้

ส่วนรูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก ในประเด็นของแนวทางการออกแบบอาคารเพื่อเชื่อมต่อกับบริบทภายนอกมาก จะไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก เน้นการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เชื่อมโยงกับบริบทภายนอกอาคารมากขึ้น เพื่อเกิดการเข้าถึงกับตัวย่านที่มีเอกลักษณ์ จะเน้นการปรับเปลี่ยนในด้านของการรื้อผนังเดิมออกเพื่อช่องเปิด และการเพิ่มสิ่งใหม่เพื่อส่งเสริมความเชื่อมต่อกับบริบทตัวย่านที่มากขึ้น (ดูภาพที่ 5.20 ประกอบ)

ตำแหน่งที่ 1: อาคารเดิมด้านหน้าบริเวณตึกแถวเป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปิดล้อมทุกด้าน จึงได้เจาะผนังบางคูหาออก และเพิ่มช่องเปิดบางส่วนของตึกแถว เพื่อเพิ่มมุมมองสำหรับฝั่งถนนทรงวาดที่เข้ามาสู่โครงการ ให้เห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในโครงการผ่านคูหาตึกแถว

ตำแหน่งที่ 2: เพิ่มพื้นที่ระเบียงของพื้นที่อยู่อาศัยของศิลปิน เพื่อดึงจุดเด่นของบรรยากาศริมน้ำและเป็นพื้นที่พักผ่อนสำหรับศิลปินได้

ตำแหน่งที่ 3: ปรับระดับพื้นลานริมน้ำเดิมที่มีบันไดเพียงตำแหน่งเดียว ให้มีบันไดสัญจรเข้าถึงได้มากขึ้น และสามารถปรับเปลี่ยนเป็นที่นั่งต่างระดับ อีกทั้งยังสามารถเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมได้ มีสวนโปะริมน้ำเพิ่มเติมที่ยื่นออกไปริมแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อให้เกิดพื้นที่ที่หลากหลายขึ้น รวมไปถึงการปรับภูมิสถาปัตยกรรมให้เพิ่มบรรยากาศที่ร่มรื่นภายในตัวโครงการสำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อนและเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของผู้ใช้งานได้

ตำแหน่งที่ 4: การเพิ่มพื้นที่ทางเดินชั้น 2 แต่ยังคงเก็บพื้นเดิมไว้ด้วย รวมไปถึงทางเชื่อม ระเบียง ที่มีหลายตำแหน่ง เพื่อเสริมมุมมองต่อลานพื้นที่สีเขียวริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่หลากหลาย

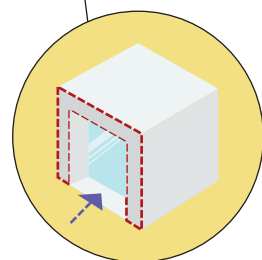
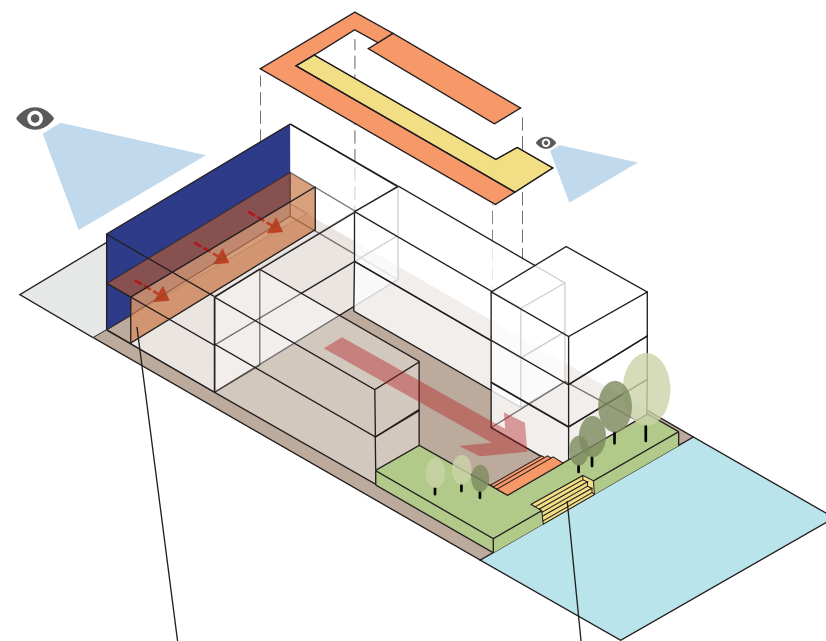
ตำแหน่งที่ 5: ปรับปรุงด้วยการนำผนังเดิมของบริเวณตึกแถวออก แต่ยังคง facade ด้านหน้าอาคารเดิมไว้ การนำผนังชั้น 2 บริเวณตึกแถวออกเพื่อเป็นลานที่รองรับกิจกรรมบริเวณชั้น 2 ได้ และเห็นมุมมองต่อฝั่งถนนทรงวาดโดยเปิดโล่งมากขึ้น

โดยประเด็นทั้งหมดจัดทำออกมาในรูปแบบผังอาคารเปรียบเทียบกัน ดังภาพต่อไปนี้

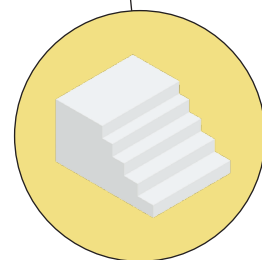
แนวทางการออกแบบอาคารเพื่อเชื่อมต่อกับ บริบทภายนอกปานกลาง

การออกแบบนี้จะคำนึงถึงบริบทภายนอก กับตัวอาคาร พื้นที่สีปนพำนัก มีความเชื่อมต่อกับย่าน หรือชุมชนที่อยู่อาศัยปานกลาง โดยการอนุรักษ์ อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารเพียงเล็กน้อย

CONTEXT

ด้านหน้าบริเวณตึกแถว
มีการขยับผนังเข้าไปด้านในคูหา 1 ม.
เพื่อให้ตัว facade หน้าอาคารเด่นชัดมากขึ้น

บริเวณลานรียน้ำมีการออกแบบ
กดรับพื้นลง 1 เมตร มีที่นั่งแบบยก
ระดับ เพื่อรองรับกิจกรรมริมน้ำ

รูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย

①

ด้านหน้าบริเวณตึกแถว
มีการขยับผนังเข้าไปด้านใน
คูหา 1 ม. เพื่อให้ตัว facade
หน้าอาคารเด่นชัดมากขึ้น
และดูเข้าถึงง่ายสำหรับฝั่ง
ถนน

②

บริเวณลานรียน้ำ มีการยก
ระดับ และมีการปรับปรุงเป็น
พื้นที่สีเขียว เพื่อทัศนียภาพ
และบรรยากาศภายใน
โครงการกับริมแม่น้ำ
เจ้าพระยา

③

บริเวณลานรียน้ำมีการ
ออกแบบกดพื้นลง 1 เมตร
มีที่นั่งแบบยกระดับ เพื่อ
รองรับกิจกรรมริมน้ำ

④

การเพิ่มทางเชื่อมจากอาคาร
เรือนไม้ ไปบริเวณโกดังฝั่ง
ตรงข้ามเพื่อความสะดวกต่อ
การใช้งานและมุมมองต่อริม
แม่น้ำที่เพิ่มขึ้น

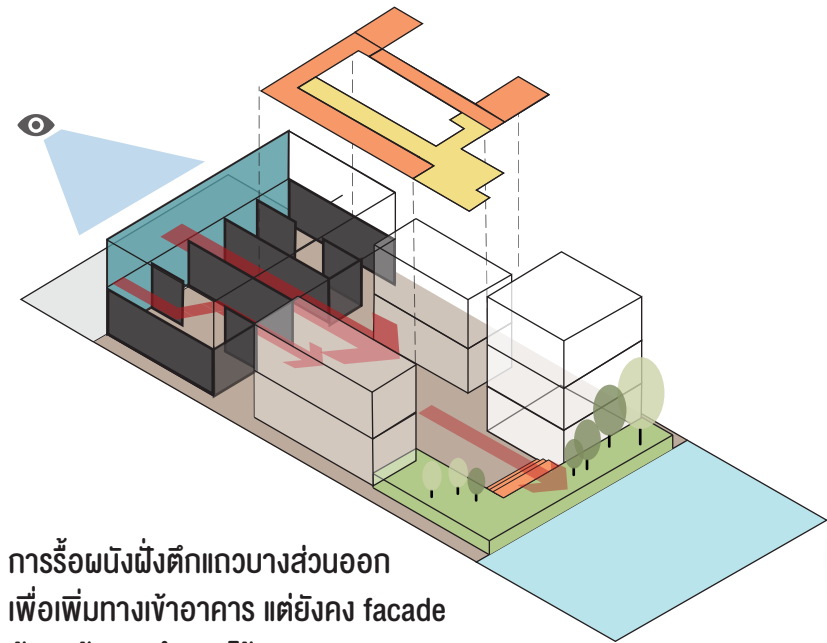
⑤

เพิ่มพื้นที่ระเบียงของพื้นที่
อยู่อาศัยของศิลปินเพื่อตั้ง
จุดเด่นของ บรรยากาศและ
ทัศนียภาพริมน้ำ

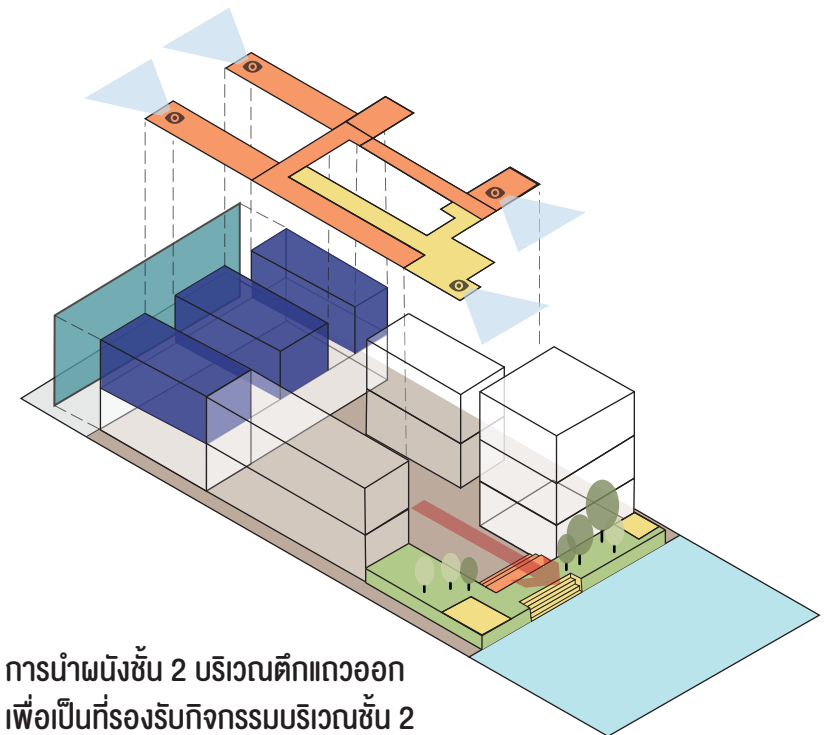
แนวทางการออกแบบอาคารเพื่อเชื่อมต่อกับ
บริบทภายนอกมาก

การออกแบบนี้จะคำนึงถึงบริบทภายนอก กับตัวอาคาร พื้นที่สีปนฟ้ามักมีความเชื่อมต่อกับย่าน หรือชุมชนที่อยู่อาศัยมาก โดยการอนุรักษ์อาคารเดิมไว้ น้อย ปรับปรุงอาคารเดิมมาก

CONTEXT

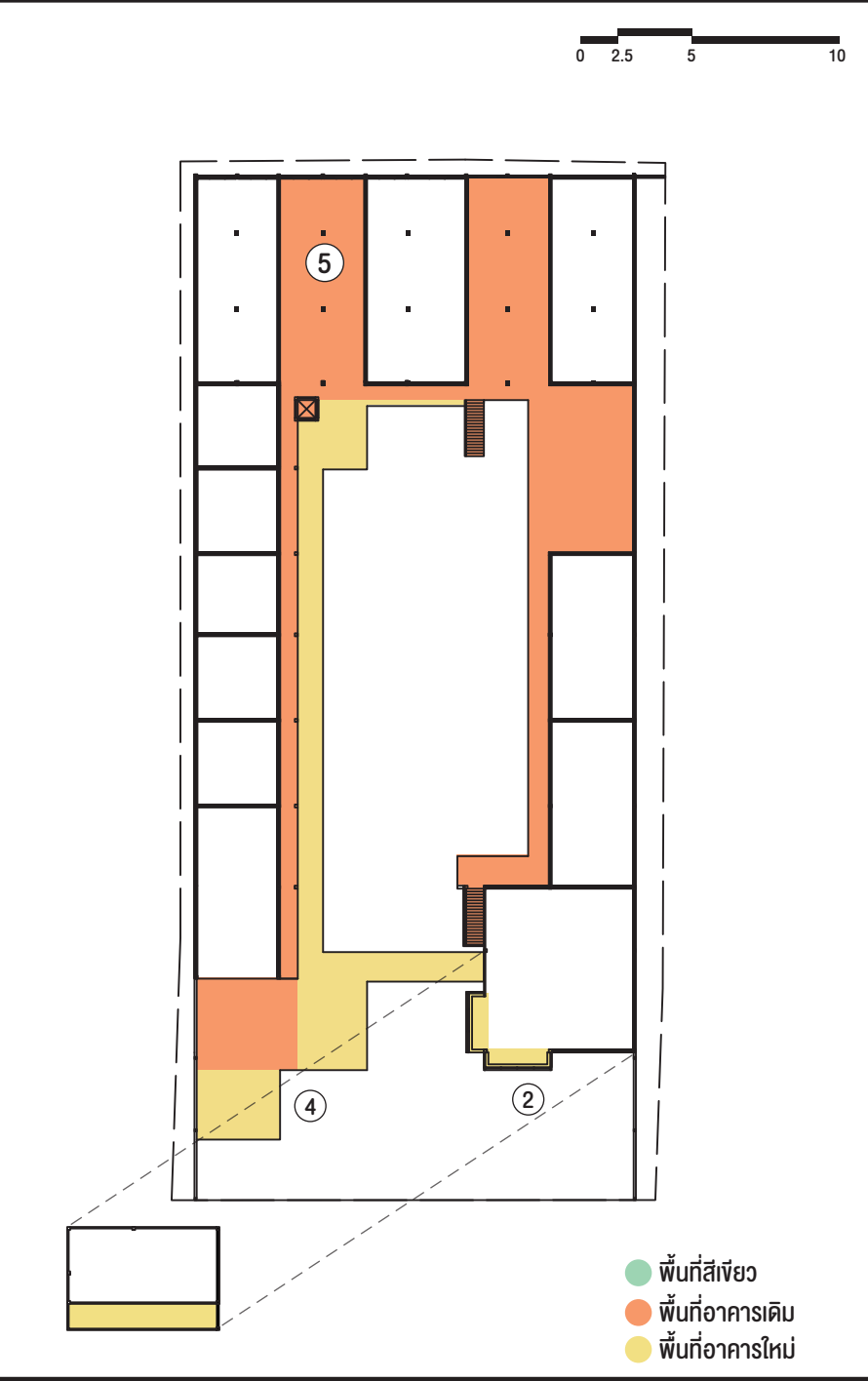
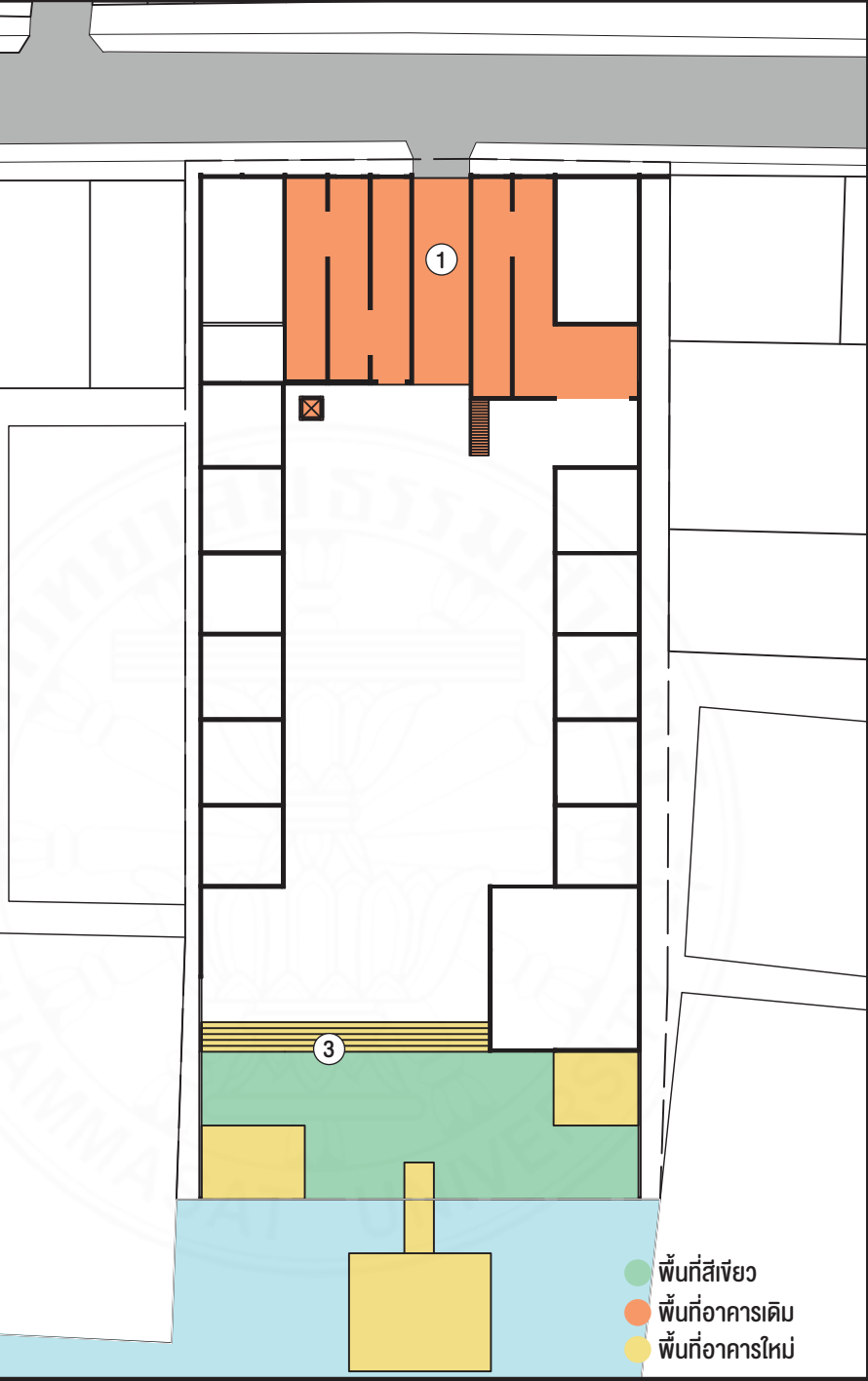

การรื้อผนังฝั่งตึกแถวบางส่วนออก
เพื่อเพิ่มทางเข้าอาคาร แต่ยังคง facade
ด้านหน้าของตึกแถวไว้ตามเดิม

การนำผนังชั้น 2 บริเวณตึกแถวออก
เพื่อเป็นที่รองรับกิจกรรมบริเวณชั้น 2
ได้ และเห็นมุมมองต่อฝั่งถนนตรงยาว
โดยเปิดโล่งมากขึ้น

รูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้ น้อย ปรับปรุงอาคารมาก

①	②	③	④	⑤
ด้านหน้าบริเวณตึกแถว เจาะผนังด้านกว้างออกเพื่อ เพิ่มมุมมอง สำหรับฝั่งถนน ตรงยาวที่เข้ามาสู่โครงการ ให้เห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้น ภายในโครงการผ่านคูหา ตึกแถว	เพิ่มพื้นที่ระเบียงของพื้นที่ อยู่อาศัยของศิลปิน เพื่อตั้ง จุดเด่นของบรรยากาศและ ทัศนียภาพริมน้ำ	ปรับระดับลานรมน้ำให้มีบันได เข้าถึงได้มากขึ้นและสามารถ ปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่รองรับ กิจกรรมได้	การเพิ่มพื้นที่ทางเดินชั้น 2 รวมถึงทางเชื่อม ระเบียง ที่ มีหลายตำแหน่ง และก่อสร้าง โครงสร้างใหม่ทั้งชั่วคราวเพื่อ เพิ่มมุมมองที่หลากหลาย	การนำผนังชั้น 2 บริเวณ ตึกแถวออกเพื่อเป็นที่รองรับ กิจกรรมบริเวณชั้น 2 ได้ และ เห็นมุมมองต่อฝั่งถนน ตรงยาวโดยเปิดโล่งมากขึ้น

5.3 สรุปแนวทางการพัฒนาอาคารพาณิชย์ตึกแถวกิ่งคลังสินค้าเป็นพื้นที่ศิลปนิพนธ์

ผู้วิจัยจึงทดลองออกแบบปรับปรุงพื้นที่ และปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยในอาคารเดิม นำไปสู่กรอบการทดลองออกแบบปรับปรุงอาคารได้ 4 ด้าน ผ่านแนวทางการทดลองออกแบบ 2 แนวทาง ตามการวิเคราะห์ที่ได้จากกระบวนการวิจัยข้างต้น เนื่องจากตัวอาคารนั้น มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์และการปรับปรุงอาคารพาณิชย์เรือนแถวกิ่งคลังสินค้า แบ่งเป็นรูปแบบที่ 1 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย และรูปแบบที่ 2 คือการอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก

5.3.1 รูปแบบที่ 1 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย

การใช้แนวคิดการอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มากที่สุด และปรับปรุงอาคารน้อย จะไปให้ความสำคัญในเรื่องของการวางพื้นที่ให้มีความเหมาะสมควบคู่ไปกับอาคารเดิม โดยมีการปรับเปลี่ยนทางกายภาพทั้งหมดเน้นการออกแบบ ใน 4 ประเด็น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อเป็นพื้นที่ศิลปนิพนธ์มากที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม โดยแนวทางการออกแบบมุ่งเน้นอัตลักษณ์อาคาร 3 รูปแบบโดยเชื่อมต่อกัน เนื่องจากความต้องการคงเดิมอาคารเดิมไว้ จึงให้ความสำคัญใน 2 แนวทาง คือการจัดวางพื้นที่การใช้งาน โดยแบ่งพื้นที่สาธารณะให้เป็นพื้นที่ของตึกแถว เนื่องจากการใช้งานที่ใกล้เคียงกับบริบทถนนทรางวัด พื้นที่ทำกิจกรรมหรือแลกเปลี่ยนจะอยู่ในพื้นที่โกดัง และพื้นที่อยู่อาศัยของศิลปินจะอยู่ในอาคารเรือนไม้ริมแม่น้ำ และแนวทาง 2 คือรูปแบบการปรับปรุงอาคาร เนื่องจากความต้องการคงอาคารเดิมไว้จึงมีแค่การรื้อผนังออกในบางส่วนของอาคาร เพื่อให้เกิดความปลอดโปร่งต่อตัวอาคาร และเน้นให้เห็นถึงเอกลักษณ์รูปแบบอาคาร และพื้นที่ที่มีอยู่แล้วอย่างลานริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีการปรับระดับพื้นที่ให้เกิดพื้นที่ใหม่ที่แยกออกจากอาคาร และสามารถปรับเปลี่ยนใช้ได้ตามความต้องการ

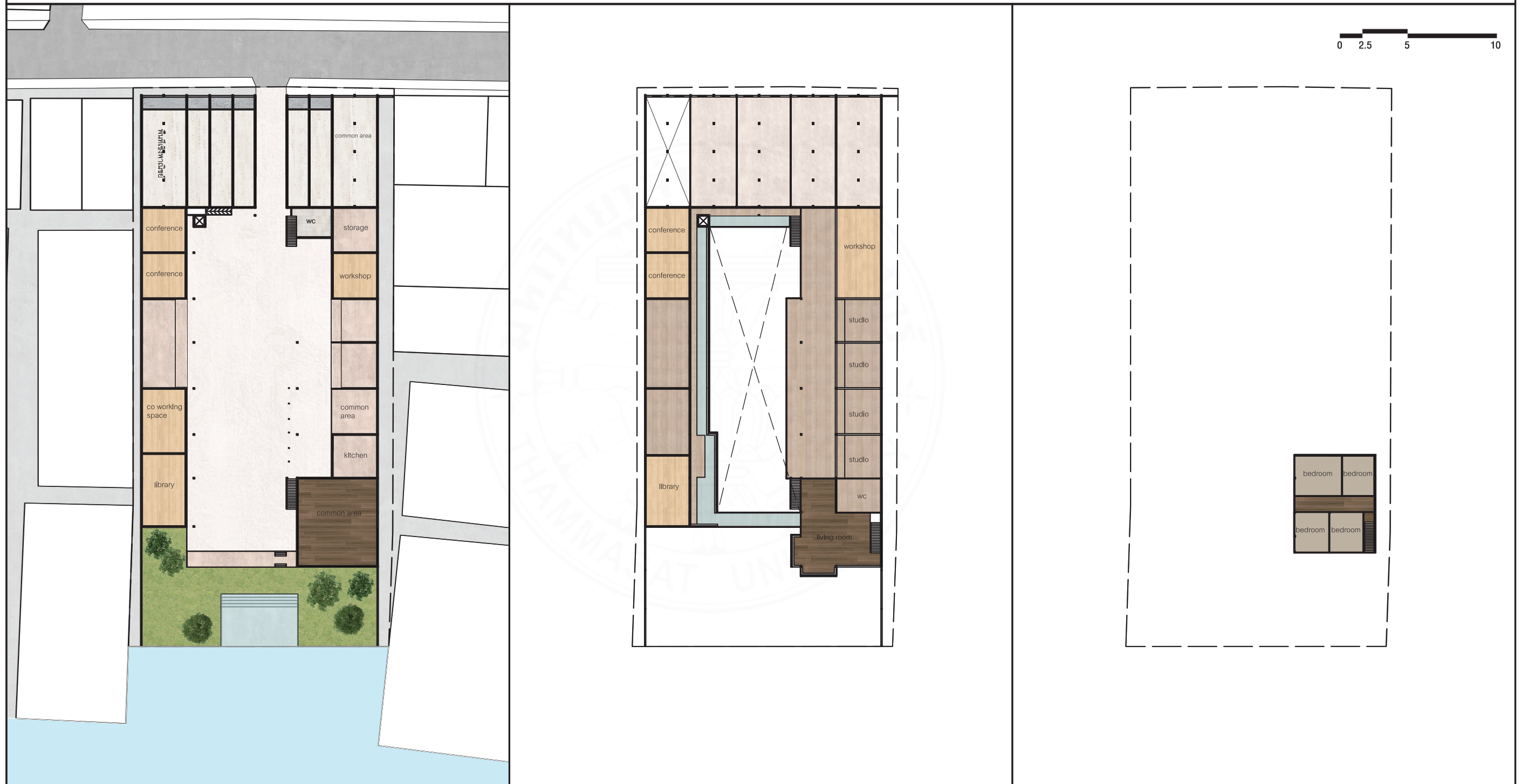
การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ โดยแนวทางการออกแบบการกันระหว่างพื้นที่โดยโปรแกรมการใช้งาน ภายในโครงการยังมีโปรแกรมการใช้งานบางรูปแบบ ที่ไม่ระบุรูปแบบการใช้งานชัดเจน และสามารถปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้ใช้งานได้ การจัดวางพื้นที่ที่ไม่มีการใช้งานอย่างห้องเก็บของเป็นตัวกั้นพื้นที่ไม่ให้เกิดการรบกวนกัน ในด้านการปรับปรุง มีการใช้พื้นที่ต่างระดับเป็นตัวแบ่งพื้นที่ให้เพิ่มขึ้น มีการเพิ่มพื้นที่ทางเดินบริเวณชั้น 2 เพื่อไม่ให้เกิดการสัญจรที่ซ้อนทับกันระหว่างศิลปิน และผู้เยี่ยมชม ซึ่งสร้างความเป็นส่วนตัว ซึ่งการเพิ่มพื้นที่ทางเดินทำให้เกิดการเว้นพื้นที่ถูกกั้นไว้ระหว่างระเบียงชั้น 2 และลานกิจกรรมได้

ความต่อเนื่องของลานและโครงการ โดยแนวทางการออกแบบพื้นที่ลานภายในโครงการเพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ปานกลาง การปรับปรุงที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในลานมากขึ้น นั้น มีการเพิ่มผนังประตูบริเวณด้านหน้าโครงการ เพื่อให้เกิดความเป็นส่วนตัวในบางช่วงเวลา หรือกันการรบกวนจากภายนอก การปรับปรุงลานริมน้ำเพิ่มระดับพื้นให้สูงขึ้น เพื่อให้เกิดการโอบล้อมตัวลาน การปรับปรุงชั้น 2 คือการนำผนังบางส่วนออก และเพิ่มพื้นที่ระเบียงยื่น เพื่อให้สามารถมองเห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชั้น 1 ได้

บริบทภายนอกและอาคาร โดยแนวทางการการออกแบบอาคารเพื่อเชื่อมต่อกับบริบทภายนอกปานกลาง มีพื้นที่ต้อนรับหน้าอาคารที่ขยับฝั่งด้านในเข้าไป 1 เมตร เพื่อให้เน้นความเด่นชัดของด้านหน้าของตึกแถว และดูเข้าถึงง่าย บริเวณลานริมน้ำมีการปรับระดับพื้นให้สูงขึ้น และมีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเข้ามาในตัวลาน เพื่อเพิ่มทัศนียภาพและบรรยากาศที่ดี อีกทั้งทำที่นั่งแบบขั้นบันได หันออกไปในฝั่งแม่น้ำ เพื่อมีพื้นที่รองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้น และเป็นพื้นที่พักผ่อนได้ ส่วนบริเวณชั้น 2 มีการเพิ่มพื้นที่ทางเดินและระเบียงจากเดิมเพื่อส่งเสริมมุมมองต่อบริบทริมน้ำ

จากการออกแบบจัดทำออกมาในรูปแบบผังอาคาร จะเห็นได้ว่าอาคารมีการปรับปรุงให้แต่ละประเด็นมีผลมากขึ้นปานกลาง เนื่องด้วยข้อจำกัดของความอนุรักษ์อาคารเดิมไว้ ทำให้พื้นที่จะไปในการวางผังแบ่งพื้นที่ รื้อบางส่วนออก และต่อเติมในส่วนน้อย เพื่อให้คงความเป็นอาคารเก่าไว้ แต่มีผลต่อการใช้งานเป็นพื้นที่ศิลปินพำนักที่ดีขึ้น โดยสามารถดูตามผังแนวทางรูปแบบที่ 1 ดังนี้

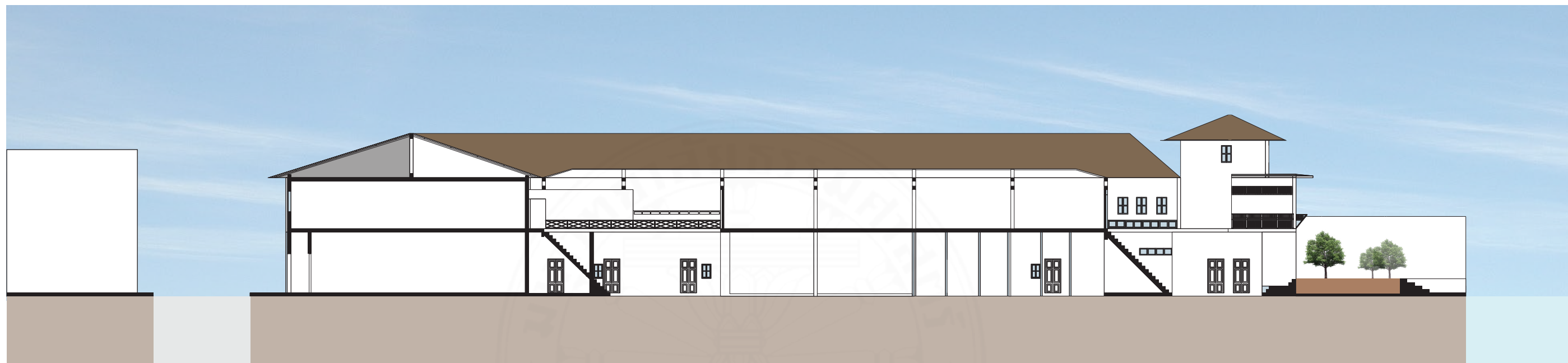
รูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย

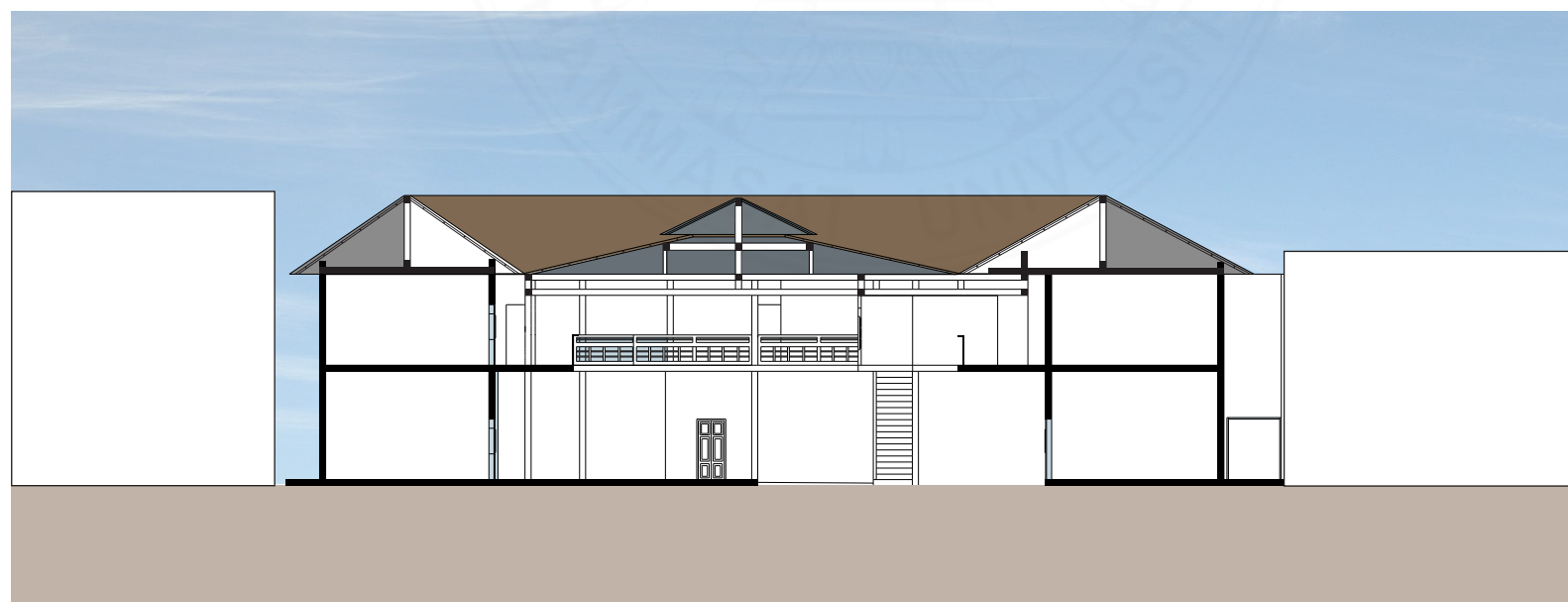
ภาพที่ 5.21 ผังอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 1 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย. โดย ผู้วิจัย, 2565

รูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย

section A

section B

ภาพที่ 5.22 รูปตัดอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 1 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้มาก ปรับปรุงอาคารน้อย. โดย ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 5.23 แสดงภาพทัศนียภาพของอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 1 . โดย ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 5.24 แสดงภาพทัศนียภาพของอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 1 . โดย ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 5.25 แสดงภาพทัศนียภาพของอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 1 . โดย ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 5.26 แสดงภาพทัศนียภาพของอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 1 . โดย ผู้วิจัย, 2565.

5.3.2 รูปแบบที่ 2 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้ น้อย ปรับปรุงอาคารมาก

การใช้แนวคิดการอนุรักษ์อาคารเดิม น้อย และปรับปรุงอาคารมาก จะไปให้ความสำคัญในเรื่องของการวางพื้นที่ให้มีความเหมาะสมควบคู่ไปกับการเน้นกายภาพอาคารให้มีความเหมาะสมมากขึ้น โดยมีการปรับเปลี่ยนทางกายภาพทั้งหมดเน้นการออกแบบ ใน 4 ประเด็น

ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิถียทางสถาปัตยกรรม

โดยแนวทางการออกแบบมุ่งเน้นอัตลักษณ์อาคาร 3 รูปแบบโดยการแยกอาคารออกจากกัน เนื่องจากความต้องการให้ผู้ใช้งานภายในอาคารได้รับรู้ถึงรูปแบบอาคารที่แตกต่างกันออกไป จึงได้ทำการลดทอนผนังบางห้อง ทำให้เป็นพื้นที่ว่าง โดยพื้นที่ว่างนี้สามารถเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยได้ตามความต้องการ เมื่อเกิดลดทอนผนังทำให้พื้นที่ทางเดินบริเวณใกล้เคียงรวมไปกับพื้นที่ห้องเดิม และตัวพื้นที่ชั้น 2 มีความปลอดภัยโปร่งขึ้น และมีการนำพื้นที่ชั้น 2 ออกในส่วนของตึกแถว เพื่อให้เห็นถึงความเป็นคุหา

การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ โดยแนวทางการออกแบบการกันระหว่างพื้นที่โดยผนังงอนกประสงค์ การแบ่งพื้นที่การใช้งานมีการคำนึงถึงส่วนของผนังอาคารเป็นส่วนใหญ่ให้สามารถปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่เปิดและพื้นที่ปิดในบางช่วงเวลาตามความต้องการของผู้ใช้งาน จึงมีการต่อเติมผนังรูปแบบใหม่บางส่วนที่เปิดปิดได้ตามความต้องการ ในบริเวณลานกลางอาคารชั้น 1 และมีการระดับพื้นในพื้นที่ภายในอาคารเพื่อให้เกิดการแบ่งพื้นที่โดนระดับพื้น

ความต่อเนื่องของลานและโครงการ โดยแนวทางการออกแบบพื้นที่ลานภายในโครงการเพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์มาก เนื่องจากความต่อเนื่องของลานภายในโครงการ ต้องการให้เกิดการเชื่อมต่อของกิจกรรมที่มากขึ้น จึงจัดทำพื้นที่ภายในลานหลายรูปแบบ ให้มีความหลากหลายและเกิดการใช้งานมากขึ้น มีการเพิ่มวัสดุพื้นในบางส่วน ให้เป็นการแบ่งพื้นที่ลาน และการเพิ่มบันไดกึ่งที่นั่งบริเวณแต่ละมุมของลาน เพื่อให้สามารถมีกิจกรรมที่เพิ่มขึ้นเกิดการปฏิสัมพันธ์มากขึ้น มีพื้นที่ระเบียงยื่นเพื่อให้เกิดมุมมองลงไปลานชั้น 1 มากขึ้น

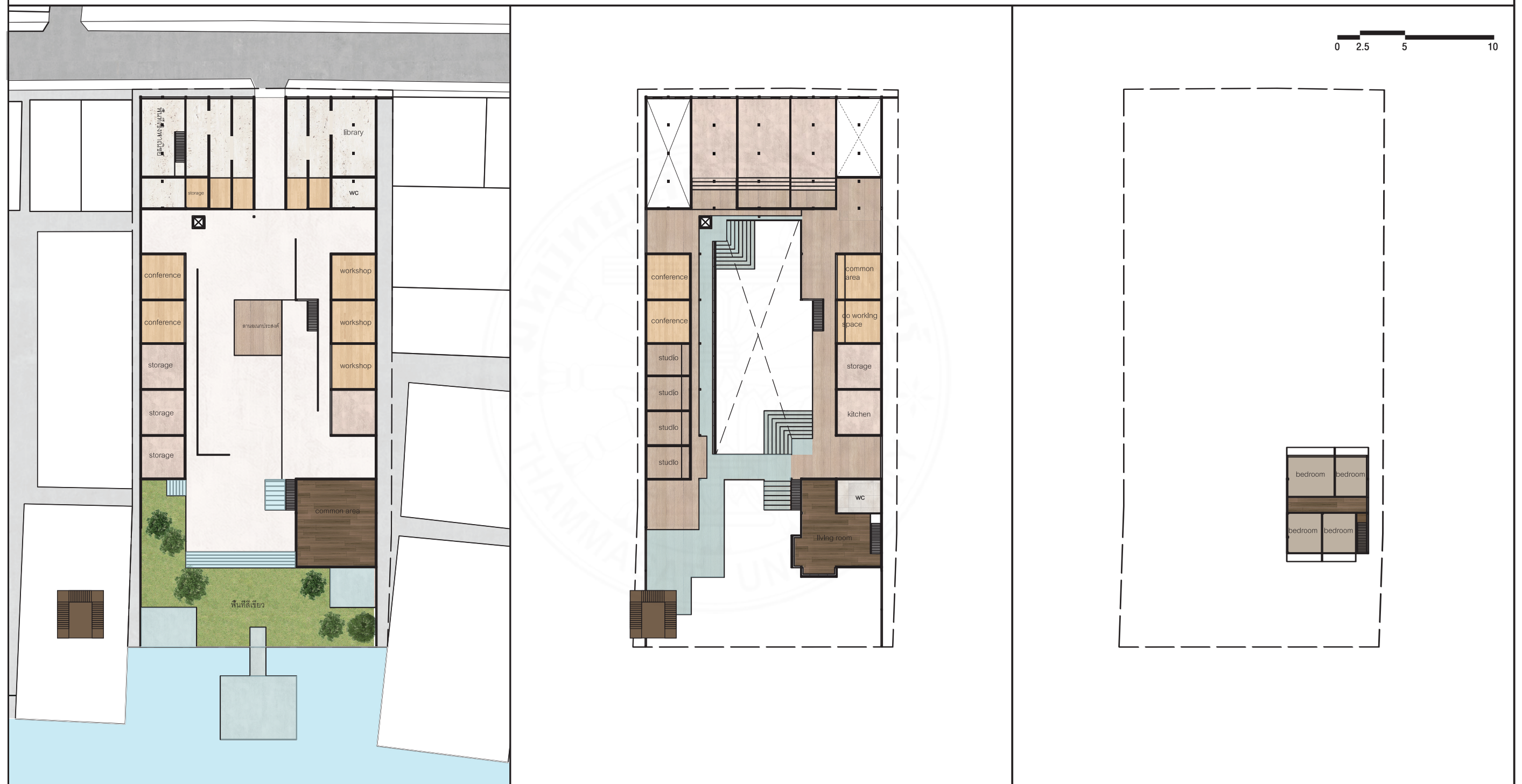
บริบทภายนอก และอาคาร โดยแนวทางการออกแบบอาคารเพื่อเชื่อมต่อกับบริบทภายนอกมาก การเชื่อมต่อกับบริบทภายนอกอาคารนั้น มี 2 บริเวณเป็นส่วนใหญ่ คือตึกแถวด้านหน้าอาคาร และลานริมแม่น้ำเจ้าพระยา ในส่วนของตึกแถวจะมีการรื้อผนังด้านกว้างอาคารเพื่อให้เกิดมุมมองจากบริบทภายนอกเข้ามาภายในอาคารได้โดยตรง มีช่องทางการเข้าถึงภายในโครงการมากขึ้น และบริเวณชั้น 2 มีการรื้อผนังออกบางส่วนเพื่อให้พื้นที่บริเวณนั้นเป็นลานภายนอกชั้น 2 แต่ยังคงด้านหน้าอาคารตึกแถวไว้ตามเดิม ส่วนของลานริมแม่น้ำ จะมีการปรับระดับพื้นและมีบันไดกึ่งที่นั่งเพื่อเข้าไปสู่ตัวลานได้มากขึ้นมีพื้นที่สลับระหว่างพื้นที่สีเขียวปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรม

และพื้นที่ลาน เพื่อให้เกิดรูปแบบหลากหลาย แบ่งการใช้งานตามความต้องการ มีการต่อเติมพื้นที่ระเบียงเพื่อให้มีมุมมองต่อริมแม่น้ำมากขึ้น และมีมุมมองต่อพื้นที่สีเขียวด้านล่างอาคารได้ มีการสร้างโปะยื่นออกไปในแม่น้ำ เพื่อให้เกิดโปรแกรมลานกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น และส่งผลต่อบรรยากาศ ในขณะเดียวกันก็สามารถเป็นพื้นที่พักผ่อนสำหรับศิลปินในบางช่วงเวลาที่ไม่มีกิจกรรมได้

จากการออกแบบจัดทำออกมาในรูปแบบผังอาคาร จะเห็นได้ว่าอาคารมีการปรับปรุงให้แต่ละประเด็นมีผลดีมากขึ้น ทำให้พื้นที่เกิดความหลากหลายมากขึ้น และเกิดกิจกรรมรูปแบบใหม่ภายในโครงการ โดยตัวพื้นที่นั้นไม่เพียงตอบรับต่อศิลปิน แต่ยังตอบรับต่อผู้เยี่ยมชม หรือผู้คนภายในชุมชนได้เช่นกัน โดยสามารถดูตามผังแนวทางรูปแบบที่ 2 ดังนี้

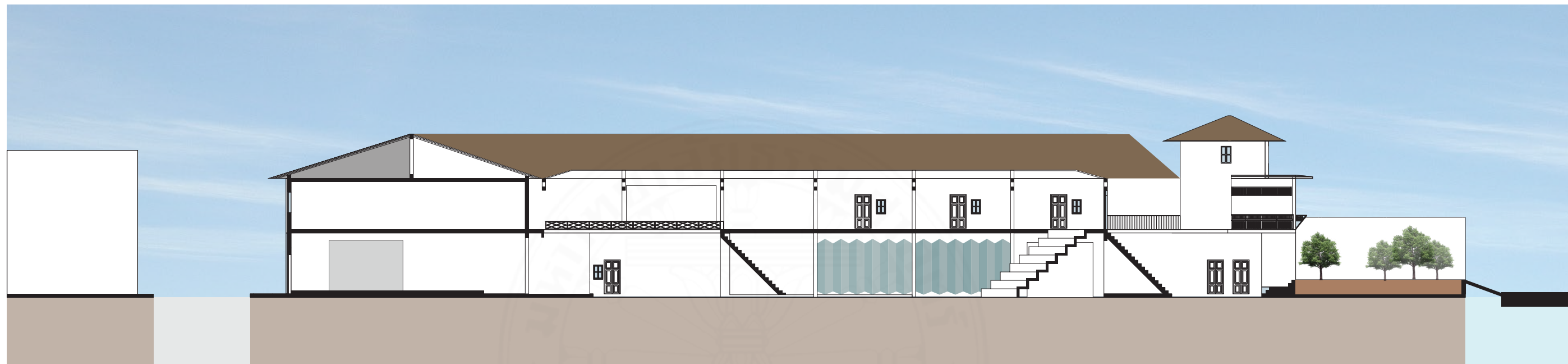
รูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก

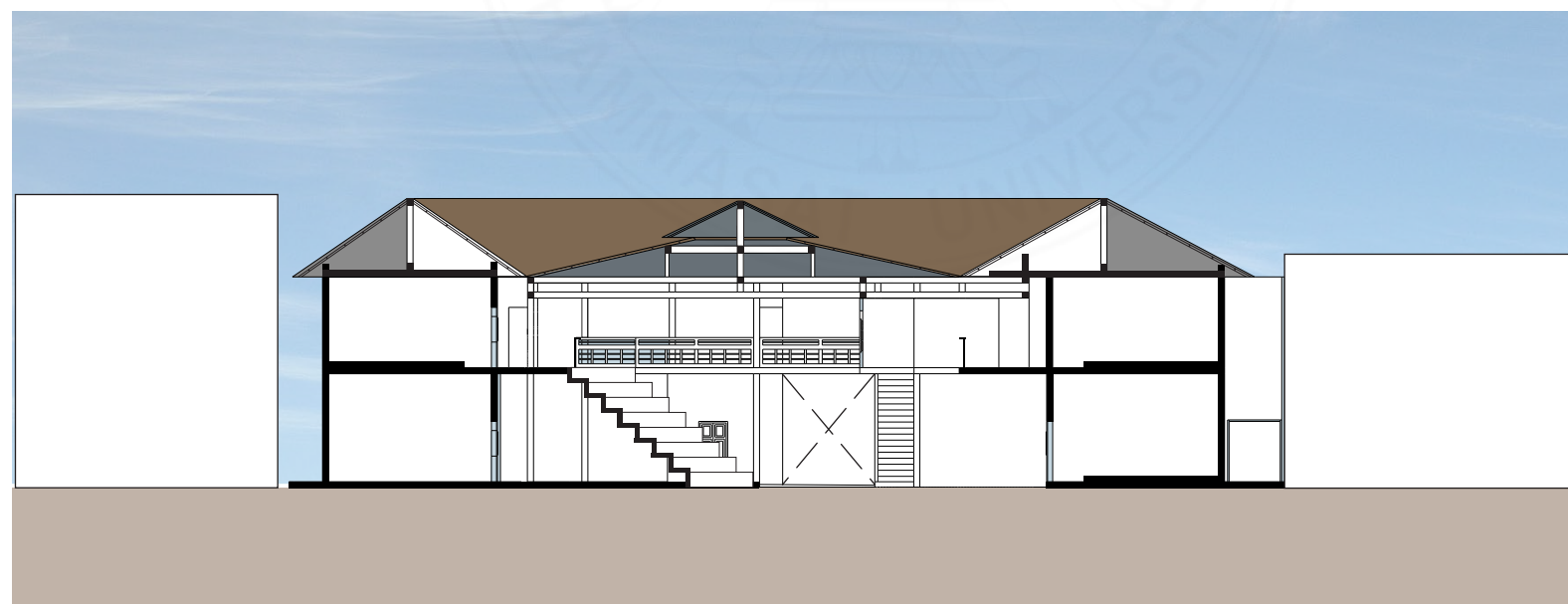
ภาพที่ 5.27 ผังอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 2 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้น้อย ปรับปรุงอาคารมาก. โดย ผู้วิจัย, 2565

รูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้บ้าง ปรับปรุงอาคารมาก

section A

section B

ภาพที่ 5.28 รูปตัดอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 2 คือ การอนุรักษ์อาคารเดิมไว้บ้าง ปรับปรุงอาคารมาก. โดย ผู้วิจัย, 2565

ภาพที่ 5.29 แสดงภาพทัศนียภาพของอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 2 . โดย ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 5.30 แสดงภาพทัศนียภาพของอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 2 . โดย ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 5.31 แสดงภาพทัศนียภาพของอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 2 . โดย ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 5.32 แสดงภาพทัศนียภาพของอาคารแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 2 . โดย ผู้วิจัย, 2565.

5.3.3 การเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนา 2 รูปแบบ

จากการทดลองออกแบบแนวทางการพัฒนา 2 รูปแบบนั้น ได้ทำการเปรียบเทียบ 2 รูปแบบ เพื่อหาข้อสรุป และแนวทางการออกแบบเหมาะสมที่สุด สำหรับพื้นที่ศิลปินพำนัก โดยการวิเคราะห์ย้อนกลับไปยังประเด็นที่ 4.5.1 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของพื้นที่ศิลปินพำนัก เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการออกแบบปัจจุบันว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์และตรงเป้าหมายในการสร้างพื้นที่ศิลปินพำนักหรือไม่ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของพื้นที่ศิลปินพำนัก แบ่งประเด็นออกเป็น 2 ส่วน คือประเด็นเกี่ยวกับตัวย่าน และประเด็นเกี่ยวกับตัวพื้นที่ศิลปินพำนัก ดังนี้

ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบพื้นที่ศิลปินพำนัก

มีพื้นที่ภายในกระตุนการสร้างสรรคให้เกิดกระแสตอบรับ

ในประเด็นนี้มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในโครงการ โดยสามารถเห็นได้จากแนวทางของความต่อเนื่องโครงการผ่านลาน ในรูปแบบที่ 1 นั้นมีเพียงการเพิ่มพื้นที่ ทางเดินชั้น 2 เพื่อให้สามารถเห็นกิจกรรมในชั้น 1 ได้ แต่ในรูปแบบที่ 2 นั้นมีการเพิ่มพื้นที่ใหม่ขึ้นมา อย่างพื้นที่บันไดต่างระดับ และพื้นที่ว่างที่สามารถจัดเป็นลานกิจกรรมได้ ดังนั้นความหลากหลายของพื้นที่ และการรองรับกิจกรรมที่มากขึ้น ทำให้เกิดการกระตุ้นการสร้างสรรคที่ดีกว่ารูปแบบที่ 1

มีผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานดูแล การทดลองออกแบบทั้ง 2 แนวทางมีพื้นที่รองรับสำหรับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศิลปินพำนัก และมีพื้นที่สำหรับการส่งเสริมข้อมูล อย่างห้องสมุด หรือห้องเวิร์คช็อป จึงมีข้อได้เปรียบเท่ากัน เนื่องจากจำนวนห้องที่เท่ากัน

จัดหาเวลาและทรัพยากรให้เพียงพอต่อความต้องการ สำหรับทรัพยากรที่ดูว่ามีความเพียงพอต่อความต้องการนั้น การวิเคราะห์โปรแกรมที่จำเป็นและควรมีต่อพื้นที่ศิลปินพำนักในงานวิจัยชิ้นนี้ จากกิจกรรมของศิลปิน และจากกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถระบุโปรแกรมภายในของพื้นที่ศิลปินพำนักและแบ่งประเภทการใช้งาน ให้มีความเหมาะสมต่อตัวพื้นที่แล้ว หากเปรียบเทียบ 2 แนวทางนั้น ใน 4 ประเด็นที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า รูปแบบที่ 2 มีข้อได้เปรียบมากกว่าในแง่ของพื้นที่ใหม่ที่ติดตั้งภายในโครงการ และเกิดขึ้นเพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ ให้มีความหลากหลายมากขึ้น มีพื้นที่อเนกประสงค์ที่ปรับเปลี่ยนให้ตรงต่อความต้องการของผู้ใช้งานในอาคารได้มากกว่ารูปแบบที่ 1

ประเด็นเกี่ยวกับย่าน

มีพื้นที่ที่ติดต่อกับพื้นที่สาธารณะอื่น โดยในประเด็นนี้ โครงการมีพื้นที่ที่ตอบรับที่รองรับชุมชนได้ และกิจกรรมที่ชุมชนอยากจัดขึ้นได้ อีกทั้งยังใช้ตัวโครงการให้เกิดประโยชน์โดยเพิ่มพื้นที่ให้เปิดโล่งบางส่วน เพื่อส่งเสริมมุมมองทัศนียภาพทั้งอาคารสำคัญในถนนทรงวาด และริมแม่น้ำเจ้าพระยา และในรูปแบบที่ 2 นั้นมีความหลากหลายของพื้นที่สาธารณะ และมุมมองที่ติดต่อกับพื้นที่สาธารณะอื่นมากกว่ารูปแบบที่ 1

พื้นที่มีลักษณะความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนชัดเจน เนื่องจากอาคารที่เลือกนั้น มีรูปแบบความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนที่ชัดเจน ผู้วิจัยยังคงมีแนวทางการปรับปรุงที่เน้นในด้านของลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมของอาคาร ให้เด่นชัดมากขึ้น และมีเห็นได้จากรูปแบบที่ 2 มีการเน้นอัตลักษณ์ของอาคารให้มีความชัดเจนขึ้น โดยทั้ง 3 ประเภทอาคาร อย่างตึกแถว โกดังสินค้า และเรือนไม้ ถูกแยกส่วนกัน เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของแต่ละประเภท แต่ยังคงเป็นอาคารตึกแถวกึ่งคลังสินค้าเช่นเดิม เป็นประเภทเดียวกันที่มีการกระจุกตัวอยู่มากภายในถนนทรงวาด ในขณะที่รูปแบบที่ 1 มีการคงเดิมของอาคารไว้ให้มากที่สุด

มีส่วนร่วมกับบริบทโดยการเชื่อมต่อกับชุมชนการเชื่อมต่อกับชุมชนนั้น ทางโครงการได้มีแนวทางการออกแบบเป็นการวางผังของพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้น ทั้งพื้นที่จัดแสดงผลงาน และพื้นที่สีเขียว รวมไปถึงพื้นที่ระเบียงที่สามารถส่งเสริมมุมมองต่อตัวชุมชนได้เพิ่มขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่พื้นที่พักผ่อนที่ยังสามารถให้คนในชุมชนเข้ามาใช้งานได้ ยังมีพื้นที่เวิร์คช็อปสำหรับแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะหรืองานต่างๆภายในชุมชนได้เช่นกัน โดยการเชื่อมต่อกับชุมชนนั้นรูปแบบที่ 2 มีการเชื่อมต่อที่มากกว่า เนื่องจากพื้นที่ใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างลานริมน้ำ ลานกิจกรรม และพื้นที่ระเบียงที่หลากหลาย ทำให้ส่งเสริมมุมมองภายในโครงการออกไปสู่ถนนทรงวาดได้มากขึ้น

ส่งเสริมวัฒนธรรม วิถีชีวิต โดยออกมาเป็นผลงานเกี่ยวกับพื้นที่ มีการส่งเสริมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตภายในชุมชนนั้น โครงการที่เกิดขึ้นมีพื้นที่รองรับกิจกรรมทางศิลปะที่หลากหลาย ทั้งสำหรับศิลปินเองและสำหรับชุมชน และยังมีพื้นที่เชิงพาณิชย์ หรือพื้นที่สีเขียวรองรับคนในชุมชนเช่นกัน เมื่อคนในชุมชนเข้ามาใช้งานในพื้นที่แล้วนั้นศิลปินจะได้เห็นถึงสังคมและวิถีชีวิตที่เกิดขึ้น ทำให้ศิลปินเกิดการเชื่อมต่อกับชุมชนในแง่ของการรับรู้วิถีชีวิตมากขึ้น โดยรูปแบบที่ 2 ก็ยังคงมีข้อได้เปรียบมากกว่า เนื่องจากมีการเชื่อมต่อกับชุมชนที่มากกว่า

จากการวิเคราะห์ไปยังแนวคิดของพื้นที่ศิลปินพำนักทั้ง 7 ประเด็นนั้น สรุปได้ว่ารูปแบบแนวทางที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมน้อย การปรับปรุงอาคารมาก มีข้อได้เปรียบมากกว่ารูปแบบแนวทางที่ 1 การอนุรักษ์อาคารมาก ปรับปรุงอาคารน้อย เนื่องจากด้านการใช้งานนั้น มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสำหรับพื้นที่ศิลปินพำนักมากกว่า อีกทั้งองค์ประกอบใหม่ที่เกิดขึ้นใน

รูปแบบที่ 2 ยังมีส่วนช่วยให้เกิดการใช้งานภายในอาคารได้หลากหลายรูปแบบ มีการใช้งานที่ปรับเปลี่ยนอเนกประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้งานมากกว่าแบบที่ 1 และยังแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างขององค์ประกอบเดิมและใหม่ของตัวอาคาร โดยส่วนนี้สามารถบอกเล่าอดีตของตัวอาคารผ่านการต่อเติมได้ และยังส่งเสริมคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเดิมของอาคารไว้เช่นกัน

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีแนวคิดที่จะศึกษาแนวทางการออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ศิลปะกึ่งพำนักศิลปินย่านสร้างสรรค์ ผ่านประเด็นการวิเคราะห์ลักษณะพื้นที่ใช้งาน และหลักการสำหรับโครงการศิลปินพำนัก ลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมของอาคารที่มีเอกลักษณ์ และบริบทความเป็นย่าน ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ในประเด็นต่างๆ เพื่อเป็นการออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์ในรูปแบบการอนุรักษ์อาคารเดิมไว้ ให้มีประสิทธิภาพต่อการใช้งานเป็นพื้นที่ศิลปินพำนักมากที่สุด โดยทำการศึกษาผ่านการวิเคราะห์ศึกษาทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้อง การลงสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาในแต่ละย่าน การเปรียบเทียบจนเกิดย่านที่มีความเหมาะสมที่สุด คือย่านทรงวาด และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพื้นที่ศิลปินพำนัก ทั้งภัณฑารักษ์ ผู้ประกอบการที่มีพื้นที่ศิลปินพำนัก และนักออกแบบ เพื่อนำแนวความคิดทั้งหมดไปเป็นกรอบการทดลองออกแบบสำหรับปรับปรุงอาคารพาณิชย์กึ่งโกดังสินค้าพื้นที่ศิลปินพำนัก ให้มีความเหมาะสมจากอาคารเดิม มีความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน การแบ่งพื้นที่การใช้งานระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ ความต่อเนื่องของโครงการผ่านลาน และบริบทภายนอกกับโครงการ เพื่อให้ประเด็นทั้งหมดนี้ รวมไปเป็นแนวทางการออกแบบปรับปรุงอาคารพาณิชย์ตึกแถวกึ่งคลังสินค้าเพื่อพื้นที่ศิลปินพำนักในย่านสร้างสรรค์ที่กำลังเติบโตและมีความหลากหลายมากขึ้นในอนาคต และสามารถสรุปผลจากกระบวนการวิจัยนี้ทั้งหมด และการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ดังนี้

6.1 หลักการออกแบบพื้นที่ศิลปินพำนักและสรุปผลการออกแบบ

6.2 การประยุกต์ใช้พื้นที่ศิลปินพำนักในอาคารรูปแบบตึกแถวกึ่งโกดังสินค้าในย่านสร้างสรรค์

6.3 ข้อจำกัดในงานวิจัยและข้อเสนอแนะ

6.1 หลักการออกแบบพื้นที่ศิลปินพำนักและสรุปผลการออกแบบ

เนื่องจากพื้นที่ศิลปินพำนัก เป็นพื้นที่ผสมผสานระหว่างที่อยู่อาศัย และพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปินและผู้มีความชื่นชอบในศิลปะ ทำให้ต้องคำนึงถึงการแบ่งพื้นที่ แต่ต้องมีการคำนึงถึงความเป็นย่าน และบริบทการเชื่อมต่อกับชุมชนเช่นกัน ทำให้พื้นที่ศิลปินพำนักมุ่งเน้นไปที่ 3 ประเด็นหลัก คือลักษณะโปรแกรมการใช้งานที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงตัวศิลปินเป็นหลัก ให้มีทรัพยากรเพียงพอ

ตามความต้องการของศิลปิน ลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม ในเรื่องของอาคารที่มีเอกลักษณ์ภายในตัวย่าน เพื่อส่งเสริมให้ตัวศิลปินได้รับรู้ความเป็นย่านที่เกิดขึ้นในพื้นที่ผ่านอาคารเก่า และบริบทของตัวย่าน ที่มีกิจกรรมที่เกิดขึ้น ทำให้ศิลปินได้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆระหว่างมาอยู่อาศัย เพื่อเกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพ

6.1.1 ประเภทของโปรแกรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศิลปินพำนัก

ในการพัฒนาพื้นที่ศิลปินพำนัก ที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน โดยมีการสำรวจกิจกรรมที่เกิดขึ้นของพื้นที่การศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาเปรียบเทียบโปรแกรมจำนวน ตารางเมตร และนำมาเป็นประเภทการใช้งานของกิจกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ศิลปินพำนักในโครงการ ซึ่งการสำรวจนี้ทำให้เห็นถึงพื้นที่กิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นได้ และพื้นที่ดั้งเดิม และในอนาคตอาจเกิดพื้นที่ใหม่ขึ้นอีก โดยได้แบ่งเป็นประเภทของพื้นที่ จากการสัมภาษณ์กิจกรรมของศิลปินที่เข้าร่วมในโครงการศิลปินพำนัก ทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ออกมาได้เป็น 5 พื้นที่หลัก ซึ่งประกอบไปด้วย

พื้นที่สร้างสรรค์ผลงานสำหรับศิลปิน เป็นพื้นที่ส่วนตัว ในอดีตพื้นที่ศิลปินพำนักบางกรณศึกษามีเพียงแค่พื้นที่นี้ สำหรับศิลปินโดยเฉพาะไม่มีการให้ผู้อื่นเข้ามาใช้งานในพื้นที่เลย แต่ปัจจุบันการสร้างสรรค์ผลงานมีหลากหลายรูปแบบมากขึ้น ทำให้พื้นที่ส่วนนี้สามารถปรับเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ตามความต้องการของศิลปินได้

พื้นที่อยู่อาศัยสำหรับศิลปิน เป็นพื้นที่ส่วนตัว ในอดีตพื้นที่ศิลปินพำนักบางกรณศึกษามีเพียงแค่พื้นที่นี้ สำหรับศิลปินโดยเฉพาะไม่มีการให้ผู้อื่นเข้ามาใช้งานในพื้นที่เลย ซึ่งบางพื้นที่เป็นเพียงพื้นที่ห้องนอน ไม่เน้นการพักผ่อนสำหรับศิลปิน พื้นที่อยู่อาศัยแบบใหม่จึงควรมีพื้นที่พักผ่อนสำหรับศิลปิน และพื้นที่ส่วนกลาง ระหว่างศิลปินกับศิลปิน เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะ แต่ในขณะเดียวกันต้องมีความเป็นส่วนตัว ไม่ให้บุคคลภายนอกสามารถเข้ามาในพื้นที่ หรือรบกวนการทำงานได้

พื้นที่เผยแพร่หรือจัดแสดงผลงานสำหรับศิลปิน เป็นพื้นที่สาธารณะ รูปแบบของพื้นที่จัดแสดงผลงานศิลปะ เป็นข้อกำหนดสำหรับศิลปินที่ต้องมีการจัดแสดงผลงาน 1 นิทรรศการเมื่อมาพำนักในพื้นที่ แต่บางพื้นที่จะมีเพียงพื้นที่อยู่อาศัย ส่วนของการจัดแสดงจะแยกออกไปอยู่ที่อื่นที่โครงการได้ติดต่อ เมื่อศึกษาพื้นที่จัดแสดงศิลปะในปัจจุบันแล้วพบว่า พื้นที่ที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งในรูปแบบในอาคาร และนอกอาคาร จนไปถึงการจัดแสดงศิลปะในพื้นที่สีเขียว บรรยากาศในพื้นที่ก็มีความสำคัญสำหรับการจัดแสดงศิลปะ และในปัจจุบันผู้คนมีความสนใจในศิลปะมากขึ้น ทำให้ตำแหน่งของพื้นที่การจัดแสดง หรือพื้นที่สาธารณะสามารถดึงดูดผู้คนให้เข้ามาเยี่ยมชมได้ และประกอบกันเป็นพื้นที่พักผ่อนสำหรับชุมชนได้เช่นกัน

พื้นที่พบปะระหว่างศิลปิน ผู้ที่มีความสนใจในงานศิลปะ และชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะ (พื้นที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์) เป็นพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่ศิลปินพำนักนี้เป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศิลปะได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งในรูปแบบการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน รูปแบบการบรรยายการสอน และการค้นคว้าข้อมูล ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญในศิลปินพำนัก

พื้นที่ใหม่ที่จำเป็น เพื่อส่งเสริมการใช้งานภายในโครงการ เป็นพื้นที่สาธารณะ

การศึกษาพื้นที่ศิลปะที่เกิดขึ้นในไทย สะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่ทางศิลปะนิยมนำอาคารเก่ามาปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคาร ให้มีกิจกรรมทางศิลปะ หรือจัดแสดงผลงาน และมีการปรับหรือต่อเติมอาคารให้มีพื้นที่ที่เหมาะสมและตอบสนองสำหรับการใช้งาน ได้ดียิ่งขึ้น การสร้างพื้นที่ที่หลากหลายส่งผลต่อกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น ทำให้ศิลปินเกิดการกระตุ้นการสร้างสรรค์

6.1.2 ลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

เนื่องจากอาคารที่มีลักษณะตามเกณฑ์การคัดเลือกนั้น มีลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรมที่ด้านหน้าเป็นตึกแถวติดกับถนนทรงวาด เชื่อมกับโกดังด้านหลัง เป็นอาคารล้อมลานรูปทรงภายในที่มีพื้นที่ลานหรือคอร์ต ตรงกลางเพราะอาคารเป็นรูปตัวยู และตำแหน่งที่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ผู้วิจัยจึงดึงลักษณะทางกายภาพที่เด่นชัดและข้อได้เปรียบของสถาปัตยกรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าความมีเอกลักษณ์ของอาคารมีส่วนช่วยในการสนับสนุนโปรแกรมของพื้นที่ศิลปินพำนัก และการดึงเอกลักษณ์รูปแบบของอาคารขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้เกิดการตระหนักรู้ถึงเอกลักษณ์คสามเป็นย่าน เนื่องจากศิลปินต้องสร้างสรรค์ผลงานที่มักจะเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่อยู่อาศัย ทำให้การออกแบบที่ส่งเสริมความเป็นอาคารที่มีคุณค่ากลับมามีชีวิตชีวา

6.1.3 บริบทของความเป็นย่าน

จากการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลของตัวย่านและบริบทโดยรอบ ทำให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของตัวย่าน โดยสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเด็นย่อย คือประเด็นแรกในเรื่องของการเติบโตทางศิลปะ ทั้งในรูปแบบธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีการจัดกิจกรรม แกลเลอรี หรือห้องเที่ยว รวมไปถึงเทศกาลทางศิลปะที่เกิดขึ้นทุกปี และยังคงมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่ในย่านทรงวาดแต่ยังคงมีย่านอื่นที่เริ่มมีการพัฒนาโดยการนำพื้นที่ศิลปะเข้าไป เพื่อดึงดูดให้ผู้คนเข้าไปในพื้นที่มากขึ้น และมีกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น และประเด็นที่สองคือความมีเอกลักษณ์ของตัวย่านทั้งในด้านสถาปัตยกรรม อาคารที่สำคัญในตัวย่าน และการจัดเรียงอาคารขนาดเล็กที่เกาะกลุ่มกัน ส่งผลให้พื้นที่มีความหลากหลายของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ความเป็นย่านต้องดูถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้น และทำให้พื้นที่ใหม่ที่เกิดขึ้นสามารถเชื่อมต่อกับบริบทตัวย่านไปได้ และดูเข้าถึงง่ายทั้งต่อตัวชุมชนเองและผู้ที่มาเยี่ยมชม

6.1.4 สรุปผลการออกแบบ

จากการทดลองออกแบบ 2 รูปแบบ ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบทั้ง 2 รูปแบบกับ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของพื้นที่ศิลปินพำนักใน 7 ประเด็น ทำให้พบว่าแนวทางการออกแบบ รูปแบบที่ 2 การอนุรักษ์อาคารเดิมน้อย ปรับปรุงอาคารมาก มีข้อได้เปรียบมากกว่ารูปแบบที่ 1 การอนุรักษ์อาคารเดิมมาก ปรับปรุงอาคารน้อย โดยทั้ง 2 รูปแบบนั้นตรงตามวัตถุประสงค์ทั้งคู่ เพียงแต่ แตกต่างในแง่ของการใช้งานภายในอาคารที่รูปแบบที่ 2 มีความหลากหลายและตอบโจทย์มากกว่า อีกทั้งการเชื่อมต่อกับบริบท

ภาพที่ 6.1 แนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 1 โดย ผู้วิจัย, 2565.

ภาพที่ 6.2 แนวทางการออกแบบรูปแบบที่ 2 โดย ผู้วิจัย, 2565.

รูปแบบที่ 2 มีความเชื่อมต่อกับย่านที่มากกว่า รูปแบบที่ 1

พื้นที่ใหม่ที่เกิดขึ้นของรูปแบบที่ 2 อย่างลานกิจกรรม พื้นที่ระเบียง พื้นที่บันได หรือโครงสร้างทางเดินชั่วคราว ที่ช่วยสนับสนุนกิจกรรมให้มีความหลากหลายมากขึ้น

พื้นที่อเนกประสงค์ หรือผนังที่เปิดปิดบางส่วนที่สามารถปรับเปลี่ยนตาม อเนกประสงค์ในบางช่วงเวลาได้ สามารถมีประสิทธิภาพในการใช้งานที่เพิ่มขึ้น ทำให้พื้นที่มีความเหมาะสมจะเป็นพื้นที่ศิลปินพำนักมากกว่ารูปแบบที่ 1 ที่มีการคงอาคารเดิมไว้

รูปแบบที่ 1 มีแง่ดีในส่วนของความกลมกลืนกับอัตลักษณ์ของชุมชน และเอกลักษณ์คุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคารเดิม และการคงไว้ซึ่งลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

รูปแบบที่ 2 มีความแตกต่างของวัสดุใหม่ และวัสดุเก่าชัดเจน เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของอาคารเดิมและส่วนใหม่ที่ต่อเติมเพิ่มขึ้น โดยสามารถบอกเล่าอดีตของอาคารผ่านการต่อเติมได้ และยังสามารถเสริมคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเดิมไว้เช่นกัน

รูปแบบที่ 2 มีการเจาะผนังในส่วนของตึกแถวเพื่อให้เกิดการสัญจรที่ทะลุกัน และยังสามารถเพิ่มความปลอดโปร่งภายในตัวอาคารได้ดีกว่ารูปแบบที่ 1

6.2 การประยุกต์ใช้พื้นที่ศิลปินพำนักในอาคารรูปแบบตึกแถวกิ่งโกดังสินค้าในย่านสร้างสรรค์

ในการประยุกต์ใช้พื้นที่ศิลปินพำนักในอาคารรูปแบบตึกแถวกิ่งโกดังสินค้าในย่านสร้างสรรค์ เน้นการออกแบบ ใน 4 ประเด็น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อเป็นพื้นที่ศิลปินพำนักมากที่สุด

6.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่การใช้งานและลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม

การปรับปรุงอาคาร จะมีการลดทอนบางส่วน of อาคาร เพื่อให้เกิดช่องว่างในพื้นที่ หากในตอนแรกอาคารมีความทึบ และช่องว่างที่เกิดขึ้นสามารถเป็นพื้นที่ทางเดิน หรือลานอเนกประสงค์ปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้งานตามความต้องการได้ และช่องว่างพวกนี้จะแสดงถึงโครงสร้างอาคารเดิมที่เคยมีไม่เพียงแคให้ความปลอดภัย แต่เพื่อให้ผู้เข้าใช้งานได้ตระหนักรับรู้ถึงความมีคุณค่าภายในอาคารเดิมที่เคยมีอยู่ และรูปแบบความเป็นตึกแถว กิ่งโกดังสินค้า และอาคารเรือนไม้ที่ชัดเจน เพื่อคงความเป็นอัตลักษณ์ของอาคารตามรูปแบบลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม และช่วยส่งเสริมบริบทของย่านที่มีเอกลักษณ์เช่นกัน

การอนุรักษ์อาคาร การคงไว้ซึ่งสภาพความเป็นอัตลักษณ์ของตัวอาคาร แต่มีการปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคารให้สอดคล้องกับการใช้งาน

6.2.2 การแบ่งพื้นที่การใช้งาน ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ปฏิสัมพันธ์

ประเด็นนี้จะมุ่งเน้นไปที่ 3 ประเด็นหลัก คือ

1. การรื้อถอน จะมีการนำผนังบางส่วนออก เพื่อให้เกิดรูปแบบการใช้งานที่ไม่ตายตัวในบริเวณนั้น และลดความทึบของอาคาร เกิดการมองเห็นกิจกรรมที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ได้

2. การต่อเติม จะมีการปรับระดับพื้นที่ภายในห้องเพื่อให้เกิดการใช้งานภายในมากขึ้น และเป็นการแบ่งพื้นที่ได้โดยไม่มีผนังกั้นแต่ใช้ระดับพื้นเป็นตัวแบ่งพื้นที่ การต่อเติมในส่วน of ระเบียงทางเดินชั้น 2 ให้มีความกว้างมากขึ้น เพื่อเพิ่มมุมบดบังสายตาระหว่างภายในห้องสตูดิโอ

ทำงานกับพื้นที่ด้านล่าง และการเพิ่มประตูบานเพิ่ยมที่เปิดได้ในแต่ละช่วงเวลาตามความต้องการของผู้ใช้งาน เพื่อไม่ให้เกิดการรบกวนกัน

3. การจัดวางผัง เนื่องจากพื้นที่ศิลปินพำนักมีพื้นที่เก็บของ ที่เป็นพื้นที่จำเป็นภายในโครงการ แต่เป็นโปรแกรมประเภทที่มีการใช้งานน้อย ดังนั้นจึงนำโปรแกรมมาเป็นตัวกันพื้นที่ระหว่างกัน เพื่อไม่ให้เกิดการใช้งานของห้องติดกันหนาแน่น อาจรบกวนกันได้

6.2.3 ความต่อเนื่องของลานและโครงการ

ประเด็นนี้จะประยุกต์ใช้ในเรื่องของการรื้อถอนและการต่อเติมเพิ่มบางส่วน

1. การรื้อถอน ผังบางส่วนบริเวณชั้น 2 ให้เป็นระเบียบทางเดินเพื่อเกิดมุมมองต่อลานกิจกรรมด้านล่างที่มากขึ้น

2.การต่อเติม สำหรับการต่อเติมจะมีการต่อเติมพื้นที่ใหม่ที่เกิดขึ้นภายในลาน ให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่มากขึ้น อยากรการต่อเติมบันไดกึ่งที่นั่งยกระดับ เพื่อเพิ่มกิจกรรมภายในตัวลานและยังเป็นทางสัญจรไปบริเวณชั้น 2 ได้ การต่อเติมพื้นที่ระเบียงให้ยื่นออกมาจากทางเดิน สามารถมองเห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในลานได้ และพักผ่อนได้เช่นกัน อีกทั้งในเรื่องของวัสดุต่อเติมให้เห็นถึงการแบ่งพื้นที่ อย่างการเอาวัสดุไม่เข้าไปในตัวลานเพิ่ม เพื่อให้เห็นถึงพื้นที่ลานที่หลากหลาย แตกต่างจากกัน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น

6.2.4 บริบทภายนอกและอาคาร

ประเด็นนี้จะมุ่งเน้นไปที่ตำแหน่ง 2 ตำแหน่ง คือบทบาทริมถนนทรงวาด และบทบาทริมแม่น้ำเจ้าพระยา

1.ริมถนนทรงวาด จะมีการขยับผนังบริเวณตึกแถว เข้าไปด้านใน เพื่อให้เกิดพื้นที่ต้อนรับหน้าอาคาร และเน้นส่วน facade ด้านหน้าอาคารให้มีความเด่นชัดขึ้น มีการเจาะช่องแนวเพื่อให้สามารถสัญจรและมองเห็นทะลุตัวอาคารเข้าไปถึงลานผ่านใน ผ่านมุมมองของคูหาตึกแถว การลดทอนบริเวณชั้น 2 ให้เป็นพื้นที่เปิด ให้เห็นถึงมุมมองต่อฝั่งถนนทรงวาด

2. ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีการปรับระดับลานริมน้ำเข้าสามารถเข้าถึงได้ง่าย และแบ่งพื้นที่โดยระดับพื้น มีการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพื่อเสริมบรรยากาศการใช้งาน และปูพื้นผิววัสดุสลับกับพื้นสีเขียว เพื่อให้เกิดลายที่มีการใช้งานได้หลายรูปแบบ สร้างส่วนโปะเรือ เพื่อรองรับความเป็นริมน้ำ

6.3 ข้อจำกัดในงานวิจัยและข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อจำกัดในงานวิจัย

6.3.1.1 ข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลภายในอาคาร

เนื่องจากอาคารรูปแบบพาณิชย์ตึกแถว ภายในถนนทรงวาด เป็นพื้นที่ส่วนตัวสำหรับอยู่อาศัย บางพื้นที่เป็นพื้นที่เก็บสินค้าที่ถูกทิ้งร้างมีการปิดประตูเข้าออกอาคารหนาแน่น ทำให้ไม่สามารถเข้าไปเก็บข้อมูลส่วนภายในอาคารได้ครบทุกส่วน แต่อย่างไรก็ตามเจ้าของโครงการอาคารที่คัดเลือกในการออกแบบปรับปรุง ได้อนุญาตเข้าไปดูพื้นที่ภายในแม้ไม่ครบทุกส่วน เนื่องจากบันไดในพื้นที่เกิดการทรุดโทรมและไม่ปลอดภัยต่อการใช้งาน และได้บอกข้อมูลของการปรับปรุงหลังคาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากวัสดุไม้และอายุการใช้งานของโครงสร้าง และข้อจำกัดของระยะเวลาทำให้ไม่สามารถรู้แนวทางการปรับปรุงหลังคาได้

6.3.1.2 ข้อจำกัดของกฎหมายอาคารพาณิชย์เบื้องต้น

กฎหมายการปรับปรุงอาคารที่ต้องทำการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม โดยแนวทางการออกแบบนี้ยังไม่ได้ศึกษาข้อกำหนด ที่อาจเป็นข้อจำกัดของการออกแบบปรับปรุงอาคารเบื้องต้น เนื่องจากเป็นอาคารเก่า

6.3.1.3 ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณของการปรับปรุงโครงการ

เนื่องจากผู้วิจัยคำนึงถึงด้านแนวทางการออกแบบ การคำนวณงบประมาณในการปรับปรุงอาคารยังคงต้องทำการวิเคราะห์เพิ่มเติม เนื่องจากเป็นแนวทางการออกแบบเบื้องต้น ทำให้ไม่สามารถคำนวณงบประมาณในการปรับปรุงโครงการได้

6.3.1.4 ข้อจำกัดด้านการพัฒนาแบบ

การออกแบบพัฒนาในงานวิจัยนี้ เป็นการจัดทำรายละเอียดโครงการ และการทดลองออกแบบ โดยมีแนวทางการออกแบบ ซึ่งต้องนำไปออกแบบพัฒนาในรายละเอียดส่วนต่างๆ ของการปรับปรุงอาคารต่อไป

6.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป

6.3.2.1 ศึกษาถึงรูปแบบโปรแกรมในพื้นที่ทางศิลปะรูปแบบใหม่

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมภายในพื้นที่ศิลปะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีกิจกรรมรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศิลปะ โดยสามารถเป็นโปรแกรมถาวรหรือชั่วคราวได้ในพื้นที่นั้น ซึ่งควรศึกษาในกลุ่มผู้ใช้งาน กิจกรรมการใช้งาน ที่มีแนวคิดแตกต่างไปจากกรณีศึกษา แต่มีวัตถุประสงค์คงเดิมในเรื่องพื้นที่ศิลปะ

6.3.2.2 การปรับปรุงอาคารพาณิชย์ตึกแถวกิ่งคลังสินค้า

ให้เป็นพื้นที่ศิลปินพำนัก หรือพื้นที่ทางศิลปะได้ต่อไป และสามารถนำไปออกแบบเป็นตัวอย่างของการพัฒนาอาคารรูปแบบอื่นตามลักษณะวิทยาทางสถาปัตยกรรม โดยแต่ละย่านจะมีอาคารที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกันไป โดยสามารถนำไปเป็นแนวทางได้ในรูปแบบของอาคารพาณิชย์ หรือโกดังสินค้า ซึ่งในย่านสร้างสรรค์แต่ละย่าน ล้วนมีอาคารพาณิชย์เป็นส่วนประกอบ แต่ควรทำการศึกษาบริบทในย่านให้ละเอียด เพื่อให้ความเป็นเอกลักษณ์ของอาคารเชื่อมต่อกับบริบทชุมชนได้

6.3.2.3 รูปแบบการวิจัยอื่น ๆ

สำหรับงานวิจัยนี้สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในงานวิจัยรูปแบบอื่นๆ เพิ่มเติม ในเชิงพื้นที่การเรียนรู้ หรือพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ เป็นการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างศิลปินและผู้ที่มีความสนใจในศิลปะต่อไป

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

จี. วิลเลียม สกินเนอร์. (2548). *สังคมจีนในไทย*. ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์, ภรณ์ กาญจนนัฐิ และคณะ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

Kim Dovey. (2559). *Urban Design Thinking*. A conceptual toolkit. New York : Bloomsbury Academic.

บทความวารสาร

นันทนา กปิลกาญจน์. (2532). ผลกระทบของระบบผูกขาดทางเศรษฐกิจที่มีต่อสังคมเกษตรกรรมไทย : สมัยอยุธยาจนถึงสนธิสัญญาเบาริง พ.ศ. 2398. *เกษตรศาสตร์ (สังคม)*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (2532), หน้า 201-212.

ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2560). จักรภาพอนาคตเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *TCDC Outlook*. (ฉบับที่ 3), หน้า 22-37.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2564). จักรภาพอนาคตเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *CEA Outlook*. (ฉบับที่ 5), หน้า 11-32.

วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2540). การรวมกลุ่มของจีนสยาม. *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 18, หน้า 104-109.

วิภา บุรพาเดชะ. (2561). Happening Bangkok Art Scenes (ฉบับที่ 114), หน้า 47-67.

Yee, Joyce and Teerapong Kh. (2563). Creative And Cultural Districts in Thailand. *British Council Thailand (8)*, page 14-29.

วิทยานิพนธ์

ชมชน พุสินไพบูลย์. (2563). *แนวทางการปรับปรุงตึกแถวเก่าที่สร้างในช่วงปี พ.ศ.2501-พ.ศ.2525 ในกรุงเทพมหานคร. (ปริญญานิพนธ์ปริญญาโท)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.

- ฐิติมา บุญยรัตพันธุ์. (2562). แนวทางการปรับปรุงตรอกการค้าในชุมชนเมืองเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา ซอยวานิช 1 ย่านลำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง.
- ปวีณา บริบูรณ์ธนา. (2562). แนวทางการปรับปรุงเรือนแถวไม้ค้าขายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ : กรณีศึกษา พื้นที่ตลาดศาลเจ้า ตลาดน้ำดอนหวาย นครปฐม. (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง.
- สุพิชญา ปรีชาพีช. (2559). การศึกษาปรับเปลี่ยนอาคารพาณิชย์เก่าเป็นโรงแรมขนาดเล็กโดยการใช้ประโยชน์จากย่านเมืองเก่า พื้นที่ศึกษา เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก. (วิทยานิพนธ์ สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และการผังเมือง.
- กิริติ สัทธานนท์. (2547). การปรับปรุงพื้นที่สาธารณะและเส้นทางเชื่อมต่อบริเวณถนนทรงวาด เขตสัมพันธวงศ์. (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นิรมล เห่งตระกูล. (2551). การปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยกับการฟื้นฟูบูรณะย่านพาณิชย์กรรมเก่าและคลังสินค้าริมน้ำ : กรณีศึกษา ย่านทรงวาด กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง.
- กรรณิกา สงวนสินธุ์กุล. (2560). การออกแบบอาคารประเภทโรงแรมโดยแสดงอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับมรดกชุมชนเมืองและความเป็นไปต่างการตลาด : กรณีศึกษา ถนนเยาวราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง.
- สาวิตรี ทัพพะสุต. (2527). ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวไทย จีน ตะวันตกในกรุงเทพฯ พ.ศ.2358-2453 .กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). Play Art House เปลี่ยนโกดังร้างให้เป็นบ้านของคนรักศิลปะ. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/871671>
- ข่าวสด. (2564). ย้อนมองคมนาคมทรงวาด เคล็ดลับขับเคลื่อนย่านการค้ายุคบุกเบิกสู่ธุรกิจเติบโตใหญ่ในวันนี้. สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2564, จาก https://www.khaosod.co.th/lifestyle/news_6666893

- จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2560). *ที่เที่ยว บ้านศิลปินหัวหิน*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก http://www.prachuapkhirikhan.go.th/_2018/travel/detail/34
- บ้านและสวน. (2563). *A.E.Y. Space บ้านในเมืองเก่าที่ยังคงวิถีชีวิตแบบเดิมเอาไว้*. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.baanlaesuan.com/78784/houses/like-a-self-portrait>
- บ้านไอเดีย. (2557). *บ้านข้างวัด ออกแบบชุมชน ออกแบบที่อยู่อาศัย*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.banidea.com/bann-kang-wat/>
- ประชาชาติธุรกิจ. (2564). *5 ไฮไลต์งาน Cultural District 2021 : เทศกาลศิลปะเปิดเกาะรัตนโกสินทร์*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2564. จาก <https://www.prachachat.net/d-life/news-773825>
- ทีม Happening. (2563). *สรุปประเด็นที่คนรักศิลปะควรได้ฟัง จากเสวนา หวัง/ลั่นหวัง ของพื้นที่ศิลปะในประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2564, จาก <https://www.happeningandfriends.com/article-detail/293?lang=th>
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2557). *ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์ไทย*. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=40&chap=1&page=t40-1-infodetail14.html>
- ศิลปวัฒนธรรม. (2564). *ทรวงวดศตวรรษ : กำเนิดถนนทรวงวด ศูนย์การค้า-เกษตรไทย ยุคบุกเบิก สุรัฐกิจเติบโตในวันนี้*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564, จาก https://www.silpa-mag.com/songwad-century/article_74363
- สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์. (2561). *รางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี 2561- AEY Space*. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://asa.or.th/asaconservationaward2018/>.
- A day Bullet in. (2562). *The Shophouse 1527 อาร์ตสเปซที่กำลังถูกต่อลมหายใจในวันที่แดดไลน์ใกล้มาเยือน*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2565, จาก <https://adaybulletin.com/life-space-and-time-the-shophouse-1527/54198>
- Artist Residency Thailand. (2563). *About Artist Residency Thailand*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2564, จาก <https://artistresidencythailand.com/#programme>.
- BACC. (2561). *ความเป็นมาของหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2564. จาก <https://www.bacc.or.th/content/27.html>

- Chillpainai. (2556). *หมู่บ้านศิลปินหัวหิน*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.chillpainai.com/travel/328>.
- Cloud Floor. (2562). *The Shophouse 1527 :Space Experiment Projects*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.cloud-floor.com/theshophouse1527>
- Creative Chiangmai. (2563). *ทำเนียบสร้างสรรค์ บ้านข้างวัด*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก https://creativechiangmai.com/creative_map/
- Creative Thailand. (2560). *River City Bangkok แหล่งรวมศิลปะในย่านสร้างสรรค์*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://procurement.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/River-City-แหล่งรวมศิลปะในย่านสร้างสรรค์>
- Doowoper. (2563). *JWD Art Space ศูนย์บริการด้านศิลปะร่วมสมัย มาตรฐานระดับสากล*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.bltbangkok.com/lifestyle/art-culture/24441/>
- DsignSomething. (2562). *ฟังเสียงกังวานของมิติในพื้นที่ของ “ห้องแถวหมายเลข 1527”- Shophouse 1527*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2565, จาก <https://dsignsomething.com/2019/09/13/>
- EDT Guide. (2559). *หมู่บ้านศิลปิน หัวหิน*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www2.edtguide.com/index.php/www/travel/405030/haahin-artist-village>.
- EDTguide. (2562). *ลัดเลาะเขาชะตักวินเทจ ย่านทรงวาด old town*. สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2564, จาก <https://www2.edtguide.com/index.php/www/review/466305/Song-Wat-old-town>
- EmagTravel. (2562). *บ้านข้างวัดเชียงใหม่ ที่เที่ยวฮิป ๆ ร้านกาแฟ มุมถ่ายรูป*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.emagtravel.com/archive/baan-kang-wat.html>.
- Huahin Pocker Guide. (2558). *บ้านศิลปิน หัวหิน*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564. จาก <https://huahinpocketguide.com/baan-sillapin-huahin/>
- JWD Art Space. (2562). *About JWD Art Space*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.jwd-artspace.com/about/>

- Kooper. (2562). *The Shophouse 1527* พื้นที่ทดลองทางความคิดแห่งใหม่ที่สามย่าน. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2565, จาก <https://kooper.co/the-shophouse-1527/>
- MGR Online. (2559). *รีเวอร์ซิตี รีโนเวตใหญ่ รับศึกธุรกิจริมน้ำขยายตัว*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://mgronline.com/business/detail/9590000032863>
- NaiRobRoo. (2561). *A.E.Y. Space บ้านสร้างสรรค์ เสน่ห์กลางเมืองสงขลา*. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.nairobroom.com/travel/ae-space/>
- Rattiya Angkulanon. (2561). *รัตนโกสินทร์ ย่านนวัตกรรมธุรกิจสร้างสรรค์*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.thebangkokinsight.com/news/business/economics/16671/>
- River City Bangkok. (2562). *Gallery in River City Bangkok*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://rivercitybangkok.com/th/galleries/>
- River City Bangkok. (2562). *River City Bangkok*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.bangkokriver.com/th/place/river-city-bangkok/>
- Sanook. (2559). *ขโมยไอเดียนงานออกแบบจาก บ้านข้างวัด ชุมชนซิค ๆ ที่เชียงใหม่*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.sanook.com/home/8949/>
- Thailand Tourist Directory. (2562). *หมู่บ้านศิลปินหัวหิน*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://thailandtourismdirectory.go.th/th/attraction/21753>
- Thaireform. (2560). *คุยกับนักออกแบบเมืองกับแนวคิดพัฒนาย่านรัตนโกสินทร์*. สืบค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.isranews.org/content-page/item/59969-bkk30960.html>
- Thaithurkic. (2561). *บริษัท เจริญพาณิชย์ไทย จำกัด*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.thaithurkic.com/>
- The Cloud. (2562). *The Unwanted Manifesto : F.V คาเฟ่พิเศษที่เลือกใช้วัตถุดิบบ้านๆจากท้องถิ่นทั่วไทย*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://readthecloud.co/fv-bkk-cafe/>
- The Cloud. (2563). *River City Bangkok, Linda Cheng ผู้ลุกเปลี่ยน River City Bangkok อาคารริมน้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ที่ไม่คิดเรื่องกำไรขาดทุน และสร้างหมุดหมายใหม่*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://readthecloud.co/river-city-bangkok-linda-cheng/>

- The Cloud. (2565). *ฮงเซี่ยงกง เบื้องหลังการบูรณะที่ดินรูปน้ำเต้าในตลาดน้อย เป็นคาเฟ่ Adaptive Heritage ที่ปรับปรุงอาคารโบราณให้ใครๆ เข้ามาใช้งาน*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2565, จาก <https://readthecloud.co/hong-sieng-kong/>
- The Momentum. (2563). *แกะรอยอาคารในย่านเก่า ค้นหาเรื่องเล่าที่อยู่คู่เมืองสงขลา*. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://themomentum.co/old-building-songkla/>
- The Momentum. (2563). *แกะรอยอาคารในย่านเก่า ค้นหาเรื่องเล่าที่อยู่คู่เมืองสงขลา*. สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://themomentum.co/old-building-songkla/>
- The Passport. (2565). *ฮงเซี่ยงกง (Hong Sieng Kong) แรงบันดาลใจจากความรัก ณ ตลาดน้อย คาเฟ่-ร้านอาหาร-แกลเลอรี ในบ้านจีนโบราณริมน้ำเจ้าพระยา*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2565, จาก <https://www.thepassport.travel/lifestyle/cafe/hong-sieng-kong>
- TimeOut. (2559). *รวมพิพิธภัณฑ์น่าไปในกรุงเทพฯ*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.timeout.com/bangkok/th/museums/>
- Urban Creature. (2564). *ทรงวาดย่านการค้าที่เคยรุ่งเรืองที่สุดแห่งพระนคร*. สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2564, จาก <https://urbancreature.co/neighborhood-songwat/>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ - ภัณฑารักษ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง แนวทางการปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักรักศิลป์

ในย่านสร้างสรรค์ : กรณียศึกษา ถนนทรงวาด กรุงเทพมหานคร

(ส่วนผู้วิจัย)

ชื่อผู้วิจัย

นางสาว จิตภา กาญจนสุขวงศ์

ชื่อปริญญา

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย

สาขาสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(ส่วนคำถามเกี่ยวกับภัณฑารักษ์)

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์

.....

ตำแหน่งงาน

.....

ชื่อหน่วยงาน

.....

ส่วนที่ 1. พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและ Artist Residency กับการดำเนินงาน

1.1 ในปัจจุบันพื้นที่สาธารณะที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะมีความหลากหลาย และเพียงพอในกรุงเทพฯ หรือไม่ (พื้นที่เช่น หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ gallery)

หากไม่เพียงพอท่านคิดว่าสิ่งใดที่ยังขาดอยู่

1.2 ในฐานะภัณฑารักษ์ ท่านรู้จักโครงการศิลปินพำนัก (Artist Residence) หรือไม่ ท่านคิดว่าพื้นที่ทางศิลปะอย่าง Artist Residence มีความสำคัญในวงการศิลปะหรือไม่ อย่างไร

1.3 การเข้าร่วม program artist residency มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

1.4 การคัดเลือกศิลปินในการเข้ามาใช้งานใน artist residency ใช้เกณฑ์อะไร

1.5 รูปแบบผลงานศิลปะที่ศิลปินในพำนักสร้างสรรค์ออกมาจะมีรูปแบบไหนบ้าง (เช่น ภาพวาดสีน้ำมัน ประติมากรรม แกะสลัก)

1.6 สิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากรที่จัดหาให้มีอะไรบ้าง

1.7 ท่านคิดว่าอะไรคือจุดเด่นของโปรแกรม Artist Residency

1.8 สถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของย่านจะส่งเสริมกับบทบาทการเป็น Artist Residence ได้อย่างไร

ส่วนที่ 2. Artist Residency กับตัวย่าน

2.1 ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อมและบริบทโดยรอบของย่านมีผลต่อความสร้างสรรค์ของศิลปินหรือไม่ อย่างไร

2.2 ท่านคิดว่าความเป็นเอกลักษณ์ของตัวย่านส่งผลต่อความสร้างสรรค์ของศิลปินหรือไม่ อย่างไร

2.3 ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกภายในตัวย่านมีผลต่อความสร้างสรรค์ของศิลปินหรือไม่ อย่างไร

2.4 ท่านคิดว่าโปรแกรมภายใน Artist Residency ส่วนไหนที่มีการเชื่อมต่อระหว่างศิลปินและชุมชน

ส่วนที่ 3. Artist Residency กับพื้นที่

3.1 ท่านคิดว่าโปรแกรมจำเป็นภายใน artist residency ควรมีอะไรบ้าง

- ห้องจัดแสดงผลงาน แนนอน
- ห้องทำ workshop
- ห้องสตูดิโอสำหรับทำงานของศิลปิน
- ห้องเก็บของ
- ห้องนั่งเล่น ไม่แนใจ
- ห้องนอน
- ห้องน้ำ
- พื้นที่ outdoor
- พื้นที่เชิงพาณิชย์ เช่น ร้านค้า ร้านกาแฟ

3.2 ข้อจำกัด หรืออุปสรรคในพื้นที่จัดแสดงผลงานมีอะไรบ้าง

3.3 พื้นที่ไหนภายใน Artist Residency ที่มีการใช้งานมากที่สุด และพื้นที่ไหนน้อยที่สุด

3.4 พื้นที่ไหนภายใน Artist Residency ที่ช่วยกระตุ้นความสร้างสรรค์ต่อตัวศิลปินที่สุด

3.5 ห้องจัดแสดงผลงานภายใน Artist Residence มีรูปแบบ จัดแสดงอย่างไร

3.6 ประเภทของงานศิลปะมีผลต่อรูปแบบโปรแกรมของห้องจัดแสดงผลงานหรือไม่ อย่างไร

ส่วนที่ 4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4.1 ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการร่วมพูดคุยข้างต้น

หรือไม่ อย่างไร

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ – ผู้ประกอบการหอศิลป์ที่มีพื้นที่ศิลปินพำนัก

เรื่อง แนวทางการปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักศิลปิน

ในย่านสร้างสรรค์ : กรณีศึกษา ถนนทรงวาด กรุงเทพมหานคร

(ส่วนผู้วิจัย)

ชื่อผู้วิจัย

นางสาว จิตภา กาญจนสุขวงศ์

ชื่อปริญญา

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย

สาขาสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(ส่วนคำถามเกี่ยวกับผู้ประกอบการหอศิลป์ที่มี Artist Residency)

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์

.....

ตำแหน่งงาน

.....

ชื่อหน่วยงาน

.....

ส่วนที่ 1. พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและ Artist Residency กับการดำเนินงาน

1.1 ในปัจจุบันพื้นที่สาธารณะที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะมีความหลากหลายและเพียงพอในกรุงเทพฯ หรือไม่ (พื้นที่เช่น หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ gallery)

หากไม่เพียงพอท่านคิดว่าสิ่งใดที่ยังขาดอยู่

1.2 ในฐานะผู้ประกอบการ ท่านคิดว่าพื้นที่ทางศิลปะอย่าง Artist Residence มีความสำคัญในวงการศิลปะหรือไม่อย่างไร

1.3 การเข้าร่วม program artist residency มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง

1.4 การคัดเลือกศิลปินในการเข้ามาใช้งานใน artist residency ใช้เกณฑ์อะไร

1.5 รูปแบบผลงานศิลปะที่ศิลปินในพำนักสร้างสรรค์ออกมามีรูปแบบไหนบ้าง (เช่น ภาพวาดสีน้ำมัน ประติมากรรม แกะสลัก)

1.6 สิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากรที่จัดหาให้มีอะไรบ้าง

1.7 ท่านคิดว่าอะไรคือจุดเด่นของโปรแกรม Artist Residency

1.8 สถาปัตยกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของย่านจะส่งเสริมกับบทบาทการเป็น Artist Residence ได้อย่างไร

ส่วนที่ 2. Artist Residency กับตัวย่าน

2.1 ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อมและบริบทโดยรอบของย่านมีผลต่อความสร้างสรรค์ของศิลปินหรือไม่ อย่างไร

2.2 ท่านคิดว่าความเป็นเอกลักษณ์ของตัวย่านส่งผลต่อความสร้างสรรค์ของศิลปินหรือไม่ อย่างไร

2.3 ท่านคิดว่าสิ่งอำนวยความสะดวกภายในตัวย่านมีผลต่อความสร้างสรรค์ของศิลปินหรือไม่ อย่างไร

2.4 ท่านคิดว่ากิจกรรมภายในย่านที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินมีอะไรบ้าง

2.5 ท่านคิดว่าโปรแกรมภายใน Artist Residency ของท่าน ส่วนไหนที่มีการเชื่อมต่อนระหว่างศิลปินและชุมชน

2.6 ท่านคิดว่าควรมีพื้นที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนภายใน Artist Residency หรือไม่ อย่างไร

ส่วนที่ 3. Artist Residency กับพื้นที่

3.1 ท่านคิดว่าโปรแกรมจำเป็นภายใน artist residency ควรมีอะไรบ้าง

- ห้องจัดแสดงผลงาน
- ห้องทำ workshop
- ห้องสตูดิโอสำหรับทำงานของศิลปิน
- ห้องเก็บของ
- ห้องนั่งเล่น
- ห้องนอน
- ห้องน้ำ
- พื้นที่ outdoor
- พื้นที่เชิงพาณิชย์ เช่น ร้านค้า ร้านกาแฟ

3.2 คิดว่าควรมีโปรแกรมอื่นจากที่กล่าวมาอีกหรือไม่ อย่างไร

3.3 รูปแบบชีวิตประจำวันของศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานภายในพื้นที่ Artist Residency เป็นอย่างไร

3.4 พื้นที่ไหนภายใน Artist Residency ที่มีการใช้งานมากที่สุด และพื้นที่ไหนน้อยที่สุด

3.5 ข้อจำกัด หรืออุปสรรคในพื้นที่จัดแสดงผลงานมีอะไรบ้าง

3.6 พื้นที่ไหนภายใน Artist Residency ที่ช่วยกระตุ้นความสร้างสรรค์ต่อตัวศิลปินที่สุด

ส่วนที่ 4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4.1 ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการร่วมพูดคุยข้างต้นหรือไม่

อย่างไร

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์ - นักออกแบบ

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง แนวทางการปรับปรุงอาคารพาณิชย์ เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักรักศิลป์

ในย่านสร้างสรรค์ : กรณีศึกษา ถนนทรงวาด กรุงเทพมหานคร

(ส่วนผู้วิจัย)

ชื่อผู้วิจัย

นางสาว จิตภา กาญจนสุขวงศ์

ชื่อปริญญา

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย

สาขาสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(ส่วนคำถามเกี่ยวกับนักออกแบบ)

ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์

.....

ตำแหน่งงาน

.....

ชื่อหน่วยงาน

.....

ส่วนที่ 1. พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะในไทย และโครงการ Shophouse 1527

1.1 ในปัจจุบันพื้นที่สาธารณะที่มีความเกี่ยวข้องกับศิลปะมีความหลากหลาย และเพียงพอในกรุงเทพฯ หรือไม่ (พื้นที่เช่น หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ gallery) และท่านคิดว่าพื้นที่ที่เกิดขึ้นใหม่อย่างพื้นที่ศิลปินพำนักมีความสำคัญต่อการศิลปะหรือไม่ อย่างไร

1.2 แนวคิดของโครงการ shophouse 1527 คืออะไร

1.3 โครงการมีความแตกต่างจากพื้นที่ทางศิลปะที่อื่น อย่างไร

1.4 รูปแบบตึกแถวของโครงการมีส่วนช่วยในโปรแกรมของพื้นที่ศิลปะหรือไม่ อย่างไร

1.5 ทำไมถึงไม่มีพื้นที่ทางศิลปะอย่างเดียว ทำไมถึงมีโปรแกรมอื่นเช่น ร้าน กาแฟ หรือห้อง workshop แล้วโปรแกรมพวกนี้มีการใช้งานอื่นหรือไม่

1.6 ท่านคิดว่ารูปแบบของแนวคิดและโครงการที่ท่านออกแบบ สามารถทำซ้ำหรือนำไปใช้กับบริบทของพื้นที่อื่นได้หรือไม่ ในแง่ของย่านที่มีเอกลักษณ์

ส่วนที่ 2. การออกแบบปรับปรุงโครงการกับย่าน

2.1 ท่านคิดว่าความเป็นเอกลักษณ์ของตัวย่านมีความสำคัญหรือไม่ ต่อการออกแบบปรับปรุงอาคารเป็นพื้นที่ศิลปินพำนัก อย่างไร

2.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการนำอาคารเก่าที่มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมในย่านมาปรับปรุงเป็นพื้นที่ทางศิลปะ

ส่วนที่ 3. แนวทางการออกแบบพื้นที่ทางศิลปะในรูปแบบอาคารพาณิชย์ตึกแถวกิ่งคลังสินค้า

3.1 หากท่านได้รับโครงการออกแบบพื้นที่ศิลปินพำนัก โดยมีรูปแบบเป็นอาคารพาณิชย์ตึกแถวกิ่งคลังสินค้า ท่านจะปรับปรุงอย่างไร

3.2 ท่านคิดว่าอาคารพาณิชย์ตึกแถวกิ่งคลังสินค้า มีข้อจำกัด หรืออุปสรรคสำหรับการเป็นพื้นที่ศิลปินพำนักหรือไม่ อย่างไร

3.3 อาคารพาณิชย์ตึกแถวกิ่งคลังสินค้าจะทำการเชื่อมต่อกันภายในอาคารอย่างไร และเชื่อมต่อกับพื้นที่ด้านนอกอย่างไร สำหรับโครงการพื้นที่ทางศิลปะอย่างพื้นที่ศิลปินพำนัก

ส่วนที่ 4. แนวทางการปรับปรุงและออกแบบพื้นที่ทางศิลปะ

4.1 พื้นที่สตูดิโอและความเป็นส่วนตัว

4.1.1 การปรับเปลี่ยนประโยชน์การใช้สอยอาคารสำหรับพื้นที่ศิลปินพำนัก มักมีรูปแบบการปรับปรุงอย่างไร เช่นการเจาะช่องอาคารให้โปร่งขึ้น หรือการปรับภายในให้มีพื้นที่ห้องเยอะขึ้น

4.1.2 ในความเห็นของท่านคิดว่าพื้นที่สตูดิโอทำงานสำหรับศิลปินควรเป็นพื้นที่ส่วนตัว หรือเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ที่ปรับเปลี่ยนการใช้สอยได้ตามความต้องการได้

4.1.3 ในความเห็นของท่านกับพื้นที่ศิลปินพำนัก หากพื้นที่ทำงานส่วนใหญ่จะอยู่ในชั้น 1 และพื้นที่อยู่อาศัยจะอยู่ในชั้น 2 มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

4.1.4 ในความคิดเห็นของท่านกับพื้นที่ศิลปินพำนักหาก พื้นที่บริเวณชั้น 2 สามารถมองลงไปเห็นกิจกรรมทางศิลปะที่เกิดขึ้นในชั้น 1 ได้ และเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้งาน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

4.1.5 การออกแบบปรับปรุงอาคารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศิลปะ มักจะปรับปรุงอาคารเก่าแต่มีการต่อเติมเพิ่ม ทั้งในรูปแบบของอาคารใหม่ และการต่อเติมอาคารบางส่วน ในความคิดเห็นของท่าน คิดว่าพื้นที่ศิลปินพำนักควรมีการปรับปรุงอาคารแบบไหน อย่างไร

4.2 พื้นที่เชิงพาณิชย์ในพื้นที่ศิลปินพำนัก

4.2.1 ในความคิดเห็นของท่าน พื้นที่เชิงพาณิชย์ในพื้นที่ศิลปินพำนักเป็นพื้นที่เสริมที่ไว้รองรับบุคคลภายนอกหรือไม่

ส่วนที่ 5. แนวทางการออกแบบพื้นที่ทางศิลปะกึ่งสาธารณะ

5.1 ท่านคิดว่าพื้นที่สีเขียว ลานกึ่งสาธารณะ หรือ พื้นที่อื่นๆในเชิง semi public space มีส่วนจำเป็นสำหรับพื้นที่ทางศิลปะหรือไม่อย่างไร หากจำเป็นจะเกิดกิจกรรมอะไรขึ้นบ้างในพื้นที่นั้น และจะเป็นพื้นที่ลักษณะอย่างไรบ้าง

5.2 การออกแบบพื้นที่ open air ที่เป็นลักษณะ semi outdoor เช่น ลานกิจกรรมกลางอาคาร ลานติดริมน้ำ หรือ rooftop garden เป็นการช่วยส่งเสริมพื้นที่ศิลปะได้อย่างไร

5.3 ท่านคิดว่าอาคารริมน้ำ หรือลานริมน้ำ มีส่วนช่วยเสริมพื้นที่ศิลปะได้อย่างไร และจะเป็นพื้นที่ลักษณะอย่างไร

ส่วนที่ 6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

6.1 ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากการร่วมพูดคุยข้างต้นหรือไม่ อย่างไร

ภาคผนวก ง

ข้อมูลกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

ประกอบด้วย

1. คุณสืบแสง แสงวชิระภิบาล - ภัณฑารักษ์
ภัณฑารักษ์ และฝ่ายนิทรรศการของหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร
วันที่ทำการสัมภาษณ์ : 30 มีนาคม 2565
เวลาในการสัมภาษณ์ : 10.00-11.00 น.
2. คุณ ธวัชชัย สมคง – ผู้ประกอบการหอศิลป์ที่มีพื้นที่ศิลปินพำนัก
บรรณาธิการนิตยสาร Fine Art , ที่ปรึกษาให้องค์กรภาครัฐ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
ภัณฑารักษ์ และเจ้าของโครงการ Matdot Art Center
วันที่ทำการสัมภาษณ์ : 24 มีนาคม 2565
เวลาในการสัมภาษณ์ : 11.00-12.00 น.
3. คุณนัฐพงษ์ พัฒนโกศัย - นักออกแบบ
นักออกแบบ สถาปนิก และผู้ก่อตั้งบริษัท Cloud-Floor จำกัด
วันที่ทำการสัมภาษณ์ : 13 มิถุนายน 2565
เวลาในการสัมภาษณ์ : 13.00-14.00 น.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

จิตาภา กาญจนศุภวงศ์

วุฒิการศึกษา

ปีการศึกษา 2562: วิทยาศาสตร์บัณฑิต

(สถาปัตยกรรม)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผลงานทางวิชาการ

จิตาภา กาญจนศุภวงศ์ และ วิญญู อาจารย์ภา. (มิถุนายน 2565) แนวทางการปรับปรุงอาคาร
พาณิชย์เพื่อเป็นพื้นที่ทางศิลปะกึ่งพำนักรีสตอร์รี่: กรณีศึกษา ถนนทรง
วาด กรุงเทพมหานคร. การประชุมวิชาการ Built Environment Research Associates
Conference ประจำปี 2565 (BERAC,2022), ปทุมธานี.

ประสบการณ์การทำงาน

ด้านการฝึกงาน

2564: นักศึกษาฝึกงาน บริษัท โฟตอน คอร์ปอเรชั่นจำกัด